

- 2521 The mscr KK Coll. 539.32 (Varia 7, Reseanteckningar 1847. Minusinska kretsen) is a book, bound from notebooks of ca. 11 x 18 cm. Some pages have been bound in incorrect order. Castrén has not given any title to this diary.
- 2522 *ut* || ~ ifrån Atschinsk och
- 2523 *smärtade det mig* || 1. det grämde mig || 2. jag sörjde
- 2524 bergs-/dalar
- 2525 *leder* || 1. löper || 2. ledde || 3. ~, belysta af
- 2526 Uzur is situated at N55°19'15" E89°50'58". (TS)
- 2527 *grönska* || sommarens ~
- 2528 *wårsolens* || gr
- 2529 *men* [...] *nejden*. || men man ser dem ingenstädes i Finland så tätt omvexlande, som i nejden af Atsch[insk]
- 2530 *på* || träden
- 2531 This fragment is for the most part included in Castrén's letter to Sjögren from Minusinsk, 20 Apr./2 May 1847. See the volume of letters in this series.
- 2532 Bol'šoj Uluj at N56°39'24" E90°34'19". (TS)
- 2533 Malyj Uluj at N56°10'0" E90°25'43". (TS)
- 2534 Ket.

29

[Reseanteckningar,
Minusinsk 1847]

N:o 49²⁵²¹

I

❖ 1 ❖

❖ 3 ❖

Resan från Atsch[insk] till Minusinsk

D. [] Mars gaf jag mig ut²⁵²² på den Minus[inska] vägen ifrån den lilla bergomgifna staden Atschinsk. Huru det smärtade²⁵²³ det mig icke att jag ej fått skåda de herrliga bergsdalar²⁵²⁴ genom hvilka vägen leder²⁵²⁵, till Ushur²⁵²⁶ beklädda med grönska²⁵²⁷ och upplifwade af wårsolens²⁵²⁸ strålar. För ett Finskt öga äro m[ån]ga bl[and] dessa dalar gamla bekanta, men²⁵²⁹ ju längre man aflägsnar sig från Atsch[insk], dessto mera främmande förefaller nejden. De små, af kullar begräns[ade] dalarne widja sig och ant[aga] en steppartad gestalt; på²⁵³⁰ de widsträckta fälten ser man endast glesa björkar etc.²⁵³¹

= *Uluj*, 1 en vološt på Atsch[inska] vägen, 80 v[eršt] från Atschinsk²⁵³²
2 en by på Minussa-vägen, 19 veršt från Atsch[insk]²⁵³³

Af Oštj[akiska]²⁵³⁴ *ul*, vatten.

= ofwanom Atschinsk finnas på Tschulym inga Tatarer utan endast Ryssar uti volosterna: Nazarowa²⁵³⁵ och *Balachta*²⁵³⁶ – allt intill *Ushur*.

= Wid öfversta loppet af Tschulym finnas utom Tatarer, blott en Rysk förpost.

= **Жережь**, *Seresh*²⁵³⁷, är en²⁵³⁸ flod, som utfaller i Tschulym och tager sin upprinnelse från sjön *Bjeloje*. Wid d[en]na²⁵³⁹ flod, h[var]efter vägen löper, finnas många Ryska byar; wid källorna²⁵⁴⁰ bo Kisilska Tatarer.

❖ 5 ❖ **Jága**²⁵⁴¹, en liten flod, som utfaller i floden Scheresh. Ordet är af Finskt eller Samo[ediskt] ursprung. Ifrån *Jagina*²⁵⁴² till Ushur fortlöper längsmed vägen en wacker bergsträckning²⁵⁴³. Landet deromkring är lågt och slatt.

Wid Jaga försvinner. **Scheresh** åt höger till och lemnar för alltid stora vägen – dock finnas derå byar allt framgent.

❖ 4 ❖ På 3dje stationen ifrån Atschinsk nödgades jag taga sommar-eguipage.

I alla byar sökte jag efterleta spår af *Ari-ner*, men förgäfves. Den Ryska col[onisationen] är på d[en]na väg m[yc]k[e]t ung, och har på endast assimilerat några Kisilska Tat[arer]. Dessa veta ock ingen ting förtälja om de försvunna arinerna. I ortsnamn röja sig ej heller spår af nämnda folk, möjligen i *Uluj*.

är²⁵⁴⁴
för
jag
äro
man
de

2535 Nazarovo at N56°0'40" E90°25'0". (TS)

2536 Balaxta at N55°22'50" E91°36'31". (TS)

2537 The River Serež runs into the River Čulym from the left at a point 1,417 km from the mouth of the latter. (TS)

2538 *en flod* || en liten flod

2539 *dna [...], hefter* || 1. f[loden] || 2. dna flod, som tag[er]

2540 *källorna* || 1. ~, som in || 2. ~ be-lägna

2541 The River Bol'saja Jaga discharging into the River Serež from the right 162 km from the mouth of the latter. (TS)

2542 Jaga at N55°29'55" E90°15'32". (TS)

2543 berg-/sträckning

2544 This page has been torn so that only a narrow strip remains. It has no number in the mscr (between p. 4 and 5). The reverse side is empty.

- 2545 'Settled foreigners', people belonging to certain non-Slavic minority peoples of Russia and living settled in villages. The term was applied to ethnic groups listed in the Statute of Foreigners of 1822, in which the non-Russian inhabitants of Russia were divided into settled (*оседлые*) and wandering (*кочевые*) peoples. Большая российская энциклопедия 11: 398 [Иногородцы]. (TS)
- 2546 Государственные подати, state taxes.
- 2547 *en* || som
- 2548 Ясачные люди, paying *ясак*, a tribute (tax) collected in natural products. The system was applied in the Volga region and in Siberia. It came into effect in Siberia in 1822. Дамешек 2009. (TS)
- 2549 *funnos* || <-->
- 2550 Mscr: Хд. Castrén seems to have abbreviated the Swedish word *christendomen* in Cyrillic script.

❖ 6 ❖ *Ushur*

volost – består af 70–80 hus, med stenkyrka. Derwid flyter en liten flod, äfven *Ushur* benämnd, som faller i Scheresh.

– I Ushurska voloſten finnas Осѣдлые Инородци²⁵⁴⁵

– 345 m[an]kön

– 393 gvin kön

Dessa betala государственные поддаты²⁵⁴⁶, men äro fria från krigstjenst. Sitt modersmål – Tatarskan hafva de förgätit.

4 verſt ifrån *Ushur* åt Kisilska domen besökte jag byn *Kulun*, en²⁵⁴⁷ by af 14 hus, som bebos af idel personer, som fordom voro ясачные²⁵⁴⁸ och nu betala государственные поддаты. Dessa tillhörde urspr[ungligen] *Katschinska domen*, och härstamma från Kirgiiser i 5te led.

❖ 7

Traditionen förmäler neml[igen] att jemte Tatarer funnos²⁵⁴⁹ på Katschinska steppen äfven Kirgiser, hvilka sednare inkommo i landet och smälte till en del med de Katschinska Tatarerne

– Af Kirgisisk upprinnelse finnas äfwen ensk[ildta] familjer i byarna:

Slavo-Ijus (wid Ijus)

Тембрия (wid fl[oden] Tjembra)

Устье-Исиккульская (wid Scheresh)

– Dessutom finnas af Kirg[isisk] upprinnelse pers[oner] i *Abakanska*, *Novoselska* och *Balachinska voloſter*.

– Dessutom finnas i d[en]na voloſt åtskilliga Tatarer af den Kis[ilska] domen, som antagit [Christendomen]²⁵⁵⁰ och russicerat sig.

❖ 8 ❖

– Det säges uttr[yckligen], att hvarken Kirgiser eller Tatarer uppfört kurganer, utan att folk, benämndt *Tschud*, som säges hafva urspr[ungligen]

bebodt landet.²⁵⁵¹ Det²⁵⁵² förmåles, att Tschud[erne] egt en utomordentlig kroppsstyrka, hv[il]k[e]t bevisas af de öerhörda stenar, de hopat i sina grafvar. Ben af dem hafva blifvit funna wid *япы*, som bl[ifvit] besköljda af vatten. Lårbenen säges varit af mer än 3 arsch[ins] längd. Tschuderna begrofvo sig i kurganer, och härom hafva Tatarerne följande tradition:

Fordom fanns i Sibirien icke ”hvit skog”²⁵⁵³ (= björk). När Tschud[erne] såg, att den²⁵⁵⁴ hvita skogen började växa, menade folket att en hvit Tsar skulle komma att herrska öfver landet. ”Oss blir hädanefter icke godt att lefva på jorden”, yttrade Tschud[erne] vid d[en]na oförmodade händelse och begrofvo sig i kurganerne.

9

10 Ifrån²⁵⁵⁵ Ushur färdas man längs en väg, å ömse sidor omgifven af vackra²⁵⁵⁶, kegel- och limpformiga kullar.¹ Efter en färd af vid pass 17 verst befinner man sig på en höjd och har derifrån en utsigt till den allra skönaste dal omgifven från alla sidor af höga, vackra kullar. I²⁵⁵⁷ denna dal finnes äfven sjö: *Urach* samt en *ulus* af s[am]ma namn²⁵⁵⁸. Sedan man njutit ett ögonblick af dalens utomordentliga skönhet, fäster ögat wid en oändlig mängd grafhögar, som ligga kring-
11 strödda i den vackra dalen. Min skjutskarl räknade ej mindre än 52 grafhögar på ett litet omfång. Dessa grafhögar ägde²⁵⁵⁹ en fyrkantig, mer eller mindre qvadrat. form. De största innehöllo 6–7 sashen i qvadrat. En var 7 sashen lång, 3½ sash[en] bred. Hvarje graf var omgifven af en smal stenvägg, som stundom höjde sig närmare en arschin öfver jord, stundom äfven hade nedsjunkit helt och hållet i jorden.²⁵⁶⁰

1. I dalen beta makligt Tatariska hjordar.

2551 See Castrén’s archaeological writings in Castrén 2017a.

2552 *Det* || Trad[itionen]

2553 ”hvit skog” || björk

2554 *den* [...] *skogen* || björken

2555 *Ifrån* || Somliga ¶

Castrén’s archaeological field notes were published for the first time by J.R. Aspelin in 1901, but only with some individual commentaries. Aspelin 1901.

2556 *wackra* || k[egel-]

2557 *I* || Slik

2558 Oraki at N55°19’43” E89°31’2”. (TS)

2559 *ägde* || woro af m[yc]k[e]t olika storlek och ~

2560 The earliest kurgans in the village of Oraki are dated to the Andronovo Culture (1700–1500 BCE), and the latest ones to the Podgornovo Phase of the Tagar Culture (6th–5th c. BCE). There are also some later supplementary burials in older kurgans. The Finnish archaeologist Hjalmar Appelgren(-Kivalo, 1853–1937) excavated one of the Tagar-Podgornovo kurgans in 1887. Вадецкая 1986: 47, 65, 73, 101, 106, 147; Mallory 1997a; 1997b; Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 3–29 (esp. 22–29); Salminen, Timo, 2003: 76; Grjasnow 1970: 235–236, see also 129–131.

The most recent dates for the Siberian cultural phases place the Afanas’evo Culture at 3200–2600 BCE, Okunev 2500–1800 and the Andronovo Culture at 1700–1500 BCE. I express my gratitude to Dr. Jurij Esin (Abakan) for this information. Email from Jurij Esin to Timo Salminen, 24 Jan. 2018. (TS)

- 2561 *Sådana* || 1. De träf[fas] || 2. En sådan
 2562 *ofta* || har

— Sjelfva grafven består af ett jordkummel, som synes hafva insjunkit <utm.> höjer det föga öfver jorden. Den största tumulus höjde sig vid pass $1\frac{1}{2}$ arschin öfver jordytan. På soml[iga] grafvar ser man större och smärre stenar strödda öfver kumlet, men till det mesta jordbevuxna.

❖ 12 ❖

[—] På en graf märkte jag en stor upprättstående sten.

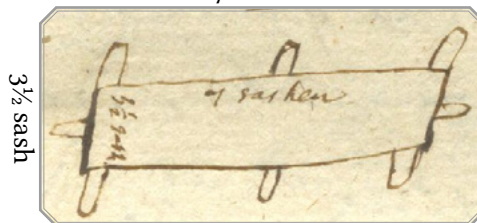
— Grafkumlen äro stundom fördelade i tvenne afdelningar genom samma slags stenvägg, som synes omkring grafven. D[en]na vägg löper tversöfver grafven.

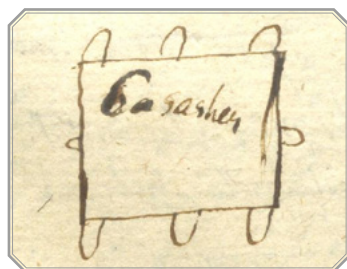
❖ 13 ❖

— Den mest i ögonen fallande äro de stora isoletrade stenar, som omgifva grafven. Dessa stenar, som vanl[igtvis] äro flata schiffer- och mergel-st[enar] äro ställda med smaländar mot grafven. Sådana²⁵⁶¹ stenar stå nästan utan undantag, en i hvarje hörn af kumlet; dessutom äfven ofta²⁵⁶² i midten. De grafvar, hvori jag anm[ärkt] tvenne afdeln[ing]a[r], hade i ändan af h[var]d[e]ra afdeln[ing] en stor hörnsten. ❖ En af hörnstenarna höjde sig 1 saschen och $\frac{1}{2}$ arsch. ofvan jord; dess bredd var $2\frac{1}{2}$ arschin, men tjockleken war wid dessa stenar öfverhufvud så ringa, att jag blott fann en enda, som utgjorde något öfver en arschin, men ofta st blott några tum.

Form

7 sashen

6 sashen

Obs. wäggarna äro formade af плетнякъ (schiffer), hörnstenarne bestå af железнякъ, äfven af плетнякъ.²⁵⁶³

- 14 — De Kisilske Tatarerne förtälja, att en del bland dem Invandrat från Tomska Gouvernementet, ifrån den²⁵⁶⁴ emellan *Tomsk* och *Kusnets[k]* eller ifrån sjelfva *Verchotomsk*²⁵⁶⁵. Dessa lefva nu i 5te led på Kisilska steppen. Andra säga sig hafva ifrån²⁵⁶⁶ urminnes tid på [sina]²⁵⁶⁷ närwar[ande] ställen kommit från Tobolska Gouvernementet under eröfrings-tiden, flyende undan det Ryska väldet. Äfven de från Tomsk ankomna synas hafva flyktat undan Ryssarne.
- 14 — *Kisi* (Kizi), menniska, Tatar.
1. — *Ulu*^s Aátschig, больше-Атчинской.
 2. — *Kisi*^s Aátschig, мало-Ачинский.
 3. — *Eghelär* (Eghelar, egelar), игинская упр.
 1. *Egelär Tschoone* (*tschoone*, управа).
 4. — *Tyiselär tschoone* (Tyiselär *tschoone*)
 5. *Bugalar-tschoone*, 2^ä пол[овины]
 6. *Kislar-tschoone*²⁵⁶⁸
 7. *Kamnar-tschoone*
 8. *Kalmaxtar-tsch[oone]* (Мало-Арбунской²⁵⁶⁹)
 9. *Ulu-argen-tschóone* (курчикъ)
- 15 10. *Tschuschtar-tsch[oone]* (Schuskoj)

- 2563 For an overview of archaeological remains in the area, see Вадецкая 1986: appendix map between p. 16–17. (TS)
- 2564 *den emellan* || trakten af
- 2565 Situated on the River Tom' at N55°28'17" E85°57'3". (TS)
- 2566 *ifrån [...]* kommit || uppwuxit på
- 2567 Mscr: sitt
- 2568 *Kislar-tschoone* || ~ 1. Камнар[-tschoone]
- 2569 Castrén wrote *ы* above *у*: Арбынской

- 2570 *dels [...] semljankor* || 1. dels || 2. andra i jurtt || 3. dels med hä[rd]
- 2571 Sic.
- 2572 *hemma i stall* || omkring huset
- 2573 Lakes Bol'soe and Maloe are situated at N55°11' E89°19'. (TS)
- 2574 The two lakes called Belë are situated at N54°29' E90°9'. There are several smaller lakes in the surrounding area. (TS)

Bland de Kisilska Tatarerna bo somliga i hus, uppförda dels på Ryskt vis, (d. ä. med ordentlig ugn), dels²⁵⁷⁰ med en ugnshärd (tschuwal) i hörnet, platt tak, dels i semljankor. Sommartiden begagnas näfvertält samt ett slags trädjurt med rundt tak och en härd i midten, utan fönster.

16 obs Fem slags boningar:

- 1 *Spa R. изба*, en Rysk stuga med platt tak.
- 2 *Sol-spa, чувальная изба*, med platt tak, med fönster af glas eller ko-mage, ugnshärd i hörnet.
- 3 *Kåstég, землянка*.
- 4 *Tschaigep*, sommarpirt af träd med kegelformigt tak, ugnshärd²⁵⁷¹ i midten.
- 5 *Какрас-ep (какрас-ep)*, näfvertält.

— De Kisilska Tatarerne idka åkerbruk med undantag af dem, som bo wid *Черный* och *Блый Юсь*, der jordmonens steniga [beskaffenhet] ej tillåter åkerbruk.

— Wid *Черн[ый]* och *Бл[ый]* *Юсь* hålla Tatarerna stora hjordar, ända till 100 kor, 100 får, de rika¹⁶ hafva 150 hästar, andra 50, 25 och mindre. Hästarne delas i *tabuner* (askér), hvilka bestå af 30–50 hästar, bland h[vil]ka blott finnes en hingst, de öfriga ston. Wallacker räknas ej till tabuner; de gå åtskilda, ty de jagas bort af hingstarna.

— Hästarna söka sig föda både vinter och sommar på stepperna; kor, får och kör-hästar födas hemma²⁵⁷² i stall.

— Fiskafänge bedrifvas i *божие озеро*^{li} 2573, i *Блкое озеро*^{lii} 2574, mindre i *Urjup*^{liii}, mera i

li. Tat. *Teger-kolj* (golj).

lii. *Ak-kolj*.

liii. *Urjup*.

hvardera *Ijus*^{liv} i *Черное озеро*^{lv} 2575, i *Oschkolj*^{lvi} (*Oskolj*)²⁵⁷⁶,

- ❖ 18 ❖ Божие озеро Tat. Teger kolj
Бълоє – Ak-kolj
Черное – Kara-kolj

[–] Fiskafänge bedrifves med nät och not samt krok, ej mjerdor.

– Tatarerne fånga zoblar, räfvar, björnar war-gar, ekorrar, filfras, utter, sällan ren. Man gör långa skogsresor till Българоръе, på *Ijus*, ty på stöpperna trifves med undantag af varg och räf intet²⁵⁷⁷ villebråd.

– De Kisilska Tatar[er]ne hafva redan i 6te 2578 led varit christna.

– Tat[arerne] äta stökött, begagna föga salt.

– De Kisilska Tatar[erne] hafva en så k[al]l[a]d дума; de styras af en родонацалникъ, hafva Knäser och Sasädatlar.

- ❖ 19 ❖ [–] Tatar[er]ne veta förtälja, att Kirgiserna före dem bebott landet, och att de flyktat bort²⁵⁷⁹ men *ej sammanblandat* sig med Tatar[erne]. Inga fiendtligh[eter] vet man omtala.

– Om Ariner och Ostjaker visste man intet, men trodde att under Katsch[inska] domen skulle höra sådant, ochristeligt folk.

Obs. Ára, ulus.

liv. Tat. *Ijys*.

lv. *Kara-kolj (golj)*.

lvi. *Oskolj*.

2575 Lake Černoje is situated at N54°39'3" E89°26'11". (TS)

2576 Lake Oškol' is situated at N54°44'8" E89°17'13". (TS)

2577 *intet villebråd* || inget djur

2578 6te || 5te

2579 *bort* || ifrån lan[det]

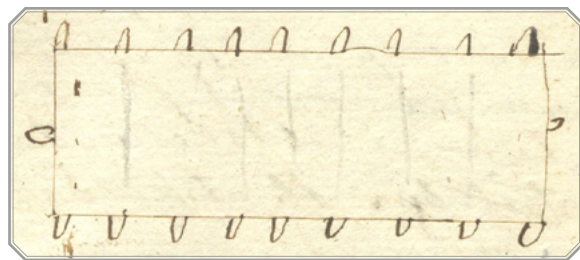
- 2580 genom || och
 2581 5 || 6
 2582 war [...] nedanför || sänkte sig
 betyd[ligt]
 2583 A kurgan of the Tagar Culture.
 See p. 1231.
 2584 *Urach* || ~ Б och <->
 2585 *Божіе* || *Болшое*
 2586 *Малое* || ~ Божіе

❖ 20 ❖

d. 30 Mars/11 April.

Efter att hafva hvilat öfver natten i Tatar-byn *Urach*, fortsatte jag följande dagen åter min resa genom²⁵⁸⁰ en dal å ömse sidor omgifven af berg, större än vanl[igen]. Nejden war utmärkt wacker. Vägen ledde längsmed stranden af *Божіе озеро*. Tschudgrafvar funnos i mängd på d[en]-na väg, äfven wid sjelfva stranden af Gudasjön, som Stepanow omdöpt till den himmelska – ett namn som hon wäl förtjenar. En af de förbemälda Tschudgrafvarne war ej mindre än 16. sashen 2 arsch[in] lång, närmare 5²⁵⁸¹ sashen bred, höjde sig n[å]g[o]t mera än 1 (?) arschin öfver det ❖ närmaste jordlagret, som dock war²⁵⁸² sluttande nedanför. Formen

❖ 21

Obs. 9 hörnstenar på långsidan stående gent emot h[varan]dra, 1 på tversidan²⁵⁸³

– Obs. de flesta grafhögar äro belägna i trakten af sjöarne *Urach*²⁵⁸⁴ och de tvenne Gudasjöarne *Божіе*²⁵⁸⁵ *озеро* (12 verst lång) och *Малое*²⁵⁸⁶ *Озеро* (7 verst lång), i mindre antal wid *Бълоє*.

❖ 22 ❖

Ifrån *Urach* räknas blott 20 verst till Kisiliska domen (40 verst från *Ushur*).

Obs. först funnos 12 upraver, men sedermera hafva de tvenne Meletska vid Tschulym bl[ifvit] åtskillda.

Kisilska Tatarer:

2,259 m[an]kön

2,779²⁵⁸⁷ gvink[ön]

De hafva blifvit minskade, emedan m[ån]ga bl[ifvit] bönder.

Man har i kurg[anerne] funnit knifvar²⁵⁸⁸, spjut, betsel af jern, silfver-kolpaker intet af jern²⁵⁸⁹. (Stepanow har farit af med dem alla.)

23 [-] Både Katschinska och Kisilska Tat[arer] äfvensom Kirgiser hafva bl[ifvit] осѣдлые крестьяне²⁵⁹⁰.

— Före den Ryska colonisationen var den Kisilska horden utbredd ända till Atschinsk. Ännu lefva Tatarer, h[vil]ka förut bott på de ställen, der nu Ryska byar äro belägna.

— De fattigare Tat[arerne] hafva åtm[instone] чувальные избы eller землянки (1–2 alnar i jorden). De lefva om vintern på s[am]ma ställe, men om sommaren nomadisera de i näfvertält.

24 [-] Obs. De Kisilska Tatarerna bodde förut lägre²⁵⁹¹ ned på Tschulym wid *Kia* och undanträngdes af den Ryska colonisationen. Deras boflyttning bör till en del skett i sednaste tider.

[-] Obs. De allra rika²⁵⁹² Tatarer äga 500 hästar, 150 kor, 100 får. En enda äger tusen hästar.

— åkerbruket bedrifves af Tatarerne i ringa mon.

2587 It is somewhat uncertain whether Castrén changed 2679 to 2779 or vice versa.

2588 *knifvar* || en

2589 Sic., cf. the horse bits.

2590 Settled peasants. (TS)

2591 *lägre* || mera

2592 *tusen* || 700

- 2593 *tillika* || äfven
 2594 *Gröfre* || <Har>
 2595 *Upraver* || voloster
 2596 Kostino at ca. N55°1'52"
 E89°29'58". (TS)
 2597 *skatt* || ~ hafva

— Tat[arerne]s samhällsskick

1. En *родоначалник*, som är en golowa för alla 10 upraver.

2. Han har sig till hjälp två sasädatlar.

25 ✠ 3. Hvarje uprava har en *knäs* och han har sig till hjälp en *jassaúl*, h[vil]ka ✠ uppbära skatten. Hvarje knäs äger tillika²⁵⁹³ en police uppsyn. Gröfre²⁵⁹⁴ förbrytelser hänskjutas af knäset till *domen*.

4. I domen finnes äfven *kasnatschej*, tvenne vaccinatörer. Obs. vaccinatörerne äro de enda som erhålla lön.

26 ✠ ✠ *Upraver*²⁵⁹⁵

1. *Камлярская*^{lvii}
2. Шуйская
3. Игинская
4. Кичильская
5. Больше-Ачинская
6. Мало-Ачинская
7. Курчикова
8. Мало-Аргунская
9. Басагарская 1^и и 2^и пол[овины]
10. Басагарская отдѣльная

27 ✠ ✠ [—] Ifrån nya domen går vägen fortfarande g[enom] en bergsbygd till den *gamla* Kisiliska domen (35 veršt). Talrika Tschudgrafvar äro strödda vid vägen.

— 20 veršt ifrån nya domen en *ulus* vid namn *Kostinskaja*²⁵⁹⁶. Innewånarne äro förryskade, men betala skatt²⁵⁹⁷.

— Här träffade jag gu[l]dsökare-prikaschtsik, som frågade mig, по какой части jag reste. Till

lvii. Tat[ariska] *Kamnar*, obs. камнарскій толкъ.

svaret: по ученой²⁵⁹⁸ yttrade han: ”у насъ въ Сибири, кажется такой части нѣтъ, я будто прежде не слыхиваль”.²⁵⁹⁹

❖ 28 ❖ [–] Ifrån *Košlinsk* framåt färdades jag i mörkret och såg här och der wid vägen höga lärkträd, men inga björkar, h[vil]ka hitintills hade varit allrådande. Grafkummel funnos i²⁶⁰⁰ ringa mängd wid gamla domen.

– Efter en färd af 15 verst kom jag till den så k[al]l[a]de старая дума²⁶⁰¹.

– Här löper Черной Юсь, som beledsagas af Таскинскія горы.

De *Kisilska* och *Katschinska* Tatarerne lägga i grafven jemte den aflidne: goda²⁶⁰² pelsar, (i sin prydligaste drägt), brännvin, smör, kött, silfverpeningar²⁶⁰³ och en sadel, svepa honom efter omständigheterna i silke eller annat fint tyg.

❖ 29 ❖ De *Katschinska* Tatarerne släppa²⁶⁰⁴ den aflidnes älsklingshäst lös och fri wid begrafningen, uppfånga honom åter och döda vid поминки på grafven, samt²⁶⁰⁵ förtära köttet. De *Kisilska* Tatarerne låta äfven hästen stå sadlad 40 dagar, men döda den ej. Hos *Katsch[inska]* Tat[arer] får ingen rida på ifråg[avarande] häst och man hyser den tro, att den aflidne sjelf rider²⁶⁰⁶ derpå om nätterna.

– De *Kisilska* begrafva sina döda djupt i jorden efter Rysk sed, men de *Katschinska* blott så att kiſtan kan öfvertäckas med jord, hvaröfver man förer ❖ stenar.

❖ 30

– Den döda begrafves med ansigtet åt öster.

– Wid grafven ställes²⁶⁰⁷ hästens hufvud på en stör.

2598 ученой || ~ делѣ

2599 See also Castrén's letter to Rabbe, 5/17 Nov. 1847 in the volume of letters in this series.

2600 i [...] domen || ej på d[en]na väg

2601 According to Castrén (see next page), situated where the River Pečišče runs into the River Čerňnyj Ijus, i.e. N54°56'39" E89°38'20". (TS)

2602 goda || kista

2603 silfverpeningar || ~ vilok

2604 släppa [...] döda || 1. <sade> || 2. lemna den aflidnes älsklingshäst på grafven (vid begrafningen), låta den stå sadlad 40 dagar (hemma), döda den || 3. släppa en

2605 samt || och

2606 rider || färd[as]

2607 ställes || reses

- 2608 *koka* || äta
 2609 3^{dje}, 20de, 40^{de} || 3, 40
 2610 *efter* || und[er]
 2611 See also p. 880–883.
 2612 *etc.* || 1. på so || 2. kläde, hästar m. m.
 2613 For a longer explanation, see on p. 1254–1255.
 2614 *Ifrån* || 1. Wid || 2. Några verst
 2615 *synes ett* || 1. står en || 2. utsträcker sig
 2616 *Учумскиÿ* || Ушунский
 2617 *hfrån fortgår* || sträcker sig
 2618 *Учумское* || Ушумское
 2619 Lake Učum is situated at N55°5'47" E89°43'47". (TS)
 2620 *och* || (<-->
 2621 *med* || och
 2622 Castrén means the Sulek inscriptions at N54°58'9" E89°35'10", dated to the 7th–10th centuries CE. He was the first one to document them. A more detailed documentation was made by the expedition of the Finnish Antiquarian Society in 1887 and published in Appelgren-Kivalo 1931: 5–7 with Abb. 67–93; Вадецкая 1986: 161; Есин 2011; 2010: 20–22; Aspelin 1901: 9. They must not be confused with what are known as Učum inscriptions at present, which are situated north of Lake Učum. (TS)
 2623 *till det mesta* || dels
 2624 *mskor* || antingen djur
 2625 *och [...]* *figurer* || 1. andra figurer och || 2. andra slags figurer

— Slägtingarna beledsaga den döda till grafven, sjunga klagosånger, koka²⁶⁰⁸, äta, dricka wid grafven. Sålunda minnes man den aflidne med ätande och drickande den 3^{dje}, 20de, 40de 2609, 100de dagen derefter efter *ett* år, sedan efter²⁶¹⁰ omst[ändigheterna] en g[ån]g om året.²⁶¹¹

❖ 31 ❖ Giftermålet är en vidlöftig historia. Man friar i flere år genom föräldrar, slägtingar, talmän, och fästmannen sjelf besöker bruden, för skänker: *brännvin*, *kött*, *bysder* (en art ost af sur mjölk), etc.²⁶¹² *Kalym* består af kläde, hästar, kor och andra varor, men ej p[enin]g[a]r.²⁶¹³

❖ 32 ❖ *Utschum-klippen*

Ifrån²⁶¹⁴ den gamla domen synes²⁶¹⁵ ett berg vid namn Учумский²⁶¹⁶ хребетъ, som h[äri]-från²⁶¹⁷ fortgår till Учумское²⁶¹⁸ озеро²⁶¹⁹ och²⁶²⁰ löper längsmed en liten flod: Petschischa (Печиша) som vid den gamla domen utfaller i Черный Юсь. Nämnnda хребетъ slutar sig några verst ifrån gamla domen med²⁶²¹ en klippvägg, som kallas писанный утесъ.²⁶²² ❖

❖ 33 ❖ I denna klippa ser man en ofantlig mängd inskärningar, h[vil]ka förlöpa en sträcka af 20 a 30 sashen (af flere tiotal famnar), afbrytas på ojemna ställen och fortsättas åter på jemna. Dessa inskrifter äro påtagligen ett tidsfördrifsarbete. De bestå till²⁶²³ det mesta af inhugna m[yc]k[e]t fina prickar, som föreställa m[enni]skor²⁶²⁴ och djur, särskildta redskap, bomärken och²⁶²⁵ m[ån]ga slags figurer, h[vil]kas betydelse är svår att utreda. I största mängd förekomma m[en]skliga figurer. De äro afbildade i skilda positioner, mest stående, och

34 ridande, äfven gående. På ett st[älle] tyckte jag mig se en man med svärd och på ett annat, med piske i handen. Här förföljer en jägare med spänd båge och en²⁶²⁶ tvågrenig pil wid strängen ett willbråd, der²⁶²⁷ ser man åter helt krigståg af ridande eller gående personer (krigsfolk). Bland djur igenkände jag: hästar, hundar, kor, vargar, harar, elgar, сынъ (en slags ren),²⁶²⁸ björnar, vilda getter, gumsar, vildsvin, tranor²⁶²⁹ (?), ja till och med lejon och kameler.²⁶³⁰

1. nb. Ett djur liknande en баранъ (gumse) i²⁶³¹ s[yunner]het till hornen, men med stor kropp – <obs> förföljes af en jägare.

2. Ett djur liknande vildgetten med bakåtböjda horn.

35 Stora fyrfotade djur, med förunderligt böjda ryggar²⁶³² – föreställas anfallande²⁶³³ h[varan]dra.

– Ett fyrfota²⁶³⁴ djur, med utomordentligt²⁶³⁵ lång kropp, med²⁶³⁶ lång svans (liknande en ko).

– Obs. Ett utomordentligt stort djur, med fasta muskler, utan svans, utan horn.

– *Lejon.*

Obs. Tvågreniga pilar.²⁶³⁷

– Liksom m[enni]skorna förekomma äfven djuren ant[ingen] enstaka, eller i särsk[ildta] situationer. Så ser man ett lejon med vidöppen mun och utsträckt tunga rusa utför berget och mötas af en björn, som springer berget uppföre. Här ser man tvenne djur rusa till att anfalla h[varan]dra, der stå de redan i strid med h[varan]dra. Ofta förföljas de af ridande jägare.

36

2626 en [...] pil || pilen

2627 der || här

2628 ren), || ~ kameler,

2629 tranor || kam[eler]

2630 Castrén explained his method of copying the inscriptions in his letter to Sjögren on 15/27 June 1847. He coloured the carvings with black India ink and the rest of the stone with a white colour. The inscriptions were then copied on transparent paper. See the volume of letters in this series. J.R. Aspelin and other Finns, copying inscriptions in the 1880s, took a cast of every carving by brushing moist blotting paper on it. Appelgren-Kivalo 1931: VIII. (TS)

2631 i [...] hornen || med bakåtböjda horn

2632 ryggar || horn

2633 anfallande || stada

2634 fyrfota || stor

2635 utomordentligt || förande

2636 med || <-->

2637 The two-branch ('two-horned') arrowheads are difficult to date. They came into use in the first half of the second millennium CE, remaining in use practically into modern times. Худяков 1985: 107 (Тип 7). Neither does a picture of a certain artefact type date the whole petroglyph, which can be made over a longer period of time. (TS)

- 2638 *figuren* || följ[ande]
 2639 *figurer* || tecke[n]
 2640 *stenflisor* || klippstycken

— Att allt detta varit ett tidsfördrifsarbete kan slutas deraf, att många figurer (m[enni]skor etc.) äro påbörjade men ej fulländade.

— Figurerne äro små dimensioner blott någontum, alldrig en arschin i n[å]g[o]n dimension. Man ser m[enni]skor blott af 3 tums höjd.

Obs. På ett st[älle] funnos m[yc]k[e]t väl formade figurer, som ej voro inprickade, utan ritade med wanl[igt] strek. De föreställde ridande jägare och skilda djur i skilda, redan omnämnda situationer. Äfven sträcken äro m[yc]k[e]t fina.

- ☞ 37 ☞ — De figurer, hvilka föreföllo mig att vara bomärken bestodo dels af enkla kors \times , dels af cirklar \circ , dels af andra figurer, bland h[vil-]ka i s[yn-]ner]het ofta förekomma figuren²⁶³⁸ , omväxlande i många variationer, [till] ex[empel]

Bland andra figurer²⁶³⁹ anmärkte jag äfven ett väl formadt

- ☞ 38 ☞ Dessa tecken stodo isolerade och synas derföre ej kunna anses för bokstäfver. I allmänhet kunde jag ej upptäcka några spår af bokstafsskrift på Utschum-klippen. ☞ Många figurer äro dels af tiden utnötta och igengrödda, dels halfärdiga d[eri]g[enom] att stenflisor²⁶⁴⁰ lösbrytit sig ifrån den mjuka klippväggen. Stenen är röd, kritaktig.

Obs. Wid deschifreringen yttrade en Tatar, som igenkände kamelen, att Kirgiserne ega²⁶⁴¹ kameler.

❖ 41 ❖ — Ifrån²⁶⁴² gamla domen till Копьева²⁶⁴³ – en Rysk by vid Ijus 12 verst.

— Wägen går öfver en stepp, der under sjelfva vintern föga snö finnes och hjordar (äfvén kor) beta hela vintern igenom. Åkrarna äro belägna på *Utschumska* och andra åsar, men ej på stepper, emedan hjordarna beta på dem.

— Wid Копьева synas några Tschud-grafvar.²⁶⁴⁴

— Черный och Бѣлый Юсь förena sig vid byn *Sjutik*, 8 verst ofvanom Копьева.²⁶⁴⁵

— Юсь och Бѣлый Юсь utgör gränsen emellan Minusinska och Atschinska kretsen s[a]mt de Kisilska ❖ och Katschinska stepperna.

❖ 42

— På Черн[ый] och Бѣлый Юсь finnas ej Ryska byar, utom förposter wid Бѣлый Юсь. Deremot träffas²⁶⁴⁶ många Ryska byar vid sjelfva Ijus efter föreningen af Черн[ый] och Бѣл[ый] Юсь

Obs. Ijus är en stenig²⁶⁴⁷ flod, jordmonen sandig.

Ifrån Копьева styrde jag kosan öfver Ijus-bergen till Katschinska²⁶⁴⁸ steppen och nådde efter en färd af 40 verst förposten vid Saltsjön. Bergen bestodo sås[om] vanl[igt] af kullar med mellanliggande steppdalar, hvori man såg uluser och talrika boskapshjordar.

❖ 43

— Här och der syntes²⁶⁴⁹ äfvén ❖ *Мѣдныя руды*.

2641 ega || begagna

2642 – Ifrån || D. ¶

2643 Kop'evo is situated at N54°59'41" E89°49'29". (TS)

2644 A cemetery of six graves from the Podgornovo phase of the Tagar Culture is registered at Kop'evo. Вадецкая 1986: 107. (TS)

2645 At N54°56'56" E89°49'54". (TS)

2646 träffas || finn[es]

2647 stenig || sand[ig]

2648 Katschinska || Salt[sjön]

2649 syntes || wi

- 2650 *Tschud-grafvar* || ~ ¶ *D. 1. April* ¶
afreste jag från förposten, som
beboddes af en polk landhushål-
lande kosaker samt en kosak-of-
ficer.
- 2651 Salt factory. Possibly situated
in the region around N54°27'
E90°12'. (TS)
- 2652 *upprifvit* || uppt
- 2653 *Grafven* [...] *pers.* || Trettio
pers[oner]
- 2654 *åt* || med
- 2655 *med* || fyllt ~
- 2656 *spännen* || små
- 2657 *kurganen* || ~ men <-->
- 2658 *marken* || 1. <--> || 2. <-->
- 2659 *vis* || s[ätt]
- 2660 *åtskilliga* || fyra

Tschud-grafvar.²⁶⁵⁰

— En kosak i Sol-Savod²⁶⁵¹ har upprifvit²⁶⁵² en Tschud-graf, anmärkningsvärd d[eri]g[enom], att en stor sten varit uppreßt på midten af grafven. Grafven²⁶⁵³ har varit så stor, att 30 pers[oner] i två dygn arbetat derpå. Den stora stenen har ej kunnat borttagas. Man fann uti kurganen blott ett lik, som låg på sida med ¶ hufvudet åt norr, fötterna åt söder, ryggen wänd åt öster och ansigtet åt²⁶⁵⁴ väster. Framför näsan befanns ett lerkrus, med²⁶⁵⁵ *snuslobak* och wid kruset fogelben, två knifvar och *gafflar*, spännen²⁶⁵⁶ och andra små saker dem man ej kände.

— Man hade gräfvit en fann för att komma till liket. nb. från spetsen af kurganen²⁶⁵⁷ två arschin (?) in i jorden.

— Om knifvarne, gaffl[arne] etc. varit af jern l. koppar, wiste man ej.

¶ 44

¶ 45 ¶

d. 1. April [g. st.]

afreste jag från Salt-sjön till en Ulus, der jag träffade en Tatar-Furste, uppför Бѣлый Юсь. Landet war en stepp, marken²⁶⁵⁸ m[yc]k[e]t sandig och stenbunden, föga skog, björk, lärkträd, талникъ, men ej gran. Åkerbruk kan ej idkas för markens sterila beskaffenhet.

Uluserna woro mera små och äfven i de bästa stugor fanns endast чуваль.

— Männerna gingo klädda i tuluber, öfverdragna merendels med blott kläde eller tyg, ombältrade på Ryskt vis²⁶⁵⁹. Qvinnorna buro åtskilliga²⁶⁶⁰ flätor (vanl[igen] 4) bak på ryggen, med diverse ben-grannlåter ¶ i ändarne.

¶ 46

Kurganer i mängd nästan wid hvarje ulus.

Katschinska Tatarerne bodde fordom wid Katscha omkring Krasnojarsk och lefva i 6te eller 7de led wid Ijus och Abakan. Fordom bodde här²⁶⁶¹ Kirgiser, men dessa hafva ej uppfört kurganerna utan бѣлогласый народъ, som äfven k[al]l[a]s Tschud – Enligt documenter, dem dem jag sjelf läst, hafva de Katschinska Tatarerne gifvit hjälp åt Kosakerne och hjälpt dem att utdrifva Kirgiserne

Tschuderne kallas af Tatarerne *Ak-karach* och det säges att de före Kirgiserne bebott landet samt uppfört kurganerne.

– Äfven förmäler traditionen, att vid Kirgisernas ankomst inga Tschuder mera funnos i landet. Icke heller funnos²⁶⁶² här andra nationer, utan landet war wid d[en]na tid redan öde och tomt.

– Om *Ariner* hör man ej ordet.

Obs. I Ijus fångas med not²⁶⁶³ och ljuster: *harjus*, ленокъ, *lake*, *sik* (ringa), *njelma* (obetyd- l[igt])²⁶⁶⁴, язъ²⁶⁶⁵, gädda.²⁶⁶⁶

48 – Ifrån Tatar-Fursten gick min väg öfver ett sterilt berguppfyllt land till Родоначалникъ (Baschlyk). Min²⁶⁶⁷ [wäg]²⁶⁶⁸ aflägsnade sig nu ifrån Б[ѣлый] *Ijus*, som jag hitintills åtföljt. På vägen funnos en stor²⁶⁶⁹ mängd Tschud[-]grafvar²⁶⁷⁰, som woro mycket gamla, och somliga bland dem runda – mera små, än de jag förr sett, utan **hörnstenar**.

– Liksom ofta förut såg jag äfven här m[ån]ga spetsigt formade hörnstenar²⁶⁷¹, jemte fyrkantiga block.

- 2661 här || de
 2662 funnos || syn[tes]
 2663 not och || not, na
 2664 (obetydl.) || ~ etc.
 2665 язъ || ~ etc.
 2666 gädda. || ~ <-->
 2667 Min || W[ägen]
 2668 Mscr: vägen
 2669 stor || oändlig
 2670 Tschud-/grafvar
 2671 hörnstenar || stenar

- 2672 Castrén marked a double ✓✓ in the margin at the clause.
 2673 *en Tatarisk* || några Tatariska
 2674 *helt* || utan
 2675 *chiffer-/flisor*
 2676 *aflånga* || 1. ~ <-> || 2. ~ lika || 3. ~ <-->
 2677 *göra sig ej* || hafva ej gjort sig
 2678 The River Koksa runs into the Enisej from the left (south-west) at N54°10'54" E91°23'0". (TS)
 2679 *växer* ||

49

Obs. Det tyckes som skulle hörnstenarna förest[älla] Gudomligh[eter] eller kanske äro de dit satta för att befästa väggen, som åter tje-
 nar till att befästa kumlet.²⁶⁷²

— På d[en]na wäg war jag äfven i tillfälle att se en²⁶⁷³ Tatarisk begravningsplats.. Här funnos ett antal grafvar helt²⁶⁷⁴ nära intill h[varan]dra, utan någon omhägnad. Grafvarne woro öfvertäckta med en jordhög, hvaröfver man hopat ett lager af smärre och större chiffer[-]flisor²⁶⁷⁵. Grafvarne woro små, aflånga²⁶⁷⁶ – de intogo ej mera än det oundgängligen nödvändiga utrym-
 met. Skulle man kring dessa grafvar anbringa en vägg och uppresa några hörnstenar, så skulle de i intet skilja sig ifrån Tschudgrafvarne. I hvarde-
 ra äro liken lagda i, ej ofvan jord, hvardera
 50 äro betäckta 1°) med en jordhög 2) med öfver högen hopade stenar. Formen är lik hos h[var]dera, men de moderna Tatarerne göra²⁶⁷⁷ sig ej mödan att befästa kumlet med väggar och hörnstenar. Äfven är storleken olika.

Obs. Omkring de Tatariska grafvarne såg jag eldstäder nb. efter gästabudet, som hålles både wid begrafningen och efteråt. Wid ändan af grafvarna såg jag äfven underst ett kors eller blott en stör, antingen i ena eller h[var]dera ändan, troligen har jußt vid den hästhufvudet varit uppreßt.

— Dessa grafvar voro bl[ott] 1–2 arsch[in] höga.

51

— Marken war stenig och mycket steril, otjenlig för åkerbruk, som föga idkas af de Katschinska och blott wid floden *Koksa*, som faller i Jenisej²⁶⁷⁸.

— Så wäl på bergen, som stepperna växer²⁶⁷⁹ svag lärskog, björk och talnik af olika slag.

— Obs. Tat[arerne] lågo ännu i sina vinterläger – de flytta bo om våren, då gräset börjar gro.

52 *Родоначалникъ Самсоновъ Кангаровъ*

— en alldeles russificerad man, som yfdes öfver sin höga wärdighet.

— Det finnas Katschinska Tatarer, som äga öfver 100 tabuner och²⁶⁸⁰ minst 70,000 hästar och 3,000 kor.

— Fiskafänge bedrifves i Ijus.

Sjöar

1. *Билъё* (Biljó)²⁶⁸¹ vid²⁶⁸² pass 35 verst lång, 10 verst bred på ett ställe, på högra sidan om *Ijus* – föga fiskrik²⁶⁸³ belägen wid allmänna farvägen från förposten till Rodonatschalniken.

53 *Шира* (Schira)²⁶⁸⁴, 20 verst lång, wid *Sori* – en Rysk by.

3. *It-Kolj*²⁶⁸⁵, på Katsch[inska] steppen, ej långt från Fursten.

it ? sam. 8 verst lång – föga fiskrik

4. *Prixal* (Прихалъ) vid Бѣл[ый] Ijus – omkr[ing] 8 verst lång – fiskrik.

De Katsch[inska] Tatarerne äro rikare på boskap än²⁶⁸⁶ de Kisilska, men idka föga åkerbruk.

2680 *och* || d. ä.

2681 Lake Belë, see above.

2682 *vid pass* || öfv[er]

2683 *fiskrik* || ~ och föga b<->

2684 Lake Šira is situated at N54°30'23" E90°12'17". (TS)

2685 Lake Itkul' is situated at N54°27'38" E90°5'43". (TS)

2686 *än* || <->

- 2687 These are nomadic (non-settled) Tatars. Cf. below.
 2688 *Izer* || *Зыр*
 2689 *Мунгатовскаго* || ~ (*Зыр*)
 2690 *Tat.* || *Ostj[akiska]*
 2691 The River *Idra* runs into the River *Syda* from the left 89 km from the mouth of the latter. (TS)

❖ 54 ❖ — Till Katschinska domen höra följande 10 upraver²⁶⁸⁷:

1. *Абалаковскаго* *Tat[arer]* 2 slägter *Djiltag* 2 *Јағын Djaarennár*
2. *Шалошина* vid *Abak[anskoj]* *Ijus* (*Ак-Кас'ка*) 1^a половина
3. *Шалошина* vid *Ijus* (*Үс-Кас'ка*) 2^a пол[овина] = (*Ijus-K[aska]*) = (*Үс-kaska*)
4. *Яринско-Остинскаго* 1. *Остинскаго* vid *Ijus* *T. Djašteĭ*
5. (*Абултаевскаго*) *Tat[ariska]*: *Izedär* wid *Uibat Izer*²⁶⁸⁸
*Мунгатовскаго*²⁶⁸⁹
6. *Татаровскаго* wid *Abakan* *Tat. Byryt*
7. *Татешевскаго* (*Ara* (*aara*))
8. *Тинскаго* vid *Bidja Jela*<---> *Tat. Tin*
9. *Кубановскаго* (*Soĭka*) *Pl[uralis]* *Soĭkalar*
10. *Тубинскаго* (jfr. *Tubintser*) *Tat.*²⁶⁹⁰ *Kirgis Кыргыз Kerges*

❖ 55 ❖ Obs. Den 11te af *Stepanow* omnämnda: *Мангатовскаго* existerar ej mera, utan den räknas nu till *Остдлые*.

— Obs. Upraverna hafva ej n[å]g[o]n gemensam mark, utan lefva kringströdda på skillda ställen.

— Alla *Katsch[inska]* *Tat[arer]*, äfven de *Tubinska* lefva på venstra sidan om *Jenis[ej]* emellan *Hvita Ijus* och *Abakan*, på hv[ar]dera sidan om *Abakan*.

— Slägten *Aara* (*Ara*) war fordom 1000 man stark före striden med ormen.

— *Тинские* lefde förr på högre sidan om *Jenisej* och ännu finnas n[å]gra bland dem wid *Идра*²⁶⁹¹ <---->-Baig togo huſtrur från d[en]na slägt.

❖ 56 ❖ Rika Tatarer luxuriera med blanka thekök, kaffe-pannor, porcellins-kärl, chalater m. m.

– Katsch[inska] Tat[arer] kallar sig *Chaschtar*, nomadisera emellan *Abakan* och *Бѣлый Юсь*, men de göra anspråk äfven på venstra sidan af Ijus i följe af gifna ukaser.

– Liksom de Kisilska hafva äfven de Katsch[inska] Tat[arerne] blifvit undanträngda af Ryska colonister från Jenisej, hvarest de bott i alla de byar, h[vil]ka nu bebos af Ryssar.

– Obs. Stepanow har af misstag kallat uprava för *ulus*.

❖ 57 ❖ Obs. Язычники Камнарскаго полка bet[yder] ”Schamanismens anhängare”

NB. Ändteligen fick jag den upplysning, att bland Katschintserna fordom lefwat *Ariner*. De sägas warit ett stort och mäktigt folk, men olyckligtvis råkade de i strid med ormen, som uppåt och förgjorde dem alla så när som på en enda familj, benämnd *Аринскій улусъ*, den Aárinska

❖ 58 ulussen, som lefwat bland Katschintserna, ❖ utan att man vet, hvart den tagit vägen. Obs. Troligen²⁶⁹² har den blifvit Tatariserad och hör²⁶⁹³ nu till den så kallade Яринско-Остинскій uprava, ehuru medlemmarne²⁶⁹⁴ af upravan ej vidkännas sin Arinska²⁶⁹⁵ härkomst.²⁶⁹⁶

Noga märks, att endast de Tatariska stammarne (Kisiltser, Katschintser mm) hafva bestämda gränser, *ulusserna* äro kringströdda och äga ej n[å]g[o]n g[emen]sam mark, men hvarje hus-
❖ 59 håll äger sitt bestämda vinter- ❖ och sommarställe.

2692 *Troligen* || Monne den ej kun[-nat]

2693 *hör nu till* || utgör den nu

2694 *medlemmarne* || in[ne]vånarne]

2695 *Arinska* || Os[tjakiska]

2696 See also p. 899, 1256, 1261–1262.

- 2697 *om våren* || 1. om || 2. två gån[ger]
 2698 *mullbeten och watten* || mullbeten, w[atten]
 2699 *Obs.* || Ka[itachinska]
 2700 Son or Sonskoe is situated at N54°23'14" E90°23'30". (TS)
 2701 *Baschlyker* || T
 2702 *både [...]* krigstjenst || förut betalat skatt men nu äro Осѣдлые
 2703 The River Son runs into Lake Šira at N54°28'39" E90°15'48". (TS)
 2704 Kos-Erba, situated (Bol'saja Erba) at N54°15'8" E90°37'18". (TS)
 2705 *efterträdas* || g<-->

— Bland de Katschinska Tatarerne ombyta alla sitt boställe om²⁶⁹⁷ våren, så snart snön försvinner. Här lefva de tills gräset börjar växa och flytta nu till лѣтникъ, der de ströfva omkring intill hösten. Sålunda äger hvarje familj *tre ställen*. Winterstationen är belägen i trakten af goda ängar, der man bergar hö för hela vintern. Om vår och sommaren afser man blott mullbeten och²⁶⁹⁸ watten.

60 Obs.²⁶⁹⁹ *Kaitaschinska* Tatarer, h[vil]ka omnämnas i en kejsarl[ig] ukas, sägas varit Kirgisser. Det war detta folk, som Katschintserna hjälpte Ryssarne att utdrifva.

D. 2. April [g. st.]

Ju mera jag aflägsnade mig ifrån Ijus, desto mera aftog skogen både på bergen och stepperna. Grafhögar syntes här och der kringströdda, fyrkantiga, af den andra upplagan.

61 *Son*²⁷⁰⁰ (Сонъ – första station ifrån Baschlyker²⁷⁰¹, bebos af Russificerade Tatarer och infödda Ryssar, hv[il]ka 62 både²⁷⁰² betala skatt och gå i krigstjenst. Byn är belägen wid floden *Son* (Sonn)²⁷⁰³.

Ifrån *Son* till *Kojerba*²⁷⁰⁴ far man idel kullar och stepper, här och der björkar och lärkträd. Jordmonen blir bättre, sandgrunden efterträdas²⁷⁰⁵ af svart matjord. – Glest strödda Tschudgrafvar.

✓✓ Skjutskarlen sade sig hafwa sett en писанный камень långt uppför *Ijus* Бѣлый (бѣлый Юсь) i ett berg som han kallade *Бѣлогорье*. Inskriften sade han wara alldeles oåtkomlig i wäggen 62 af en hög, brant klippa. På klippan äro synliga figurer af skilda djur, såsom hästar, getter etc.

Äfven hade han sett figurer liknande sig till bokstäfver.²⁷⁰⁶

Kojerba, belägen wid en liten bäck: Сухая Ерба²⁷⁰⁷, bebos likasom *Sonn* af государственные крестьяне, rika på hjordar.

Obs. Вуанамн Тесъ (Tjes, Tes) på Katsch[inska] steppen – *Karelina* vid stora vägen²⁷⁰⁸

– *Ystjerba*, en station wid allm[änna] farvägen.²⁷⁰⁹

Härifrån några verst framåt ser man vid farvägen en oräknelig mängd Tschudgrafvar tätt invid h[varan]dra. De hafva den wanliga fyrkantiga formen och är försedda med väldiga hörnstenar.

63

NB. Det är en märkelig sak, att de flesta hörnstenar hafva en upptill spetsad form stundom liknande göthiska torn. Utan tvifvel hafva de utom egenskapen att befästa kumlet, äfven en *helig* betydelse, alldenstund Gudarne på samma sätt afbildas hos de flesta Sibiriens folkslag.

– Wid Abakanska färjstället emellan Ustjerba och Abakansk finnes en писанный камень, hvarom jag erhöll underrättelse först sedan jag passerat stället.

– Ifrån Abakansk går vägen till Saturansk²⁷¹⁰ genom en wild och dyster nejd öfver berget *Turán*, derifrån man äger en widsträckt utsigt öfver höga berg och branta klippor, mellan²⁷¹¹ hvilka skär sig fram i <bißtert> lopp.²⁷¹²

64

– Ifrån Затуранская till Городокъ²⁷¹³ färdas man öfver floden *Tubá*²⁷¹⁴.

*Oja*²⁷¹⁵, en flod, som utfaller i Jenis[ej] Сиб[ирскій] Вѣстникъ Ч[асть]. V. p. 110.²⁷¹⁶

2706 Kos-Erba. Вадецкая 1986: 162. (TS)

2707 The River Erba (called the Suxaja Erba on its upper course) flows into the Enisej at N54°22'57" E91°7'13". (TS)

2708 Castrén probably meant Kareli-no at N55°8'32" E90°40'54". He seems to have assumed both these names to be Finnic. (TS)

2709 Ust'-Erba is situated at N54°26'44" E91°9'44". (TS)

2710 *Saturansk* || *Turansk*
Zaturansk, present-day Krasnoturansk at N54°18'47" E91°33'31". The name 'Turan' was of special interest to Castrén because of its assumed connection with the Altaic peoples. On ideological Turanism, see Kemiläinen 1993: 81–83. (TS)

2711 *mellan* || *som*

2712 There are petroglyphs also on Turan Hill. Вадецкая 1986: 163. (TS)

2713 Gorodok is situated at N53°55'10" E91°47'31". (TS)

2714 The River Tuba is a tributary of the Enisej. In Castrén's time its mouth on the Enisej was at ca. N53°56'1" E91°33'29". (TS)

2715 This is one of the place-names in Siberia Castrén assumed with certainty to be Finnic. The River Oja flows into the Enisej from the right (east) at N53°26'26" E91°55'20". (TS)

2716 Castrén cited a relation of Siberian rivers and other bodies of water sent by P.S. Pallas to the botanist student Stepan Kaškarov who travelled with him in Siberia. It was published in connection with other materials of Kaškarov's journey. Примѣчаніе ... Кашкарову; Спасскій 1819: 85 (149) (TS)

- 2717 12 || flere
- 2718 The River Syr runs into the Čulym from the right 1,562 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2719 The River Inja discharges into the River Katun at N50°27'38" E86°37'52". (TS)
- 2720 The River Es' discharges into the River Taštıp from the left (west) at N52°46'47" E90°15'7". (TS)
- 2721 The River Kindirla/Kandyrla/Kyndyrla discharges into the River Tabat from the left at N53°1'30" E90°39'0". (TS)
- 2722 Sorsk is situated at N54°0'0" E90°15'0". (TS)
- 2723 The River Tabat runs into the River Abakan from the right at N53°5'20" E90°32'46". (TS)
- 2724 The River Teja (Ru)/Töö (Khak) runs into the River Taštıp from the left at N52°56'23" E90°14'47". (TS)
- 2725 Castrén wrote the letter *p* above *b*.
- 2726 Castrén wrote the letter *p* above *f*.
- 2727 *Katjulka* || *Sulba*
Kačulka is situated at N53°45'34" E92°54'24". (TS)

67 *Minusinsk*

Till den sagaiska domen höra 12²⁷¹⁷ stammar:

- ✓ 1. *Sagai* ?, vid fl[oden] Syr²⁷¹⁸
- ✓ 2. *Jus-Sagai*, vid fl. *Injä*²⁷¹⁹.
- 3. *Kargá*, vid Askys (Каргинская управа)
- 4. *Tom* Pl[uralis] *Tomnar* (Томская упр[ава]) vid Askys
- 5. *Koobi*, vid *Es*-fl.²⁷²⁰
- 6. *Sor* Pl. *Sorlar* vid *Kinderli*-fl.²⁷²¹ (Sorskaya упр.)²⁷²²
- 7. *Biltir*, vid *Tabáta*-fl.²⁷²³
- 8. *Kísil-Ķaja* Pl. *Ķísil-Kajalar* vid *Töö*-fl.²⁷²⁴
- 9. *TaĶ-Karga* (TaĶ-Kargas) vid *Askys*.
- 10. *Ķejlar* (Ķej), vid *Es*.
- 11. *Tajas* Pl. *Tajaslar* vid fl. *Sos* och *Kinderli*.
- 12.

68

Obs. *Kargas* jfr. *Karagas* i Tomska Gouvern[ementet]

Till Kojbalska domen höra 7 ulusser:

- 1. Ulu *bai* хидилар (Pr. Вольше Баикубовская улусъ) vid Abakan.
- 2. *Kisi-Bai* хид. (Мало-Баикубовская улусъ)
- 3. *Tarasekab*²⁷²⁵-хид. (l. *Tarasekaftar*-x.) vid fl[oden] *Ut*. *Matorerna* räknas nu till *Tarasekaftar*-ulus. Några bland dem bo vid *Karatus*.

R[yska]

- 4. *Bokaschajefstar*²⁷²⁶-x. vid fl. *Bej*.
- 5. *Köllär* (Кольской улусъ), vid Abakan.
- 6. *Kandaktar*-x. (Кандакова-улусъ), vid *Katjulka*²⁷²⁷

69 *oäkta*

- 7. *Arschelar*-x. l. *Arschel* vid *Abakan* och *Oja*. *Abakan* Tat[ariska] Agban.

R[yska]

Obs. *Bai*, en Samojed-slägt.

— Bland Sagaitserna finnes en stam: *Tjes-Sagai*, som hörer till Tomska Gouvern[ementet] Kusnetska kretsen.

71 *Notanda*

Tatarska schamaner bilda enahanda hieroglyfer på sina trummor, som finnes på stenar och klippor.²⁷²⁸

— I *Askys* finnes en sten-bolvan med m[ens]k-l[ig] gestalt och i dess närhet finnas flata stenar med hieroglyfer. Bolvaner besmörjas med grädda, vin etc.²⁷²⁹

— I en kurgan har man funnit en Gudabild af koppar, afbildad sittande med m[en]sklig gestalt och en kolpak på hufvudet.

— Äfven har man funnit knifvar med hieroglyfer.

— Knifvar och dolkar funna i grafvar²⁷³⁰ och på fältet, äro belagda med röd emalj.

72

— Grafhögar förekomma både i dälдер och på upphöjda²⁷³¹ ställen. Dock har jag alldrig funnit n[å]g[o]n grafhög på berg. Och i större antal träffas de sällan annorst[ädes] än i dalar.

— I en stor²⁷³² grafhög vid katsch[inska] domen, uppgräfd af Окруж[ный] Началн[икъ] i Minusinsk fann man intet lik, utan enda st 1.) ben af får l. gumse, 2.) eldstad 3.) kol och 4.) rutten träd. Midt på högen fanns små sten[ar].

— Grafhögarne äro i midten ofta insjunkna.²⁷³³

2728 This was apparently an ethnic indicator for Castrén. Cf. his ethnic conclusions in the historical and archaeological writings, Castrén 2017a: esp. 74–75, 106–109. (TS)

2729 On human figures on Siberian stone stelae, see Есин 2010; Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 219, 221. (TS)

2730 *grafvar* || ~ äro be[lagda]

2731 *upphöjda* || höjda

2732 *stor* || hög

2733 *insjunkna*. || ~ ¶ R

- 2734 Mscr: en
 2735 af || med
 2736 *holmar*. || ~ (Man ser höjder, klip-
 por, skog, holmar Ho[lmarna]
 2737 *en*. || ~ ¶ <Giffta>
 2738 *den aflidnes* || hus[tru]
 2739 Mscr: sig
 2740 *äga* || 1. wi || 2. ägde
 2741 Castrén added the explanatory
 sentence afterwards.

73

D 16 April [g. st.]

afreste jag ifrån Minusinsk, hvars dam jag i tvenne weckor till lust och leda insupit. Efter en färd af några verst gjorde skjutskarlen halt under [ett]²⁷³⁴ högt berg, som han k[al]l[a]de "Майдашинская гора" af²⁷³⁵ *Майдаши*, en liten by på andra sidan om berget. Ifrån nämnda berg har man en utm[ärkt] wacker utsigt öfver Jenisej som slingrar sig g[enom] en dal, grenar sig och bildar en stor m[än]gd skogsbewuxna holmar.²⁷³⁶

74

— Stöld be[s]traffas så, att tjuften betalar det stulnas dubbla värde ex. *två* hästar för *en*.²⁷³⁷

— *Arf*. Fadrens egendom tillfaller sönerna. Hustru och döttrar ärfva ej, men böra underhållas af sönerna. Finnas ej barn, så anammans egendomen af mannens näraste anhöriga, h[vil]ka äro förbundna att underhålla den²⁷³⁸ aflidnes hustru och döttrar. Dock anses det för en pligt att brodern ger någon del (4de, 6te) af egendomen åt sin syster. Hon lägger sitt bomärke deri (ex. hästar, kor, får, getter) och tager egendomen med sig, då hon blir gift, hvarefter åter mannen lägger [sitt]²⁷³⁹ bomärke i hustruns egendom. Denna egendom äger hon rätt att återtaga efter mannens död och gå dermed till sina anhöriga, så framt hon ej äger barn. Finnas 75 söner, så kvarstadnar modren hos dem; men om enkan äger döttrar, så går hon öfver till mannens släktingar.

— Flickan får alltid hemgift – hästar, kor, får, gumsar, getter, kläder, etc.

— Om oäkta barns wård äga²⁷⁴⁰ de Katsch[inska] Tat[arerne] ingen lag af skäl, att sådana casus knappt i mannaminne inträffa.²⁷⁴¹

— De Katsch[inska] Tat[arerne] taga blott en hustru, men om hon ej är till lags, kan hon utan

76

all dom och ransakning skickas till sina föräldrar, som emottaga henne, utan att n[å]g[o]t klagomål ifrån deras sida får anföras. Den förjagade hustruns barn städna hos mannen. Yngre brodern kan gifta sig med den äldre brodrens enka, men kan äfven låta bli – med vilkor att hon och barnen njuta underhåll af svågarna. Will hon efter²⁷⁴² mannens död gå till sina släktingar, så är det henne obetaget, men barnen måste hon kvarlemna hos mannens anhöriga.

77

– Tatarerne fria i 2–4 år, och hvarje år firas tre g[ån]g[e]r en²⁷⁴³ slags förlofning, best[ående] deri, att man ifrån fästmannen får allehanda gåfvor till bruden. Dessa gåfvor k[al]l[a]s *artschi*. Första gången går ej friaren²⁷⁴⁴, utan blott talmannen och hans anhöriga att fria. Erhålla de ett²⁷⁴⁵ jakande svar, så infinner sig der efter hvarje gång äfven brudgummen. Man besöker bruden *höst*, *vinter* och *vår*. Om vintern för man med sig *uschá*, en²⁷⁴⁶ mixtur af mjöl och smör, kött²⁷⁴⁷ (af får, ko, häst), brännvin af Rysk fabrik; om våren: *airan* (Tat[arisk] brännvin), kött af div[erse] slag (ej smör); om hösten: Ryskt brännvin, kött, ej smör.²⁷⁴⁸ Wid sista *artschi* för fästmannen med sig utom mat²⁷⁴⁹ och dryck en af sina bästa hästar. Efter bröllopet ger svärfadren ett antal (10 etc.) hästar åt sin dotter med sadel.²⁷⁵⁰

– Bröllopet firas med ätande och drickande, man springer, brottas, sjunger o. s. v.

– Bröllopet fortfar i 2 dygn – natt och dag.

– Hemkomst firas på s[am]ma sätt – äfven 2 dygn.

Bröllop firas hellst om sommaren eller hösten, då kreaturen äro feta, sällan om våren.

2742 *efter* || gå2743 *en slags* || 1. de så k[al]l[a]de || 2. ar2744 *friaren* || brudgummen2745 *ett jakande* || br[udens]2746 *en mixtur* || 1. smör, bröd || 2. ej2747 *kött* || <-->2748 *smör*. || ~ ¶ – Tat[arerne] flytt[a]2749 *mat* || andra wan[liga]

2750 See also the shorter description on p. 1240.

2751 *annat* || andra ar
 2752 1/13 Oct. (TS)
 2753 *Tatt.* || Man
 2754 *ren* || räf
 2755 *jurt* || tält
 2756 *jurt* || täl[t]

❖ 88 ❖ Det långvariga frieriet äger blott rum, om bruden är flicka. Annat är förhållandet, om qvinnan är enka eller en af sin man öfvergifven. Då betalas hvarken kalym eller annat²⁷⁵¹.

❖ 78 ❖ — Tat[arnerne] flytta 3 g[ån]g[e]r om året: 1°) om våren, då gräset börjar vexe 2°) om sommaren – höbergningstiden 3°) om hösten omkring Pokrow²⁷⁵².

— Tat[arnerne]²⁷⁵³ hafva inga gränsor för sina ägor, – endast för ängsmarker (покосъ), som äro gärdade. För öfr[igt] nomadisera enhvar, hvarest han vill.

— Fiskafänge bedrifves i ringa mon om höst och vår – med not, nät, mjerda, krok (vid Abakan). Om sommaren upptages tiden till det mesta af höbergning. Soml[iga] fiska i ringa mon äfven om sommaren.

— Om hösten gå somliga att jaga *sobel*, *ekorre*, *ren*²⁷⁵⁴, etc. ända till Sagaiska bergen. Om vinter och vår bedrifva de Katsch[inska] ej jagt, men väl de Sagaiska Tat[arnerne].

❖ 79 ❖ **Ariner**

Det förtäljes, att 1000 Ariner bodde på en så k[al]l[a]d *Arinskoj ostroff* – en ö i Jenis[ej] i trakten af Krasnojarsk. Ormar kommo, med en stor orm till öfverhufvud. Han ropade efter båt ifrån holmen. En *Arin* for till stranden. Båten fylldes af ormhöfdingens underhafvande. Ormhöfdingen bad formannen strö aska omkring tältet, och binda omkring dets[amma] ett brokigt snöre. Under natten försvunno folk och jur²⁷⁵⁵ med undantag af färjkarlens jur²⁷⁵⁶ och familj. Denna familj hör nu till Katsch[inska] domen under namn af Tateschewskoj Tat[ariska] *Ara*.

❖ 80 ❖ *Kumtigei*

— Katsch[inska] Tat[arerne] bodde fordom wid Katscha²⁷⁵⁷ i *Kumtijej*²⁷⁵⁸, песочная сойка. Här bodde äfven Arinerne.

[—] Äfven ston mjölkas och brännvin tillredes både af sto- och ko-mjolk²⁷⁵⁹.

— En Katschinsk Tatar äger 130 tabuner hästar, 2000 kor, 2000 får.

— Icke alla, som höra till s[am]ma ulus, äro släktingar.

— *Kizir* och *Kazir*, 2 bifloder till Tuba, *Tajat*²⁷⁶⁰, en biflod till Kazir.

— Tubinska ulusen vet ej om sin ankomst från Tuba.

❖ 81 ❖ — I en *ulus* finnas många familjer.

— Jemför eldstäder funna i gamla och nya grafkummel.

— Tat[arerne] förtälja, att deras fordna Bogatirer bl[ifvit]²⁷⁶¹ förvandlade till sten-bolvaner, h[vil]ka nu föräras med Gud-dyrkan.

— Det händer, att hustrun löper från sin man och gifter sig med en an[nan] samt till yttamera <visso> ant[ager] [Christendomen]²⁷⁶² och låter döpa sig.

— På somliga kummel finner man en flat större sten, sällan en upprättstående.

❖ 82 ❖ Obs. *Казақ*, едрёный

2757 The River Kača runs into the Enisej in Krasnojarsk at N56°0'55" E92°53'57". (TS)

2758 *Kumtijej* || Kumtiwej

2759 *Kumis* of horse milk and *ayran* of cow milk. See p. 881. (TS)

2760 The rivers Verxnie and Nižnie Tajaty flow into the River Kazyr from the left at points located 57 and 51 km from the mouth of the latter respectively. (TS)

2761 bl. *förvandlade* || förvandlade sig

2762 Mscr: Xd.

- 2763 *och* || <-->
 2764 *i midten* || på venstra [sic] sidan
 2765 *anar* || for
 2766 *Tatt.* || Ki[rgisernes]
 2767 *Wid* || B
 2768 *hopa* || göra

— Tatarerne förmoda, att grafven skall vara belägen på västra sidan; och²⁷⁶³ d[en]na förmodan stöda de på följ[ande] argumenter:

— Grafvarna äro gjorda lika med tält (de kirgis[iska]): liks[om] i tältet bör eldstaden i grafven vara belägen midt i kurganen. Emot öster är dörren och der finnes intet. Deremot förvara Tat[arerne] sin egendom på västra sidan och uppehålla sig sjelfva mest på d[en]na. Så och i grafven.

❖ 83 ❖

— Också har vid gräfning af kurganerna eldstäder vanl[igtvis] blifvit funna i²⁷⁶⁴ midten.

— I allm[änhet] bör man noga märka den stora öfverensstämmelsen emellan grafvar och tält.

— Der en stor sten finnes öfver grafven, anar²⁷⁶⁵ man en dyrbarhet vara nedlagd under stenen.

— Tat[arernes]²⁷⁶⁶ nuvarande grafvar stå i **ö[s-ter]** och **v[ester]**. Liket ligger på rygg med hufvudet i väster och fötterna i ö[ster] så att den aflidne kan se en uppgående solen. Wid²⁷⁶⁷ hufvudet ställes en större sten; så och vid fötterna.

❖ 84 ❖

[—] På s[am]ma sätt constr[uerade] äro en m[än]gd uråldriga grafvar vid Katsch[inska] steppen utom n[å]gra få, som hafva en riktn[in]g åt n[orr] och s[öder]. Dessa äro i öfrigt widt kringströdda från h[varan]dra, då deremot de nuvarande Tat[arerne] hopa²⁷⁶⁸ sina grafvar tätt invid h[varan]dra i en rad. Tat[arerne] vidgå ej, att dessa äro deras grafvar. Deras form är rund, n[å]g[ot] aflång.

❖ 85

— Äldre personer veta förtälja att Matorer och Kojbaler fordom ägt ett annat språk, som hos begge varit detsamma, att de utgjort en och s[am]ma slägt, och haft en ❖ knäs, h[var]före

de äfven nu äro förenade under s[am]ma dom, ehuru vidt skiljda från h[varan]dra. –

– För 8 år tillbaka lefde ännu en gammal qvinna som kunde Matoriska.

– Matorerne umgingos fordom med Sojoterne (Tat[ariska] Soján) och togo hustrur hos dem. De gingo fordom alltid om sommaren till тапгы för att samla саpана, en rot som de begagnade i st[ället] för bröd – såsom fallet ännu är med Sojoterne.

❖ 86 ❖ Då Tat[arerne] mötas med Sojoter, tager Soj[oten] sin pipa från gördeln, istoppar den med Turk[isk] tobak, uppslår eld och bjuder först åt Tat[aren]. Detta är hans hellsning. Derpå spørjer²⁷⁶⁹ han:

1. Благополучно ли Государь Вашъ
2. Благопол[учно] ли вы <савии>
3. Какъ скотъ вашъ
4. Рощетъ ли траваеъ

När Tat[aren] frågar Soj[oten] om Chines[iske] Kejsarens hellsa, ser Sojoten, då han svarar, på solen.

❖ 87 ❖ [–] Sojoterna lefva såsom tatarer, hafva tabuner af hästar, hålla kor, får, getter, *jamáner*²⁷⁷⁰, kameler (hos de längre boende).

– De lefva i spetsiga²⁷⁷¹ Samojed-tält af näfver; de aflägsna i Tatar-jurt af näfver och voilok.

– Bland deras slægter omnämnas: *Oirát*, *Mol*.

– De hafva ej knäser, utan en Embetsman *Targá*, klädd i chalat med en örn-fjäder, bak²⁷⁷² på en hög, spetsig mössa.

– Sojoterna begrafva sina lik ofvan jord liksom Samojederna.

2769 spørjer han: || 1. bor<-> || 2. spørjer han om Kejsaren

2770 Goats. Фасмер 1973: 556. (TS)

2771 spetsiga || jurtt och

2772 bak på || men i

- 2773 1) [...] *watten* || Man trollar äfven i vatten
- 2774 Castrén meant the River Aldy-Iškin (Iškin-Baži, Oolač), discharging into the River Xemčik from the left 86 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2775 The River Čexan runs into the River Džebaš from the left 16 km from the mouth of the latter. The Džebaš or Jun'-Džebaš runs into the Abakan from the right 192 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2776 The River Kantegir (Ru.)/Xan-Tigyr (Khak.) discharges into the Enisej from the left at N52°43'56" E91°19'2". (TS)
- 2777 The River Taslja running into the Kantegir from the right 133 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2778 The Xemčik, running into the Enisej from the left at N51°44'7" E92°11'29". (TS)
- 2779 Castrén himself, however, travelled upstream along the rivers Tuba and Amyl, i.e. taking a more eastern route. See p. 910.

❖ 88 ❖ — Lejon wisa sig n[å]g[o]n gång Sajanska skogarna.

— En drucknad kamel har nyligen bl[ifvit] er-tappad i Jenisej.

— Soboln har försvunnit ur de Sajanska bergen, sedan Guldsökarne börjat bränna skogarna af oförsigtighet.

— Sojoterna hafva s[am]ma slags pipor som Samojederne.

❖ 89 ❖ 1)²⁷⁷³ Trollkarlar spå bland annat i watten, som man håller i ett glas och ser i; 2) Man bränner ett fårlår på elden och spår i de strimmor (дорожки), som bildas under brännandet.

Tatarerne lägga nu för tiden den aflidne i kišta. Blott schamaner begrafvas utan kišta och om-svepas med voilok.

— Tschuderna woro stora och starka. De buro på sin rygg ofantliga stenar och begagnade dem till leksaker.

❖ 90 ❖ — På Sojotiska sidan står wid *Is'kim*²⁷⁷⁴ en liten kurgan, hvarpå står upprešt en flat sten af schiffer, med en inscription, uppå sojoterna knäfalla för stenen.

— Till Sojoterna färdas man ifrån Abakanska förposten uppför *Tschechan*²⁷⁷⁵ till хребетъ, hvarpå står en караулъ. Derifrån till floden *Kantigir*²⁷⁷⁶; här tager man af wid en biflod *Toslá*²⁷⁷⁷ och far denna flod uppföre. Här åter öfver en annan хребетъ till fl. *Is'kim*, ❖ som faller i Bom-Kentschug²⁷⁷⁸, denna i Jenisej.²⁷⁷⁹

Wid *Is'kim* finnes знакъ.

— Om någon Tatar skjuter en svan, så går han dermed till sin nästa, undfägnar honom med brännvin och får i wedergällning hans bästa häst. Denna går likaså till sin granne och så fortsättes leken tills svanen ruttnat, då den bortkastas och den sista förlorar sin häst.

— *Aina* är Schamaners hjälpar, dem han ser.²⁷⁸⁰

92 Ariner

En ung Arin hade på²⁷⁸¹ fältet sett en orm, som²⁷⁸² han skurit i 2 delar. Ännu²⁷⁸³ icke död gick ormen till sin höfding med klagomål öfver den lidna oförrätten. Ormhöfdingen församlade alla sina underlydande²⁷⁸⁴ ormar och och begaf sig att hämnas den beg[ån]gna oförrätten. *Arinerna* bodde vid d[en]na tid på en²⁷⁸⁵ holme, benämnd den Tat[eschewskij]. Ormhöfdingen ropade på båt och en Arin Gubbe begaf sig att föra den ropande,²⁷⁸⁶ som han höll för en m[enni]ska, öfver elfven. Kommen till stranden såg gubben hela stranden glänsa af små ormar. Alla wille föra ordet, förargande sig öfver orättvisan; i²⁷⁸⁷ s[yinner]het war den afhuggna ormen m[yc]k[e]t argsint. Ormhöfdingen nedtystade dem och bad Gubben lotsa ormarna öfver elfven²⁷⁸⁸. Först packade sig alla de små ormarna i båten. Andra gången for ormhöfdingen allena[.]

93 Han undervisade Gubben till wedergällning för hans beredvillighet att hemta båt, huru²⁷⁸⁹ han skulle rädda sig och sina närmaaste anhöriga, så att han strödde aska omkring tältet och binda ett brokigt (af hvit och svart hästmahn²⁷⁹⁰ flätadt) snöre kring tältet, så att ormarna skulle igenkänna tältet och af askan

2780 *Aina* = the devil in Khakas language. Jurij Esin, email to Timo Salminen, 21 Nov. 2016. (TS)

2781 på [...] sett || råkat på

2782 som han skurit || och skurit den

2783 Ännu [...] gick || Denne gick

2784 underlydande || underhafvande

2785 en holme || hinsidan floden

2786 ropande, || ropande öfv[er]

2787 i shet || Orm

2788 elfven || ~ lofvande honom guld och <----> . Gubben <---->tycke

2789 huru || att

2790 hästmahn || ma[hn]

2791 vid || på

hindras tillfoga honom skada. Genom detta råd räddade Gubben sitt tält, då alla de öfriga om natten förstördes.

— Arinerna bodde förr omkring krasnojarsk tills[amman] med Katsch[inska] Tatarer och blefvo redan der tatariserade. Om sommaren nomadiserade de vid sjelfva Katscha, men om vintern bodde de vid²⁷⁹¹ Jenisej på татешевскій островъ, jfr. татешевскій улусъ

❖ 95 ❖

Minusinska kretsen

№ 2

❖ 97 ❖ *Katsinska domen*

Wid stranden af Abakan helt nära till Katsch[inska] domen ser man på ett upphöjdt ställe kringströdda talrika Tschudgrafvar af det mindre slaget. Man upptäcker wid första ögonkastet en likhet emellan dem och de nuwarande Tatariska Grafvarne; men Tatarerne wilja dock ej widkännas dem, utan tillskrifwa äfven dem dels Tschuder, dels Kirgiser. Dock kunna de ej angifva

❖ 98 n[å]g[o]n annan olikhet emellan [dem] ❖ och de sina, än att grafvarne nu för tiden ställas i en rad, då deremot de gamla äro utan all ordning kringströdda på fältet. Så och wid Katsch[inska] domen. De moderna höja sig äfven vid²⁷⁹² pass en arschin öfver jorden, men de gamla hafva naturligtvis²⁷⁹³ under tidens lopp insjunkit. Nu²⁷⁹⁴ före tiden märker man wid dem ingen egentlig upphöjning, utan blott ett obetydligt stenröse.

❖ 99 Stenarna äro wanligen ganska små ❖ med undantag af tvenne i ö[stra] och v[e]stra ändan uppresta stenar, som merendels äro [af] en ansenligare storlek – dock alltid naturliga stenar, och ej tillhuggna såsom i de stora kurganerna. Östra ändan saknar ganska ofta den²⁷⁹⁵ nämnda stenen. De gamla grafvarnes riktning är liksom de sentida kumlens, ifrån väster till öster, h[vil]ken riktning äfven alltid förek[omma] hos de stora kurganerna. ❖ De²⁷⁹⁶ omförmälda stenrösen äga en oval form, men deras storlek äro utvärdigt

❖ 100 n[å]g[o]t omvexlande: wanl[igtvis]²⁷⁹⁷ omkring 4 arsch[in] i längd och 3 arsch[in] i bredd. Se här en beskrifn[in]g på 2 bland de wid Katsch[inska] domen af mig uppgräfna rösen.²⁷⁹⁸

2792 *vid pass* || en2793 *naturligtvis* [...] *insjunkit* || 1. påtagligen inskjute || 2. ins[junkit] || 3. troligen2794 *Nu* || Man2795 *den* || en2796 *De* [...] *äro* || Till storleken äro de ifrågawarande kurganerna grafvarna2797 *wanl.* [...] 4 || ifrån 1–1½

2798 An overview of the objects and methods of Castrén's archaeological fieldwork in Siberia can be found in Salminen, Timo, 2016: 286–290.

There are several cemeteries of the Karasuk, Tagar and Taštyk Cultures within the present-day city of Abakan. Бадецкая 1986: 70, 113, 152. (TS)

- 2799 *stötte* || fast
 2800 *en* || h[äst]
 2801 *På [...] djup* || En half arsch[in]
 in i jor[den]
 2802 *hvitaktig* || hvit
 2803 *i förstone* || ans[åg]
 2804 *ngt skelett* || skelettet
 2805 *qvarters* || arschins
 2806 The appearance of the grave
 and the finds in it date the site
 probably to the Taštyk Period
 from the 1st c. BCE to the 5th c.
 CE. Вадецкая 1986: 131–132.
 (TS)
 2807 *en arschin* || någ[ot] o
 2808 *djup* || öfver

№ 1

Rössets *längd* emellan de yttersta ändstenarna
 utgjorde – 4 arschin 2 tum. Bredden 3 arschin
 4 tum

- ☞ 101 Stenarna voro starkt mossbelupna och djupt in-
 skjunkna. Grafven ådrog sig min ☞ uppmärk-
 samhet derig[enom] att dess riktning, att döm-
 ma af hörnstenarna n[å]g[ot]t afvek ifrån de
 wanliga – ty hörnsten[arne] stodo här nästan i
 n[ord]v[äst] och sydo[st]. Äfven Tatarerne stöt-
 te²⁷⁹⁹ sig vid grafvens riktn[in]g och förklarade
 med en mun, att den ej tillhörde deras stam. Wid
 anställd gräfning tog jag de begge hörnstenarna
 till ögnamärke och lät gräfva en grop af vid pass
 en arsch[in] i bredd. Sedan det öfversta lagret af
 större och smärre stenar, som sträckte sig ett
 ☞ 102 kvarter in i jorden, bl[ifvit] undanröjdt, ☞ möt-
 te ett jordlager, hvare ej upptäcktes annat än
 n[å]gra förrutnade ben (förmodligen af en²⁸⁰⁰
 offrad häst). På²⁸⁰¹ en half arschins djup wisade
 sig hvitaktig²⁸⁰² jord, som jag i²⁸⁰³ förstone an-
 såg för материкъ och i följe deraf misströstade
 af finna n[å]g[ot]²⁸⁰⁴ skelett. Jag lät ändock
 fortsätta gräfningen, och på 3 qvarters²⁸⁰⁵ djup
 wisade sig redan ben af skelettet. Derjemte
 framkommo stycken af illa förrostat *jern*.²⁸⁰⁶
 Ingen kista fanns omkring skelettet, ej heller
 ☞ 103 upptäckte[s] ☞ förrutnad träd. Skelettet låg
 fullkomligt i östlig och västlig riktning – ställdt
 på rygg, med ansigtet skådande åt öster, den
 uppåtgående solen. Hörnstenarna wisade följ-
 aktligen icke alldeles riktigt. Också var den åt
 hufvud ställda stenen en²⁸⁰⁷ arschin aflägsnad
 från liket. Sedan skelettet, som var ganska väl
 conserveradt, borttogs, befanns grafven vara
 jemt 1 arsch[in] djup²⁸⁰⁸.

104 № 2

– Röset liks[om] det föreg[ående]. I h[var]dera långändan en större sten afståndet mellan h[var]dera stenen – 4 arsch[in] 1 tum.

– Rösets bredd jemt 1 sashen.

– Äfven här upptäcktes n[å]gra ben nedanom stenlagret.

– Den hvitaktiga jorden wisade²⁸⁰⁹ sig på ½ arshins djup.

– Liket låg liks[om] i föreg[ående] graf. Skelettet väl conserveradt.

– Intet fynd.

105 Obs. Ett af skälen, h[var]före Tat[arerna] ej vilja vidkännas de omförmälda grafvarne, är deras åldriga, mossbelupna utseende. Dock synes skelettets väl bibehållna natur och det funna *jer-net* ådagalägga, att grafvarna äro ganska sentida. För öfrigt måste man antaga, att Tat[arerna] redan före Kirgisernas ankomst öfverströfvat de Sajanska stepperna, ehuru grafvarna knappt kunna äga en så hög ålder.

– Kanske äro soml[iga] rösen af Samoj[edisk] upprinnelse?²⁸¹⁰

106 Midt ibland de nyss omförmälda grafvarne eller stenrösen upptäckte sig här och der smärre gropar eller insjunkningar af jorden af alldeles rund eller oval form. Här sågs ingen sten midt öfver gropen, men rundt omkring märktes öfverallt småsten, ehuru redan med jord öfvervuxen. Jag företog att²⁸¹¹ uppgräfvä en af dessa fornlemningar. Wid anställd mätning befanns längden wara 5 och bredden 4 arsch. inånför stenringen.

2809 wisade sig || börjades

2810 Castrén added this assumption afterwards.

2811 att || en

- 2812 *som* || hv[ilket]
 2813 *snart* || efter
 2814 *så* || m[yc]k[e]t
 2815 *Icke* || In
 2816 *gjordes* || upp
 2817 Castrén's list of finds in the pocket calendar of 1847, see p. 1549–1550.
 2818 *äro* || af
 2819 *var* || h
 2820 *Kumlets* || I öfrig[t]

- Jordan war ofvantill så fast, att den endast med yxor kunde löshuggas. Derunder upptäcktes smärre stenar i ringa mängd, men för öfrigt ingen ting. Efter $\frac{1}{2}$ arschins gräfn[in]g framtr[ädde] den hvita jorden. Jag lät fortsätta gräfningen 1 arsch[in] och mötte här ett stengrund, som²⁸¹² jag försökte genombryta, men märkte snart²⁸¹³, att dessa stenar voro jordfasta och utgjorde fortsättningen af en klippa som äfven visade sig vid stranden. Också var sjelfva jorden så²⁸¹⁴ fast, att man tydligen insåg, att här ingen gräfning tillforene ägt rum. Icke²⁸¹⁵ heller gjordes²⁸¹⁶ här några fynd.
- Det är otvifvelaktigt, att dessa gröpper äro qwarlemningar af fordna semljankor.

 109 Stora kurganer²⁸¹⁷

- Wid Katsch[inska] steppdomen finnas äfven ett antal större kurganer. De förekomma i skillda grupper och äro af mycket olika storlek. Många bland dem äro redan widrörda dels af m[enni]sko-hand, dels af djur, som gräfvit djupa hål i kurg[anerne]. Till sin riktning äro²⁸¹⁸ de stora kurg[anerne] n[å]g[o]t afvikande från de små; ty då de sednare gemenl[igen] stå i ö[ster] och v[ester], äro de stora kurg[anerne] ställda i n[ord]v[est] och s[yd]ö[st]. Bland dem företog jag till undersökning en af de mest helbregda, hvarest endast i sydöstra hörnet fanns ett hål.
- Denna kurgan war såsom en stor del andra i midten n[å]g[o]t insjunken; men i h[var]dera ändan var²⁸¹⁹ dess höjd i förhållande till jorden 1 arsh[in] och 2 tum. Kumlets²⁸²⁰ längd utgjorde:

7 sashen – 2 arsh[in] 4 tum.

Bredden: 4 sash[en] 2 arsh[in] 8 tum.

2821 med || på
2822 fyrkantig || hörn[sten]

111

Grafven var rundt omkring omgifven af en vägg, som var nästan helt och hållet insjunken i jorden och på sina ställen jordbewuxen. På södra (lång) sidan funnos 3 flata i ändan spetsade stenar, ställda med²⁸²¹ tvärsidan emot kumlet, men på andra långsidan fanns blott en enda fyrkantig²⁸²² sten i n[ord]v[estra] hörnet. Kumlets utseende var:

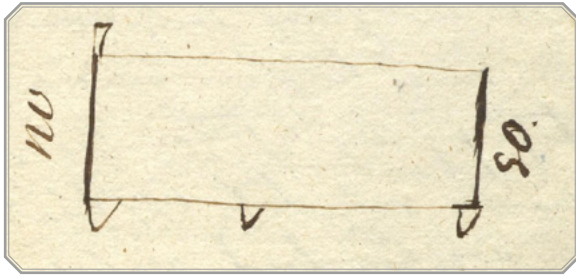
I.

1 arsch[in] 2 tum.

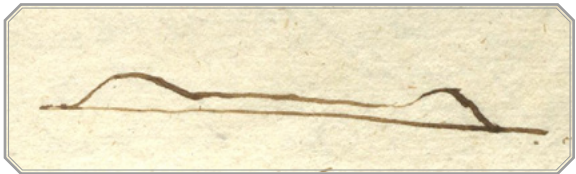
1 arsh[in] 2 tum.

II.

n[ord]v[est]

s[yd]o[st]

- 2823 *af* || som
 2824 *sönderkrossad sten* || en mängd sönderkrossad sten. Gräfningsen fortsattes på en arshins genom en djup
 2825 *roten* || 1. ~ utan att finna n[å]g[ot] || 2. ~ utan att möta
 2826 *Sedan* || Wid
 2827 *mots.* || andra
 2828 *här* || uta[n]
 2829 *hufvud-/skålarna*
 2830 *sida* || ör[at]
 2831 *jorden* || ma

☞ 112 ☞ På långsidan af grafven stodo uppresta n[å]g[ot] snedt emot h[varan]dra tvenne flata stenar, af²⁸²³ hv[i]lka den ena alldeles icke, och den andra högst obetydl[igt] höjde sig öfver jordytan. Afståndet emellan dessa stenar utgjorde: 4 sashen, 1 arsh[in] 6 tum.

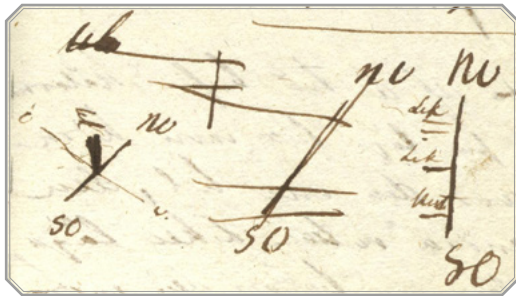
— Då uppgräfningen af hela kurganen hade varit förenad med större omkostnader, än mina tillgångar medgäfvö, tog jag dessa stenar till ögnamärke och lät till en början uppkasta en arschin bred graf emellan de tvenne stenarne.

Sedan det öfversta jordlagret var bortkastadt, mötte här och der ☞ sönderkrossad²⁸²⁴ sten. Wid de begge stolparne lät jag gräfvä ända till roten²⁸²⁵, hvarvid befanns, att den ena stenen [war] 1 arsh[in] 8 tum, den andra 1 arsh[in] 2 tum hög. Sedan²⁸²⁶ gräfningen fortgått 1. arsch[in] i jorden började på den nordv[ästliga] sidan visa sig benst[ycken] och på den mots[at-]ta²⁸²⁷ upptäcktes en myckenhet ruttet träd. Man kunde i trädet märka spikhål, men ingen spik ☞ kunde upptäckas. Bland stycken af träd framkom ett käkben, tillhörande ett barn, samt n[å]gra andra benst[ycken], bland annat en liten del af cranium. Jag lät på detta ställe utvidga grafven ända till 1½ sash[ens] bredd, men förmådde ej upptäcka n[å]g[ot] vidare. Det ruttna trädet, som förmodl[igen] varit en kista, hvilande på en flat häll. Denna upptogs med m[yc]k[e]n möda; gräfningsen fortsattes på djupet, men här²⁸²⁸ möttes redan fast jord. I den motsatta n[ord]v[ästliga] ändan utvidgades likaså grafven på bredden; här fanns intet ☞ träd, men tvenne skelett, som lågo alldeles tätt intill h[varan]dra, så att hufvudskålarna²⁸²⁹ tangerade h[varan]dra. Begge liken lågo på sida²⁸³⁰ med örat emot jorden²⁸³¹. De woro ställda liksom äfven kistan

☞ 114

☞ 115

på tvärsidan af grafven, icke²⁸³² fullkomligt i ö[st] och v[est], men så att de kunde se den uppgående solen.²⁸³³

nv
Lik
Lik
Kista
so

Liken <h[vil]ka> i nordost och sydvest med ögonen åt öster.

- 116 Utom de två fullst[ändiga] skeletten framkommo ännu [i] midten emellan de omförmälda stenarna ett lårben och ett käkben af ett fjärde skelett.²⁸³⁴

Ehuru m[yc]k[e]t jag lät utvidga grafven, kunde på sidorna intet upptäckas. Här mötte²⁸³⁵ också inga små stenar, utan enda st lös jord.

— Af²⁸³⁶ de två hufvudskålarna, som lågo tätt invid h[varan]dra war den ena hel, den andra rutten. Liken lågo, den ena bakom den andras rygg.

- 117 Obs.

Aina säges enda st höja sig öfver jorden jems med bröstet. Denna trad[ition] har uppkommit af grafstenarna, hvars nedra ända sitter fast i jorden.

Dessa stenar dyrkas äfven af Tat[arerne] sås[om]Gudar.

2832 icke || så a[tt]

2833 This grave probably also belonged to the Tagar Culture. It is unusual, however, that there were no finds in either this or other Tagar graves excavated by Castrén, because he did not consider them to have been plundered either. Usually, bronze artefacts are common in Tagar graves, and even gold items have been found. All the graves of the Tagar Culture excavated by Castrén belonged to the earlier phases of the culture; the later graves contained cremated mass burials. Grjasnow 1970: 235–236; Вадецкая 1986: 83–93, 100–101. (TS)

2834 skelett. || 1. ~ Också tyckte jag m<--> || 2. Jag lät

2835 mötte || funnos kam

2836 Af || De

- 2837 *vid* || med
 2838 *ett berg* || som f<-->
 2839 *lopp* || st
 2840 Castrén wrote the letter *u*
 above the *o*.
 2841 *Arap* || Arapko
 2842 *Karí* || ~ ¶ it. *Tolgán*.
 2843 Castrén wrote the letter *z*
 above the *s*.
 2844 *Batjaĵ* || Botjax
 2845 Castrén wrote the letter *u*
 above the *o*.
 2846 *Bas'lan* || ~ ¶ *Kusnja*
 2847 *Samra* || Tjamber
 2848 *Merontja* || Merertja
 2849 'So'ska || Tjos'ka

❖ 118 ❖ Obs.

Ariner och Katschinska Tat[arer] bodde om vintern tillsammans vid²⁸³⁷ *Kumtigei*, ett²⁸³⁸ berg nära intill Katscha. Om sommaren bodde Arinerna allena på Татешевский островъ.

— De Katsch[inska] Tat[arerne] och Arinerna kommo på s[am]ma g[ån]g till Minusinsk.

— Det förtäljes, att Jenisej i sitt öfversta lopp²⁸³⁹ skall hafva genombrutit en stor klippa, hvaraf de begge hälfterna nu stå om ömse sidor om floder. Detta öfverensstämmer med de Jenis[ejska] Oštj[akerne]s berättelse om det klufna berget, h[vari]g[enom] de invandrat.

❖ 119 ❖ Tatariska förnamn

Arinska ulusen

it <i>Mamurka</i>	it <i>Batjaĵ</i> ²⁸⁴⁴ it
it <i>Tamai</i>	it <i>Daĵa</i>
it <i>Tjerepán</i>	it <i>Aps'ai</i>
it <i>Bobang</i> ²⁸⁴⁰	it <i>Boban</i> ²⁸⁴⁵
it <i>Arap</i> ²⁸⁴¹	it <i>Otas'</i>
it <i>Aptjaj</i>	it <i>Tjirka</i>
it <i>Apiljá</i>	<i>Ailán</i>
it <i>Adás'</i>	it <i>Bas'lan</i> ²⁸⁴⁶
it <i>Baraskun</i>	? <i>Samra</i> ²⁸⁴⁷
it <i>Aĵtai</i>	it <i>Karsai</i>
it <i>Tereska</i>	❖ 121 ❖ <i>Tooloĵs'an</i>
it <i>Bagá</i>	<i>Bas.</i>
it <i>Karí</i> ²⁸⁴²	❖ 122 ❖ <i>Merontja</i> ²⁸⁴⁸
❖ 120 ❖ it 'Sagras'	it 'Soltai
it <i>Mursa</i> ²⁸⁴³	it Katjan
it <i>Turas'</i>	Mortka
it <i>Náte</i>	'So'ska ²⁸⁴⁹

	Samsar ²⁸⁵⁰		it Bađyk
	it Suras		it Djibas'
	it Kasaĥ ²⁸⁵¹		it 'Soden 1 'Sodán 2
	Tjooĥor ²⁸⁵²		'Soden
	it Kutja		it Artas'on
	Bagadjaĥ		it Arap ²⁸⁶⁴
	Balteqas'		it Artóna
	? Kazanej ²⁸⁵³		it Aptis'ka ²⁸⁶⁵
	it Aps'an		it Noká
	<i>Porbai</i>		it Kondur
	it <i>Ķurá</i>		it Tjuklein
	it Aptis'ka ²⁸⁵⁴		it Kitjak
	it Tjerepan	125	it Apilja
123	it Pekín ²⁸⁵⁵		it 'Suglai
	it Olaĥ		it Baska
	it Totján		it Tylegä
	it <i>Ķulnaĥ</i> Ķulnaĥ		it Artjamaĥ ²⁸⁶⁶
	it Baras'ka		it Porontja
	? <i>Ķyrz'an</i>		it Buban
	it 'Saras' ²⁸⁵⁶		it Bublai
	it Atjak		it Ķara
	it 'Sar'ska ²⁸⁵⁷		it Taras
	it Böltjäk ²⁸⁵⁸		it Torbas
	it Atjaka		it Tort
	it <i>Ķalás'</i>		it Kutja
	Kagai		it Bagadjaĥ ²⁸⁶⁷
	it Tjorttobaj ²⁸⁵⁹		it Korok (горохъ)
	<L>eberdas		<i>Tuktin</i> ²⁸⁶⁸
	it 'Sotká		<i>Kijä</i> ²⁸⁶⁹
	<i>Karatjak</i> Ķaradjaĥ		it Sadĭk Садык
	it Baltjan		it Katyk
124	it Topai		it Daka
	it Tiptis ²⁸⁶⁰		it Maral
	it Tabám	126	it Toka
	it Aptis'ka. ²⁸⁶¹		it Botjak
	it Arap ²⁸⁶²		it Natjak
	it Basĥá		it Ķarlas'
	it Казыл.		it Topán
	it Baltadjaĥ ²⁸⁶³		it Kután

- 2850 Samsar || Sapsar
 2851 Castrén wrote the letter z above the s.
 2852 Tjooĥor || Tjoxur
 2853 Kazanej || Kasnej
 2854 Aptis'ka || Aptas'ka
 2855 Pekín || ~ ¶ ? Bras'ka
 2856 'Saras' || 'Sadas'
 2857 'Sar'ska || 'Sados'ka
 2858 Böltjäk || Beltjek
 2859 Tjorttobaj || 1. Tjortopaj || 2. Tjortolaj
 2860 Tiptis || Тіптыс'
 2861 Aptis'ka || Артыс'ка
 2862 Arap || Арапка
 2863 Baltadjaĥ || Baltazak
 2864 Arap || ~ ¶ ? Terseba
 2865 Aptis'ka || Артыс'ка
 2866 Castrén added an e above the second a.
 2867 Bagadjaĥ || Bagazaĥ
 2868 Tuktin || Tuxtan
 2869 Kijä || Kie

- 2870 *Tipul* || Tjipol
 2871 *Tjyrtäj* || Tjertaj
 2872 *Bagadjak* || Bagazak
 2873 *Torodja* || 1. Torotja || 2. ~ ¶ *Argen*
 2874 Castrén wrote the letter *u*
 above the *e*.
 2875 *Otit* || Otjij
 2876 *Kaban* || ~ ¶ ? *Tjuba*
 2877 *Toloĳtjan* || Totjan
 2878 *Jurtaj* || Jurtej
 2879 Mscr: xna

it Kartej		it Atka
it <i>Tipul</i> ²⁸⁷⁰		it <i>Ailak</i>
it Saɣɣɣs'		it Bigan
it Kaštai		it Apaj
it Andan		it Tas'ai
it Sanbai		it Kaban ²⁸⁷⁶
it Atjak	¶ 128 ¶	<i>Toloĳtjan</i> ²⁸⁷⁷
it Buqa		<i>Jurtaj</i> ²⁸⁷⁸
it Kubei		it Sartaj
it Aptjei		it Boktaj
<i>Tjyrtäj</i> ²⁸⁷¹		it Abijak
it <i>Bagadjak</i> ²⁸⁷²		it Kuštaj
it <i>Porbaj</i>		it Alan
it <i>Torodja</i> ²⁸⁷³		<i>Araktaj</i>
¶ 127 ¶ it Naɣɣɣr		it Ailaka
it Tjumgas'		it Kanas'
it Tjyrtái		it Kaptjak
<i>Tjulegas'</i> ²⁸⁷⁴		it Abdin
it Atjak		it Pomin
it Kartja		it <i>Tizej</i>
it Okla		it Baltan
it 'Sagrak		it Kazán
it Balgan		✓ <i>Ķoka</i>
it Taban		✓ <i>Izót</i>
it 'Sanera		✓ <i>Prok</i>
it Boiko		✓ <i>Baĳtan</i>
it Kas'kar	¶ 129 ¶	✓ <i>Apting</i>
✓ <i>Kutjuk Kudjuk</i>		<i>Kakan</i>
✓ <i>Tamai</i>		<i>Samsar</i>
✓ <i>Aran</i>		<i>Tjezol</i>
✓ <i>Otit</i> ²⁸⁷⁵		

- ¶ 130 ¶ De döpta hafva [christ]na²⁸⁷⁹ namn med der-
 jemte äfven ett eget sig emellan. M[ån]ga odöp-
 ta hafva sådana Rysk namn, såsom:
 Kapitan, Koprál, Sobaka, Kupets (Купецъ), Go-
 roch (art)

❖ 131 ❖

Den [] April

— Jag bivistade²⁸⁸⁰ ett Tatariskt *liberix* (поминки), hvarvid omkring 40 kojbaler woro församlade kring grafven. Enhvar hade medfört brännwin, stekt och kokt kött, mjölk, ost, smör, bröd och andra matwaror. De församlade sutto omkring en eldbrasa wid grafven, åto,²⁸⁸¹ drucko, rökte, de närmaste anförwandterna sutto tätt invid grafven, och sjöngo klagosånger, lade²⁸⁸² mat på grafven, och hällde den²⁸⁸³ ena koppen efter den andra med brännvin i hufvudändan af grafhögen²⁸⁸⁴. Somliga ❖ qvinnor greto hjertinnerligen, lutade sig mot grafven, slogo med händer och stafvar på stenarna och röjde tecken²⁸⁸⁵ af den mest förtviflade sorg.

❖ 132

— Tatarerne gifta sig ej ur s[am]ma slägt, men ur en annan slägt kan en morbror (t. ex.) äkta sin systerdotter. Brorsdotter²⁸⁸⁶ och systerson, eller brorson och syster-dotter gifta sig, men tvenne²⁸⁸⁷ bröders barn kunna ej äkta h[varan]dra, emedan i s[am]ma slägt äktenskap ej tillåtas. I skilda slägter äro äktenskap tillåtna nära skyldskap.

❖ 133 ❖

— Det är förbjudet att anförvanter (af s[am]ma slägt) gräfva²⁸⁸⁸ graf åt den döda. Derföre sker, då man hör att den n[å]g[o]n aflidit, personer ifrån skilda håll att göra graf. H[äri]g[enom] är förklarligt, huru så stora grafkummel, såsom de i Minus[insk] förekommande kunnat uppresas.

— Äfven Tat[arerne] blanda björkspånor i tobaken.

Siirát, de aflidnes andar, tros efter döden wandra på jorden. Man fruktar för dem, håller i 3 dygn vakt kring tältet; ingen vågar sofva; vid hvarje litet buller råkat man utom sig af förskräck.

Sam[ojediska] *Siirtje*²⁸⁸⁹.

- 2880 *bivistade* || besökte
 2881 *åto*, || somliga *åto*, andra
 2882 *lade* || s[atte]
 2883 *den* || det
 2884 *grafhögen* || s
 2885 *tecken* [...] *sorg* || de mest förtviflade tecken af sin sorg
 2886 *Brorsdotter* || Kusiner
 2887 *tvenne* || kusi[ner]
 2888 *gräfva* || <--->
 2889 See p. 525–526.

2890 *Djojan* || Jo[jan]
 2891 *för* || en

☞ 135 ☞ *Qwinnonamn*

Jabát	Makrong
Djojan ²⁸⁹⁰	Barz'enak
Pokong	Ракыс'
Adaj	'Somgá
Abra	Bogondjaĥ
Kutjak	Kus'kadjaĥ
Kuskadjaĥ	Kögedjäk
Tjönäk	<i>Kazadjaĥ</i>
Kögän	<i>Söör</i>
'Syrbäs'	Kutjaldai
Taps'egas'	Kubá
<i>As'én</i>	Sarin
<i>As'endaj</i>	Kutjan (äfven
Aknaj	mans-namn)
Akindaĥ	☞ 137 ☞ Kurodjaĥ
Abatjaj	Tjakan
Namaj	Monderka
Ajus'	Taptjêk
Kölbäk	Kang
Bos'tajak	Abrá
Bogandjaĥ	Ķamaĥ
☞ 136 ☞ Mandajaĥ	Poitaĥ
Акын	Kapáng
Aknaj	Boštai
Ķarabalaj	Aštang
Aštadjaĥ	Aštendaj
Aštang	Takitjang
Naštang	

- ☞ 139 ☞ — Barnfödan betalas med 50 Rub[el] för allt.
 — Barnet uppfostras ej af modren utan af dess anhöriga.
 — Afven för²⁸⁹¹ ett slikt konetyg betalas kalym, ehuru n[å]g[o]t mindre än för en annan – dock alltid en häst.

– Oäkta fall är utomordentligt rara.

– På *trolltrumman* afbildas fåglar, hundar, träd, sol, måne, m[enni]skor, bågar, pilar m. m. liks[om] på klipporna.

– Dessa²⁸⁹² ting aktas lika med gudar. Likaså alla jernstycken, klockor m. m.

– Vid²⁸⁹³ klädningen äro fastsydda på ryggen otaliga flikar, h[vil]ka äfven aktas lika med Gudar.

❖ 140 ❖

D. 1. Maj [g. st.]

Tatar-grafvar

På den upphöjda kullen vid Katsch[inska] domen, der jag tillföre uppgräfvit 2 grafvar, lät jag åter rödja tvenne nya, till yttre²⁸⁹⁴ formen lika med de föregående:

N° 3

– Grafvens längd 5½ arshin

– Bredden 2 arsch[in]

– Grafven insjunken lång med jorden och från alla sidan²⁸⁹⁵ ommurad med större stenar

– Ofvanpå grafven ett röse af små sten[ar].

– I hufvud-ändan af grafven en större, upprättstående sten.

❖ 141 ❖

– Stenröset hade insjunkit ett kvarter in i jorden. Straxt nedanom denna ett humus-lager. Liket låg jemt en aln i jorden – skelettet välbehållet. Inga fynd.²⁸⁹⁶

2892 *Dessa* || Hvarje

2893 *Vid klädningen* || Klädningen består

2894 *yttre formen* || utseendet

2895 Sic.

2896 This kind of appearance makes it likely that this kurgan can be dated to the Turkic period of the 6th–8th centuries CE, although a large stone at the head of the grave is not one of their typical features. *Курган 2005: 14–18, 138–141, 168, 180–181. (TS)*

- 2897 $\frac{1}{2}$ alns || en aln
 2898 Probably of approximately the same date as the previous grave. (TS)
 2899 Om || Men
 2900 <pilar> || skrif[t]
 2901 Castrén's quotation is not quite precise. He seems to mean the singing combat between Väinämöinen and Joukahainen, when they meet on a narrow road and the latter is not willing to give way to the former: "Laulo wanha Väinämöinen, / Järwet läikky, maa järsi, / Wuoret waskiset wapisi, [...]" In Castrén's own Swedish translation: "Sjunger gamle Väinämöinen, / Hafvet svallar, jorden skälfver, / Kopparberget häftigt skakas, [...]". Kalevala XXX: 116–118; Kalevala 1841: 190; Castrén 2019: 374. (TS)

№ 4

En efter utseendet m[yc]k[e]t gammal graf – stenarne ofvanpå mossbelupna och till en del jordbevuxna – stenröset alldeles jemt med marken. En större sten befanns blott i västra (hufvud) ändan.

– Grafvens längd 5 arsh[in]

– Bredd 2 arsh[in]

– Liket låg på $\frac{1}{2}$ alns²⁸⁹⁷ djup i jorden, straxt under röset. Ingen humus.²⁸⁹⁸

❖ 142 ❖ Jag lät gräfvä öfver en arschin i jorden, i hopp att finna ett annat lik, men förgäfves.

– Märkas bör, att äfven de nuwarande Tat[arerne] hafva sina grafvar på höjder, då deremot de gamla kumlen ligga i dälдер. De nuwarande Tat[arerne] hafva sina grafvar alla i en rad och vidkänna d[er]före ej de gamla grafvarna, h[vil]ka äro utan ordn[in]g kringströdda på fältet.

– I Tatar-sagor sägas Tat[arerne] fordom hafva bott vid ett haf.

❖ 143 ❖ – Sagor få ej berättas om dagen. Om²⁸⁹⁹ en saga ej slutas första natten, så upphör berättaren vid dagsljuset och fortsätter följ[ande] natt sin berättelse (Obs. Efter solens nedgång får intet arb[ete] göras)

– I Tat[ariska] sagor talas om <pilar>²⁹⁰⁰ med skrift.

– Jfr. Kal[ewala] ”hafvet svallar etc. – när hjelten ropar”²⁹⁰¹

Gamla Kojbaliskan k[al]l[a]s *Kištimitile*, Kistim-språket.

Obs. *Аbugадјажевъ-улусъ* k[al]l[a]d[e]s fordom *кистимскій*.

❖ 144 ❖ — Kojbal[erne] berätta, att Tschud[erne] lefvat i landet både före deras och Kirgisernas ankomst.

— Kirgis[erna] äro kringströdda bl[and]²⁹⁰² Katsch[inska,]²⁹⁰³ Kojbalska och Sagaiska Tat[arerne], men mest i Tubinska ulusen af Katsch[inska] domen²⁹⁰⁴

— Tat[arerne] widkännas ej en mängd ortsnamn, som förek[omma] i Minus[inska] kretsen, och Kojbalerna påstå, att dessa namn härstamma ifrån deras gamla språk. De säga sig hafva namngifvit alla ställen och långt före Kirgis[ernas] tid bebott landet.

— *matur*, en flod, som inf[aller] i Abakan.²⁹⁰⁵ D[er]vid bo Maturiska Tatarer.

❖ 144A ❖ Kurganer finnas ej wid Tas'tыр och längre upp för Abakan.

— Wid Abakan idkas ej åkerbruk, emedan jordmonen är sandig, ej²⁹⁰⁶ heller wid *Askys* (sandig jordmon), men väl wid *Beja* (i ringa mon), *Arbat* (lämpliga st[ällen]), *Tjoja* (tjenlig mark) i öfra loppet. *Tas'tыр* (lämpliga ställen) *Sejä* (m[yc]-k[e]t tjenlig mark).

2902 *bl.* || i

2903 *Katsch.* || ~ Kisilska?

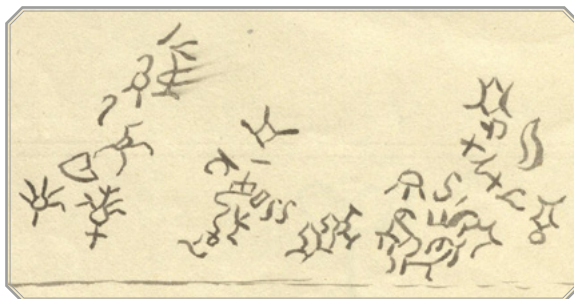
2904 *domen* || toben

2905 The River Matur runs into the River Abakan from the left 252 km from the mouth of the latter. (TS)

2906 *ej [...]* *Askys* || men väl vid floderna *Askys* (ehuru landet är olap [= olämplig?])

2907 KK Coll. 539:20 p. 14. Castrén did not show where these images belong in his diary, nor were they published in Aspelin 1901, but as Castrén was at the River Arbaty at this stage of his journey, they have been placed here in this edition. (TS)

2908 The text in the drawing reads: *Камень писаницъ. Безеликъ (писано), на правой сторонѣ рѣчки Малаго Арбата (около устьѣ рѣчки Карасу), въ 12^x верстахъ отъ Устьѣ Арбата въ Абаканъ. Августа 24го дня 1847.*

Denna inskrift är tagen ur en klippa på högra sidan om lilla Arbat, vid pass 12 verst ofvanom dess utlopp i Abakan.²⁹⁰⁷

[The same inscriptions drawn by a different hand, Coll. 539.20 p. 21.]²⁹⁰⁸

❖ 144B ❖ *Kojbaliska ord*

<i>Kuzé</i> , m[enni]ska.	<i>Tamka vive</i> , табакъ
<i>Tjektá-kuze</i> , gammal	станешъ ли
m[enni]ska	курить?
<i>Djit-kuze</i> , ung	<i>Byrga</i> ²⁹⁰⁹ , tand.
m[enni]ska	шуба
<i>Urut</i> , арканъ	<i>Syibä</i> , ко.
<i>Paila kalim</i> , за дро-	<i>Ulär</i> , fär.
вами иду	❖ 145 ❖ <i>Uja</i> , kött.
❖ 145 ❖ <i>Urut kyderä kanmi</i> ,	<i>Tugul</i> , сарана, en
гдѣ у насъ	rotfrukt.
арканью	<i>Pël</i> , fitta, pillu.
<i>Mie pit vive</i> , щи	<i>Kyn</i> , хуй.
станешъ ли	<i>Mainá</i> , медвѣдь.
хлѣбать?	<i>Songa</i> , идетъ.
<i>Uja vive</i> , говѣдину	<i>Ikur imä</i> , молчи
станешъ ли	<i>Kyidimala</i> , почто.
ѣсть.	<i>Tagái</i> , knif.
	<i>Örigá</i> , jurt.
	<i>Nanga</i> , нѣту

❖ 146 ❖ *Kištenskoj языкъ*

(Кольскій улусъ).

<i>Kuzé</i> , menniska	<i>Takse</i> , litet fat.
<i>Ular</i> , fär.	<i>Piima</i> , pimy, stöflor
<i>Tyzöi</i> , ко.	❖ 147 ❖ <i>Män</i> , hund.
<i>Inä</i> , häst	<i>Maina</i> , björn.
<i>Barga</i> , шуба.	<i>Böte</i> (boote), get.
<i>Ķopto</i> , flicka.	<i>Op</i> , en.
<i>Böözeä</i> , qvinna	<i>Nagur</i> , tre.
<i>Tagai</i> , knif.	<i>Nanga</i> , нѣтъ
<i>Suga</i> , уха.	<i>Ingä</i> , есть
<i>Aspaĵ</i> , kittel.	<i>Ķanmem</i> , иду, gå
<i>Tojo</i> , fat (stor)	bort.

2909 Castrén wrote a Latin *u* above *u*, but did not strike out the original vowel.

2910 *markens* || andra

2911 As an equivalent scenario, Castrén is thinking of the rune in the *Kalevala* in which Väinämöinen is playing the *kantele* and singing and all the people, animals, gods and guardian spirits come to listen to him. *Kalewala* XXII: 194–392. Castrén had also cited elsewhere the folklore of different peoples as a sign of ethnic affinity with the Finns. See his travel reports of 1841–1844 in this volume and lecture *Hvar låg det Finska folkets vagga?*, Castrén 2017: 110–124. (TS)

2912 The next page was probably torn out by Castrén himself. There was writing on the page of which only one letter *j* remains.

2913 Majdaši is situated near Minusinsk on the right bank of the Enisej at ca. N53°44' E91°32'. Вадецкая 1986: 165; Белокобыльский 1986: 49–50 (рис. 12, according to G.I. Spasskij); Спасский 1857: Табл. IV:1. (TS)

2914 *flesta* || ~ belägna

❖ 148 ❖ – I de Tat[ariska] sagorna, liksom i Kalew[ala], är allt af guld och silfver.
– När hjelten ropar, svallar hafvet etc.
– Wid en wacker sång samla sig fåglar och markens²⁹¹⁰ djur till åhörare.²⁹¹¹
– Man strider med mag[iska] vapen.
– Alliteration och paralell-verser.
Man reser efter wishet män.²⁹¹²

❖ 149 ❖ Klippan vid *Maidashi*²⁹¹³

N[å]gra verst ofvanom inloppet af Abakan finnes vid Jenisej en klippan med en oändlig mängd figurer, – kringströdda på flera särskildta klippor, men de flesta²⁹¹⁴ på en enda flat håll. Några äro m[yc]k[e]t högt belägna (monne klippstycken ramlat nedanföre?). Figurerna äro inprickade, icke särdeles djupt, men dock djupare än på Utschumska klippan. De föreställa 1° m[enni]skor 2) särskilta djur 3) särskilta föremål.

M[enni]skor ser man här stående, ridande, förföljande willebråd. Än ser man en enst[aka] m[enni]ska, än åter hela flockar. Bland djur förekomma hästar, elger, getter, kor, renar, m. m. M[yc]ket ofta träffas ❖ figurer:

❖ 150

Prickor förekomma utan all ända, men ingen bokstafs-skrift.

Gamla män förtälja, att sådana figurer ännu tillkommit i deras ungdom, att de blifvit nattetid inristade af *Aina*. Hvarje tecken tros innebära en profetia. Alla m[en]skliga figurer skola föreställa för tiden lefvande personer; är figuren tecknad med hufvudet uppåt, ☸ så innebär hieroglyfen ett långt lif, men om hufvudet är nedåt, så betecknar figuren, att den afbildade²⁹¹⁵ pers[onen] snart aflider.

☸ 151

— 25 verst fr[ån] Minus[insk] uppför Jenisej finnes en inscr[iption] på en klippa gent emot byn *Lugatschkoj*^{2916, 2917}

☸ 152 ☸ *Floder, som falla i Abakan.*

a) Venstra sidan.

1. *Uibat* upptager fr[ån]²⁹¹⁸ höger *Niinä* (Russ. *Njinjá*)²⁹¹⁹
2. *Kamys'ta* (*Yk*)²⁹²⁰ faller i Abakan. Upptager *Сыр*²⁹²¹
3. *Askys*, utgör gränsen emellan *Katsch[inska]* och *Sag[aiska]* stepp[erna] ehuru de *Sag[aiska]* *Tat[arerne]* bo äfven²⁹²² emellan *Askys* och *Камыс'ta*.
4. *Ĵes* (Is) faller i Abakan.
5. *Tjoja* id[em] (Töj) *T[atariska]* *Tyj*
6. *Tas'typ*, (*Taštêp*).²⁹²³
7. *Mâtur* (Maader). Här bo *Beltirer* och <N>*obitzer* och *Kêj* (*Kaj*).

2915 *afbildade* || ifråg[avarande]

2916 *Lugavskoe*.

2917 *Tugarina gora*, which Castrén visited on 17/29 June 1847. See p. 1325.

2918 *fr.* || *Nj[injá]*

2919 *Njinjá*) || ~, som faller utgör gränsen emellan *Katsch[inska]* och *Sagaiska* stepperna

The River Ninja (Nenja) discharges into the River Ujbat from the right 83 km from the mouth of the latter. (TS)

2920 The River *Kamyšta* (Ru.)/Öök, *Хамыстыѳ* (Khak) runs into the River *Abakan* from the left at N53°17'32" E90°47'54". (TS)

2921 The River *Bolšoj Syr* or the *Bol'sie Syry* discharges into the River *Kamyšta* from the right at N53°18'40" E90°45'7". (TS)

2922 *äfven* || ännu

2923 The River *Taštjyp* runs into a branch of the River *Abakan* from the left 148 km from the mouth of the *Abakan*. (TS)

- 2924 The River Beja (Ru)/Pii (Khak) discharges into the River Abakan from the right at N53°22'44" E90°59'23". (TS)
- 2925 The River Uty discharges into the River Abakan from the right 105 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2926 The River Tabat runs into the River Abakan from the right at N53°5'20" E90°32'46". (TS)
- 2927 The River Sos discharges into the River Abakan from the right at N52°58'14" E90°18'27". (TS)
- 2928 The River Bol'šoj Monok (at its upper course called Xozyndel) runs into the River Abakan from the right at N52°53'3" E90°16'38". (TS)
- 2929 The River Bol'šie Arbaty (Ru)/Улуғ Арбаты (Khak) discharges into the River Abakan from the right at N52°44'9" E90°17'46". (TS)
- 2930 The River Baza runs into the River Askiz from the left 19 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2931 The River Siry or Bol'šie Siry discharges into the River Taštyp from the left 47 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2932 Castrén probably means the River Butraxta, running into the Abakan from the right 24 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2933 The rivers Bol'šaja and Malaja Seja flow into the Taštyp from the right at points 44 and 42 km from the mouth of the latter respectively. (TS)
- 2934 Askys || Tas'tip
- 2935 byar). || ~ Infödda

153 b) Från högra sidan

1. *Beja (Bei)*²⁹²⁴, Tat[arer] och Ryssar.
2. *Ut*²⁹²⁵, Tat[arer]
- 3) *Tabát*²⁹²⁶ Tat[arer] och Ryssar[,] utgör gränsen emellan Kojbaler och Sagaitser
- 4) *Kindirlä*, faller i Tabat.
- 6) *Sos*²⁹²⁷ (här bo Tat[arer] och Ryssar).
- 7) *Moónak* (T[atariska] Noonep)²⁹²⁸, Ryssar och Tat[arer]
- 8) *Arbát*²⁹²⁹, Tat[arer] och Kosaker
- 9).

154 *Sagaiska Uluser*

1. *Сагайского 1. ПОЛОВИНЫ* } Tat[ariska] } lviii
Sagai^{lviii} } lviii
 2. *Сагайского 2. ПОЛ.*
lefva wid Askys, *Ninjä* (faller i Uibat), *Syr* (i Kamis'ta), *Bazá* (i Askys)²⁹³⁰, *Abakan*, *Ylen* (faller i Uibat), *Uibat*.
 3. *Белтирского* Tat[arer] *Biltir*, lefva vid ***Abakan***, ***Tjoja*** (Tat. *Tyi*, faller i Abakan), ***Siir*** (i Tas'tыр)²⁹³¹, ***Buderaĭ*** (i Tas'tыр)²⁹³², ***Arbat*** (i Abakan), *Noonep* (i Abakan), ***Sos*** (i Abakan), ***Tabát*** (i Abakan)
- 155 4. *Карачерского* (Sor Pl[uralis] *Sorlar*), vid *Kindirlä* (faller i Tabat), *Ķarasux* (i Kinderlä). – Hafva invandrat ifrån Kusnetska sidan.
5. *Казановского* (Tom Pl. *Tomnar*), vid Askys, vid *Kix* (i Askys). Hafva invandrat från Tom-flo den på Kusnetska sidan.
 6. *Кизилского* (*Kísil-Ķaja*) vid *Jees* (i Abakan), *Tas'tip*. Inwandrade från Kusnetska sidan.

lviii. K[al]lade sig äfven fordom *Ys-Sagai*, emedan deras förfäder fordom bodde wid *Ijus*. Blott Sagaitser och Beltirer äro infödda.

156

7. *Kiÿsкаго* (Kêj Pl. Kêilar) wid *Sejä* (i Tas'tip)²⁹³³, wid *Mator* (i Abakan). – Dessa kallas af Rys-sarne *Matorskije Tatarer*. De säga sig hafva förut ti[h]ört stammen *Mrasi* och ifrån Kusnetska sidan hitflyttat.
8. *Ближне-Каргинскаго* (Tat[ariska] Taĥ-Karga), vid *Askys*²⁹³⁴, *Tjoja*, *Jes*, *Tas'tip*, på *Abakan*, vid *Jenisej* (i byar).²⁹³⁵
9. *Дальне-Каргинскаго*²⁹³⁶ (Suĥ-Kãrga), vid *Jes*, *Tas'tip*. Indwandrade från Tomska sidan – en gren af Mrasser.

De²⁹³⁷ Karginska Tatarerna hafva inwandrat ifrån Kusnetska sidan der de fordom bodde vid floden *Bras*. Deras förfäder voro Tatarer och visste ej af n[å]g[o]t annat språk.

157

10. *Kiwinскаго* (Köbi), vid *Tjojä*, *Abakan*, *Sejä* (Seä), *Tas'typ*. Ifrån Tomska, af Mrasser.
11. *Изушерскаго* (*Tajas'* Pl. *Tajas'tar*) wid *Kinderlä*, *Karasug*, *Tas'typ*, *Buderak*. Ifrån Tomska sidan.

158 *Gudabilder*

– Wid gamla Sagsiska domen står en stenbild, föreställande en gumma (баба) Tat[ariska] *Kurtjak-tas'* (старуха-камень)²⁹³⁸, med ansigte och bröst inhuggna i stenen, men utan händer och fötter. Stenen är hög.²⁹³⁹

– Wid nya domen finnes ock en sten förest[ällande] en qvinna.

– Wid *Ust-Jes* på berget Sara²⁹⁴⁰ stod en *aina* med ansigtet groft afbildadt. Den är nu nedgräfvnen, och derunder har man funnit 7 stenkrus.

a)

2936 *Дальне-Каргинскаго* || Suĥ-Karga

2937 Castrén added these two sentences afterwards on the next mscr page.

2938 Xurtujax tas. These stelae belong to the Okunev Culture (first half of the 2nd millennium BCE). They depict different deities of the culture. See also the next note. Есин 2010: 14; Esin 2009. (TS)

2939 The *Ulug Xurtujax Tas* in the village of Anxakov at N53°0'52" E90°19'4". The statue is dated to the Early Bronze Age Okunev Culture. Usually statues of this kind belonged were part of a sanctuary consisting of a stela and an offering pit. They were erected to face the rising sun. The horizontal lines crossing the front side of the figure symbolize the division into upper, middle and underworld. The stone is still of sacred significance in Khakas culture today. Especially newly married couples and women hoping a child visit it and make offerings to it. Leont'ev – Kapel'ko 2002: 27, 68 (No. 106); Леонтьев & al. 2006: 87, 144 (No. 106); Esin – Gorbatov 2011: 2–3, 5, 15; Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 219; Jurij Esin, two emails to Timo Salminen, 21 Nov. 2016.

Castrén described the same stone once more in this notebook and a third time on a separate sheet of notes. See p. 1291, 1302. (TS)

2940 Probably the mountain northwest of Ust'-Es'. Its highest point at ca. N52°59'5" E90°12'57" is slightly over 600 m high. (TS)

2941 The kurgans in and around Askiz belong to different phases of Karasuk and Tagar Cultures. According to Вадецкая 1986: 114 Castrén meant the cemetery of Sagajsk from the Podgornovo phase of the Tagar Culture. See also Вадецкая 1986: 72, 75, 105. (TS)

2942 tum) || ~ ¶ på sidan 6 sashen ?

2943 än || stund[om]

2944 fördelad || son

159 En stor kurgan

N° 2

På Sagaiska steppen vid utloppet af Askys äro kringströdda större och mindre kurganer i stort antal.²⁹⁴¹ Jag lät Tat[arerne] uppgräfvä en, som var

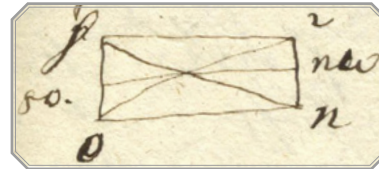
1 arsh[in] – 1 tum (= 15 tum) hög.

3 sash[en] + 4 tum bred

7 sash[en] 2 arsh – 4 tum lång (= 7 s[ashen] 1 arsh[in] 12 tum)²⁹⁴²

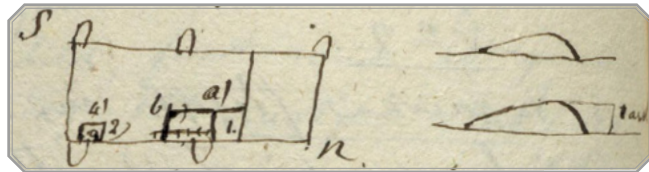
i. e. omk[ring] 7 sash[en] lång.

Grafvens riktning sås[om] vanligt, d. ä. diagonalerna i nord s[yd], ö[st] och v[est].

Grafven var rundt omkring omgifven af en smal schiffer-wägg, som än höjde sig två – fyra tum, än²⁹⁴³ alldeles icke öfver jorden. På hvardera långsidan stodo några schiffer-block:

160

a) graf b) eldstad c) graf

Grafven var genom en smal 2–4 tums vägg fördelad²⁹⁴⁴ i två afdelningar; den ena 5 sashen, den andra 2 sashen 1 arsh[in] 12 tum lång.

1. afd[elningen]

Grafven war öfverallt jordbetäckt, men sedan det öfversta jordlagret bortkastades, framträdde i synnerhet midt på grafven en mängd större och smärre stenar, bestående af idel schiffer. På ett quarters djup uppkastades på tvenne ställen lärben af m[enni]skor. Märkvärdigt nog träffades ett mennisko-ben (?) öfver²⁹⁴⁵ sjelfva eldstaden, ovidrörd af elden.

❖ 161 — Wid norra ändan af den större ❖ afdelningen upptäcktes på $\frac{1}{2}$ arschins djup en fyrkantig stengraf, bildad af flata schiffer block. Grafven war fylld med jord och öfverst betäckt med ett schiffer block. Grafven var 1 arsh[in] i quadrat. På 10 tums djup nedanom locket (eller 18 tum = 1 arsh[in] 2 tum nedanom jordytan) upptäcktes ett illa faret cranium af ett barn. Tätt invid d[en]-na graf fanns en eldstad, hvori jag fann stycken af en söndrad, förbränd stengryta och aska²⁹⁴⁶. På sidan derom uppgräfdes²⁹⁴⁷ åter enskilda stycken af ett större lik samt i bottnet en myckenhet ruttet träd:

— I sydöstra ändan äfven en liten stenkiästa tätt under jordskorpan. Kiästan war 12 tum lång (på tvärsidan) och 10 tum bred (på långsidan). På 8 tums djup lågo i kiästan smärre fragmen❖ter af ett barn-kranium. Rundt omkr[ing] kiästan in tet – hvarken eldstad eller skeletter.

— Midt i kurganen fanns under stenröset ruttet träd och benstycken af lår m. m.²⁹⁴⁸

2945 öfver || på

2946 aska || ~, men

2947 uppgräfdes || fanns

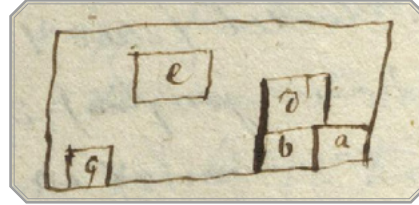
2948 Also this kurgan belongs to the early phase of the Tagar Culture. (TS)

2949 Pottery is commonly found in Tagar graves, but these kurgans are the first ones where Castrén mentions 'stone pots'.

Cf. Grjasnow 1970: 236. (TS)

2950 på || 1. Ki[stan] || 2. Sedan

F I Afd[elningen]

a) stengraf, b) eldstad, c) stengraf, d) ruttet träd och m[yc]k[e]t ben, e) träd och m[enni]sko-ben, st[ycken] af ett stenkrus²⁹⁴⁹.

II. Afdelningen

Uti d[en]na afd[elnin]g upptäcktes en stenkišta:

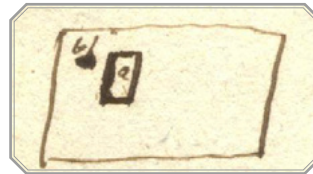
1 sash[en] + 2 tum lång

1 arsh[in] + 12 tum bred

På²⁹⁵⁰ ett kvarters djup uppgräfdes: 1) ben af ett barn-cranium, 2°) en hundkäk. På arshins djup funnos en oändlig mängd m[enni]sko-ben, men intet cranium.

– På yttre södra sidan om stengrafven lågo tvenne cranier med fötterna mot h[varan]dra – begge ställda på öra. Dessa lågo på 10 tums djup.

Form.

a) stengraf

b) en sten wid hufvudet af ena skelettet.

[...]

❖ 293 ❖ arsh[in]²⁹⁵¹ långa och 1 ¼ arsh[in] breda. Dessa voro 3 till antalet, en i midten af kurganen under stenen *b.* och två på sidorna. Under dem upptäcktes stengrafvar med skeletter och lerkrus

Obs. D[en]na kurgan är belägen wid venstra stranden af Askis, 3 v[er]st ofvanom utloppet.

❖ 166 ❖ Jag lät i grafven № 2 upptaga n[å]gra hörnstenar, men fann intet. – Öf[ver]h[ufvu]d inga fynd utom ben och st[ycken] af stenkrus.

– Jag lät gräfva denna kurgan nästan öfverallt ända till fasta jorden, på runda 2 arschins djup ofvan kumlet.

– Allm[än] anm[ärknin]g: der kistan består af jord (sås[om] ofta är fallet midt i grafven), har den stora stenmassan²⁹⁵² (som alltid är störst i grafvens midt, der äfven kumlet gem[en]l[igen] är stort) sönderkrossat cranium, och det ruttna trädet har äfven starkt nedrött skelettet.

❖ 294 ❖ Obs.²⁹⁵³

Wid den 12 (7) ? verst hitom nya Sagaiska domen befintliga stenen församla sig Tatarerna till Petrow-dagen till ett antal af flere 100 personer, förande med sig brännwin, får och diverse lifsförnödenheter. Wid detta tillf[älle] rentvätta de den af fåglar besudlade stenbilden,²⁹⁵⁴ besmörja den med grädda och brännwin och airan,²⁹⁵⁵ offra gumsar till gudens ära och anställa ett stort gästabad.

2951 The missing parts in between cannot be found.

2952 sten-/massan

2953 This text belongs most probably here.

2954 *stenbilden*, || *stenbilden* och *anstä[lla]*

2955 *airan*, || *airan* samt

❖ 167 ❖ № 3

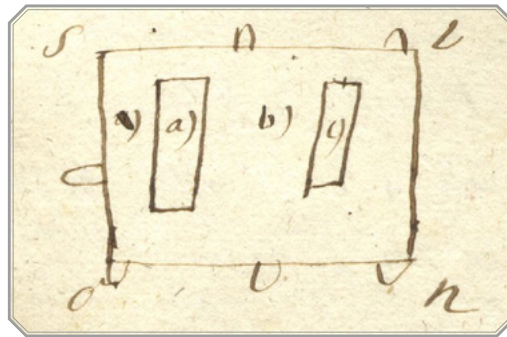
Belägen nära intill nästföreg[ående] kurgan.
Dess dimensioner:

Längd: 3½ sashen

Bredd: 3 saschen

Höjd: 10 tum (vid pass[ing])

Rundt omkring en obet[ydlig] schiffer vägg.
Kurganens²⁹⁵⁶ form:

Öfverst på grafven endaß jord, alls ingen lös sten. På södra sidan upptäcktes på ett quarters djup ett fullständigt skelett med hufvudet åt so (tätt vid väggen) och fötterna åt n[ord]v[äst]. Skelettet låg på sida.

❖ 168 — Nedanom om skelettet låg ❖ en stor och flere smärre schiffer-hällar, och på dem upptäcktes färben samt söndrade st[ycken] af ett stenkru. Sedan stenhällarna bl[ifvit] undanröjdade, visade sig:

a) *en graf*: (= stenkista)

— belägen ½ arsh[in] (2 quarter nedanom jordytan).

— Grafven 1 sash[en] + 1 tum lång

— Grafven 1 arsh[in] + 2 (till 4) tum bred.

– På half arsh[ins] djup wisade sig kål och en koppar-knif.

– På 1. arsh[ins] djup ett lik med ansigtet uppåt, hufvudet på s[yd]v[eßt] och fötterna på n[ord]-ö[stliga] sidan.

– Tätt invid liket upptäckes fårben.

– Wid hufvudet ett stenkrus och en koppar-yxa.

– små koppar-smycken.²⁹⁵⁷

❖ 169 ❖ Obs. Grafven belägen en arschin ifrån väggen, ställd på tväran.

b) En graf utan stenkiåta

Denna²⁹⁵⁸ graf intog hela midten af kumlet och war betäckt med ofantliga hållar, bland h[vil]ka en var 1 sash[en] 12 tum lång, 2 arsh[in] 2 tum bred, 6 tum tjock. Sedan hållarna blifvit undanröjdade, visade sig n[å]g[o]t ruttet träd, stora men söndriga lerkrus och två skeletter, helt friska, två cranier på öra med ansigtet åt n[ord]o[st].

❖ 170 ❖ c) Graf

I n[ordo]stliga ändan – en dryg arshin från väggen, på 2½ quarters djup – försedd med lock, hvarpå lågo benstycken (af m[enni]ska?).

– Under hällen en stenkiåta

2 arsh[in] 8 tum *lång*.

1 arsh[in] 2 tum *bred* wid *hufwudet*.

14 tum bred vid *fötterna*.

– På blott 4 tums djup i grafven visade sig vid fötterna 2 stenkrus, fyllda med jord.

– Midt i kiåtan på s[am]ma djup en koppar knif och ett koppar-smycke, sådant Tat[ariska] qvinnor bruka i sin sadel.

2957 Grave furnishings of this kind were already common in the Karasuk Culture, which preceded the Tagar Culture, but the form of the kurgan dates also this grave to the Tagar Culture. Grjasnow 1970: 130, 236; Вадецкая 1986: 79–83. (TS)

2958 Denna || Midt st

2959 *stenkistan var* || stenarna gingo
 2960 The stone is called *Kys-taš* and
 it is dated to the early medie-
 val period. Jurij Esin, email to
 Timo Salminen, 5 Dec. 2016;
 Спаский 1857: Табл. I: 4–5.
 (TS)

☞ 171

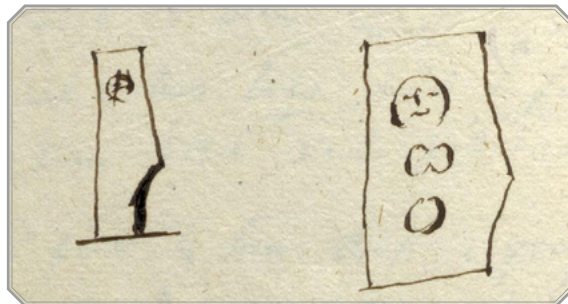
– På 12 tums djup tvenne cranier tätt invid
 h[varan]dra, med ☞ ansigtet uppåt, i den vanli-
 ga riktingen.

Obs. Denna graf ehuru 12 tum hög ägde dock
 samma absol[ut] höjd såsom a), ty *stenkis-
 tan*²⁹⁵⁹ var här lägre, men jordlagret deremot
 högre än i a).

☞ 172 ☞ a)

Gudabilder

Wid nya Sagaiska domen står en fyrkantig, n[å]-
 g[ö]t lutande schiffer-sten, 2 arsh[in] hög, 4–10
 tum bred af följ[ande] utseende

☞ 173

På tre sidor af stenen ser man inprickade m[en-
 ni]sko-figurer, på den 4de intet. De flesta figurer
 äro otydliga; dock kan man tydligt å en figur
 varseblifva qvinno-bröst, samt dessutom mun,
 ögon, näsa mage etc. ☞ Denna sten säges vara
 af en herreman, vara funnen någonstädes hög-
 re uppför elfven, och af honom hitförd. Den sak-
 nar namn[.]²⁹⁶⁰

II.

Några verst hitom gamla Sagaiska domen står nära intill en kurgan, som är uppgräfvnen, en bolvan kallad af Tatarerne: *Kurtejak*, *crapyxa* l. *Yräkäng*, *бабушка*. Stenen är n[å]g[o]t framåt lutande, dess höjd en sashen. Stenen²⁹⁶¹ afbildar i upphöjdt arbete en person med spetsig mössa på hufvudet, ett grofhugget ansigte (näsa, haka, panna i upphöjdt arbete). På bak äro nacke och rygg groft afbildade. Bilden är temligen afrundad, i midten tjock, smal i roten Bildens mun näsa och haka äro ymnigt och helt nyligen besmorda med smör och grädda.²⁹⁶²

— Inga qvinliga kännetecken²⁹⁶³

— Bildens anlete åt *ö[ster]* (n[ord]o[st]) i s[am]ma riktning såsom likens, d. ä. utmed Abakan — ”по вѣтру” (d. ä. för att ansigtet fredadt för de kalla bergsvindarna.[])

[See drawings Nos. 4 and 5 in the picture published on the first endpaper of this volume.]

På en numera uppgräfvnen kurgan vid Sag[aiska] domen.²⁹⁶⁴

 175 III.

Wid gamla Sagaiska domen ligger²⁹⁶⁵ en kullstjelpst stenbild, föreställande en qvinna, k[al]l[a]d af Tat[arerne] *kɨs*, flicka. Denna sten har tillförene stått på en numera uppröjdjad kurgan k[al]l[a]d *kɨs-köza*, flick-kurgan. Stenen²⁹⁶⁶ består af en flat schiffer-skifva, som är jemnad öfverallt och wäl afrundad. Dess

Längd: 2 arsh[in] – 2 tum (1 arsh[in] + 14 tum)
Bredd. 1 arsh[in] + 1 tum, på bredaste st[ället] i midten

2961 *Stenen afbildar* || 1. Man ser på en || 2. Bild[en]

2962 The same *Ulug Xurtujax Tas* stone described by Castrén above and once more on a separate sheet of notes. See p. 1283, 1302.

2963 If this is the same stone that Castrén drew, there is a conflict between this description and the picture in which the statue is drawn with breasts.

2964 The drawings and the text from KK Coll. 539:20 (Turcica 1) p. 11. Two of the drawings have previously been published in Aspelin 1901: Fig. 18, 19 and the third together with the picture of Aalep tas (see p. 1293).

2965 *ligger* || stå[r]

2966 Sic, with a small initial.

- 2967 *Stenen, som* || Stenen smalnar
 2968 *Xys tas*, originally probably standing on a Tagar Culture kurgan. Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 234; Леонтьев & al. 2006: 10, 79, 112 (No. 16); Leont'ev – Kapel'ko 2002: 53 (No. 16). (TS)
 2969 Drawing with text KK Coll. 539.20 p. 10. It has been previously published as Aspelin 1901: Fig. 20.

176

Stenen²⁹⁶⁷, som öfverallt är af ringa tjocklek, smalnar emot kanterna, som äro väl afrundade. Den är både i öfra och nedra ändan jemnt rundad, i saknad af alla kanter[,] 176 stenen föreställer en qvinna, med ett groft hugget ansigte i upphöjdt arbete. Utom ansigtet äro äfven skuldrorna tydligt utmärkta. Qvinligheten tillkännagifves blott g[enom] 5 hårflätor, som sänka sig ned öfver skuldrorna. Håret är ej benadt, utan flätorna gå i vågor öfver hjessan, den ena öfver den andra.²⁹⁶⁸

[See drawing No. 1 in the picture on the first endpaper of this volume.]

Bel[ägen 7 verst v[e]ster] Sagaiska domen (fl[oden] Askys.²⁹⁶⁹

IV.

Ej långt ifrån denna sten befanns en annan k[al]lad *Aalep-Tas*, hjelte-sten, som tillförene stått wid ändan af en kurgan, som nyligen blifvit nedrifven

177 177 D[en]na sten var:

4 arsh[in] + 3 tum lång

1 arsh[in] – 1 tum (= 15 tum) bred.

4 tum tjock

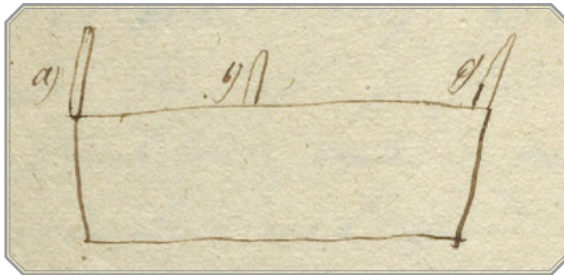
– Äfven denna sten var slät huggen och dess kanter afrundade. På en af kanterna finnes ett m[enni]sko ansigte i upphöjdt arb[ete] men med svaga konturer.

296 enl[igt]²⁹⁷⁰ rapport af Mäschkoff²⁹⁷¹

Aalep-tas

3 ½ arsh[in] hög

Obs. Enl[igt] Mäschkoffs uppgift var kurganen med *Aalep Tas* constr[uerad] på följ[ande] sätt.

a) *Aalep Tas* – 3 ½ arsch[in] hög

b) n[å]g[ot] mindre

c) 4 arsh[in] hög

Efter att hafva gräfvit 1 kvarter fann МѢШКОВЪ på 1 qv[arters] djup flata schiffer-hällar vid pass 2 ½²⁹⁷²

[Drawing No. 3 in the picture on the first endpaper of this volume.]

På en numera uppgräfvnen kurgan vid Sag[aiska] domen.²⁹⁷³

2970 This text belongs most probably here. In the upper corner there is a note in pencil in unknown handwriting, beginning with *På* but otherwise illegible. It may be the text by J.R. Aspelin published in German translation: “Auf dem linken Ufer des Askys [Jes?], 3 Werst oberhalb seiner Mündung, befindet sich ein Kurgan [...], von dessen Steinen einer den Namen *Aalep-tas* führt.” Aspelin 1901: 24. (TS)

2971 “Mäschkoff”, Meškov (Мешков/МѢШКОВЪ), was Castrén’s escort in South Siberia. See p. 1335.

2972 The continuation of this text has not been found. See also p. 1303.

2973 Drawing with text, KK Coll. 539:20 p. 10. It has been previously published as Aspelin 1901: Fig. 21,2, erroneously combining the two pictures of this stone and a third depicting the Ulug Xurtujax Tas.

- 2974 *grafvarnes [...] höjd* || den olika höjden
 2975 Changes to the footnote:
 Ryssar || *Ryssarne*
 skilja || *skild[e]*
 See commentary on the classification of the graves in Castrén 2017: 90–91.
 2976 *låga [...] gamla* || en låg kurgan är ganska gammal
 2977 *de* || *den*
 2978 *höga* || en hög
 2979 *Begge* || *Den* <-->
 2980 *ofta* || fö[r]delade]
 2981 *hörnstenar*, || hörnstenar o. s. v.
 2982 *graf-/stenar*

❖ 178 ❖ *Kurganer:*

Man har wid beskrifningen af kurganerna fäst at en stor wigt wid deras höjd öfver jordytan, och m[ån]ga förf[attare] hafva varit af den mening, att grafvarnes²⁹⁷⁴ olika höjd antyder icke allena så olika åldrar, utan äfven olika folkslags olika begrafnings-sätt.^{lix} 2975 Enligt de af mig anställda undersökningar äger höjden alls ingen ethnographisk wigt. Oftare inträffar wäl, att låga²⁹⁷⁶ kurganer äro ganska gamla, men i constructionen skilja de²⁹⁷⁷ sig alldeles icke från höga²⁹⁷⁸ ❖ majaker. Begge²⁹⁷⁹ äro wanl[igtwis] omgifna af en schiffer-vägg, ofta²⁹⁸⁰ fördelade i afdelningar, dels med, dels utan hörnstenar,²⁹⁸¹ hafva s[am]ma riktning o. s. v. I öfrigt att närmare utreda arten af de låga kurganerna, företog jag till undersökningar, twenne vid gamla Sagsiska domen befintliga kurganer, hvilka alldeles icke höjde sig öfver jordytan och begge voro i saknad af grafstenar²⁹⁸², men omgifna af en låg vägg. Se här en kort rel[ation] om d[e]-r[a]s besk[affenhet].

❖ 179

lix. Äfven *Ryssar* och *Tatarer* skilja emellan *кураны* l. *могилы* och *маяки*, såsom man benämner alla höga kummel.

180 № 4

L[än]gd²⁹⁸³: 2 sash[en] + 1 arsh[in] + 4 tum
Bredd: 1 sash[en] + 1½ arsh[in].

Grafven bestod af tvenne afdelningar: den ena: 1 sash[en] + 1 arsh[in] + 4 tum den andra jemt en sash[en].

– De begge afdeln[ing]arna skiljdes från h[var-
an]dra genom en låg schiffer-vägg, och hela grafven omgafs dessutom af den dylik vägg.

– Grafven war redan att dömma af utseende m[yc]ket gammal, stenarna mossbelupna och inskjunkna. Wid gräfningen befanns jorden öfverst wara så fast, att den med möda löshöggs. Under den öfversta jordskorpan befanns marken bestå af knappersten (enl[igt] jordmonens allm[änna] natur). Inga lösa stenar funnos i grafven. I den mindre afdelningen uppgräfdes på 6 tums djup ett fårben och n[å]g[ot] djupare m[yc]k[e]t ruttna m[enni]sko-ben. Intet vidare kunde upptäckas, ehuru jag lät gräfva ända till 1½ arshins djup.

181

– I den större afdeln[ingen] befanns i södra ändan en ofullständig stenkista af schiffer-skifvor. I d[en]na kista anträffade på 14 tums djup nedanom jordytan (6 tum i kistan) m[yc]k[e]t ruttna m[enni]sko-ben och bland dem ett fårkäkben. Fyra²⁹⁸⁴ tum fann jag ett ofullständigt barn-cranium och andra barn-ben. För resten upptäcktes²⁹⁸⁵ i större afd[elningen] endast benskärfvor.²⁹⁸⁶

2983 *Lgd*: || D[en]na kurgan war anmärkningsvärd d[eri]g[enom], att dess långsida befann sig i n[ord]v[est] och s[yd]o[st], då

2984 *Fyra* || 1. D || 2. Två

2985 *upptäcktes* || blot[tades]

2986 Because Castrén does not mention any stone stelae on the kurgan, it may have been of earlier date than most of the other mounds excavated by him, i.e. of the Karasuk Culture ca. 1500–800 BCE. Grjasnow 1970: 128–130; Mallory 1997b. (TS)

- 2987 Changes to the footnote:
mellanvägg || *sido*[väg-
gar]
upprättstående || *sten*
On the dating of the kurgan,
see previous page.
2988 *jord-/ytan*

182 № 5

Liksom den föreg[ående] jemn med marken –
inga hörnstenar, insjunkna schiffer-väggar utan
mellan-wägg, men med en stor sten som höjde
sig upp ifrån grafven.^{lx} 2987 Grafven utgjorde i
det närmaste en kvadrat; den var:

3 sash[en] + 1 arsh[in] + 2 tum l[ån]g.

3 sas[hen] + 1 arsh[in] bred

– kurganen var starkt jordbewuxen och m[yc]-
k[e]t gammal.

– I södra hörnet upptäcktes en af smärre stenar
formad stenkiåta:

1 arsh[in] + 8 tum lång

10 tum bred.

183

På 12 tums djup nedanom jordytan²⁹⁸⁸ wisade
sig fragm[ent] af ett stort m[enni]sko-lårben,
som låg under kiåtan. På norra sidan af graf-
ven wisade sig ruttet träd och ruttna benskiåvor.
I midten ett stort stenröse, och mellan stenarna
en m[yc]k[en]het små benstycken af m[enni]skor
och får, äfvensom ruttet träd

– *Humus* wisade sig redan på 8–12 tums djup,
men benst[ycken] uppgräfdes ännu på n[å]g[ot]
mera än en arshins djup.

– Ehuru jag lät gräfva 1 arsh[in] 10 tum, fanns
dock intet vä[s]endtligt i denna graf.

– Grafven hade påtagl[igen] insjunkit.

lx. I allm[änhet] gäller den anm[ärknin]g, att der mel-
lanvägg saknas, der finnes åtm[instone] n[å]g[ot]
större upprättstående sten i grafven.

2989 *gamla* || urspr[ungliga]2990 *ofta* || anm[ärkt]2991 *är* || för❖ 184 ❖ *Allm[änna] anmärkningar*

Både Katsch[inska] och Sagaiska Tat[arer] begrafva ofta sina döda på gamla kurganer, i s[ynner]het der bergen äro afsides belägna. (Dessa stammar begrafva annars ej sina lik på lågländta st[ällen]). Derföre är det troligt, att alla de lik som upptäckas på mindre än 1 arsh[in]s djup äro af Tat[arisk] urspr[ung], ty genuina lik träffas alldrig på ett mindre djup.

— Bland de gamla²⁹⁸⁹ liken har jag utom barn blott undantagswis funnit en enda i s[am]ma graf, utan vanligen två bredvid h[varan]dra. Här af kan man sluta, att man och hustru blifvit lagda tätt intill h[varan]dra. Grafven har naturligtvis blifvit öppnad, och h[äri]g[enom] förklaras orsaken, h[var]före ofta det ena liket är wida mera förruttnadt än det andra, samt h[var]före äfven delar af det ena liket ofta saknas. ❖ Kurganerna äro familje grafvar, och jag har ofta²⁹⁹⁰ gjort den anm[ärknin]g, att i grafvarna finnas lika m[ån]ga grafstenar, som der finnas större lik eller likpar: åtminstone är²⁹⁹¹ antalet af stenarna alldrig större än af lik. Dessa stenar äro skyddshelgon, och m[ån]ga bland dem hafva m[en]skl[ig] gestalt; antingen med groft markerade kropps delar (hufvud, axlar[]), eller äfven med ansigts-delar etc.

❖ 185

De döda begrafwos urspr[ungligen] i bredd; men då grafven blef för trång, utvidgades den g[enom] de vanliga mellanväggarna. Dessutom har man äfven begrafvit döda (i s[ynner]het barn) på andra lik, h[vil]ket besannas af trad[itionen] hos de Tomska Samoj[ederne]. Jag förmodar att det stora stenröset, som vanl[igtvis] träffas midt i grafven, uppkommit just d[eri]g[enom] att fl[ere] lik bl[ifvit] hopade öfver

- 2992 The section from here to the words *lungan näsan* is on a separate sheet (KK Coll. 539.26.22, *Varia* 1, p. 285–286) of ca. 18.5 x 22 cm, but seems to belong together with the travel notes from the spring of 1847. Cf. the following diary entry.
- 2993 *föda* || het[tande]
- 2994 *sittande* || 1. sitt[ande] || 2. stillan[de]
- 2995 *snabb* || fort
- 2996 Cf. the humoral pathology of Hippocrates and his followers in Europe, in which diseases were attributed to an imbalance between different body liquids, i.e. blood, mucus, yellow bile and black bile. Cartledge 1998: 314–315. (TS)
- 2997 *en lukt* || dålig

h[varan]dra. Märkas bör, att grafvarnas långsida gemenl[igen] är bel[ägen] n[ord]v[äst] och s[yd]o[st], dock ej utan undantag.

Enl[igt] trad[itionen] och gamla sagor hafva Tat[arene] tillförene begrafvit sina döda i trädtoppar.

❖ 285 ❖ *Het-sjukdom*²⁹⁹²

Feber förorsakas af 1. *gul wätska*, 2. af *blod*, af föda²⁹⁹³, hettande födoämnen sås[om] *salt*, <g---t>, *kött*, *vin*, *russin*, *hettande drycker*, hettande *safter*? 3. af människans uppförande, af strängt arbete efter långvarigt sittande²⁹⁹⁴, af sofvande under middagshettan, af springande, och af snabb²⁹⁹⁵ gång, af lyftande öfver krafter, af grävande å ett hårdt ställe, af spännande å en stark båge, af öfverdrifvet brottande[,] af fallande ifrån hästryggen, af tryckning (om pers[onen] blir tryckt), af slag med påkar eller sten.

– Att *feber* förorsakas af förkylning finnas ej omnämndt.

af *gul wätska*

af *badagan*, brun wätska, förorsakar brist på appetit.

af *röd wätska* eller blod.

af *svart wätska*²⁹⁹⁶

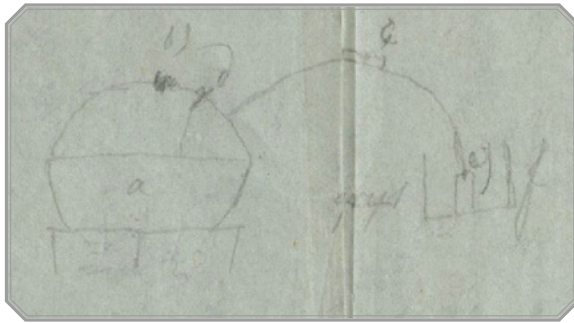
❖ 286 ❖ *Hoſta*

1. Af dålig, oren föda
2. Af en²⁹⁹⁷ lukt, förorsakad af en elak transpiration
3. af smitta

Hoſta i halsen

- lungan
- näsan

❖ 319 ❖ *Anrätt[ningen]*²⁹⁹⁸ Sedan gräddan blifvit aftagen, hålles mjölken i ett större kärl, der det surnar i tre dygn. Sedan <st[örta]s> den sura mjölken i en jerngryta med ett trädlock, som väl tilltäppes med lera. I detta lock finnes ett hål, hvare en ihålig trädbåge, hv[ari]g[enom] vinet rinner ur jerngrytan in annan jernfat.

- a) gryta
- b) ett litet hål, som öppnas, då mjölken kokas alltför häftigt
- c) ett hål, d[er]i g[enom] röret renas
- d) locket består af 2 delar
- e) röret tilltäppes väl öfver i d[en]na anl.
- f) en²⁹⁹⁹ så fylld med vatten

❖ 320 ❖ af den återst[ående] mjölken göres ost.

2998 The text from here until *härstrol. från Kirgiser* is preserved separately from the other field notes as KK Coll. 539.26.22 (Varia 1.22) p. 319–330, consisting of four sheets of 13 x 20.5 cm and two sheets of 12.5 x 21.5 cm. The dates connect these notes here.

2999 *en så* || ett stort fat

3000 The Zzyx Mountains are on the right bank of the River Abakan, opposite the village of Ujbat, at N53°30' E91°13'. To Castrén, they were, of course, on the left side when he was travelling towards the south-west. (TS)

Tubinska familjer.

Nonaktajeff – kirgiser

Inkiz'akoff, – kirg.

Ars'anoff, af kartinska släkten

Tscharkoff, infödda Tubiner

Ajeschin, kirgis.

Atkinin, infödda Tubiner.

Bortjugaroff, inf. Tubiner

Tjabinoff, id.

1. *Tubintserna voro staro<dh>iler*, af s[am]ma stam med kojbaler
2. Andra fam[iljer] härst[amma] från Tomska Samoj[eder]
3. Ännu andra äro kirgiser.

d. 13 Maj [g. st.?, 1847]

Steppen jemn – Höjder. *Sašsar* å högra sidan och *Isyk* å den venstra³⁰⁰⁰ – på andra sidan om Abakan –

– öfverfor fl[oden] *Uibat*, – en liten bäck.

– Omkring Karting tält ett gärde – vanl[igtvis] intet – orenlighet –

❖ 321

– Stora stentar så väl kring kurg[anerna], som enstaka stående – än tornlika, än fyrkan❖tiga – *Kurgan[er]* Tat[ariska] *Oba*.

– Somliga stentar vid kurg[anerne] hafva utseendet af m[enni]skor –

– Ifrån Uibat framåt stiger man oförmärkt på en höjd.

– En tjock solrök – föranledd af fuktigheten säges årligen uppk[omma], då göken galar –

– Obs. *Blir*, Tat. *Buler* R[yska] *bydemø* – F[inska] *ole*

På vägen ifrån *U[i]bat* till *Kamištá* kommer man att öfverfara *Yy-tag*³⁰⁰¹, hvarwid *Aksar* blifver på högra hand

– När man öfverfarit *Yy-tag* mötes en stor bergssträckning *Sbir*³⁰⁰², hv[a]raf en gren k[al]-l[a]s *Sar*. Äfven på andra sidan om Abakan ser man ansenl[iga] berg, som tillhöra *Beja*-floden

Kamis'ta upptager i sig 3 små floder m[e]d namnet *Sbir*

❖ 322 ❖ Wid afresan från *Kartin* råkade jag vid *Uibat* ut för en syndaflod, som qvarhöll mig på stället större delen af dagen. Mot aftonen hamnade jag i en så k[al]l[a]d *зимникъ*, der jag såg n[å]gra stugor och 3 fähus rundtomkring. Fären förstörde min nattro, ty der 500 får är församlade, der är ett bråkande, som pröfvar de bästa örhinnor.

– Den Tatar[iska] långsamheten – en följd af herdalifvet –

Lättja

Slapphet, till en del förorsakad af *airán*

– Omkring vinterst[ällen] herrskar m[yc]ken osnygghet –

Männerna klädda dels i Ryska skjortor, dels i varma fårskinnspälsar. Qvinnorna, liks[om] de Oštj[akiska], i långa linnen, eller pälsar, med skrynklor i knäveckan –

❖ 323 ❖ – En oändl[ig] m[än]gd hårflåtor, som hänga på h[var]dera kinden.

3001 *Yy-tag* || *Ytak*

Ujtag (Ru)/Öö tar is a holy mountain on the River Abakan at N53°20'0" E90°49'22". (TS)

3002 *Sbir* || *Sir*

The mountains beginning from N53°18'27" E90°43'39" to the west. (TS)

- 3003 *klumpig* || oform[lig]
 3004 Obviously the same stone that Castrén described twice in his notebook, *Ulug Xurtujax Tas*. See p. 1283, 1291.
 3005 Castrén had begun to sketch a drawing of the form of the stone but did not complete it. It is not published here.

Sedan man öfverfarit *Yy-tag*, går vägen åter på en jemn stepp, längs den skogbevuxna stranden af Abakan – på v[enstra] sida. på högra handen åtföljes *Sar* – *Sar* upphör på denna sidan om *Askys*. På den motsatta ser man berget *Saroj*, hvars yttersta spets k[al]l[a]s *Tundjuk*.

Till Sagaiska domen anlände jag d. 14 Maj, rödjade här kurganer i tvenne dagar och afreste d. 16 Maj till gamla domen.

En jemn stepp – till höger *Saroj*, till venster *Kizil-kaja*. På steppen en skog af kurganer. Ej långt ifrån en uppröddjad kurgan står en *bolvan*, vid namn: *Yrä käng* (*бaбыука*) stenens höjd relat[ivt] 1 sash[en] abs 2 $\frac{3}{4}$ arsh[in] Stenen är lutande, ☞ klumpig³⁰⁰³ och oformlig – med spetsig mössa plump bildadt uthugget ansigte, utan andra kroppsdelar. Äfven rygg. Mössa på hufvudet – Bilden n[å]g[o]t lutande. Munnen besmord med smör – helt nyligen –³⁰⁰⁴

I midten tjockare, wid roten smalare.³⁰⁰⁵

Ansigtet åt O (NO) – s[am]ma riktning som Abakan (по вѣтру) k[al]l[a]s ock *Kurtejaĭ*, *сa-ryxa* –

Wid roten smal – i midten tjock.

Inga qvinliga märken

– Mun, haka och näsa nedflottade

– Ansigtet ordentl[igt] uthugget ur <-----> ej inprickade (Upphöjdt arb[ete])

Bredvid s[am]ma graf stå en schiffer-sten 1
sash[en] 4 t[um] hög, 1 arsh[in] 6 tum bred

- ❖ 325 ❖ – Wid g[am]la Sag[ajska] domen en sten med
qvinnobild k[al]l[a]d *kas*³⁰⁰⁶ (кѡс), flicka. Den-
na sten har stått midt på en kurgan k[al]l[a]d
kѡs-közä, flick-kurgan. Nu är den bortgrafven –
– Förest[äller] en qvinna med 5 hårflåtor ansig-
tet och skulldrorna äro tydligt utmärkta – Näsa,
panna, haka upphöjda
L[än]gd 2 arsh – 2 tum –
Bredd 1 ars + 1 tum på bredaſte ſt[ället]
– Båda ändorna rundade.
– Smalnar mot kanterna, tjockast i midten
– En flat skifva, slät huggen –
– Hårflåtorna sänka sig ned på skulldrorna –
Håret är ej benadt utan flåtorna gå i vågor öfver
hjessan den ena öfver den andra³⁰⁰⁷

- ❖ 326 ❖ I³⁰⁰⁸ ändan af en ann[an] närbelägen kurgan
ſtod en nu nedgrafven ſten k[al]l[a]d. *Aalep-Tas*
(hjelte-sten)
Stenen 4 arsh[in] + 3 t[um] lång
1 arsh[in] – 1 t[um] bred
4 tum tjock
– Ett ansigte på den smala rundade kanten –
upphöjdt – i grofva konturer³⁰⁰⁹

Isja³⁰¹⁰ utf[aller] i Abakan wid g[am]la domen,
<uppſtiger> par verſt ofvanföre Tjoja

3006 Castrén wrote the letter *bi*
above *a*.

3007 Castrén has described the same
stone in his notebook. See
above.

3008 I || På

3009 See also p. 1293.

3010 The Es'.

3011 Cf. Castrén's departure date from Uty on p. 1316.

3012 Sic.

3013 Probably the River Tašeba, running into the River Abakan immediately downstream from the present-day city of Abakan. (TS)

3014 *runda* || med

3015 *upphöjdt* || spets[igt]

❖ 327 ❖

d. 10 Maj [n. st.]³⁰¹¹

– Protoker utan ända – en skärgård af låga björk- vide, poppelbewuxna holmar – Tillflykt för banditer

– Göken galnade, fåglasång

– kullar – maidasch berget

– Branta klippor af schiffer – björkar under klipporna tätt invid vattenranden –

– Tatar-båtar i m[än]gd, som furo³⁰¹² till Jelle<--->.

– Löfven nyss utspruckna –

– 10 verst från staden är mynningen af Abakan –

12 Maj [n. st.]

[–] Steppen jemn som ett golf. Begränsad å ena sidan af Abakan, å den andra af <Tase>ba³⁰¹³ – Wid h[var]d[e]ra floden åtföljes stranden af en bergssträckning –

– Ulus wid ulus – hvarje af 4–10 tält – af näfver och voilok, 1 af h[var]dera. Soml[iga] koniska andra pyramidformiga Inredning –

– Betande tabuner, kor, får, getter

– Herdar –

Steppen öfversvämmad af watten –

❖ 328 ❖

– Tälten äro 2 <st.> a) koniska = Samoj[ediska] och Lappska – Dessa sakna väggar – omkring n[å]gra stänger breder voilok eller näfver

b) runda³⁰¹⁴ med uppräta väggar och ett upphöjdt³⁰¹⁵ tak.

– Gles skog wid stränd[erna] af Abak[an]
 – Steppen öfversvämmad –
 – Vägen leder öfver en stepp, på hvars yta man sällan finner n[å]g[o]n annan upphöjning än åldriga grafkummel. Den torra steppen fuktig här och der af mäandror, som utlöpa från Abakan och efter m[ån]ga <---->liga <foro> på steppen.

På³⁰¹⁶ högra sidan om sig ser man de *Bidjinska* bergen (Tat[ariska] Bidji taglar), h[vil]ka åtfölja³⁰¹⁷ fl[oden] *Uibat*, som faller i *Abakan*. Bland de Bidjinska reser³⁰¹⁸ sig en hög klippa *Azer Tag* wid floden Bidja³⁰¹⁹. Med d[en]na klippa sluta de Bidjinska bergen. Gent emot mynningen af *Uibat*³⁰²⁰ reser³⁰²¹ sig på andra sidan om Abakan en³⁰²² hög klippa *Isik*³⁰²³.

✕ (Både höger och venster ser man ansenliga höjd-sträckningar. Glesa björkar synas här och der wid Abakan.). Uluser öfverallt – Steppen full af kreatur³⁰²⁴

✕ På högra sidan ser man höjdsträckningar af h[vil]ka soml[iga] tillhöra Jenis[ej], andra (de Bidjinska) *Uibat*. De Bidjinska bergen sluta med *Azer-Tag*.

På venstra sidan ser man på andra sidan om Abakan lägre höjder, samt en hög bergsknut – *Isik* Från³⁰²⁵ de Bidjinska bergen följer *Sachsar*³⁰²⁶ (Saksar) wid fl[oden] *Kamis'tá*.³⁰²⁷

3016 På högra sidan [...] || 1. Både höger och venster om sig ser man större och smärre höjder – de på v[enstra] sidan k[al]l[a]s *Bidjinska*, på högra de *Abakan-ska* || 2. Bland || 3. På högra sidan resa sig de *Bidjinska* bergen, ~~se[m]~~ bland h[vil]ka || 4. Venster om sig ser man på andra sidan om Abakan ~~de~~ en annan höjdsträckning.

3017 åtfölja || komma

3018 reser sig || ser man

3019 Probably the River Beže flowing into the River Abakan from the left 413 km from the mouth of the latter. (TS)

3020 *Uibat* || Abakan

3021 reser sig || ser

3022 en hög klippa || bland be

3023 See above.

3024 See the next sequence marked with ✕. Castrén meant it either to replace this one or for these two to be joined.

3025 Från || Ifrån

3026 *Sachsar* || de

3027 *Kamis'tá*. || ~ Detta

3028 Sic.

3029 *famljer* || m[edlemmar]*Jurt*

3-4 fam[nar] i diameter. Gent emot dörren en voiloks-divan. Å ömse sidor hyllor, fullradade å högra sidan med kärl, å venstra med kišta på kišta – i midten eldstad på golfvet –

Obs. Om vintern bo somliga i stugor –

– Om vintern bo m[ån]ga Tat[arer] i tält af voilok, om sommaren i näfvertält –

På högra sidan 1°) Jenis. höjder, 2°) Bidjinska
3) *Sachsar*.

❖ 330 ❖ *Tubintser*

Trad[itionen] förmäler, att en Samoj[ed] bakom Tomsk vid namn *Baján* blef köpt för en kamel af en Krasnoj[arskisk] köpmän³⁰²⁸. Afkoml[ingarna] af d[en]na Bajan hafva med de Katsch[inska] Tat[arerne] inflyttat ifr[ån] Katscha. De kalla sig nu *Kartin*. Alla öfriga fam[i]ljer³⁰²⁹ af den Tub[inska] ulusen äro infödingar och utgöra sås[om] det synes, en bl[a]nd[nin]g af Samoj[eder] och Kirgiser.

NB. Alla *Katsch[inska] Tat[arer]* med undantag af n[å]gra *Tubintser* härst[amma] från Katscha. it! it!

– Wid pass 10 familjer bland de Tubinska Tat[arerne] bära namnet Kirgis och härst[amma] trol[igen] från Kirgiser

❖ 187 ❖ Minusinska³⁰³⁰ kretsen

№ 3

❖ 189 ❖ *Kojbal-steppen*

Belägen på högra sidan om Abakan, emellan Taba och Jenisej. De utgöra 7 ulusser:

1. Таражаковъ
2. Больше-Баикатовскій
3. Мало-Баикатовскій
4. Кольскій
5. Абугачаевскій, fordom Кичимскій
6. Арши
7. Кандаковъ³⁰³¹

❖ 190 ❖ 1. *Таражаковъ*³⁰³² улусъ, Tat[ariska] *Taradjaĵtar* (Sing[ularis] *Taradjaĵ*) wid *Ut*, *Karatus* och *Abakan*. Denna ulus är en förening af tre³⁰³³ slägter, såsom:

Taradjaĵ, Pl[uralis] ĵtar)

a) <i>Ķang</i> Pl. Kangnar	}	hörde till en štam?
b) <i>Tjoda</i> Pl. Tjodalar		
c) <i>Mador</i> Pl. Madorlar		

Taradjaĵ är en g[emen]sam be[nämni]ng för alla tre slägter: *Ķang*, *Tjoda* och *Mador*.

De talade fordom alla Kištimska språket.³⁰³⁴

❖ 191 ❖ 2. *Больше-Баикатовскій* Tat[ariska] *Ulug Bai* l. *Baigado* bo wid *Abakan*, vid *Ut* m. m.

3. *Мало-Баикатовскій* Tat. *Kitjig Bai* l. *Baigado*, wid *Salba*, som faller i *Tuba*³⁰³⁵.

3030 Continuing here from KK Coll. 539.32 p. 187.

3031 *Кандаковъ* || ~ ¶ Obs. Malo-Baikatowska och kandakow bo i Tesinska volosten vid Salba, som faller i *Tuba* och hafva jurt. Dessutom finnas några

3032 1. *Таражаковъ* || Matorer vid i Karatus. Deras Furste bor i *Osnatschennaja*

3033 *tre* || flera

3034 Castrén marked this sentence with an asterisk as if it were a footnote, but does not show where it belongs.

3035 The River Salba runs into the River Bolšaja Šuš', a tributary of the River Tuba, at N53°58'35" E92°19'43". (TS)

- 3036 *Ingara* || ~ (Engará)
 3037 *Engará* || *Ingara*
 3038 *Yrgen* || 1. ~ || 2. Örgen
 3039 *Yrgennär* || 1. ~ || 2. Örgennär
 3040 *Bögödji* || Kist
 3041 Castrén wrote Ö above the letter Y.
 3042 *Matoriskan* || ~ ¶ Kojbaliskan tillhörde företrädesvis de två slägterna: stora och lilla *Baj*, släkten *Bögödji* och Örgan Örgen (*Yrgen*) o. s. v. ¶ (*K̄ang*, kaidêng, monne Ostjaker?) ¶ Kojbaliskan tillhörde slägterna: 1. Stora och lilla *Bai*

4. *Кольскіѹ* Tat. *Köllär* Sing. *Köl*

Två slägter:

1. *Köl* 2. *Ingara*³⁰³⁶Wid *Abakan* bo *Köllär*; wid *Abakan* och *Tuba* bo *Engará*³⁰³⁷.5. *Абугацаевскіѹ* Tat. *Bögödji* bestå af två slägter:

◆ 192 ◆

a) *Yrgen*³⁰³⁸ Pl. *Yrgennär*³⁰³⁹b) *Bögödji*³⁰⁴⁰*Yrgen*³⁰⁴¹ är en kvarleva af *Kištım*, som talade ett skildt språk Monne = *Iir-gup*.*Bögödji* Sam[ojediska] *Manjandji* l. *Mugadji* Bo wid *Abakan* och *Jenisej*.6. *Аршѹ* Tat. *Aartji* Pl. *Aartjilar*. Består af två slägter:A. *Köjäk* Pl. *Köjäktär*B. *Aartji* Pl. [*Aartji*]larBo wid *Abakan* och *Jenisej*.7. *Кандаковскіѹ* Tat. *Kaidêng* PL. *Kaidengnar* (en slägt)

◆ 193 ◆

Bo wid *Katjulka*, som faller i *Tuba*.

Af den gamla kojbaliskan funnos urspr[ungligen] tre dial[ecten]:

1. Kojbaliskan.

2. Den Kolska l. Kištimska dial[ecten]

3. *Matoriskan*.³⁰⁴²

◆ 194 ◆

Obs.

Siirät de dödas andar Samoj[ediska] *Siirtje*

Samoj[ediska] ortsnamn. (Bejä, Ut)

Hjeltars namn i sagor äro Samoj[ediska].

Tältformen är till en del Samojedisk

- Samoj[ediska] ord
- Widkännas sig ej hafva varit Tatarer.

❖ 195 ❖ *Schamanväsende*

- Egen kostym
- Kring tältet sitta folk.
- Schamanen rör sig omkring, elden hvisslar, sjunger råmar, trummar, springer ut på gården, anmanar Aina, söker den under stolar och skrin, ser och talar med den.
- Man trollas blott om natten och fortfar d[er]-med hela natten igenom.
- Åskådarna intages af bäfvan vid Scham[anen]s³⁰⁴³ genomträngande hvisslingar, etc.
- Midt på mössan en³⁰⁴⁴ örnfjäder.
- Ansigtet är betäckt med mössan.
- Schamanen betalas för sin möda med en häst, ko, ett får, kläder, p[enin]gar mm.
- Schamanen anropar alldrig Kudaj, utan *Irlé-Kan* och hans följe.³⁰⁴⁵

❖ 196 ❖ I och med försv[innandet] af Kojb[aliskan] har man förlorat det medium, som skulle förenat Samoj[ediskan] med Sojotiska.

❖ 197 ❖ Kojb[alerne] äro blandade med Ryssar och Katsch[inska] Tat[arer] och hafva förlorat all nationalitet. Somliga äro förryskade, andra tatari-serade.

3043 *Schams* || hans

3044 *en* || ett

3045 *följe*. || ~ ¶ Af Kojbalskan funnos 3 dial[ecter] ¶ 1.) Den *Kistimska* – Kolska ¶ 2) Den *Kojbaliska* ¶ 3) Den *Matoriska*

3046 *Surás* || Ba3047 Castrén wrote the letter *e*
above the *a*.❖ 198 ❖ *Kojbaliska namn**Manliga**Ugadjaĥ**Surán**Sulgán**Ķudai* (Gud)*Ķadai**Boĥpái**Axtagás**Mudaraĥ* (✕)*Mırza**Ķaptji**Ķazá**Körbás**Tarán*❖ 199 ❖ *Bajin* (Ba'in)*Piikán**Köbädjek**Ķunaj**Stoika**Soidan**Surás*³⁰⁴⁶*Typtiidjäk**Sodan**Burunáĥ**Samsaár**Teeräk**Solbán**Artjan**Baartji**Sabán*❖ 200 ❖ *Tee'redjään**Argadjang**Botjĥa* (R[yska] бочка)*Minis**Äplä.**Ķaazangdai**Katiján**Bagaldáj**Ygydjäng**Porutjik* (R. поручикъ)*Oogolaĥ**Ķadong**Baitaĥ**Körbä**Tootpék*❖ 201 ❖ *Munytjäk**Ķyzan**Utupaĥ**Ķurguldaj**Tjeekej**Kaazan* (kittel)*Angnap**Satjaĥ* (✕)*Arga* (rygg)*Našta**Sıran**Suran**Ezergä**Tjarpaĥ**Ķuibaĥ*³⁰⁴⁷*Kydydän*❖ 202 ❖ *Aasên**Borbas**Sodang**Tolgaĥ**Tänitjä*✓ *Baga**Bartjaĥ**Ķoopan**Aptjagás**Motjan*

Mato
Karól
Naadjaga
Padas
Oogarai
 ✓ *Oika*

☞ 203 ☞ ✓✓ *Karagai*
Tjukulaĵ
Köbän
Surak
 ✓ *Maitá*
Maimei
Kymysteĵ
Taartjek
Tordaj
Tjabal
Kardjenaĵ
Adaj (hund)
Kooĵ
Matkädjek
Baadjaĵ
Ailas
 ☞ 204 ☞ *Maĵong*
Tjelgajaĵ
 (кататся).
 Qvinnonamn
Kooĵpaj.
Kyskädjäk (möss)
Örkä
'Tjelganas
 Qvinnonamn
Myköödjak
 Qv[inno]n[amn]

☞ 207 ☞ Qvinnonamn

Tjuruĵ
Teerebai

Tynööng
Algajaĵ Qv[inno]namn
Teerbaj Qv[inno]namn
*Torlong*³⁰⁴⁸
Selbäng
Kitjidjäng
 Qv[inno]namn.

☞ 205 ☞ *Baladjaĵ*
Artjemaĵ
Soskadjak
Sööräk Qv[inno]namn.
Madjogo
Agaja
Tirtjään
Tjoornaj
Kara (svart, natt)
 Qvinnonamn.
 ✓ *Tepenäs* (Sam[o-
 jediska] Tebo)

☞ 206 ☞ *Apanás.*
Typtis
Ailaĵa
Pedrän
Askêr
Tjoornaj
Aaraštaj
Pidä
Köten (štuss)
 Qv[inno]namn.
Öön
Kitjan
Bultaĵ

Kara v. s.
Tada

- 3049 *äfven* || blan[d]
 3050 *innehåll* || ~, som var af följ[an-
 de] beskaffenhet
 3051 *den* || sin
 3052 *Dg.* || G[enom]
 3053 *äro* || alltid
 3054 *uppresta* || uppförda

☞ 209 ☞ *Kurganer* (på Kojbal-steppen)

Längs floden af *Beja* ser man stora grupper af kurganer, kringströdda (i s[yinner]het) wid den lågländta venstra stranden af floden. Bland antalet af dem finnes några som äro stenbetäckta och sannolikt af Kojbal[isk] härkomst, hvilket äfven³⁰⁴⁹ bewisas deraf, att Kojbalerna ännu i dag begrafva sina döda wid s[am]ma ställe. Att emellertid äfven de stenbelagda kurganerna äro ganska gamla, bevisa de kolossala kurgan-stenarna, som stå omkring grafvarna. Ännu mera bewisas detta af sjelfva grafvarnes innehåll³⁰⁵⁰.

☞ 210 ☞ De gamla grafvarna skiljas ifrån de sentida:

1. Genom den³⁰⁵¹ större yta, som de upptaga.
2. Genom sin mera fyrkantiga form.
3. Genom kurganstenar, h[vil]ka likväl kunna saknas.
4. D[eri]g[enom]³⁰⁵² att de äro³⁰⁵³ jemnhöga med jorden.

— Bland de wid stengrafvarne uppresta³⁰⁵⁴ kurgan-stenar war en m[yc]k[e]t hög, af en sällsam form, och i s[yinner]het d[eri]g[enom] anmärkningsvärd, att den på <-----> tre sidor war full med inhuggna smärre gröpper. Den ifrån grafven afvända sidan var alldeles slät.

— De flesta grafv[arna] voro redan upprödjade

211 *Stengrafven* № 63⁰⁵⁵

Denna graf låg i en fortsättning med en annan reda uppgräfvén, hvarifrån den urspr[ungligen] tycktes varit skilld genom en stenvägg. I sitt närw[arande] skick war grafven omkr[ing] 2 sashen i kvadrat, jemnhög med den omliggande marken och betäckt med ett stort antal större och smärre stenar. Wid grafven funnos 2 kurganstenar; stående gentemot h[varan]dra.³⁰⁵⁶

— Emellan³⁰⁵⁷ stenarna upptäcktes på endast 4 tums djup ett cranium af sentida urspr[ung], ehuru m[yc]k[e]t medtaget.

212 [–] Stenröset sträckte sig på ½ arsh[ins] djup, och bland stenarna i *midten af grafven* visade sig m[yc]ken kol

— På 10 tums djup mötte humus

— På 1 arsh[in] + 4 tum wisade sig en myckenhet ruttet träd på sidorna af grafven. (I midten intet utom kål.?)

[–] Inga ben kunde upptäckas i d[en]na graf.

Obs. Det är troligt, att här tillföre funnits en Tschudgraf, h[vil]ken blifvit uppröjd af h[var] efter kojbal[alerne] begrafvit sina döda på s[am]ma st[älle] – Kurganstenarna tala för d[en]na m[en]ing, ty sådana träffas ej wid wanliga Kojbal-grafvar.³⁰⁵⁸

3055 These graves (No. 6–8) can probably be dated to the Turkic period of the 6th–8th centuries CE. The kurgans of that period are mostly round with a diameter of 4–12 m and height from 20 to 60 cm, covered with stones and sometimes containing quadrangular inner constructions of shale slabs. The exact dating of the Turkic burials is difficult, in cases due to absence of grave goods, in the other ones to the long period of use of the artefact types found in the graves. *Курганов 2005: 14–18, 138–141, 168, 180–181.* (TS)

3056 *hdra*. || ~ Under det öfver

In his letter to Sjögren, 5/17 Aug. 1847, Castrén writes that while visiting the Soyots he became certain that the kurgan stones were statues of ancient gods. According to him, the Soyots still kneeled before them and the grave mounds. See the volume of letters in this series. (TS)

3057 *Emellan* || A

3058 Castrén added these interpretations afterwards.

- 3059 hörn-/stenar
 3060 *sorgfälligt* || noga
 3061 *nya* || Kojb[aliska]
 3062 *Abakan.* || ~ ¶ *Kurganen № 8*

❖²¹³ ❖ Stengr[af] № 7

5 arsh[in] lång, 2½ arsh[in] bred, jemhög med marken. Inga hörnstenar³⁰⁵⁹. Grafstenarna nästan helt och hållet jordbewuxna. Straxt under jordytan en stor m[yc]k[en]het småsten. Derunder på 6 tums djup flat, stor häll, och under hällen en kista n[å]g[o]t rubbad genom tyngden af det stora locket.

— På 9 tums djup humus.

— 1 arsh[in] + 6 tum upptäcktes midt under den stora hällen ben af 5 får, men intet enda m[enni]skoben kunde upptäckas, ehuru grafven sorgfälligt³⁰⁶⁰ under❖söktes i alla dimensioner. Det är möjligt att de 5 fåren blifvit offrade åt den närbelägna kurgan-stenen med groparna.

❖²¹⁴

Obs I. Fårbenen voro ganska gamla

II. Inga hörnstenar i gr[af] N. 7. n[å]g[o]t oval och lik de nya³⁰⁶¹ grafvarna. alldeles af s[am]ma besk[affenhet] som graf 1-4 vid katsch[inska] domen.

Obs III. Riktningen af begge grafvarna i n[ord]-v[est] och s[yd]o[st] eller въ верхъ och въ низъ efter loppet af Abakan.³⁰⁶²

- ❖²¹⁵ ❖ Bredvid stengr[afvar] 7 och 8 funnos en m[yc]k[en]het helt unga, n[å]gra blott 1 weckas gamla Kojbal-grafvar. Jag ärnade låta uppkaða en och kom jemt till en trädkiða, då Kojbal[erne] gjorde motstånd och åter betäckte grafven. <nb>, sedan de funnit att trädkiðan var helt ny.

216 *Kurganen № 8*

Enstaka wid floden Beja, af s[am]ma slag sås[om] kurg[anerne] 1–5 d. ä. med jord betäckt. Längden: 4 saschen + 9 tum, bredden: 3 sashen + 2 arsh[in]. Höjden war på norra sidan 10 tum men den södra n[å]g[ot]t insjunken. Riktningen i n[ord]v[äst] och s[yd]o[st] (въ верхъ och внизъ i förhållande till Abakan[]). Formen:

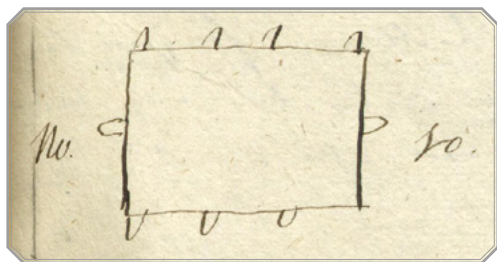
10 tum

217

Grafven war omgifven med en insjunken schiffervägg och försedd med 9 kurganstenar³⁰⁶³ på följ[ande] vis

nv.

so.

Det öfversta jordlagret war 4 tum djupt. Derunder på n[ord]v[ästliga] sidan stora schifferstenar. Derunder m[yc]k[e]t ruttnad m[enni]skoben Humus på 12 tums djup. Mycket ruttet träd. Deribland m[enni]skoben³⁰⁶⁴ och på 1½ arsh[in] ett cranium, som var rubbadt och låg med hjessan emot jorden på grafvens östra sida.

3063 kurgan-/stenar

3064 ben || ~, men intet cranium

- 3065 *med* || b[en]
 3066 *fragmenter* || intet
 3067 *skelett* || cranium
 3068 *midt* || alldeles
 3069 Most probably of the Tagar
 Culture period. (TS)
 3070 *tandverk*, || tandverk och
 3071 Beja is situated at N53°3'5"
 E90°55'16". (TS)

❖ 218

– På s[yd]o[stliga] sidan under jordlagret ett ofantligt schifferblock, som med möda upplyftades. Under hållet ruttet träd med³⁰⁶⁵ ben i hopen, men fragmenter³⁰⁶⁶ af ett cranium. På 1½ arsh[ins] djup den västra sidan träffades ett skelett³⁰⁶⁷ på ett djup af 1. arsh[in] + 11 tum midt³⁰⁶⁸ under det förra skelettet, men med cranium på västra sidan. Cranium låg på sitt öra med ögonen åt o[st]. Utan tvifvel hade vid begrafningen af detta lik det andra blifvit rubbadt. ❖ I midten af grafven träffades ett stort röse, under röset ruttet träd, hästben, fragmenter af två m[enni]sko-ben men intet cranium. på 2 arshins djup ifrån spetsen af kumlet³⁰⁶⁹

❖ 219 ❖ Upplysningar om *Sojoterna*

– En rik Sojot äger:

1. *tabuner* 2. *renar* 3. *kor* 4. *får* 5 *getter*.

Hvarje djurslag har sin egen vaktare herde, men med renarna wistas man mest i skogen och fångar villbråd.

– De bo i tält af näfver och voilok.

❖ 221 ❖

D. 28 Maj/9 Junii

afreste från *Ut* i regn och blåst, med tandverk,³⁰⁷⁰ snufva och hufvudverk – krämpor ådragna vid kurgan-gräfning på en kalt och regning väg.

– Efter 7 versts färd anlände till byn *Beja* (Sam[ojediska] *Be*, rutton)³⁰⁷¹. Floden *Beja* flyter g[enom] byn och omgifves af höjder, på h[vil]-kas spetsar man ser kurganstenar.

– I byn fanns en kyrka.

— Många bland dess innewånare voro осѣдлые, tillhör Katschinska Tatarer.

— omkring byn funnos många tält

— Landet rundt omkring stepp.

— Vid floden vide och poppel, på höjderna n[å]-g[o]t сосна.

Ifrån *Beja* till *Kal*³⁰⁷² – en ödslig, i regnväder högst otreflig stepp. Inga jurt, ❖ icke ens kurganer, blott en by af deporterade vid namn *Sobinsk*³⁰⁷³.

❖ 222

— *Kal*, en liten bergsomgifven by wid floden *Kaly* – Här <kunde> jag ej se omkring mig, emedan wärdinnan tog all min tid i anspråk. Hon hade hört om min ankomst, men igenkände mig ej i mitt usla equipage och kunde ej nog ursäktat sig, för det hon ej hastat mig till möte på gården. Hon hade beredt för mig färskt bröd, beströdt med socker, och piroger. Hon undfängade mig med the och fordrade, att jag ovilkorligen skulle göra slut på hennes tre sockerbitar. Denna pretension uttalade hon först sedan jag druckit 3 stakaner på en bit, och följdén war att jag nolens volens måste dricka ännu 3 stakaner dertill.

❖ 223 ❖ [–] 9 verst ifrån *kal* byn *Osnatschennaja*³⁰⁷⁴. Här kunde <-----lantor finna> en <-----> klippa, för att störta sig ned i den bißtra floden. Byn består till hälften af bönder, till hälften af Tatarer (i jurt och stugor). Byn är³⁰⁷⁵ den yttersta wid *Jenisej*. Floden är här å ömse sidor omgifven af höga berg och högt öfver dem *resa*³⁰⁷⁶ sig de *Sajanska bergen*. 40–50 verst från *Osnatsch[ennaja]* synes *Brus* med sina fem toppar.

3072 *Kaly*, situated at N53°4'42" E91°17'14". (TS)

3073 South-east of Lake Sabin-Xol' at N53°5'23" E91°10'47". (TS)

3074 *Osnatschennaja* || ~, som

3075 är || ~ belägen

3076 *resa* || war

- 3077 Castrén does not list all tributaries of the Enisej but only a selection of them.
- 3078 *uppför* || *utför*
- 3079 The River Uj discharges into the Enisej 3,027 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3080 The River Sojotka runs into the Enisej 3,038 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3081 The River Džoj, running into the Enisej 3,056 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3082 The River Kantegir/Xanter/Kantejgir/Xan-Ten-Gir discharging into the Enisej 3,061 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3083 Probably the River Bol'saja Medjanka 3,072 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3084 The River Golovan' running into the Enisej 3,082 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3085 The Paškina or Bol'saja Paškina 3,112 km from the mouth of Enisej. (TS)
- 3086 The River Talovka discharges into the Enisej 3,129 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3087 The River Golaja or Malaja Golaja runs into the Enisej 3,149 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3088 Another River Talovka 3,190 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3089 The River Golubaja 3,026 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3090 The River Sizaja 3,023 km from the mouth of the Enisej. Castrén thus listed these two rivers in reverse order. (TS)
- 3091 Castrén wrote an *x* above the letter *g*.
- 3092 The River Soboleva or Sobolinaja 3,037 km from the mouth of the Enisej. (TS)

*Bifloder till Jenisej ofvanom Osnatschennaja.*³⁰⁷⁷

1. *från venstra sidan* (uppför³⁰⁷⁸ floden.

- ✓✓ 1. *Uj. Tat[ariska] Yy* (10 verst ofvanom Osnatschennaja)³⁰⁷⁹
2. *Sojotka*³⁰⁸⁰
- ✓✓ 3. *Djoj*³⁰⁸¹
4. *Kantigir*³⁰⁸²
5. *Татарская (Kara sug)*³⁰⁸³
6. *Голованя Айкан sug*³⁰⁸⁴
7. *Пашкина (Söibä sug)*³⁰⁸⁵
8. *Таловка (Kyzil taldek sug)*³⁰⁸⁶
- ✠ 224 ✠ 9. *Голая (Golaja Tat. Tas-sug)*³⁰⁸⁷
10. *Таловка о. smärre floder*³⁰⁸⁸

2. *Ifr. högra sidan* (uppför floden[])

1. *Галуба (Tat. Djexse)*³⁰⁸⁹
2. *Siza (it[em])*³⁰⁹⁰
3. *Тебеика (Tebeg)*³⁰⁹¹
4. *Soboljewa (Kara gailak sug)*³⁰⁹²
5. *Пойлова (it.)*³⁰⁹³
6. *Сосновка (Kara gailak sug)*³⁰⁹⁴
7. *Abaldyr*³⁰⁹⁵
8. *Березёва*³⁰⁹⁶
9. *Сосновка*³⁰⁹⁷
10. *Керенцугъ (Kelbä sug)*³⁰⁹⁸
11. *Kazer sug (it)*³⁰⁹⁹
12. *Tjepset (Tepset) Djepset*³¹⁰⁰
13. *Us it.*³¹⁰¹

225 *Nedanom Osnatschennaja*

1. På högra sidan

1. 2. S'unera³¹⁰²
3. S'us'
4. Oja (upprinner ur en sjö *Oibaz'e*, ej långt fr[ån] Irgak-taskyl³¹⁰³)
5. Koja³¹⁰⁴
6. Лугатская³¹⁰⁵
7. Tubá

2. Venstra sidan

1. Abakan

Låg öfver natten i Osnatschennaja och fortsatte följande dagen min resa utmed Jenisej i en båt, som [war]³¹⁰⁶ gjord af ett enda poppel träd. Floden war öfverswämmad³¹⁰⁷ af vatten, mycket strid, samt full af smärre susande poroger. Den bildade ett antal holmar, som voro ☞ bewuxna med wide, poppel, björk, fura. Venster om floden en skoglös stepp men på högra sidan sterila moar, bevuxna med en tjock furuskog³¹⁰⁸.

— 9 verst nedanom Osnatschennaja landsteg jag vid Sajanska förposten³¹⁰⁹, som bebos af idel kosaker. Dessa lefva³¹¹⁰ såsom bönder och äro befriade från nästan all tjänstgörning. Deras förnämste åliggande består deri, att vaka³¹¹¹ öfver gränse-friden med China. Det gifves tvenne³¹¹² hufvudläger för gränswäktande-kosaker: (1°) i Sajansk vid Jenis[ej], 2) vid Abakan. Till Sajanska stanitsan höra ☞ följande förposter: 1°) *Schadatskoj* vid Karatus, 2do) Sajanskoj vid Jenisej 3°) *Kebejskoj* (vid Oja).

- 3093 The River Pojlova 3,041 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3094 The River Sosnovka or Džojkskaja Sosnovka 3,057 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3095 Castrén wrote the letter *vi* above the letter *y*.
The River Abdyr 3,090 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3096 The River Malaja Berezeva and the River Bol'shaja Berezeva at points 3,099 and 3,102 km from the mouth of the Enisej respectively. (TS)
- 3097 The River Sosnovka runs into the Enisej 3,162 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3098 Possibly the River Karynsuk discharging into the Enisej 3,144 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3099 The River Kazyr-Suk 3,166 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3100 The River Tepsel' or Bol'shaja Tepsel' 3,197 km from the mouth of the Enisej. 8TS)
- 3101 *it. || ~ Uz (it)*
The River Us or Usa flows into the Enisej 3,232 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3102 Castrén probably means the River Orlovka 2,990 km from the mouth of Enisej. (TS)
- 3103 The Oja runs into the Enisej 2,948 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3104 The River Koja or Bol'shaja Koja or Kojka discharges into the Enisej 2,946 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3105 The River Lugavka, running into the Enisej 2,931 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3106 Mscr: af
 3107 *öfverswämmad* || för
 3108 *furuskog* || skog af fura
 3109 Sajansk at N53°8'24" E91°28'38".
 (TS)
 3110 *lefva* || äro
 3111 *vaka* || årligen underhålla
 3112 *tvenne* || trenn[e]
 3113 *I* || Ifrån
 3114 10–15 || 10–12
 3115 Očury, at present on the left
 bank of the river at N53°9'53"
 E91°39'12". (TS)
 3116 Kapyrevo at N53°11'29"
 E91°47'46". (TS)
 3117 Castrén then continued along
 the rivers Tuba and Amyl to
 the east and further to the Chi-
 nese side of the border. The di-
 ary notes from the excursion
 continue with entries of 17/29
 June and 5/17 July. See also
 from p. 910 on.

– Till Abak[anska] stanitsan höra: 1°) Tas'-
 тырској, 2°) Arbatskoј.

– I³¹¹³ hvardera förposten finnas inalles n[å]-
 g[o]t öfver 100 kosaker.

– Ifrån Abakan, Jenisej och Karatus afsändas
 årligen 2 g[ån]g[e]r 10–15³¹¹⁴ pers[oner] till
 Sojoterna, h[vil]ka åter afsända sina Furstar till
 ett st[älle], med kors på Ryska sidan och en bol-
 van på den kines[iska].

❖ 228 ❖ [–] Nedanom Sajansk syntes furuskog och ste-
 niga branta яры äfven på den venstra sidan om
 floden. Höger om sig och ser man de Sajanska
 bergen med sina väldiga snöbetäckta knutar.

– *Очурпа*, en liten by – fördelad å ömse sidor om
 floden.³¹¹⁵

– På högra sidan om floden ser man branta lod-
 rätta klippor.

– Emot byn *Kaptjerewa*³¹¹⁶ 35 v[erst] nedanom
 Osnatsch[ennaja] vidgar sig floden och bildar en
 skärgård af wackra löfträdbevuxna holmar. Löft-
 råd synas till och med på den högra stranden.

❖ 229 ❖ Floden förlöper i grenar och bildar m[ån]-
 ga ❖ små holmar.³¹¹⁷

3118 *kizuk* || кизукъ3119 *Казыр* || *Katjulka**Sojotiska ord**Kiljegang*, sobel Tat[ariska] *Kis**Ultrúk*, varg Tat. byr.*Tjekpä*, р<ысоч>ака Tat. куну*Bur*, сохатой Tat. *Bulan*.*Sarbai*, бѣлька Tat. *Tiin***Sar**, быкъ **Härkä** Tat. Taasen*Djaare*, ren.*Aderga*, harjus-fisk Tat. *kora**Mujat* ? таименъ Tat. Bil.*Ķairaĳan*, björn Tat. *Aba*.*Bys*, кедръ Tat. *kizuk*³¹¹⁸**Kaade**, сосна.*Tagai*, knif*Suga*, уха❖ 230 ❖ *Tjibikej*, syl Tat. *bys*.*Djaga*, öfra beklädningen*Iu*, jur.*Irik*, snopt gumse.*Soĳte*, vulva.*Ong* tillägges numeralia, t. ex. *bir ong*, *ikong* etc.*Jas*, пруть.

❖ 231 ❖ Obs

Kandakovskij uluss äro Kamasintser, hvilka enl[igt] trad[itionen] kommit till ett antal af 20 personer för att nomadisera till Minus[insk]. Men de funno här ingen mossa, renarna stör-tade och de kunde ej återvända. Lefva nu här i 4de led, vid *Казыр*³¹¹⁹, som faller i Tuba. Några kamasintser hafva gått öfver till Katschinska domen, **Tinska** ulussen. Dessa bo för det nära wid *Idra* i **Sucharjewa**-uluss.

3120 *Köl*, || ~ *Ingara*

3121 *skidor*. || 1. ~ ¶ *Ingara* höra urspr[ungligen] || 2. ~ ¶ *Êngará* utgjor[de] hörde urspr[ungligen] ej till Kolska ulusen utan en särsk[ild] stam, som talade *Bai*-språket.

Till *Bai* (Kojbaler) hörde

1. Ulug och K. *Bai*, Kang, *Tjöda*, *Köjäk*, *Yrgän*, *Bögödj*, *Aartjilär*, *Engará*.
2. *Köl*,³¹²⁰ utgjorde de Kolska ulusser och talade *Kištinskij языкъ*
3. *Mador* utgjorde fordom 400 skattbetalande personer, som lefde ¶ i djupa skogen, saknade boskap, och sedermera till ena hälften blefvo den Ryska, till den andra Chines[iska] sidan, der namnet *Mador* ännu förekommer.
4. *Kandakovskij* uluss är en afkomma af *Kamasintser*, h[vil]ka efter att hafva förlorat sina renar nödgades kvarstadna här i landet.

¶ 232

Obs — *Köl* har kommit ifrån Karagasserna, andra släkter ex. *Mador* ifrån de Sajanska bergen (на бѣлогоряхъ), der de lefde g[enom] *jagt* och *sarana*. De saknade all boskap, färdades om sommaren med båtar, om vintern med skidor.³¹²¹

¶ 233 ¶ [–] Tat[arerne] yttra: ”äfven elden är Gud” och kasta alltid ett köttstycke i elden då de börja äta. — Likaså kastas i wattnet *talkan* (en anredning af stekt bröd), då d[en]na rätt ätes.

Obs.

Den *Kolska ulussen* (köllar) har sitt namn d[er]-af, att stammen fordom bodde vid *Baazerlu köl* Russ. Карасы озеро, som är belägen 10 v[er]st från byn *Lugavskij*, höger om ¶ *Jenisej* wid källorna af bäcken *Nitschka*, som utfaller i *Jenis[ej]* och till det mesta flyter under jorden.

¶ 234

❖ 235 ❖

D. 10/24³¹²² Junii

afreſte med Fallenberg³¹²³ från Schuscha till Osnatschennaja för att finna der hos Spaski omnämnda grafſtenar med inſcriptioner.³¹²⁴ Resan fortgick utmed vägen på högra³¹²⁵ ſidan om floden. Denna ſidan hade en helt annan char[acter] än den venſtra ell[er] ſteppſidan. Den högra³¹²⁶ war mera ojemn, full med höjder, rikt på fruktbara ängar bewuxen³¹²⁷ med björk, ſtundom svart ſkog. I från höjderna ifrån Otschura hade man angenäma ❖ utsigter åt³¹²⁸ floden, ſom delade ſig i grenar [och] bildade ſkogbewuxna holmar.

❖ 236

— Wid Osnatsch[ennaja] hade wi redan uppgifvit hoppet att finna³¹²⁹ den angifna ſtenen, då den tillfälligtwis upptäcktes bland en m[än]gd Kojbal-grafvar, liggande kullſtelpt och till hälften öfwerwuxen med jord. Stenen war belägen en $\frac{1}{2}$ verſt från flodſtranden tätt inwid vägen, ſom leder till Kal.

❖ 237

— Stenen är en³¹³⁰ mjuk ſandſten, full med prickor, ytan n[å]g[o]t ojemn, och figurerna ❖ ſtundom otydliga. Stenen hade förut varit ſtående, men låg nu kullſtelpt och var till³¹³¹ en del öfverwuxen med jord. Längden 1 ſaſhen, bredden 13 tum. Stenen ſynes hafva legat wid³¹³² $\frac{3}{4}$ arshin i jorden.³¹³³

— Tätt wid ſtenen låg ett kummel:

i längd: 2 ſaſh[en] + 1 arsh[in]

i bredd: 1 ſaſh[en] + 1 $\frac{3}{4}$ arsch[in]

i höjd 14 tum.

Jorden i kurganen var m[yc]k[e]t lös. Stenarna derinne äfwenſå – Ett fårben och ſtycken af ett lerkrus. Inga tecken af en graf – kurganen hade ſannolikt tillförene blifvit uppgräfd och ſedan igenfylld. Också ❖ funnos tätt d[er]wid andra

❖ 238

3122 Sic.

3123 Colonel Fallenberg, a deported engineers officer. Aspelin 1901: 36. (TS)

3124 Caſtrén had arrived earlier at ſuſenskoe and travelled to the Koybal ſteppe, from where he returned ſome days before this diary entry. ſuſa (ſuſenskoe) muſt not be confused with ſoſa (ſoſino). See letter from Caſtrén to Sjögren, 15/27 June 1847 in the volume of letters in this ſeries. (TS)

3125 *högra* || venſtra3126 *högra* || <ſi>3127 *bewuxen* || m[yc]k[e]n3128 *åt* || öfver3129 *finna* || up[ptäcka]3130 *en [...]* *sandſten* || железникъ3131 *till en del* || näſtan3132 *wid [...]* *arshin* || en ar[shin]

3133 Caſtrén and Fallenberg transported the ſtone to ſuſenskoe. It was published for the firſt time in Спасскій 1857: 158–159, Табл. VI. See alſo Aspelin 1901: 36. (TS)

3134 *bl.* || till

3135 In his letter to Sjögren, 15/27 June 1847, Castrén noted that he had by then excavated 10 kurgans of the older type and four of the younger type. This means that does not describe all of them here. He wrote: "I de gamla kurganerna har jag wanligen funnit ett stort antal mera eller mindre förruttnade skeletter af människor och djur, särskildta koppar-redskap och söndrade lerkrus. Mennisko-skeletterna träffas liggande antingen på rygg eller sida, i kistor af träd eller sten. I hvarje kista finner man merendels twenne skeletter (af man och hustru), bland hvilka det ena stundom är rubbadt och illa medfaret. De i kistor jordade skeletterna upptäckas wanl[igen] på 1 arschins djup i förhållande till den angränsande marken. [...] Grafkumlen af den yngre upplagan tillhöra de nuwarande Tatarerne. Om beskaffenheten af desfa grafwar och deras förhållande till de gamla hoppas jag i min nästa relation kunna meddela tillfredsställande upplysningar." See the volume of letters in this series.

J.R. Aspelin excavated two kurgans in Označennaja in 1889. They are dated to the Podgornovo phase of the Tagar Culture. Tallgren 1921: 19–23; Salminen, Timo, 2003: 88; Вадецкая 1986: 115. (TS)

3136 Ekaterina Petrovna Kutuzova. Castrén visited her again in the autumn. See Castrén's letter to Rabbe, 5/17 Sept. 1847 in the volume of letters in this series. (TS)

gropar, som fordom trol[igen] bl[ifvit]³¹³⁴ uppräfdä i samma kummel. Just ur dessa gropar hade den jord bl[ifvit] uppkastad, som bildade kumlet.³¹³⁵

— På den ofvanförmälda stenen funnos inskrifter på dess 3 sidor. Ena smalsidan var tom. —

☞ 239 ☞

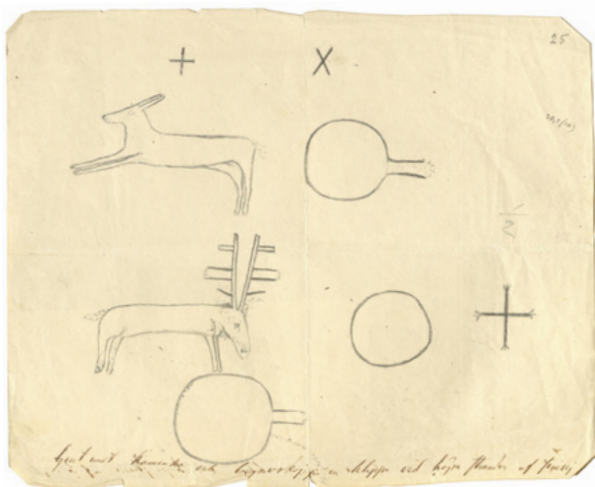
Den 17/29. Junii

afreste jag ifrån Schuscha, beledsagad med m[ån]ga wälsignelser af Madame Kutusoff³¹³⁶ och hennes familj. Jag styrde i en liten båt Jenisej utföre. Floden gled fram i talrika grenar och bildade oräkneliga holmar. Holmarna woro bevoxna med löfskog och uppfyllda med doftande blomster. Wid stränderna war skogen mera svag. Höjder wisade sig å ömse sidor om floden, och bland dem funnos många täcka kullar³¹³⁷ och hymplar. Mellan holmarna glittrar den blanka spegeln af små sund, som äro mindre strida i sitt lopp än sjelfva floden. Stränderna bestodo mešt af branta, skrofliga klippväggar. ☞ Nejd³¹³⁸ war alldeles förtjusande. Man färdades liksom i en örtagård³¹³⁹, der det knapt en enda fläck, som ej oemotståndligen drog ögat till sig. Wid hvarje steg omvexla nya föremål, alla lika lockande, lika förtjusande. Midt under det blick³¹⁴⁰ draget åt alla håll af³¹⁴¹ den angenäma naturen, fångslas örat af fågelsång och glada wisor, som sjungas i byarna. Ljumma wårvindar fläkta³¹⁴² öfver wattnet angenäma blomdof³¹⁴³ ten — — — Alla³¹⁴³ sinnen äro liks[om] berusade; men floden, afundsjuk öfver sin skönhet för³¹⁴⁴ den resande med sådan snabbhet fram, att han ☞ icke hinner samla sina känslor utan

☞ 241

liksom berusad flyger förbi dessa oändl[igt] sköna b[y]gden.

– 27 verst ofvanom Minusinsk gentemot *Kamenka* by reser³¹⁴⁵ sig *Tugarina gora* på högra flodsidan. Här finnas inskrifningar i ringa m[än]gd (se ritn[in]g³¹⁴⁶)

Gent emot *Kamenka* och *lugavskoj* på en klippa vid högra stranden af *Jenisej*.³¹⁴⁷

– Efter att hafva tagit dessa figurer i skärskådande, gungade jag en ljum månskensnatt på de *Jenis[ejska]* böljorna och hamnade emot morgonen i *Lugavskoj*, d[eri]från jag följ[ande] dag for landvägen öfver en enformig och sandig stepp till *Minusinsk*.³¹⁴⁸

242 [–] Den 1. Julii [n. st.] fortsatte jag resan från *Minusinsk* till vološten *Tes*. Vägen war i början mycket rik på höjder, bewuxen med svag skog³¹⁴⁹. På höjderna funnos wackra ängar och åkerfält men inga gärden. Några verst hitom Inja sänker man sig utför en höjd och befinner

- 3137 *kullar* || 1. gräs || 2. sk
 3138 *Nejden* || Jag wet ej, hvad den resande mera skall beundra: ant[ingen]
 3139 örta-/gård
 3140 *blicken drages* || ögat hastar
 3141 *af* || för att
 3142 *fläkta* || drifv[a]
 3143 *Alla* || Under all denna
 3144 *för* || drager
 3145 *reser* || fo
 3146 *ritng* || anl
 3147 The drawing KK Coll. 539:20 p. 25. It has been previously published in *Aspelin* 1901: Fig. 15.
 3148 See also p. 1281.
 3149 *skog* || ~ och wackra ängar

- 3150 *venstra* || s[tranden]
 3151 *venstra* || ~, h[vil]ken är mera
 3152 This kurgan was excavated in 1889 by J.R. Aspelin and A.H. Snellman (Virkkunen). The finds are in Helsinki (KM 2681: 1–229) and they were published by A.M. Tallgren. The kurgan belongs to the last phase of the Tagar Culture (2nd–1st centuries BCE), which has been called the Tes' Phase according to it. Tallgren 1921; Grjasnow 1970: 236–237; Salminen, Timo, 2003: 83–88; Вадецкая 1986: 126–127. (TS)
 3153 Cf. p. 1391.

243

sig på en stepp, som är 15 verst lång och 12 verst bred. På denna stepp finnas tre byar: *Bolschaja Inja*, *Malaja Inja* och *Tes*. *Bolschaja* och *Malaja Inja* äro begge belägna wid *Inja*, som är en liten, 9 verst lång flod som löper mest under jorden och utfaller i *Tuba*. Byn *Tes* står wid bäcken *Tes*, blott 1. verst från *venstra*³¹⁵⁰ stranden af *Tuba*.

— Den högra sidan af *Jenisej* är vida förmånligare för åkerbruk och ängsskötsel än den *venstra*³¹⁵¹. Den bebos d[er]före mest af *Colonister*, den *venstra* deremot af *Tat[arer]*, af skäl att de på steppen bättre kunna vakta sina talrika hjordar.

Obs. Wid *Tes* finnes en jättestor kurgan³¹⁵² och ett st[ycke] d[er]ifrån stå 3 fyrkant[iga] stenar isolerade i rad. , — en fjerde *kullfallen*.³¹⁵³

Obs. Wid *Inja* finnas inga stationära *Kojbaler*, utan endast inflyttade arbetare och tiggare.

244 *Salba*

— en liten flod — faller i *Schuscha*, som upptages af *Tuba*. *Salba* upptager *Djirem* från högra sidan.
 — Wid *Salba* finnes blott en ulus — *Malo-Baigatovskoj*.

Idra

en biflod till *Svida*³¹⁵⁴, som faller i Jenisej.³¹⁵⁵

— Wid *Idra* finnes en Rysk by och der bo äfven bland Ryssar åtskilliga Salbinska Kojbaler såsom arbetare.

— De Salbinska Tat[arerne] äro fattiga på boskap och hafva begynt äflas med åkerbruk. Många bland dem tjena hos Ryssar. Jurtens antal är 9, alla wid Salba.

❖ 245 ❖ [—] De Salbinska Kojbalerne äro landets urinnevånare. Enligt deras mening hafva alla Kojbaler urspr[ungligen] bebott den v[enstra] sidan af Jenisej och sedermera utbredt sig till³¹⁵⁶ Abakan. (?)

— De göra jagtresor uppför³¹⁵⁷ *Sesim*³¹⁵⁸, som faller i *Jenisej*.

— Somliga sysselsätta sig med åkerbruk till husbehof.

— Alla de Salbinska Tat[arerne] äro döpta.

— Kurganer finnas äfven wid Salba, ej i stor m[än]gd.

— Wid Salba finnes föga skog³¹⁵⁹.

Kojbalska ord

Buláng, fot. (Ostj[akiska]³¹⁶⁰ Bul.).

Kiega, hand.

*Hit*³¹⁶¹, människa (*Hit*³¹⁶²) Ost. *Ket*.

Haang, näsa. (Ostj. Olen).

Toon, knif. (Ostj. Doan)

❖ 246 ❖ *Tiitjeķan*, öga. (Des).

Hoobi, mun. (Ostj. xuu).

Aluúp (Alup), языкъ. (Ostj. *ej*).

Itäng, зубъ, tand. (Ostj. *Iet*).

Tagaj, голова. (*Tjie*)

3154 The original mouth of the River Syda flowing into the Enisej situated at ca. N54°20'47" E91°22'10". At present it runs into the Krasnojarsk Artificial Lake. (TS)

3155 A.M. Tallgren drew a map of the kurgans on the River Idra in 1915. Tallgren 1915: 91. (TS)

3156 *till* || öfver

3157 *uppför* || wid

3158 The River Sisim, running into the Enisej from the right at ca. N55°7'21" E91°50'51". (TS)

3159 *skog* || jor[d]

3160 'Ostyak' means Ket here.

3161 *Hit* || ~ l. *It*

3162 *Hit* || ~ l. *It*

Iidji, kött. (Tat[ariska] Kitj)

Us', häst. (Oštj Kus)

Altjip, hund. (Oštj. *Tjip*)

Ķaldēm, björn

(*Ķoj*, får)

Pun, flicka. (Oštj. *Fun*)

Alit, баба. (Oštj *xim*)

Aspaĳ, kittel.

Ul, вода, watten. (oštj. *ul*)

❖ 247 ❖ *'Sis'*, sten. (Tjies, Oštj.).

Atji, дерево

(*Djaarde*, bräde).

Us' (hus'), jurt. (Oštj. *Xuos*, hus)

Op, fader. (Oštj. *up*).

Aama, мать. (Oštj. *am*.)

Ajeng puup, чужый сынъ.

Puup, сынъ. (Oštj *Fip*).

Pengis', кобыла, sto.

Hama, добрый

Kiräng, gräs, трава.

Bogat, руковица.

❖ 248 ❖ *Pidjaama*, бабушка.

? *Arai bojang*, ёсть.

Ķalpeñ, ковшикъ.

Onĳa, умру.

Kartang, вижу.

Aliek, сѣдись, sitt ned.

Ajeng toon; min knif.

Abar, rygg.

Teäg (*teäg*), рыба, fisk.

Azam, худый, dålig.

Hej, päls.

Aatol, dörr. (?)

❖ 249 ❖ – Wid³¹⁶³ *Bldra* bodde förut och bo ännu några Tat[arer]³¹⁶⁴ som af de Salb[inska] benämns *Tin*. De hafva i en sednare tid gått öfver till de Katsch[inska] Tat[arerne]. De hörde förut till Kobjbalerne, lefde i nära samband med de Salbinska eller Malo Baigadowska och togo hustrur af h[varan]dra. Det är sannolikt, att dessa *Tin* äfven voro Ostjaker.

– Märk: Den *Tinska* ulussen har ej kommit från *Kaschta*, utan hör³¹⁶⁵ till landets infödingar.

❖ 250 ❖ Enligt trad[itionen] woro *Bolsche-* och *Malo-Baigadowska* kobj[aler] fordom en slägt och bodde begge³¹⁶⁶ wid *Salba*. Antalet af dem war mycket stort, och då inga skrifvare funnos, kunde Furs-ten³¹⁶⁷ ej föra räkning öfver dem vid saml[ingen] af skatten. Då delade de sig i tvenne slägter, emedan utrymmet vid *Salba* var ringa, drogo sig *Bolsche-Baik[adowska]* till *Abakan*.

—

De Salb[inska] Tat[arerne] äflas m[yc]k[e]t med jagt: 1. om hösten omkr[ing]³¹⁶⁸ 1. Oktober[,] 2. om vintern (efter nyåret)[,] 3. om våren på skaran. Man jägar sobel, ekorre, elg, björn (om våren), filfras, ren (ej varg, räf) etc. Man begagnar ❖ endast bössa, gör läger af trädgrenar eller brädder.

❖ 251 ❖ — På steppen hafva de blott зимникъ och лѣт-никъ (ingen весникъ), nomadisera ej om sommar. Bo om vintern i näfvertält, som täckas med hö. De äro m[yc]k[e]t fattiga på får och kunna d[er]före ej bestå sig tält af voilok.

3163 *Wid* || M

3164 *Tatt.* || Katsch[inska] *Tatt.* af bl. Tins

3165 *hör* || är

3166 *begge* || w[id]

3167 *Fursten* || man

3168 *omkr.* || eft[er]

- 3169 The River Kuma running into the River Šuš' from the left 30 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3170 *finnas* || 1. f[innas] || 2. bo
- 3171 *Katsch.* || ~ och Sag[aiska]
- 3172 *venstra* || hö[gra]

Obs. *Ĵarmár*, *Ĵarinzi* vid <*Blnas'*>, *Ķum* och *Syda* (Klaproth).

Wid *Kum* finnas för det närv[arande] inga innew[ånare]. Den faller i *Schuscha*³¹⁶⁹, som faller i Tuba.

252 Wid *Syda* finnas³¹⁷⁰ för det närv[arande] m[ån]-ga Ryska byar, och i dem lefva såsom arbetare Salbinska Tat[arer], Katsch[innska]³¹⁷¹ Tat[arer] af Tinska och andra uluser samt Sag[aiska] Tat[arer], h[vil]ka sägas hafva inkommit från venstra³¹⁷² sidan af Jenisej.

Obs. Klapprot pag. 228: *Ĵarmar* R. *Ĵarinzi* utgöra för det närv[arande] den *Остинско-Аринский* улусъ.

Ĵastalar Tat[ariska] *Djasteĵ* höra till samma ulus, som juſt derföre k[al]l[a]s *Ostinskoj*.

Bochtalár ?

Kaidinar utgör den Kandak[ovska] ulussen på Kojbal = it[em]

Tubalar = Tubinskoj ulus.

253 *Sarana* äta de Salb[innska] Tat[arerne] både rå och kokad i watten[.] *Sarana* lägges äfven i Soppa.

❖ 254 ❖ *Кандаковскій улусъ*

Den minsta af alla Kojbal-ulusser³¹⁷³. Kalla sig *Kaideng* – bo till största delen byn³¹⁷⁴ *Katjulka* wid floden *Amyl*. Här finnas enda³¹⁷⁵ 7 jurt – Dessutom finnes en *Kandak[ovska]* jurt wid *Karatus* och ett hus i *Kuragina-by*³¹⁷⁶, samt en jurt i *Kotjerginá*³¹⁷⁷ (*Ivan Karzonkow*[])

– Alla dessa familjer äro utfattiga och lefva till största delen i³¹⁷⁸ arbetet hos Ryssar. Somliga ega 1–2³¹⁷⁹, somliga alls ingen ❖ häst, några kor och får. De gå ofta på jagt wid *Kazыр, Kizir*, och *Sizim* gå de *Salbinska* (v[enstra] s[idan])

– Deras språk är vanl[igt]³¹⁸⁰ Kojbalska, saknar hväsljuden *z'* och *s'*.

❖ 256 ❖

Den 3/15 Julii

afreste jag från *Tes* och nådde efter en resa af 17 verst byn *Schoscha*³¹⁸¹. Denna väg ledde till en del öfver en³¹⁸² stepp och till en öfver en höjd belägen wid *Schoscha*. Ifrån nämnda höjd hade man en vacker utsigt öfver *Tuba*, som utbredde sig liksom *Jenisej* och *Abakan* i många små grenar³¹⁸³, h[vil]ka bildade wackra skogbewuxna holmar. På den omförmälda höjden syntes m[ån]ga åkrar utan gården, och gräswäxten war m[yc]k[e]t stark. Äfven ❖ växte³¹⁸⁴ derpå en svag björkskog. Steppen deremot var m[yc]-k[e]t torr och gräsfattig utan åkrar. Boskapsgården³¹⁸⁵ syntes på afstånd.

❖ 257

- 3173 *ulusser* || ул[ус]
- 3174 *byn* [...] *Amyl* || vid mynningen af floden *Amyl*, Ka[tjulka]
- 3175 *endast* 7 || 9
- 3176 *Kuragino* is situated on the River *Tuba* at N53°52'57" E92°40'40". (TS)
- 3177 *Kočergino* is situated at N53°49'4" E92°29'31". (TS)
- 3178 *i* || af
- 3179 1–2 || en
- 3180 *vanl.* || en
- 3181 *Šošino* at N53°49'10" E92°29'20". (TS)
- 3182 *en stepp* || steppen
- 3183 *grenar, hka* || 1. holmar och || 2. grenar och st
- 3184 *växte* || funnos
- 3185 *Boskapsgården* || За

- 3186 *betydlig* || by
 3187 *förrut* || wis
 3188 *genom* || såsom

Schoschinsk

wid Tuba – en betydlig³¹⁸⁶ Rysk by, 3 verst hitom Kotjergina. Här bodde en Kandakowsk Tatar. Han påstod, att den slägt (Kaideng) äro landets infödingar och förrut³¹⁸⁷ bodde wid **Казыр** ofvanom Kuragina. Fattigdomen har drifvit dem att söka sin bergning omkring Ryssar. De bo nu till större ²⁵⁸ delen wid **Katjulka**. Weta intet om sitt gamla språk, h[vil]k[e]t förmodligen varit en Ostjak-dialekt. De säga sig alldrig hafva haft boskap, utan lefvat genom³¹⁸⁸ jagt ”i de tider då willebråd ännu tillräckligt i skogarna”.

NB. Jag lät kalla till mig en Tatar och under tiden lopp hans hustru till en annan man.

– Omkring Schoschinsk finnas blöta, sankar kärr. Så äfven öfverallt på den högra sidan om Jenisej.

²⁵⁹ – Ifrån Schoschinsk fortsatte jag resan öfver idel höjder bewuxna med löfträd och mycket fruktbara. Nejden utmärkt angenäm, men n[å]g[o]t för torr och vattenfattig.

Ifrån Schoschinsk 40 v[er]st till Кара́йское Селе́ние, d[eri]från 7 v[er]st till **Schadatska förposten** l. Karatus – Obs. floden Karatus faller i Amyl.

D. 5 Julii [g. st.]

Anställdes i Karatus ett stort champagne-calas för Окр[ужный] Началникъ och undertecknad.

260 Tillredelser för resan till *taiga* – kosak-församling wid afresan.

Ifrån Schad[atska] förposten räknar man 40 werst till en *inhägnad* (заимка), och d[en]na väg kan befaras med equipage. Neijden är m[ys]-k[e]t wacker och vegetationen yppig – Ögat fågnas i s[yner]h[e]t af de talr[ika] grupper med asp och björk som lika med parker äro kringströdda på fruktbara ängar. Åkrar synas ännu i m[än]gd.

261 – Wi tillbragte natten i inhägnaden, som tillhörde en guldsökare. Här uppstod ett stort bekymmer med inpackning af särsk[ildta] för resan erforderliga effeçter, hv[il]ka³¹⁸⁹ alla insattes i enkom för sådant ändamål brukliga kappsäcken. Sedan allt war färdigpackadt, redo wi 7 werst till en annan guldsökare-*inhägnad*. Vägen ledde öfver en bygd³¹⁹⁰, som war uppfylld med berg, bland³¹⁹¹ h[vil]ka den första k[al]l[a]des *Березева гора*, emedan den var bewuxen med björkskog. Efter att hafva öfwerstigit detta berg, kom vägen åter till Amyl och ledde så längs foten af *красная гора* – ett brant, ramlande pittoreskt berg. Litet nedanom detta berg urptager Amyl floden *Красная рѣчка*.

262 – På³¹⁹² ett litet afstånd ifrån *Beresowa gora* höjer **Осинова гора**, som är bevuxen med en ymnig aspskog. På³¹⁹³ andra sidan flyter *Таловая рѣчка*, hvarefter man färdas öfver *Малинова гора* och berget³¹⁹⁴ *Быкъ*.

3189 *hvka* || s[om]
 3190 *bygd* || upphöjd b[ygd]
 3191 *bland* || såsom
 3192 *På* || Kort
 3193 *På* || Der
 3194 *berget* || ett <-> б

- 3195 *björk* || *asp*, vide
 3196 *hundflok* || *chærophyller*, hor
 3197 *wånda* || värk
 3198 *upphunnit* || uppf
 3199 *Intill* || <Un[der]>
 3200 *verst* || ~ och <ham>
 3201 *söpo* || dr[ucko]
 3202 *wisste* || m[ärkte]
 3203 *plågades* || pinades
 3204 *granqvistar* || 1. qvi[star] || 2. ~.
 Mer än en gång slog jag mina
 sjuka knän emot ~~granar~~ och
 qvistar.
 träden och sonde
 3205 *med* || efter

— Vegetationen bestod af *björk*³¹⁹⁵, *asp*, *nuxma*
 och *ceder*, *ormbunkar*, *hundflok*³¹⁹⁶ m. m.

— Vägen war ehuru banad, både trång, smutsig
 och svår att befara. Ett fortfarande regn gjorde
 resan högst obehaglig. Dertill kom ännu min
 owana att sitta till häst, som wällade trötthet och
 wånda³¹⁹⁷ i knäwecken etc

❖ 263 ❖ — Under dagens lopp hade wi upphunnit³¹⁹⁸ ett
 guldsökare-sällskap och fortsatte resan tillsam-
 man. Intill³¹⁹⁹ aftonen hade wi med möda till-
 ryggalagt 30 verst³²⁰⁰. Wi lägrade oss till nat-
 ten under bar himmel på wäta gräset.
 Guldsökarne anställde ett stort kalas och
 söpo³²⁰¹ sig fulla, h[vil]ket kom dessa Herrar
 m[yc]k[e]t väl till pass under natten, ty de sof-
 de så godt, att de alldeles icke wisste³²⁰², huru
 de under nattens lopp g[enom]blöttes. Jag dere-
 mot plågades³²⁰³ i min nykterhet af både köld
 och wäta.

❖ 264 ❖

D. 7. Julii [g. st.]

Blef allt inpackadt och påsadt, h[var] efter wi
 gjorde uppbr[ott] och nådde efter 4 v[er]st Amyl,
 som öfverfors med båt, h[vil]ken hölls oss til-
 handa af en kosakpost. Här började den egent-
 l[iga] bergsbygden. Vägen ledde 20 verst öfver
 berg och backar till *Petropawlowska* guldverket.
 Vägen war så blöt, att den numera alldeles
 icke kan befaras, utan man war tvungen färdas
 på obanade stigar, der ögon, ansigte och kläder
 voro i fara sönderrivas af granqvistar³²⁰⁴.

❖ 265 ❖

Under d[en]na besvärliga färd öfwerfölls
 vi af ett häftigt regn. Jag nedsteg för att lösbinda
 min kappa som hängde bakom sadeln; min häst
 var östyrig och tillät mig med³²⁰⁵ möda att åter
 stiga i sadeln. Emellertid hade sällskapet lemnat

266 mig. Hästen rände i förtviflan efter, men då vägen ej var farbar, drog den till skogs och nu bar det af genom en tätaste skog med sådan fart, att jag ej hann väja för träd och grenar. Jag uthärdade härunder en ordentlig risbadstu och var der till i fara att förvilla mig midt i de Sajanska bergen. Efter ½ timmas ridt nådde jag omsider vägen och mina kamrater, samt befann mig nu wid sjelfva Guldverket *Petropawlo[w]sk*^{lxi}, som är m[yc]k[e]t fattigt och drifves blott med 50 arbetare. Machinen enkel – drifves af ett hjul – fatet – båten –

– I *Petropawlo[w]sk* upphann jag et talrikt följe med Prester, Djakoner och kyrkobetjenter, h[vil]ka foro för att inwiga en tält-kyrka vid Nikolajewska guldvaskeriet. Min ledsagare Мѣшковъ stadnade i *Petrop[awlowsk]* och jag reste i sällskap med Presterna och guldsökarne

267

D. 8 Julii [g. st.]

från *Petropawlovsk*. Vägen gick öfver en med smärre berg uppfylld nejd 10 verst till *Sergejewska guldverket* Under vägen förekommo 2 smärre floder: *Tjux-Tjet*³²⁰⁶ och *Djebidjan*³²⁰⁷ samt ett stort antal i dem infallande bifloder. Vegetationen: *nuxma*, litet *ceder*, ännu mindre *björk*, ormbunkar, hundflokör, brun mossa etc. Marken var n[å]g[o]t stenbunden och m[yc]k[e]t lerig.

– *Sergejewska guldverket* är beläget wid *Djebjidan* – m[yc]k[e]t fattigt, drifves liksom det *Petropawlowska* med 50 arbetare.

lxi. Härinvid finnes ett annat guldverk, som k[al]-l[a]s Покровский пр[искъ].

3206 The River Bol'šoj Tjuxtet, running into the River Amyl from the left 92 km from the mouth of the latter. Castrén was at ca. 53°15'35" E93°45' but it is impossible to trace the exact longitude where he reached the Tjuxtet. (TS)

3207 The River Zibizjan running from the left into the Amyl 133 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3208 At N53°13'8" E94°3'25". Its height is ca. 950 m above sea-level. (TS)
- 3209 *utför* || up[pför]
- 3210 *åt* || öf[ver]
- 3211 *Amyl* [...] *här* || Amyl. En kosak-patrull finnes åter vid öfverfarten
- 3212 The River Semirečka runs into the River Amyl from the left 170 km from the mouth of the latter, at N53°13'14" E94°6'27". (TS)
- 3213 *infaller* || finnes
- 3214 The River Bol'šoj Bes' or Bes' discharges into the River Amyl from the left 183 km from the mouth of the latter at N53°10'7" E94°15'38". Castrén did not travel to the Bes' but he crossed the Amyl near the River Semirečka and continued soon into the forests. See below. (TS)
- 3215 *farbar*. || ~ ¶ Under resan öfver Tjokur war
- 3216 *susande*. || susande, och v[aknade]
- 3217 *om* || och
- 3218 *for* || och
- 3219 *z* || k[osaker]
- 3220 *störta* || 1. falla nedför || 2. ~ på

✠ 268 ✠ Ifrån Sergejewska guldverket leder vägen öfver *Tjokur*³²⁰⁸, som är det högsta berg man kommer att befara. Man stiger 8 v[erst] uppför och sänker sig 5 v[erst] utför³²⁰⁹ berget. Ifrån dess spets har man en vidsträckt utsigt åt³²¹⁰ höger, till en del snöbetäckta berg (българоурь). Alla äro bewuxna med svart skog: пихтовникъ och n[å]g[o]t ceder.

Efter att hafva öfverstigit Tjokur når man åter Amyl³²¹¹ och når snart en kosak-patrull, som är jemväl här poſterad för att hafva tillsyn öfver förrymmare. Nejden wid färjst[ället] är m[yc]ket wild och romantisk genom ✠ de jättehöga klippor, som resa sig höger om floden. Litet ofvanom färjstället finnes floden Семиръчка³²¹², som bildas genom en fören[in]g af 7 små tillflöden[.] Ännu 12 v[erst] ofvanom d[en]na flod infaller³²¹³ Bes³²¹⁴, som är en stor biflod och gör Amyl farbar.³²¹⁵

Wid färjstället låg jag öfver natten i en öppen balagan och insöfdes under böljornas sus, regnets smattrande, trädens susande.³²¹⁶ Vaknade genomvåt om³²¹⁷ morgonen.

✠ 270 ✠

D. 9. Julii. [g. st.]

Medan guldsökarne forslade sina varor med båt öfver Amyl, tröttnade jag att vänta, styrde min häst i floden, for³²¹⁸ lyckligt deröfver och fortsatte resan åtföljd af ²³²¹⁹ kosaker. Vägen gick 15 v[erst] längs högra stranden af Amyl, som var m[yc]k[e]t stenig och oländig, samt till och med svår att befara, emedan hästen oupphörligt war i fara att störta³²²⁰, då den steg utför de kala, fläta, hala, nedblotta klipporna.

3221 mössa || mygg[skärm]

3222 mygg-/skärm

— Ett ewinnerligt regn sqvalade ned från höj-
de[r]ne och nedblötte oss inpå bara benen.

271 — Efter 15 v[erst] var jag i tillf[älle] att torka
mina kläder i en liten stuga, uppbygd af n[å]-
g[o]n guldsökare.

— Ifrån d[en]na stuga ledde vägen åter 15 v[erst]
öfver idel granbevuxna nejder till Nikolajevskoj
пр[искъ]

Notanda:

1. Ifrån bergen höjde sig dimmor, h[vil]ka lik-
nade rökmoln och i lugnt wäder ägde uts[e-
endet] af colonner.

2. I bergsbygden rådde en stark [] och myggen
besvärade alldeles icke åtminstone på hinsi-
dan skogen.

272 3. *Skogskostymen* – dertill hör en *armjak* (af ka-
melhår), kirgisiskt arbete, ett par stöflor
med så l[ån]ga skaft att de betäcka både
wador och lår, en ändamålsenlig mössa³²²¹,
en myggskärm³²²² och en balagan (om man
så hafva kan)

4. I de Sajanska bergen warseblef jag intet lef-
vande djur, utom ett möss, som sprang öfver
vägen.

- 3223 The River Izinzjul' flows into the River Amyl from the right 210 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3224 *Bland* || 1. Kund[uzuk] || 2. D || 3. ~ alla
- 3225 *täfla* || anses
- 3226 *Ifrån [...] guldverken.* || I Nikolajewska guldverket gjorde jag en utfart till Charitonowska Jurjewska guldverket förbi Jurjewska och och Tarassoffska guldverken till
- 3227 Castrén originally wrote *Izundjul*, correcting it to *Izindjul*. This indicate the considerable likelihood that similar notes also elsewhere in some unclear cases elsewhere are corrections instead of parallel versions.
- 3228 *Kunduzuk* || Kuzundjuk
- 3229 *öfra loppet* || källorna
- 3230 The River Algijak discharges into a tributary of the River Bolšoj Enisej (Bij-xem), the River Sistig-xem (Siste-kem) from the right 92 km from the mouth of the latter. (TS)

❖ 273 ❖

Den 10 Julii. [g. st.]

Nikolajewskoj nr[iuckø]

Obs. Wid Amylska flodsystemet finnas 12 guldvaskerier, bland h[vil]ka de flesta och bästa tillhöra en Jekaterinenburgsk köpman vid namn *Po<ch>osoff*. De rikaste guldvaskerierna äro belägna wid en liten i Amyl infallande flod: Izindjul³²²³. Bland³²²⁴ guldvaskerierna täfla³²²⁵ för det närv[arande] det Nikolajewska och Uspenska om företrädet. Största antalet af vaskerier wid Kunduzuk.

Obs. Man beräknar 1. proc[ent] för 100 d. ä. en solotnik för 100 lass sand

❖ 274 ❖

– Ifrån³²²⁶ Nikolajewska guldverket gjorde jag en utfart till *Jurjewska*, *Preobrashenska* och *Novo-Prijutnoj* guldverken. De äro alla belägna wid floden *Kundusuk*, som löper parallel med *Izindjul*³²²⁷ och utfaller i Amyl. Wid floden *Kunduzuk*³²²⁸ finnes ännu dessutom wid öfra³²²⁹ loppet: *Leontjewska* guldverket och wid nedra loppet *Kosmodjemjanskoj*, *Nowodolsko-Petrowskoj*.

❖ 275

Deras ordning:

- 1. Леонтевскій
- 2. Ново пріютный.
- ✓ 3. Преображенскій
- ✓ 4. Юрьевскій
- 5. Козмо-Демянскій
- 6. Новод[ольско-]Петров[скій]

Wid *Algijak*³²³⁰ finnes guldverket Спаській-Порфиоровскій

❖ 276 ❖

D 11. Julii [g. st.]

väntade jag hästar hela dagen³²³¹

d. 12 Julii [g. st.]

afreste jag ändteligen ifrån guldwaskerierna med en Kojbalisk lots, 2 kosaker och en ställ-dräng. Efter att hafva tillryggalagt några verst på den breda guldsökare vägen togo³²³² wi åt³²³³ sida, öfverstego en ås, kommo så till Amyl och åtföljde än den högra än venstra sidan af denna flod. Landet war m[yc]k[e]t bergigt å ömse sidor om Amyl, men i synnerhet på den högra. I förstone fanns en god spång att rida på, men efter en färd [af]³²³⁴ 15 v[er]st blef vägen m[yc]k[e]t svår, emedan den var stenig³²³⁵, full med källsprång och träden oqvištade ofta lig-gande tvers öfver vägen. Inom de omförmälda 15 v[er]st syntes längs stränderna af Amyl frodiga ängar, hv[il]ka som bäst bergades af guldsökare. Längre fram ❖ aftog gräswäxten och stränderna blefvo allt mer sterila. Skogen³²³⁶ bestod mest af елникъ, n[å]g[o]t³²³⁷ пихта och ceder.

❖ 277

– Amyl war så grund, att den allestädes kunde öfvervadas – m[yc]k[e]t strid, full af poroger, 5–7 sash[en] bred.

– I vår wäg funnos flera smärre bäckar, bland h[vil]ka de förnämsta voro: *Kaidesuk*³²³⁸ och *Irtsuk*³²³⁹. Wi öfverforo Kaidesuk och anlände efter solens nedg[ån]g till³²⁴⁰ mynningen af *Irtsuk*. Här uppgjordes en riseld, balaganen uppslogs och efter intagen qvällsward lät jag wägvisaren redogöra bland³²⁴¹ annat för Amylska³²⁴² flodsystemet.

3231 *dagen* || ~ och erfor d<-->3232 *togo wi* || togos3233 *åt sida* || 1. af || 2. åt hög[er]

3234 Mscr: att

3235 *stenig* || <o--->3236 *Skogen* || Träden3237 *ngt* || stun[dom]

3238 Castrén wrote the letter g above the last k without striking out the k.

With *Kaidesuk* Castrén most probably means the River Prjaja running into the River Amyl from the right 216 km from the mouth of the latter. In any case it must run into the Amyl from the same direction as the River *Irtsuk* (Urten-Suk) if they have the same source. Cf. the list just below this. (TS)

3239 The River Urten-Suk, running into the River Amyl from the right 228 km from the mouth of the latter at N53°1'11" E94°21'40". (TS)

3240 *till* || wid3241 *bland [...] han* || för localen. Han anförde3242 *Amylska* || d[et]

- 3243 *ur* || <wid>
 3244 Lake Kara Köl where the River Amyl begins is situated at N52°49'14" E94°7'14". (TS)
 3245 *Sajanska* || ber[gsbygden/giga]
 3246 The River Kukšin runs into the River Amyl 198 km from the mouth of the latter. (TS)
 3247 The River Berězovaja discharges into the River Amyl 157 km from the mouth of the latter. (TS)
 3248 The River Kandat or Bolšoj Kandat, running into the Amyl 150 km from the mouth of the latter. (TS)
 3249 The River Karažul', discharging into the Amyl 137 km from the mouth of the latter. (TS)
 3250 Here Castrén is mistaken. The River Turta runs into the Amyl from the left instead of the right 119 km from the mouth of the latter. (TS)
 3251 At present, no rivers are registered between the River Turta and the River Kindat. (TS)
 3252 The River Kindat running into the River Amyl 96 km from its mouth. (TS)
 3253 The River Syroj Bogdat discharging into the River Amyl 93 km from the mouth of the latter. (TS)
 3254 The River Krasnaja running into the River Amyl 88 km from the mouth of the latter. (TS)
 3255 The River Sap running into the River Amyl 34 km from the mouth of the latter. (TS)
 3256 The River Kop' or Bolšoj Kop' discharging into the River Amyl 30 km from the mouth of the latter. (TS)

278

"Amyl", sade han, "tager sin upprinnelse ur³²⁴³ *Kara Köl*[,] R[yyska] Черное озеро 8 v[er]st] lång och bred under *Kaader-taskyl*^{lxii,3244} Ifrån samma sjö 279 upprinner äfven floden *Us*. Amyl tillryggalägger hela sitt lopp g[enom] den *Sajanska*³²⁴⁵ bergsbygden och är d[er]före mycket strid, full af wattenfall och blir först farbar wid utloppet af *Semirätschka*[,] Amyl upptager en stor mängd bifl[od] i s[yinner]h[e]t från högra sidan. De äro:

A) *Fr[ån] högra sidan.*

1. *Irtsuk* upprinner fr. *Korom-taskyl*
2. *Kaidesuk* – fr. *Korom-t.*
3. *Izindjul* fr. *Kyrky taskyl*
4. *Kunduzuĭ*, fr. *Ala Taskyl*
5. *Kuks'in*³²⁴⁶, fr. *Koodur T.*
6. *Beresowa*³²⁴⁷
7. *Kondat*, en stor flod³²⁴⁸
8. *Kara djul*.³²⁴⁹
9. *Turta* upprinner ur s[am]ma ås som *Kop*³²⁵⁰
10. *Kazir suk*³²⁵¹
11. *Ylyk suk*
- 279 12. *Kyndat*³²⁵²
13. *Bogdat*³²⁵³
14. *Красная рѣчка*³²⁵⁴
15. *Saap (Sap)*³²⁵⁵
16. *Koop (kop)*³²⁵⁶
17. *Kazir* (större än Amyl)

lxii. *Taskyl* är en hög, kal, skoglös bergstopp.

B) *Fr[ån] venster*

1. *Kılna*, 10 v[erßt] nedanom *Kuks'in* på mots[atta] sidan³²⁵⁷
2. *Bes*, fr. Djillix Taskyl
3. *Berezowa*³²⁵⁸ 10 v[erßt] nedanom³²⁵⁹ den på högra sidan bel[ägna] *Berezowa*³²⁶⁰
4. Semirätschka
5. *Kös'kö djul*³²⁶¹
- 5b) *Potkin*
6. Djibidjan
7. *Tjyx-Tjet*
8. *Schadat* fr. Djillix Taskyl³²⁶²
9. 'Seres'tex³²⁶³
- 280 10. *Kondaluk*³²⁶⁴
11. *Ķaratus*
12. *Karatjuga*³²⁶⁵

Bland Jenisejs bifloder kände Kobjaler följande:

a) *från höger infallande*

1. *Bij-Kem*³²⁶⁶, som upptager den likstora bifloden *Samzara*³²⁶⁷, h[vil]ken åter upptager *Djabas'*
2. *Syrty Kem*, en med *Amyl* jemstor fiskrik flod.
3. *Tus*.
4. Ut
5. Kamys'ta
6. Us
7. Djepsel
8. Kazir suk
9. Kilbä suk etc. v[enstra] s[idan]

281 b) *fr[ån] venster*

- 1–2. *Iskim*, två floder med samma namn

Jenisej sägas taga sitt urspr[ung] ur en m[yc]k[e]t hög is-*taskyl*, som är betäckt med en evig snö.

3257 The River Kalna running into the River Amyl 186 from the mouth of the latter. (TS)

3258 Castrén added above this: <Söotel> *djul*

3259 *nedanom* || ofv[anom]

3260 If Castrén has placed this river correctly in relation to the River Berězovaja, it should be the Čerekzjul, running into the Amyl 144 km from the mouth of the latter. However, if the order of the rivers in the list is correct, the River Berězova on the left side should be upstream from the River Semirečka, and the only possible river there is the Kliment'ev 172 km from the mouth of the Amyl. (TS)

3261 The rivers *Kös'kö djul*, *Potkin* and *Djibidjan* cannot be identified. One of them may be the River Čěrnaja, discharging into the River Amyl 132 km from the mouth of the latter. (TS)

3262 The River Šadat runs into the Amyl 78 km from the mouth of the latter. (TS)

3263 The River Širyštyk, discharging into the Amyl 71 km from the mouth of the latter. (TS)

3264 The River Kunduluk, running into the Amyl 55 km from the mouth of the latter. (TS)

3265 The River Karatjug running into the Amyl 20 km from the mouth of the latter. (TS)

3266 The River Bol'šoj Enisej/Bij-xem/Bej-xem/Bij-kxem/Kok-xem beginning to N52°19'18" E98°29'32" and running into the Enisej at N51°43'47" E94°27'19". (TS)

3267 The River Xamsyra/Čojgan-xem/Xamsara running into the River Bol'šoj Enisej (Bij-xem) from the right 241 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3268 *fortsatte vi* || *fortsattes*
 3269 The mountains at the Russian-Chinese border, the present inner-Russian border of the Tuva Republic. Its highest tops are over 1,700 m above sea level. Castrén reached it at ca. N52°56' E94°25'. (TS)
 3270 *En [...] skog* || Skogen og[enometränglig]
 3271 *gren* || ~, som gör en
 3272 *en* || se
 3273 Kader, Korom, Kobur, Kyrka and Toros Taskyl belong to a highland area in the Sayan Mountains. Лисовский 1894. (TS)
 3274 The River Kebež begins at N52°51'35" E93°22'10" and runs into the River Oja at N53°19'33" E92°28'38". (TS)
 3275 *och* || synlig[a]

❖ 282 ❖

D. 13. *Julii* [g. st.]

*fortsatte*³²⁶⁸ *vi* resan wid solens uppgång från mynningen af *Irtsuk*, och för 10 v[er]st upp för denna flod. Togo så af åt höger och åtföljde en liten bäck, som inföll i *Irtsuk*, ända till *Ural*³²⁶⁹.

Wägen war svår och tröttande. *En*³²⁷⁰ *ogen[om]tr[än]glig skog*, kullstjelpta träd, blöt mark. Ofta måste man bana sig fram med yxa. Min häst stupade tre g[ån]g[e]r. Wid middagstiden nådde wi höjden af *Ural*^{lxiii} och hade häri från en majest[ätisk] utsigt öfver den widsträckta bergsbygden. Hufvudsträckningen af de Sajanska bergen löper i öster och v[ester] och deraf se wi framför oss himmelshöga snöbetäckta taskyler. Ur denna kedja lösbryter ❖ sig en annan *gren*³²⁷¹ wid *ķara köl* l. den svarta sjön. Denna *gren* gör *en*³²⁷² böjning åt norr och fortsätter derpå sitt tåg åt *ö[ster]* samt bildar *ansenl[iga]* taskyler. Den *ural*, hvarest wi nu befinna oss tillhör nämnda *gren*. Wid sidan om oss reser sig *Kaader Task[yl]*³²⁷³ och bakom oss se vi:

❖ 283

ķorom taskyl

Kyrky taskyl

Kotur

✓ *Ala taskyl*, den lägsta af alla.

Längre bort åt *ö[ster]* befinna sig utom ögnasigte: *Djillix-Taskyl*, *ķumnuķ-Taskyl* (hvarunder fl[oden] *Buiba* upprinner ur sjön *Baite-köl* 4 v[er]st lång och 2 v[er]st bred), *Irgaķ-Taskyl* (hvarur upprinna *Kebes*³²⁷⁴ och *Malaja Buiba*, den förra åt v[est], den sedn[are] åt *ö[st]*).

❖ 284

Obs. 1. Å ömse sidor om Jenisej stå tvenne till Sajansk och³²⁷⁵ ännu längre bort synliga taskyler,

lxiii. *Ural* = en hög ås som fördelar wattendragen.

hv[il]ka benämnas: *Brus* på högra sidan och *Tem* å den venstra. Jenisej fördelar här åsen (jfr. Oštj[akerne]s och Tat[arerne]s trad[ititioner]).

– Under vistelse på lilla *Ural* lät en dånande åska höra sig från bergen och tjenade till att föra³²⁷⁶ intr[esset] af den storartade, berguppfyllda nejden.

Obs. Utom *taskylerna* synes en oändlig m[än]gd åsar och bergssträckningar, som utgrena sig från hufvudgrenen och åtfölja smärre floder³²⁷⁷.

❖ 285 ❖ – På *ural* herrskade en yppig veget[ation]. Gräset växte alnshögt och bestod af *rumices*, *violer*, *mne-mosyner*, *bohvet* och andra af mig okända örter. Inga björkar, men här och der *пихта* och *кедръ*.

– På södra sidan om *Ural* upprinner *Ut*³²⁷⁸ och flyter genom en trång bergsdal, som³²⁷⁹ är utomordentligt fruktbar. Här och der är likväl marken än blöt än steril. Skogen är m[yc]k[e]t gles och består meſt af höga lärkträd. *Stundom*³²⁸⁰ finnes på blöta st[ällen] täta svärträngda widesnår på blöta st[ällen], och på sterila en m[yc]k[e]t tät granskog.

– *Ut* upptager m[än]ga små³²⁸¹ bifloder (t. ex. *Djidjâr*) och vidgar ❖ sig under loppet af några få v[er]st till en ansenl[ig] bredd. Den är m[yc]k[e]t strid, äger m[än]ga poroger, grund.

– Wi lägrade oss till natten på vanl[igt] sätt vid flodstranden. Månkenet – stjernklar himmel – böljornas brus – eldbrasan och gruppen kring elden – Nattens stillhet – Elgar visa sig esomoftast – Hjerpar flaxa i träden – Kosakerna röka sina pipor, sitta besablade och förtälja historier.

– Den 13 Julii [g. st.] tillryggalades vid pass 35 verst

– Till Sojoterna wid *Ut* från *Nikolajewska*³²⁸² guldvaskeriet vid pass 70–80 verst.

3276 *föra* || förhöja

3277 *floder* || åsar

3278 The River Xut/Sol'džur running into the River Bol'šoj Enisej (Bij-xem) from the right 140 km from the mouth of the latter. Castrén crossed the border between Russia and China. (TS)

3279 *som* || 1. ~ här och [der] || 2. ~ stundom

3280 *Stundom* || Här

3281 *små* || stora

3282 *Nikolajewska* || Petropa[włowska]

- 3283 They were at ca. N52°45' E94°23'. (TS)
 3284 på || för att
 3285 under || g[enom]
 3286 A *darga* or *darugha* was originally an official in charge of administration in a province in the Mongol system under Chinese rule, chief. Wikipedia: Darugha, <http://en.m.wikipedia.org/wiki/Darugha>; Darughachi, <http://en.m.wikipedia.org/wiki/Darughachi>. (TS)
 3287 *framtog* || <räckte>
 3288 *till och med* || all[a]

❖ 287 ❖

D. 14 Julii [g. st.]

fortsattes resan genom den omförmälda bergsdalen vid Ut. Marken var här m[yc]k[e]t oländig vid pass 5 verst – stenig och bergig – *Regn.*

– Wid middagstiden slogo vi läger 2 v[er]st hitom Sojoternas uluss³²⁸³ och utskickade Tataren på³²⁸⁴ rekognoscering. Han återvände om aftonen i sällskap med 16 personer – män och qvinnor; alla i Tat[ariska] kostymer och så slarfviga att bara kroppen sken under³²⁸⁵ slarfvorna. Alla voro i yttersta grad orena om ansigte, kropp <--->. Jag war wid deras ankomst sysselsatt wid andfångst och Sojot[erne] rusade genaßt efter änderna, h[vari]g[enom] jag befriades från det widlöftiga hellsnings-ceremoniet. ❖ Sedan man fångat änderna, kom Dargan³²⁸⁶ samt några äldre personer, gåfvo mig hand och yttrade *izän, izän* Man frågade äfven om Tsarens hellsa, om årets beskaffenhet, gräswäxten och boskapens fortkomst. Derpå framtog³²⁸⁷ Dargan sin pipa, räckte den åt mig, jag åt min granne o. s. v. Alla suto på marken kring elden.

❖ 288

Efter de vanl[iga] ceremonierna började man efterse våra waror och mönstrade allt in på bara kroppen. Wi måste lofva att följ[ande] dagen hemta till³²⁸⁸ och med de meßt nödv[ändiga] af våra plagg till salu åt Soj[oterna]. Tobak måste wi skänka åt dem genaßt och undfagna dem med ❖ the och brännvin. Dargan skänkte åt mig ett getskinn och jag åt honom en snusdosa. Mitt folk köpte remmar för tobak.

❖ 289

– Obs. Dargan skrek af alla krafter och öf[ver]-h[ufvu]d woro Soj[oterna] m[yc]k[e]t högljudda. Jag hade all möda att om natten bl[ifva] dem qvitt. En kvarstodnade och jag arbetade med honom halfva natten.

D. 15 Julii [g. st.]

Följande dagen begaf jag mig till Sojoternas tält och mötte på vägen 2 Sojoter som kommo att köpa tobak, ty dessa liks[om] andra Soj[oter] trodde mig en köpman ehuru jag gaf mig ut för guldsökare.

– På vägen warseblef jag tre grafvar betäckta³²⁸⁹ med sten samt ett Gudi helgade lärkträd med upphängda klädesrimsor.

– Tälten woro widt kringspridda 2–3 på hvarje ställe. Rundt omkring dem betade hästar, kor, får och getter. Äfven fun[n]os wid tälten små inhägnader liks[om] hos Tat[arerne]. Ut- och inwändigt³²⁹⁰ woro tälten constr[uerade] på Tat[ariskt] vis. Mycket orena. Alla kärl fulla af orenl[ighet]. Gentemot dörren (som är bel[ägen] åt ö[ster]) står skåpet med gudarna. Eldstaden i midten består af n[å]gra stenar – Golfvet utgöres af bar mark, som är betäckt med getskinn. Wid min ankomst brann på skåpet ett ljus och man sade den 15 Julii vara en stor högtid.

– Gentemot dörren satt en gammal man, som i m[ån]ga år varit Djarga. En klok och skarpsinnig man – examinerade mig flera timmar och gjorde alla slags misstänksamma frågor. Tyckte mig göra bättre att sitta hemma hos hustrun än att traska i blöta kärr. Under samtalet undfägnade mig wärdinnan med en mixtur af the (kirpits),³²⁹¹ barken af lärkträd, badan och mjölk. Då man började slå the eller annan mat i koppar, stänkte wärdinnan n[å]g[ot] på elden och mot dörren. Äfven gaf man mig uppkokt fårmjöl³²⁹².

3289 *betäckta* || med
3290 *Ut- och inwändigt* || Inwändigt
3291 (*kirpits*), || (kirpits) och
3292 *fårmjöl* || 1. ko[mjöl]k || 2. ~
utan

- 3293 *modiga* [...] *åtbörder* || 1. <vrediga> || 2. häftiga åtbörder
 3294 See p. 1361 for a description of the shamanist session in more detail.

Jag begärde att få medtaga n[å]g[o]t mjölk, men sådant sades vara förbjudet på närv[arande] högtidsdag. Följ[ande] dagen lofvade man hemta till mig så m[yc]k[e]t mjölk jag önskade.

– Man ville se mina varor, och då jag sade mig ej äga n[å]g[o]t och ej vilja köpslaga, blef Dargan vred, sade mig hafva kommit utan all orsak till deras land och bad mig genaßt draga min kos. Tillika visade han så *modiga*³²⁹³ rörelser och åtbörder, att jag till undvikande af obehagl[igheter] återvände till min balagan.

Under dagens lopp infann sig hos mig en och an[nan] Sojot i öfrigt att drifva handel. Jag gjorde med dem philol[ogiska] studier. Min Tat[arisk] tolk rymde ifrån mig till Mator[erne] och söp hela dagen. Jag skickade kosakerna för att uppsöka h[ono]m. Han återhemtades om natten 292 alldeles full – Följande dagen infunno sig åtskilliga Soj[oter] jämte Darganen. Jag gaf den skänker och lät en Schaman trola bort min tandverk.³²⁹⁴

- 291 Obs. I Sojot-tältet höllo en gosse och en flicka, som voro helt nakna och buro blott en bindel om lifvet, h[varan]dra omlindade med sina armar och sågo med smägtande ögon å h[varan]dra[.]

3295 näfver-/tält

3296 gå || besöka

❖ 297 ❖ *Minusinska kretsen.*

N° 4.

❖ 298 ❖ Obs. Sojoterne lifnära sig under sommaren med nästan endast mjölk: af *ko, får, häst* och get. Renmjölk brukas bl[ott] såsom grädda. Mjölken ätes kokad och man förtär deraf efterhand en och an[nan] kopp under hela dagens lopp. *Kondyk* och *Sarana* begagnas föga sommartiden.

Obs. *Kondyk, sarana, badan* och barken af lärkträd begagnas sås[om] födoämnen.

— Stepp-Sojot[erna] sägas vara m[yc]k[e]t rika på boskap, men bergs-Soj[oterne] äro fattiga.

❖ 299 ❖ *Sojoter (vid Ut)*

Ekonomie

[—] Sojoternas tält äro af samma constr[uction] sås[om] Tatarernes: 1°) stora, i bottnet runda, i spetsen koniska 2) små och koniska

— Om sommaren bo Sojoterna i näfvertält³²⁹⁵, men till vintern uppföra de rika tält af vojlok.

— De flytta bo liksom Tat[arerne] 2–3 g[ån]g[e]r om året. Bo om sommaren i skoglösa, om vintern i skogiga bygder

— De berga ej hö, men lemna under sommaren obetade sådana ställen, der föga eller ingen snö faller om vintern.

— Många Sojoter äflas med åkerbruk, men ingen bland dem som bo i den Utska dalen.

— Sojoterna drifva jagt i de Sajanska bergen och komma ofta inom Ryska området, der de jaga älgar, renar, zoblar, ekorrar, björnar, m. m. Äfven Tat[arerne] gå³²⁹⁶ stundom öfver till

- 3297 *deremot* || *emot*
 3298 *Sojoterna* || *Tata[er]ne*
 3299 *Fiskaren* || <När>
 3300 *bommuls-/garn*
 3301 *Salt [...]* *sjöar*. || *Salt-sjöar* finnas
 i *m[än]gd*

- ☞ 300 Sojotiska sidan i *s[y]nner*]het för att ☞ bedrifva bäfver-fänge. Sådant är wäl icke tillåtet, men medgifves dock af ställets egare, *deremot*³²⁹⁷, att *Tat[ar]erne*] betala lega för stället.
- *Sojoterna*³²⁹⁸ wid *Syrty-kem* och *Samzara* skola utom annan boskap wara rika på renar, samt besitta hjordar af 1000 *st[y]cken*]. De *Utska* och *m[än]ga* andra *Sojot-slägter* äga endaßt hästar, kor, får och getter.
- *Liks[om]* hos *Tatarerne* är äfven hos *Sojot[er]na*] en rik man egare af *fl[er]a*] *tabuner* med hästar och tusendetal af annan boskap. Många fattiga lefva såsom arbetare och aflönas efter godtycke af husbonden. *Lifegna* finnas ej.
- De *Utska Sojot[er]na*] bedrifva fiskafänge dels
- ☞ 301 med tagel-nät, dels med en trädkrok (—L). ☞ *Fiskaren*³²⁹⁹ passar på när fisken kommer på trädets, och drager då kroken åt sig.
- *Hampa* och *lin* finnas ej hos *Sojoterna* men i dess *st[älle]* silke och *bommuls[-]garn*³³⁰⁰. Allt groft arbete sys med *sena*.
- Fattiga *Sojoter* få af rika hela *tabuner*, kor, får och getter att vårda och begagna med willkor att ej döda *n[å]g[o]t* djur. Kor, får och getter gifvas blott i ringa antal. Den väsendtliga fördel af detta lån är mjölken — Obs Äfven hästar mjölkas.
- Wid *Kamys'ta* äro alla *Sojoter* åkerbrukare.
- *Sojot[er]na*] köpa sina förnödenheter af *Mon-goliska köpmän*, som årligen resa ända till *Kamys'ta*
- Med gränsboerna drifwa äfven *Buräterna* handel. Så ock *karagasser* och *Kamazintser*, *Ryska Kosaker*, bönder ☞ och *Tatarer*.
- ☞ 302 — *Salt*³³⁰¹ köpes ej, utan tages ur *sjöar*.
- *Krut* göra de sjelfva, äfvensom *sylitra*. *Deras* *krut* är ej starkt.

— När Sojot[erna] börja äta, dricka, bedja Gud, buga de sig och föra två fingrar (pek-³³⁰² och långfingret) till pannan.

— Tälten äro inredda på Tat[ariskt] vis med en eldstad i midten. Dörren åt öster – Gent emot dörren står ett slags rödmåladt skåp med alla slags brokiga figurer. På skåpet såg jag 9 små fat l. koppar af messing. De voro fyllda en med *gryn*³³⁰³, en an[nan] med *smör*, en med *grädda* och³³⁰⁴ an[nat]. ofta äro de toma.

— Rundt omkr[ing] tältet kiåstor, smutsiga koppar af träd och näfver, jerngrytor, messings-skoppor etc.

❖ 303 ❖ *Sojot-stammar*

Hvarje stam eller *aimak* styres af en så k[al]l[a]d *Darga*, och ein *Djaisan* styr en mängd aimaker. Den Utska Djaisanen styr följande 6 aimaker:

1. *Mat* wid Ut
2. *Ir-git* wid Ut, blandade med Mat
3. *Tjoote* (Tjoote) på³³⁰⁵ steppen höger om och venster om Jenisej
4. *Sengei* Pl[uralis] *Sengeilár* wid *Kamys'ta* (Tat[ariska] *Öök*), samt å ömse sidor om Jenisej
5. *Kára* Pl. *Káralar*, å ömse sidor om Jenisej
- ❖ 304 ❖ 6. *Koodeglar* S[in]g[ularis] *Koodex*, vid *Kamys'ta* och å ömse sidor om Jenisej

Öfwer den vanl[iga] *Djaisáng* finnes ännu en *Sumun-Djaisan'*, som emottager skatten af Djaisanen och för den till Mongol[erna].

— Antalet af (*Djaisandomen*) aimaker wid *Jenis[ej]* l. *Ulu-Kem* är m[yc]k[e]t stort.³³⁰⁶

3302 *pek-* || 1. <---> || 2. <-->

3303 *gryn* || ярица

3304 *och* || o. s. [v.]

3305 *på* || wi[d]

3306 *stort.* || ~ Wid *Jenisej* Uluk-Kem angifvas 17, af h[vil]ka hvarje ett stort fl[era] *aimaker*. Man nämnde ¶ 1. Baikara ¶ 2. Oinar. Sg *Ojn*

- 3307 *Toot* || 1. Tjoot || 2. ~ 1. Tjoot
 3308 *Toot* || 1. Tjoot || 2. ~ 1. Tjoot
 3309 There is a river called Oo or Ata in the Altai, but it runs into the River Lebed' instead of the Enisej, and further to the River Bija and the Ob'. Castrén probably means the River O-xem/Ojna discharging into the Bolšoj Enisej (Bij-xem) from the left 351 km from the mouth of the latter. (TS)
 3310 *Köjek* || 1. <Köjök> || 2. ~ ¶ 4. Aĕ Toodet
 3311 Castrén wrote *fyra* and added *fem* above it without striking out *fyra*.
 3312 *Djaisan* || Dessa
 3313 <paulin>-fjäder || mös[sa]
 3314 Castrén placed this sequence here by marking it with ✕. It is possibly a later addition.

✧ 305 ✧ Wid Syrty Kem och Bej-Kem:

1. Aĕ Toot³³⁰⁷
2. Kara Toot³³⁰⁸ wid fl[oden] oo som faller i Jenisej³³⁰⁹
3. Köjek³³¹⁰
5. *Sojan*

Dessa fyra fem³³¹¹ finnas wid Syrty Kem och Bej-Kem och n[å]gra fl[era] funnos ej vid dessa floder. Wid Kamzara bo äfven *Ak-Tjoot*.

— *Darga* dömmar blott små saker i sin aimak. Större mål hemställer han till *Kyndy* och han till *Djaisanerna*, h[vil]ka ej heller kunna dömma i högmålsbrott, utan hemst[älla] en skrifven anmälan till de Mong[oliska] auctoritetera.

— *Darga* samlar skatten i sin aimak och öfverlemnar den åt *Djaisanerna*.

Obs. *Toopos Kus*, <paulin>

— *Djaisan*³³¹² bär en <paulin>-fjäder³³¹³ (*toopos kus*) i mössan. *Darga* har intet märke.

✧ 306 ✧ Obs.³³¹⁴ Den längsta Embetsman är ***Darga***, en i hvar *aimak*.

2. Dernäst är ***Kyndy***, som äfven äger domsrätt, och till honom appelleras fr[ån] *Darga*. Han bär i mössan ett märke af messing. En *Kyndy* öfver de 6 *Darga*.

3. ***Djaisang***.

4. Sumu *Djaisang*

Wid *Ut* en *Sumu Dj[aisang]*, en *Djais[ang]*, en *Kyndy*, 6 *Darga*

[–] skatten är: 3 soblar ell. 6 räfwär eller 120 ekorrar eller 1 рубль³³¹⁵ för hvarje rik man. I Utska aimaken betala blott 7 skatt. De fattiga betala intet.

– Sojoterna kalla sig *Tuba* Pl. *Tubalar*. De tala alla Tatariska i små brytningar. De afsides boende tala en renare dial[ečt] än de närbelägna.

☞ 307 ☞ [–] *Mati* förtälja att de fordom varit s[am]ma folk med de Minus[inska] Matorerne³³¹⁶, men om sitt fordna språk veta de intet.

– Äfven förtäljdes, att en 90 årig kojbal af kolska ulusen ännu³³¹⁷ för n[å]g[o]n tid sedan talat s[am]ma språk med en *Sojot* af st[ammen] *Tjoo-te* wid Tus. Häraf följer att äfven *Sojot[erna]* varit Samoieder.

– Till bevis för Matorernes och Mat-stammens identitet tjenar bl[and] annat den uppgift³³¹⁸, att de Ryska Mat[orerne] fordom bodde under *Kyrky Task[y]* och *Koodur T[askyl]* samt vid de floder, som ur dem upprinna, ex. *Syrty Kem* – således i den nuwarande Mat-stammens granskap. Dock säges Mat[orerne] förnämsta tillhåll varit trakten af *Karatus*. Här synas äfven de Chines[iska] Materne fordom hafva uppehållit sig, såsom äfven deras namn *Tuba* (jfr. fl[oden] *Tuba* antyder)

- 3315 Lynch.
 3316 *Matorerne* || Tatarer[ne]
 3317 ännu || för
 3318 *uppgift* || omst[ändighet]

3319 *stepperna* || ~, men man vet intet om deras urspr[ung] v. i.

3320 *som* || men

3321 *lägges* || föres

3322 Mscr: anlidnes

❖ 308 ❖ *Begravn[in]g*

[—] Kurganer finnes i stor m[än]gd på stepperna³³¹⁹

— Sojoterna begrafvo fordom sina döda på Samoj[ediskt] wis, ofvan jord på en så k[al]l[a]d лабасъ, som täcktes med träd

— Nu förtiden omlindas den aflidne med kitaika eller annat tyg och *Nama* uppsöker för h[ono]m ett afsides st[älle]. Finner han ej genast en lämpl[ig] plats, så går det ej wäl den aflidnes släktingar. De och deras boskap öfverfallas af sjukdom och olyckor. *Nama* söker afsända dem med böner. Den aflidnes bästa kläder, hästar och redskap skänkes åt *Nama*. M[ån]ga offra åt honom all sin egendom.

❖ 309 ❖ — En rik man begrafves i kista, som³³²⁰ ställes afsides ofvan jord. *Nama* sjunger och läser böner vid begrafn[in]gen och fl[era] dagar derefter.

— När *Nama* dör, omlindas han med silke, lägges³³²¹ i kista och föres åt sida.

— Så äfven Sumung-Djaisan och andra betydande män.

Obs. Öfver kistan lägges ingen ting, icke ens jord.

När den döda bl[ifvit] begrafven, återwänder man till den aflidnes hem och anst[äller] ett stort gästabad. Поминки anställes i tre år på den a[f]lidnes³³²² dödsdag.

— *Nama* tager den aflidnes häst, sadel och bästa kläder.

❖ 310 ❖ *Religion*

Sojot[erna] äro tillgifna Lama-dyrkare och kalla sina Prester *Nama*, h[vil]ka åtnjuta en stor wördnad. Wid Kamys'ta finnas 10 Prester, infödda Sojoter. De njuta undervisning af n[å]g[o]n Mong[olisk] Prest, som kommer till Sojot[erna] enkom för detta ändamål. De Sojot[iska] Presterna äro alla underordnade och deras öfverhufvud är en, som hvarje vår besöker Soj[oterna] och wid sin afresa lemnar en efter sig till vicarius.

– Nama äro tillika läkare och så wäl försedda med medicin, ett 6 kameler ej kunna föra alla deras läkemedel, som äro 108 till antalet.³³²³

– Sojot[erna] begåfva sina Nama med rika skänker.

❖ 311 ❖ [–] Schamanismen utföras likasom hos Tat[arerne]. *Nama* tillåter Schamanerna att utöfva sin konst, då inga läkemedel hjelpa.

– *Nama* säges kunna läsa alla m[enni]skans tankar.

– De Soj[otiska] Schaman[erna] hafva trumma[,] hoppa och sjunga³³²⁴ liks[om] Tat[arernes] men gå omkring elden blott ett hvarf.

Kudaj är himmelens gud – den goda <---->

Yzyt, underjordens Gud – den onda – kan äfven röra sig öfver jord, bringar död, sjukdom och olyckor.

Oba är antingen³³²⁵ en enskildt sten med ansigte och form af m[enni]ska, eller en stor stenhög af s[am]ma höjd som ett träd. Dessutom ❖ in-

❖ 312

huggas eller målas allehanda djurbilder i klippor. Obs. Man bör skilja *Oba* <----> ? Gudabilder ifrån *Kozä*, som äro gamla kurgansstenar.

3323 The number 108 is considered sacred in several Asian religions, including Buddhism. Chinese Buddhist Encyclopedia, [http://www.chinabuddhismencyclopedia.com/en/index.php/108_\(number\)](http://www.chinabuddhismencyclopedia.com/en/index.php/108_(number)). (TS)

3324 *sjunga* || skrika

3325 *antingen* || en

- 3326 *och* || till offer
 3327 *i träden* || till offer och uppäter köttet och förärar *Nama* med hudarna,
 3328 tyg-/rimсор
 3329 *kopparna* || faten
 3330 *rösen* || maj[aker]
 3331 The River Kamyšta runs into the River Abakan. The River Ööber cannot be recognized.
 (TS)

— Omkring *Oba* ställas hvarje vår färska björkar, och i björkarna hängas allehanda klädes-skifvor och³³²⁶ djurhudar till offer.

— Hvarje år i Augusti kommer alla små *Nama* samt en Mongolisk öfver-*Nama*. allt folk ifrån när och fjerran församlas kring *Oba*, anropa h[ono]m om hjälp och nåd. Man dödar alla slags djur, hänger hudarna i³³²⁷ träden och uppäter köttet.

— Wid hvarje *Oba* finnas inskrifter, gjorda med färg, blå till färgen.

✠ 313 ✠ — Äfven finnas inhuggna inskrifter, hka tillika äro målade.

— Lärkträd betr[akta]s med Gudoml[ig] wördnad; man upphänger tygrimsor³³²⁸, djurskinn m. m. i deras gren

— I religiöst häns[eende] råder hos Sojot[erna] en skrupulös pedantism. Man förbjöd mig att se på faten på det hel[iga] skåpet, tillät mig ej att föra en mjölkflaska från ett tält på *d. 15* Julii. Wid hvarje liten rörelse var man ängslig, att jag skulle begå ett brott emot den Lamaiska rel[igionen].

— Obs Skåpet med de 9 kopparna³³²⁹. Blott en kopp var försedd med fot och deri brann en lampa.

— *Köözä* Közä kallas stenbetäckta kurganer, sådana jag såg wid *Ut-Kojbaliska*. Mat[orerna] förtälja, att *deras egna* bogatirer uppreßt sådana rösen³³³⁰.

Obs. *Közä*, kurgan in gen[itiv].

På stepperna emellan fl[oderna] *Ööber* och *Kamys'ta* (bifl[oder] till Jenisej)³³³¹ finnas såd[anna] kurganer i oändl[ighet].

❖ 314 ❖ *Äktenskap*

afgöres g[enom] föräldrarna, så att brudgumens föräldrar³³³² fria hos brudens föräldrar eller målsmän. Dessa bestämman en³³³³ kalyim ända till 100–200 st[ycken] af skillda djur. Denna kalyim mäktat naturligtvis gällda med ens; den betalas efter hand, stundom under loppet af flere år. Emellertid kommer fästmannen ofta på besök till bruden, lefver stundom en³³³⁴ hel månad hos henne och framalstrar barn med sin blifvande hustru. Är hela brudskatten betald, då först kan fästmannen taga bruden till sig. Han sänder en talman, (som hos Soj[oterna] är en budbärare) att tillsäga,³³³⁵ att han önskar hafva henne ❖ sig tillsänd. Då utstyres³³³⁶ bruden med kläder, vojlok till tält, hvarjehanda djur och an[nan] egendom. Anförwandterna nu bjudas till gästbud och efter dess slut begifva sig alla till brudgummen. Emellertid sänder man budbärare till brudgummen med underrättelse om sin ankomst. Han begifver sig nu med sina anförwandter bruden till möte. *Nama* åtföljer brudgumens tåg. Vid mötesplatsen välkomna h[varan]dra brudgummen och bruden, taga h[varan]dra i handen och kyssa h[varan]dra han på högra och hon på venstra kinden. *Nama* gör brudens anhöriga n[å]gra frågor och anst[äller] wigseln hvarvid förekomma] särskildta] ceremonier. Bland annat gör *Nama* omkring uti en ring på marken. ❖ 316 ❖ De tillstädeswarande ❖ åtfölja honom³³³⁷ och vandra den ena bakefter den andra, hållande h[varan]dra i handen, alla utom *Nama*. Slutl[i]gen] håller man vin i en kopp, rycker gräs ur marken och gifver det åt *Nama*. Han doppar gräset i winet, stänker win åt alla fyra väderstreck, och derpå börjar man dricka. *Nama* sjelf smakar ej;³³³⁸ brudgummen för koppen till munnen och

3332 Castrén wrote *fader* above the line without striking *föräldrar* out.

3333 *en* || om

3334 *en hel* || flere <-->

3335 *tillsäga, att* || fråga, om

3336 *utstyres* || låter

3337 *honom* || ~ hållan[de]

3338 *ej*; || ej, utan

- 3339 *befallng* || 1. ~, att man sk[all] ||
 2. ~ åt h
 3340 *vid Ut* || hos Mo[ngolerna]
 3341 *Sojj.* || Tat[arerne]
 3342 *i* || på

❖ 317

räcker så vinet åt bruden. Hon smakar deraf och öfverlemnar derpå koppen åt den äldsta tillstädeswarande person. Derpå gifver Nama befalln[in]g³³³⁹ att gifva vin än åt den ena, än åt den andra bland de äldsta i församl[ingen]. Wid mötesplatsen klubbar man äfven ett får och gör sig en måltid. Ifrån mötesplatsen begifver man sig till brudgumens ❖ tält och här firas först det egentl[iga] bröllopet medelst ätande, drickande, ridande[,] brottande.

– Soj[oterna] hafva 1–3 hustrur.

– Qvinnorna anses för orena och få alldrig med sin fot beträda den venstra sidan af tältet – Qvinnorna sitta på högra sidan. Obs. Likaså hos Tatarerne.

❖ 318 ❖ *Utseende och beteende*

[–] Man ser både Tatariska och Mongoliska anletsdrag.

– Den Mongol[iska] voro vid³³⁴⁰ Ut allmännare

– Soj[oterna]³³⁴¹ äro m[yc]k[e]t wiga och rörliga. Jag såg dem med ett hopp skutta i sadeln utan att begagna sig af stigböglarna.

– I sitt tal äro de m[yc]k[e]t högljudda. En främl[ing] skulle tro dem träta, då de föra en fredlig conversation.

– Till wexten äro de m[yc]k[e]t små, men deras lemmar äro m[yc]k[e]t starka och härdade.

– Ragglande i sin gång – svaga i³³⁴² benen – men fasta i sadeln.

❖ 319 ❖ *Klädedrägt.*

är liksom hos Tatarerne en får l. getskinspäls med wida³³⁴³ framst[ycken] tillknäppta öfver bröstet Wid lifvet³³⁴⁴ finnas baktill fällar³³⁴⁵. Pälsen är m[yc]k[e]t lång. [Sojoten]³³⁴⁶ är alltid förs[edd] med gördel.

– Qvinnorna bära s[am]ma slags päls med den skillnad, att pälsen³³⁴⁷ ej är åtsittande wid lifvet och wecken anbragta ej vid lifvet, utan vid knäveckan.

– I stället för pälsar bära qvinnorna äfven dylika öfverplagg af rödt eller annorlunda färgart, ofta mångbrokigt tyg.

❖ 320

– Byxorna räcka, liksom hos Tunguser och Samoj[eder] ❖ blott öfver wadorna och bestå ant[ingen] af sämsk eller ludet skinn. Stöflarna äro liks[om] de Tat[ariska] försedda med skaft, som räcka öfver knäveckan. De äro gjorda af getskinn –

– Hos blott några få Soj[oter] anmärkte jag skjortor. Soml[iga] gjorde anspråk på den skjortan, jag bar på min kropp.

– Mössan spetsig, konisk³³⁴⁸ med en toffs öfverst –

– Wid gördeln hänga långa knifvar, glänsande eldstål, prydnader af jern och koppar – nåldosor, trädgafflar (till att upptaga kött ur grytan) etc.

– Många [Sojoter]³³⁴⁹ gingo alldeles nakna, bärande blott en bindel wid veka lifvet. Deras kropp är så härdad, att de alldeles icke oroade sig, fastän hyn war alldeles ❖ full med brönsrar, mygg och flugor.

❖ 321

– Hos soml[iga] hängde en skinnpung³³⁵⁰ på bröstet, som sades motsv[ara] Ryss[arnes] kors.

- 3343 wida || breda
 3344 lifvet || ~ bak[till]
 3345 fällar || skrynkle[r]
 3346 Mscr: Tat[aren]
 3347 pälsen || lifvet
 3348 konisk || me[d]
 3349 Mscr: Tat[arer]
 3350 skinn-/pung

- 3351 *Männerna* || Soj[oterna]
 3352 *dylika* || blad
 3353 *Mixturen* || D
 3354 *sofvel* || 1. mal || 2. <supa>
 3355 *stötes* || bultas
 3356 *sättes* || ätas
 3357 *gräfvas* || tor[kas]

– Männerna³³⁵¹ raka håret och skägget och bära öfverst på hjessan en fläta, som betäckas med mössan

– Qvinnorna bära orakadt hår och tre flätor: en i nacken och på h[var]dera kinden.

❖ 322 ❖ *Anrättningar.*

– Sommartiden lifnära sig Sojot[erne] mest med mjölk och the. När man uppstiger ställes en gryta med kirpits på elden. Deri blandas torkad och finmalad bark af lärkträd samt dylika³³⁵² blad af badan. Mixturen³³⁵³ ökas derefter ännu med mjölk. Förrän man börjar deraf eller i allm[änhet] förtära n[å]g[o]n sofvel³³⁵⁴, stänkes deraf n[å]g[o]t på elden s[a]mt åt ö[ster].

– Denna mixtur dricker man ur trädkoppar – skedar finnas alldeles icke.

– N[å]g[o]n tid derefter ställes åter en mjölk-gryta på elden och man håller i sig en och annan kopp och fortfar så hela dagen igenom.

❖ 323 ❖ *Kondyk* stötes³³⁵⁵ fin, blandas med tvorогъ och smör och steka denna anrättng i gryta.

Kondyk sättes³³⁵⁶ sås[om] gryn i kött och fisk-soppa, samt i mjölkvälling.

Sarana begagnas äfven i st[ället] för gryn och kokas äfven i vatten.

Obs. *Kondyk* och *sarana* tjena till ersättning för gryn. De gräfvas³³⁵⁷ under jorden om sommaren och torkas till vintern.

– Soj[oterne] äro det lätt[j]efullaste folk, jag n[å]g[o]nsin sett. Om sommaren underhållas de med mjölk och kirpits – Till vintern samla de sig sarana. Somliga bedrifva jagt och fiskafänge i ringa mon

Obs. *Kondyk*³³⁵⁸ är en m[yc]k[e]t ällskad anrättning. Den torkas, trädes i³³⁵⁹ ett tråd och kokas med mjölk. Sarana äger afsättning äfven i Mongoliet.

❖ 324 ❖ — Om vintern lifnära sig Soj[oterna] med kött, sarana och kondyk.

— Alla ben förvaras m[yc]k[e]t omsorgsfullt³³⁶⁰ i skinnsäckar och kokas, i brist på kött, med sarana l. kondyk.

— Cedernötter samlas med m[yc]k[e]n omsorg och ätas med skal.

— Köttet ätes både rått och kokadt —

— Sojoterna ega inga magaziner och förvara nästan all sin egendom i ledersäckar. När om hösten boskapen slagtas, inlägges köttet i ledersäckar, man låter det frysa och rör ej dervid före våren³³⁶¹. Större djur, sås[om] kor och hästar omlindas i sitt eget skinn, som först aflås. Nämnda skinnsäckar uppställas på en [af] Ryssarne så k[al][a]d лабасъ, som är Soj[oternas] enda förwarings-ort. Dessa säckar vidröras ej om vintern, utan man endast äter soppa på ben, sarana och kondyk, eller slagtar på sin höjd getter.

Obs. — Soj[oterna] slagta alldrig sin boskap om dagen, utan alltid nattetid ty man vill ej, att en främmande är närv[arande] vid slagten.

3358 *Kondyk* || *Sarana*

3359 *i* || på

3360 *omsorgsfullt* || <-->

3361 *våren* || hösten

- 3362 på || mot
 3363 i fl. Altaj || i Jenisej. Här finnes en
 3364 The River Altaj runs through the Sungaj to the Ob'. No river called Irsen is known today. (TS)
 3365 Castrén wrote this sentence next to the second group of families but did not note its context in any way. Kaa-Xem is on the river of the same name near its confluence with the River Bij-Xem, N51°42'0" E94°33'20". (TS)

❖ 325 ❖ *Diverse om Sojoterne*

- Renen aktas för mer än hästen emedan den är ändamålsenligare i bergsbygden och i kärr. Den snafvar ej på³³⁶² stenar, sjunker ej på blöta ställen och bär nästan en lika stor börda som hästen.
 — De hafva bomärken på sina hästar.
 — Sojoterne äro mycket tjufaktiga, ehuru de bestraffas på ett omenskligt wis.
 — Soj[oterne] fiska äfven med snara.

Sojot-slägter

I

1. *Ak Toot*, wid Syrty Kem
 2. *Kara-Toot*, wid *Oo* och *Tapte* som utfalla i Jenisej (*Oo* är högre, *Tapte* lägre)
 3. *Köjek*, lefver tills[amman] med Kara Tot och lyder under en Darga.
 - ❖ 326 ❖ 4. *Sojan*, wid *Irsen*, som faller ❖ i³³⁶³ fl[oden] Altaj, h[vil]ken äger sitt utlopp i Jenisej.³³⁶⁴
- Obs. Dessa fyra *aimaker* lyda under en *Djaisan*.

II

1. *Ojen Pl[uralis] Ojnnár*
2. *Saldjoĕ*
3. *Köbal*
4. *Baigara*
5. *Kãrgas*

Dessa slägter bo bakom de Sajanska bergen på stepperne i trakten af *Kaa-Kem* (Kaa-Kem)³³⁶⁵

III.

1. Adaj.
2. Kazet.
3. Adaj-Targat
- 4.

❖ 327 ❖ *Schaman-kostymen*

är dens[amma] sås[om] hos Tat[arerne]. Dock finnas i ändarna af de långa flikarna små fransar af kläde, tyg, getskinn m. m. Å ömse sidan om bröstet bära Soj[oterne]³³⁶⁶ tvenne (inalles) fyra ormar, gjorda af häst- och får-hår med ögon af perlor. På bröst och rygg hänga skramlande jernstycken.

– Trumman är större, för öfrigt liks[om] hos Tat[arerne] försedd med klockor, jernst[ycken] och målade figurer.

– Sojoterne anropa *Yzyt* och veta intet af *Aina*. Obs. *Yzyt* hos Soj[oterne] mots[vara] i allo Tat[arernes] *Aina*.

❖ 328 ❖ – Jag lät en Schaman trolla bort min tandverk. Han ville först veta sjukdomens orsak (synty) och vilken tand verkte. Derpå göt han mjölk i en kopp och började se deri, hällde litet mjölk på elden och åt alla 4 väderstrek. Derpå började han känna på tandnerven tryckte derpå under käken och vid ögat, just på de ställen, der äfven verken kändes, spottade på det verkande stället åtskilliga gånger – började så bita mig på kinden och sugade ur bettet blod liksom en igel – spottade blodet i mjölken, <--->tog derur marken och kastade den i skogen. Hoppade³³⁶⁷ sedan på marken och förehade andra galna ceremonier.³³⁶⁸

- 3366 *Soj.* || Tat[arerne]
 3367 *Hoppade* || ~, strödde
 3368 The same shamanistic session mentioned on p. 1346.

3369 *Ulu-Kem* || J[enisej]

3370 In the mscr (KK Coll. 539.32 p. 330–331) the families numbered with 7–10 here were originally 15–18 and the ones following them 7–14, but here they are listed in the order changed by Castrén.

3371 *venster* || 1. wid || 2. s

❖ 329 ❖ *Tuga*, Tatar, på Sojotiska
I *Oores*, Rysse.
Mol, Mongol.
Ķatat, Chinesare.

– Soj[oterne] ega ej släde och kärria

– Soj[oterne] weta hvarken om pengar l. bröd.
I št[ället] för bröd, mjöl och gryn tjena hos dem
sarana och kondyk.

❖ 330 ❖ Man kände följande slägter l *aimaker*:

- 1 *Mat*, vid Ut. Pl[uralis] *Mattár*
- 2 *Ir-git* Pl. *Irgittár*, vid Ut, blandade med *Mat*.
- 3 *Tjootte* Pl. *Tjootelar*, wid öfra loppet af *Kamzara* och å ömse sidor om *Ulu-Kem*³³⁶⁹.
- 4 *Sengei* Pl. *Sengeilár*, wid *Ut* och *Kamys'ta* (Soj[otiska] *Ook*) och vid *Ulu-Kem*.
- 5 *Kara* Pl. *Karalár*, å ömse sidor af *Ulu-Kem*.
- 6 *Koodex* Pl. *Koodeglar*, vid *Kamys'ta* och *Ulu-Kem*.
- 7.³³⁷⁰ *AĶ Toot*, vid *Syrty Kem*.
8. *Kara Toot*, wid *Oo* och *Tapte* – bifl[od] till *Jenisej*, den förra högre, den sedn[are] lägre
9. *Köjek*, ibidem
- 10 *Sojan*, vid *Irsen*, som faller i *Altaj*, denna i *Jenisej*
- 11 *Ojen* Pl. *Oinnar*, på stepperna *venster* om *Ulu-Kem*.
- 12 *SaldjoĶ*, Pl. *SaldjoĶtar*, *venster*³³⁷¹ om *Jenisej*, mest vid små floder, i s[yinnerh[e]t vid **Kaa-Kem**.

- ❖ 331 ❖ 13 *Kobal* Pl. *llar*, höger om *Ulu Kem*.
14. *Baigara*, wid *Ulu-Kem* å ömse sidor, i s[yinner]het vid små floder.
 15. *Kargás*, *venster* om *Ulu-Kem* på stepperna
 16. *Adaj*, österut på *Irkutska* sidan
 17. *Adaj-Targat*, deras grannar
 18. *Ķazet*, vid *Djabas'*

3372 *Targa* || D[arga]
 3373 *Kyndy* || *Djaizang*
 3374 *omkr.* || vid

❖ 332 ❖ Dessa tala alla s[am]ma språk i smärre dial[ec-ter] Deras Embetsmän äro:

1. *Targa*³³⁷², en i hvar aimak = *starshiná*
2. *Kyndy*³³⁷³, råder öfver några aimaker.
3. *Djaizang*, är en Embetsman, som råder öfver Kyndy och Darga, samt har under sig ett större antal Sojoter.
4. *Sumun-Djaizang*, är den förnämsta infödda Embetsman.
5. *Bix*, en Mongolisk Embetsmän.

Obs. Aimakerne äro fördelade i en m[än]gd Djaisandömen, af hvilka hvarje innefatta omkr[ing]³³⁷⁴ 4 n[å]gra få (4) aimaker.

❖ 333 ❖ *Bifloder till Jenisej.*

1. *Altaj* upptager *Irzen*
2. *Oo-kem*
3. *Tapte*
4. *Ööbyr*
5. *Kaa-Kem*
6. *Kamys'ta* l. *Öök* fr[ån] höger

Obs. Om Altaj och dess utlopp visste man intet tillförlitligt.

❖ 334 ❖ — Sojoternes Lamadyrkan är i hög grad upp-
blandad med deras fordna Schamanism.

- Sojoterne raka af sig skägget.
- Sojoterne tillreda ej airan, men kumis finnes hos dem hela sommaren igenom och de supa sig fulla alla dagar.
- Sojoterne begagna bössa, båge och само-стрѣлецъ. Obs. пастъ och черканъ finnes ej.

- 3375 *björn*, || ~ hare,
 3376 *som* [...] *öga* || hvad han ser
 3377 *var* || hade
 3378 Castrén wrote the letter *a* above the *e* in the last syllable, without striking out the *e*.
 3379 Castrén wrote the letter *a* above the *e* in the last syllable, without striking out the *e*.
 3380 Castrén wrote the letter *a* above the *e* in the last syllable, without striking out the *e*.
 3381 Castrén wrote the letter *a* above the *e* in the last syllable, without striking out the *e*.

— Bäfver, utter, hare, колонокъ, vilda getter fångas mešt med самострѣлецъ.

— Elg, сынъ, björn,³³⁷⁵ räf, sobel, ekorre med bössa.

✠ 335 ✠ — I Mars d. 1. dagen i nymånaden firas en allm[än] fešt. Man kokar kött, brottas och rider. Kumis finnes ej på d[en]na årstid.

✓✓ — Sojoterne äro m[yc]k[e]t *liſtiga*, *bedrägliga*, *misſtänksamma*, *tjufaktiga* och fallna för tiggeri.

— De Utska Soj[oterne] lefva i lättja och fatigdom. Den Orient[aliska] lättjan har och sin poetiska sida (Fridfullhet, intet fjäsk och bekymmer.).

— Sojoterne äro fullkoml[iga] wildar. Deras nakenhet, nyfikenhet, liſt och Habsucht. Soj[oten] will ega allt som³³⁷⁶ fågnar hans öga. Jag var³³⁷⁷ i ſtor nöd med mina kittlar, kaffepannor, pelsar, ſtöflor och andra effecter. Sjelfva skjortan, som jag bar på min kropp, ville man afkläda mig.

✠ 336 ✠ *Sojotiska namn*

För män: Suudjur, Tiilek, Tangma, Topor, Tjingmet, Buga, Angma, Kuragan, Kalbeges, Karatjegai, Sööläk, Tjaqalex, Urlu Kulaĵ, Kasa Köräk, Irgelex, Baga[,] Bosĵa, Bediges, Toobeldjeĵ³³⁷⁸, Tauremdjeĵ³³⁷⁹, Tangat, Togdai, Tataĵaj, Tildenq, Bitjä Karaĵ (lus-öga), Tektjigin, Saanagas, Kyrmä, Aĵtjeĵ³³⁸⁰, Katen, Kiski, Bos-Kadjeĵ³³⁸¹, Tjetjakai,

✓✓ *Balder*.

För qvinnor: *Iltäk*

❖ 337 ❖ [–] Sojoterne äro skickliga smeder, men dåliga snickare. Kläder sys af qvinnor Qvinnor valla kor, får och getter, männer se efter hästar –
– Deras vanl[iga] handarbeten äro: vojlok, sadel och tömtyg, nät, båge och pilar. De Sirty-Kemiska Soj[oterne] göra äfven bössor af utmärkt kvalitet.

❖ 339 ❖ *Notanda*

Kazir

Kan och *Kazir*³³⁸² taga sin upprinnelse ur samma ås. *Kazir* upprinner ur tre källor: 'Sibidjän, *Kara bola*, *Kazir*.

Kazir upptager:

a) *från höger*

1. *Kität* fr[ån] en ås nästan gent emot 'Sibidjän³³⁸³ – 'Sibidjän är n[å]g[o]t högre
2. *Taaberax Tajat*, m[yc]k[e]t nedanom *attex Tajat*.

b) *från venster*

1. *Kara bola*, från en ås
2. 'Sibidjän, id[em]
3. *Tajat*³³⁸⁴
4. *Attex Tajat*.³³⁸⁵

❖ 340 ❖ 5. *Tiin Täjät*³³⁸⁶

❖ 341 ❖ *Abakan* upptager:³³⁸⁷

a) *från höger*

1. *Lilla Abakan*
2. *Ana АНЫ*³³⁸⁸

3382 *Castrén* means the River *Kazyr* (*Bolo*) running into the River *Tuba*. (TS)

3383 There are the rivers *Verxnij Kitat* running into the River *Kazyr* 239 km from the mouth of the *Kazyr* and *Nižnij Kitat* 187 km from the mouth of the *Kazyr*. (TS)

3384 The River *Tajat* or *Konnyj Tajat* discharging into the River *Kazyr* 143 km from the mouth of the latter. (TS)

3385 The River *Verxnij Tajaty* 57 km from the mouth of the River *Kazyr*. (TS)

3386 The River *Nižnij Tajaty* 51 km from the mouth of the *Kazyr*. (TS)

3387 Also in the case of the River *Abakan* *Castrén* was able to add some new information to what had been published in *Stuckenberg* 1844: 480–482, but the addition was not as significant as in some other cases. (TS)

3388 The River *Malyj Abakan* or *Anyj-Jak* runs into the *Abakan* from the right 327 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3389 The River Karasibo runs into the River Čexan from the left 11 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3390 2 || och
- 3391 The River Izyn-Žul' or Prjamoj Izin-Čul runs into the River Čexan from the left 23 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3392 The River Teba or Čabal-Tibe discharges into the River Čexan from the left 35 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3393 (*uppifrån*) || ~ ¶ 3. Чахонъ
- 3394 *går* || är m[yc]k[e]t
- 3395 *gick* || gjorde
- 3396 *uppställde [...] bräder* || fäste här n[å]gra bräder och betäckte dem med stenar
- 3397 *hopade* || upp[staplade]
- 3398 *fiender* || k
- 3399 *förgjorde* || d

(*Djabas'*, utfaller i Abak[an] 4 verst ofvan Arbatska förposten. Denna flod uppt[ager] fr[ån] venster *Tjachan*, som åter upptager 3 fr[ån] venster *Karasiba*³³⁸⁹, 2³³⁹⁰ *Izindjul*³³⁹¹ från venster, och 1. *Tebä*³³⁹² fr[ån] venster

1. *Tebä*, 2. *Izindjul*, 3. *Karasiba* (uppifrån)³³⁹³

◆ 342 ◆ *Traditioner on Toros*

— *Tóros* är en taskyl wid källorna af Semirátscha. Den har sitt namn af en Sojotisk Furste benämnd *Tóros*. Trad[itionen] förmåler att denne *Toros* för vid pass 200 år tillbaka begaf sig tillika med sin slägt, bešt[ående] af 35 pers[oner] till Ryssland. *Toros'* stamförvandter vredgades här öfver och gáfvo sig att förfölja honom. *Toros* for öfver *Toros* Task[yl] och gjorde dervid en ännu synlig väg, som är bekant under namn af *Toros väg*. Denna väg går³³⁹⁴ <кою> рою och stora stenar äro fästa å ömse sidor af vägen. För att rädda sig ifrån sina kamrater begagnade han följ[ande] list: Han gick³³⁹⁵ upp sin väg[,] under en brant klippa uppställde³³⁹⁶ han n[å]gra bräder och fastband dem med rep vid träd. Emot dessa bräder hopade³³⁹⁷ han en m[än]gd stenar och bidade på klippan sina fiender³³⁹⁸. Då dessa kommo under klippan lösband *Toros* repen, stennarna nedramlade och förgjorde³³⁹⁹ alla sina fiender.

◆ 343 ◆

D. 17 Julii [g. st.]

tröttnade jag omsider wid Sojoternes tiggeri och reste mot aftonen i regnväder till vårt sista nattläger vid framresan.

Den 18 Julii [g. st.]

öfverreste Ural i regn och blåst, hamnade om aftonen vid *Irtsuk*, tillbragte natten i balaganen³⁴⁰⁰, och fortsatte följande dagen min resa till Nikolajewsk. Här tillbragte i³⁴⁰¹ sällskap med råa³⁴⁰² guldsökare och en fånig prest *Eliædag*. Denna feßt till ära hade det roat några guldarbetare att i brist³⁴⁰³ på brännvin taga sig ett rus af борець³⁴⁰⁴. Den³⁴⁰⁵ giftiga drycken hade en sådan verkan att en af karlarna genast afled och den andra äfven <gälades> vid min afresa.

❖ 344 ❖

D. 21 Julii [g. st.]

afreste jag från Nikolajewsk i ett stort sällskap. Dagen var mulen och regnig. Alla berg voro insvepta i moln. Idkeliga³⁴⁰⁶ regnskurur öfversköljde oss och en горный отводчикъ³⁴⁰⁷ – Petersburgare³⁴⁰⁸ till börden – befann sig i stor nöd så väl för regnet³⁴⁰⁹ som den dåliga vägen.

– Wi intogo vår middag i en balagan, hamnade emot aftonen i Semirätschka och togo åter natt-
quarter i en läkande balagan.

– Följande morgon (d. 22 Julii) tog jag afsked af sällskapet, steg i en båt och seglade Amyl utföre. Äfven d[en]na dag var mulen, regning och obehaglig. Naturen vild och obebodd. Intet spår ❖ till m[enni]skor men änder och gäss uppflögo wid hvarje årslag. Gamla balaganer – natten tillbragtes i en sådan. Fortsatte resan den följ[ande] dagen i wackert väder och nådde emot aftonen Karatus.

❖ 345

Obs. När dimmor uppstiga från bergen, ät detta ett tecken till instundande regnwäder.

- 3400 *balaganen* || en balagan
 3401 *i sällskap* || ett dygn
 3402 *råa guldsökare* || guldsökare
 3403 *brist på* || st[ället] för
 3404 *Aconite (Aconitum sp.)*, ca. 300 different species. Северная энциклопедия 2004: 105 (TS).
 3405 *Den* || Dry[cken]
 3406 *Idkeliga* || Emot
 3407 *Mining arrester*.
 3408 *Petersburgare* || be[fann]
 3409 *regnet* || dimm[an]

- 3410 *farbar* || segel[bar]
 3411 *Amyl* || hon
 3412 *nedanföre* || m[yc]k[e]t
 3413 *mycket* || d[jupa]
 3414 *hitintills* || å
 3415 *berg* || höga stränder
 3416 *widgar* || till
 3417 *floden och stränderna* || 1. floden, stran [= stränderna] || 2. floden fördelar sig i
 3418 *branta* || ~ poetiska

❖ 346 ❖ *Amyl*

blir farbar³⁴¹⁰ efter fören[in]gen med fl[oderna] *Bes* och *Semirätschka*. Dock är *Amyl*³⁴¹¹ ännu nedanföre³⁴¹² på m[ån]ga st[ällen] så grund att, den med lätthet kan öfvervadas. Efter inloppet af *Kondat* är *Amyl* öf[ver]h[ufvu]d 1–2 sashen djup; dock finnas ofta äfven grunder och mycket³⁴¹³ djupa (fem famn[ar]) gropar – ямы.

– I dessa ямы draga Ryssarne not om hösten och man ser wid dem tidt och ofta balaganer af träd l. näfver – Vid *Karatus* är *Amyl* omk[ring] 2 sash[en] djup.

– Allt intill *Kondat* äga *Amyl* en ganska ringa bredd (10–20) sashen. Hon beledsagas hitintills³⁴¹⁴ å ömse sidor oafbrutet af berg³⁴¹⁵ och branta klippor, hv[il]ka äro utomord[entligt] pittoreska. Efter utloppet af *Kondat* ❖ widgar³⁴¹⁶ sig floden³⁴¹⁷ och stränderna blifva mera lågländta.

❖ 347

– Floden är m[yc]k[e]t krokig.

– Strid och full med smärre poroger. Dessa af-taga i nedra loppet och flodens strömkraft förminskas betydligt.

– I sitt öfra lopp beledsagas *Amyl* å ömse sidor af bergsgrenar, h[vil]ka utlöpa från de Sajanska bergen. Än löpa dessa på n[å]g[ot]t afstånd fr[ån] stranden, än störta de sig rakt i floden och bilda stundom branta³⁴¹⁸ klippor. Wid inloppet af *Kondat* bl[ir] stränderna lägre, men man ser ännu här och der enskildta berg och stenklippor. I trakten af *Tjuch-Tjet* ser man på v[en]stra sidan vidstr[äckta] kärr, bl[and] h[vil]ka ett upp-gifves äga i längd 25 verst. Tat[ar]erne förmoda att detta kärr fordome varit en sjö.

☞ 348

— Wattnet i öfra loppet är m[yc]k[e]t klart men nedanföre grumligt i anl[edning] af ☞ det myckna guldvaskeriet.

— Vegetation: ofvanom utl[oppet] af *Chaidesuk* är gran (елникъ) det förnämsta trädslaget (v[enstra] s[idan]). Nedanföre a försvinner granen och пихта träder i dess ställe. Dessutom ser man *poppel*, björk och ceder, samt vid stränderna af Amyl: *al*, *asp*, *vide* och рябина. Lärkrädet frodas ej vid Amyl, men *asp* och *häg* finnes i ymnighet. *Furan* växer ej ofvanom *Kyndat*³⁴¹⁹ wid sjelfva Amyl, men väl wid fl[ere] bland dess bifl[oder], sås[om] *Izindjul*, *Chaidesuk* m. m. Nedanom *Kyndat* ser man furar äfven vid Amyl.

— Amyl bildar hvarje år nya protoker och förändrar sitt lopp. Dess gamla bana k[al]l[a]s саррица. Dets[amma] gäller äfvenom *Abakan* och andra floder.

☞ 349 ☞ Obs. *Тонолъ*, poppeln börjar visa sig litet ofvanför fl[oden] *Kondat* och fortgår sedan hela floden utföre

Obs. Nedanom *Tjookur* grenar sig Amyl i fl[ere] prot[oker] och stränd[erna] bl[ir] lägre.³⁴²⁰

Obs. Ju lägre ned man seglar på Amyl, den mera aftaga barrträden. Stränderna bl[ir] utomordentl[igt] fruktbara – äfven finnes ett stort antal vackra, gräsrika holmar. Dock äro de enda innewånarne [vid] fl[oden] Guldsökarne, h[vil]ka anlagt utom vaskerierna 7 så kallade заимки på ett afstånd af vid pass 50 v[er]st ofvanom utloppet af Karatus.

— De förnämsta fiskarter³⁴²¹ så väl i Amyl som andra till Jenis[ej] infall[ande] bifl[oder] äro i öfra loppet: *harjus*, *ljenok* och *taimen* samt utom dem i det nedra gädda, abborre, sik, lake m m)

3419 NB. The Kindat, a different river from the Kandat. See p. 1340.

3420 The branches of the river begin between the points where the rivers Šadat and Širyštyk flow into it. (TS)

3421 *fiskarter* || bifl[oder]

- 3422 No tributaries to the River Amyl are listed at present between the rivers Semirečka and the Berězovaja. (TS)
- 3423 'Sagdem-köl || 1. s[am]ma ås || 2. 'Sagdem-o3e
- 3424 venster || hög[er]
- 3425 höger || venster

❖ 350 ❖ *Bifloder till Amyl nedanom Semirätschka.*

Kös'ködjul, fr[ån] venster (fr. *Tjookur*[])³⁴²²

Potkin, fr. venster (fr. *Tjookur*)

Beresowa, fr. höger, från berget *Tjytjin*.

Kondát, fr. höger. (fr. en taskyl).

Djibidján, fr. venster (fr. *Tjookur*, ur s[am]ma ås som *Potkin*)

Ķara djul, från 'Sagdem-Taskyl.

Turta fr. höger (från 'Sagdem-köl³⁴²³ – en sjö på 'Sagdem-Taskyl.[])

❖ 351 ❖ *Kazer suk*, fr. höger, ur ett litet berg.

Ylyk suk, fr. höger, fr. *s[am]ma berg* Ķara sen 15 v[eršt] lång.

Kyndat, fr. höger, 25 v. lång från ett litet berg. Ur s[am]ma berg flyter *Tyrdej*

Bogdat, fr. höger ut ett högt berg: *Ygejäng* – fl[oden] 25 v. lång.

Tjux-Tjet, från venster (1 veršt nedanom *Bogdat*) – ur *Tjookur*.

Красная рѣчка, fr. höger, ur *Ygejäng*

❖ 357 ❖ *Schadát* fr. venster fr. Djillix Taskyl 200 v[eršt] lång – ur sjön *Bulan köl*

Scheres'tex, fr. venster – 10 veršt lång.

Konduluĵ, fr. venster³⁴²⁴ – liten (15 v[eršt]) från ett litet berg.

Saap, fr. höger³⁴²⁵, fr. *Ygejäng*

Koop fr. *Turan-Taskyl* 100 v. lång

Karatus, fr. höger – 20 v. lång

Karatjuga, it. en liten flod

Kazir.

❖ 352 ❖ *Matorer (Maador)*

[—]De Chinesiska *Matorerne* förtälja att de fordom voro ett folk med de Ryska, och hos de sistnämnda finnes den trad[ition] att vid³⁴²⁶ Chines[iska] gränseregl[eringen] 200 Matorer (af inalles 400) tillfallit *China*.

— Matorerna bodde fordom i³⁴²⁷ bergsbygden (under taskylerna *Kyrky Taskyl, Koorom, Koodur* vid floderna *Kuks'in, Kaidesuk, Syrty Kem* m. m. De lifnärde sig genom jagt, sarana och kondyk. Boskap ägde de icke.

❖ 353 — Ärligen samlades de att betala sin skatt vid *Kis taiga*, en hög taskyl wid *Kootur*. Men emedan detta föll ❖ sig besvärligt för Ryska styrelsen, drefvos Matorerna³⁴²⁸ ifrån bergsbygden att³⁴²⁹ bo lägre ned på *Amyl*. Man nämner ännu många st[ällen], der Matorer tillförene bott, ex. vid klippan *Badán*, som har sjelfva sitt namn af en *Mador* vid namn *Badan*. De sägas varit m[yc]k[e]t talrika, men på ett enda år drogo de af en farsot, uppkommen (sås[om] Matorerne påstå) med anledning deraf, att de började äta bröd. Nu finnas blott vid³⁴³⁰ pass 15 Matorer, hvilka lefva i³⁴³¹ *Karatus* och angränsande byar.

❖ 354 Under sin vistelse wid *Amyl* sägas Matorerne äfven hafva ❖ idkat fiskafänge.

— Enligt sin fordna sed gå somliga³⁴³² Matorer ännu på jagt ända till taskylerna, i s[ynner]het om *hösten*. Annars gör man tre jagtresor till nämnda taskyler:

3426 vid || d[e]

3427 i || vid

3428 *Matorerna ifrån* || de här[ifrån]

3429 att bo || till Kara

3430 vid pass || 10

3431 i || omk[ring]

3432 *somliga Matorer* || Matorerna

- 3433 *en ulus* || 1. ~ || 2. *uluser*
 3434 *hvilken [...]* försvunnen || hvilka
 nu äro försvunna
 3435 *Karatjuga* || nuw[arande]
 3436 *deras* || så <----agandes>
 3437 *jägare* || och
 3438 *i* || hos
 3439 *vid* || rik
 3440 *ngt* || <- -->
 3441 *lärkträd* || barkt[räd]

1. om *våren* på skara, för att fånga renar och äfven soblar, som uppdrifvas af hundar i träd och skjutes med bössa.
2. Om *sommaren* skjuter man, elg, ren, сынъ, get (kora), björn etc. men ej *sobel*, som då har svagt hår.
3. Om hösten skjuter man *sobel*, *utter*, *ekorre* och hvad som i öfrigt förefaller. Äfven jägar man bäfrar på Sojotiska sidan.

☞ 355 ☞ [—] De nuwarande Madorerne hafva helt och hållet förgätit sitt språk.

— 10 verst ofvanom byn *Karatus* eller den *Schadatska* förposten finnes vid Karatus en så k[al]-l[a]d **Мадорскій степъ**. Här bodde fordom Madorer i en³⁴³³ *ulus*, hvilken³⁴³⁴ nu är försvunnen. Om vintern nomadiserade de vid *Karatjuga*³⁴³⁵ (nuw[arande] Sagaiska поселение), **Numurtux** (en liten flod som infaller i Karatus) m. m. Karatus war deras³⁴³⁶ residens.

— De gamla Madorerne voro väldiga jägare³⁴³⁷. Många bland dem lefde hela året om i³⁴³⁸ skogar.

☞ 358 ☞ *Amyl*

är i nedersta loppet (nedanom Karatus) vid³⁴³⁹ pass 50 saschen bred och 2–3 sashen djup. Ställen finnas ännu här, som kunna öfverwadas. Emellan Karatus och Katjulka finnas m[ån]ga protoker, men vid sjelfva utloppet finnas inga protoker. Stränderna af *Amyl* äro m[yc]k[e]t fruktbara och gräsrika; skogen består mest af björk och wide, n[å]g[o]t³⁴⁴⁰ fura, ceder och lärkträd³⁴⁴¹ på högra sidan men ej på den venstra.

❖ 359 ❖ *Katjulka.*

en Rysk by af 20 hus wid en gren af Amyl 3 veršt ofvan utloppet af Amyl. Denna by består af *Осѣдлые*, *h[vil]ka* förut tillhört Katsch[inska] domen under³⁴⁴² namn af ”Верхне-Тубинский аймакъ”

Alla³⁴⁴³ hithörande familjer härleda sitt urspr[ung] fr[ån] 2 familjer:

Копонов och *Kuragina*

Dessa familjer finnas äfven i Kuragina samt dessutom *Djamódow*. Alla dessa hafva redan i 12 år varit *осѣдлые*.

Obs. Dessa äro afkomlingar af de gamla *Tubintserna*.

❖ 360 ❖ *Kaideng l. Kandakowskoj ulus*

af *kai* och *deng*, Oštj[akiska] folk

Denna uluss lefver³⁴⁴⁴ nu i *Katjulka* och är m[yc]k[e]t fåtalig. Deras urspr[ungliga] bopningsplats var *Kazir* och *Kizir* samt deras bifloder. I fornda tider, berättar man, var d[en]na ulus mycket talrik; men en stor mängd af dem gick³⁴⁴⁵ uppför Amyl till Sojoterne, wid den tid ”когда землю раздѣлила”. De äldsta gubbar weta ej om annat språk än Tatariskan.

— I³⁴⁴⁶ äldsta tider bodde *Kaideng* wid *Kazir*, men i en sednare tid stod deras uluss wid *Kizir*,
 ❖ 361 ❖ en protoka, som nu kallas *Djarbatoj*. Här blefvo de öfverfallna och plundrade af arbetare fr[ån] *Irbinska* savoden³⁴⁴⁷ och nödgades bop sätta sig vid *Katjulka-by*.

— Alla de Kandak[owska] Tat[arerne] äro döpta och m[ån]ga bo i hus.

3442 *under* || och

3443 *Alla* || af

3444 *lefver* || är

3445 *gick* || ~ (i följe af n[å]g[o]t krig)

3446 *I* || De

3447 The village of Bol'saja Irba at N54°4'42" E92°56'16". (TS)

- 3448 *Tatt.* || ~ öf[ver]hufvu]d ?
 3449 *utloppet* || ~ af
 3450 The *Petkadjul* most likely means the River Sobolinka 221 km from the mouth of the Kazyr. Cf. the list below. (TS)
 3451 Castrén listed the tributaries of the River Kazyr proceeding downstream and marking the ones joining the river from the right-hand side with *a*) and from the left-hand side with *b*).
 3452 *en taskyl* || ett ber[g]
 3453 The River Bazybaj 202 km from the mouth of the Kazyr. Its length is 69 km. (TS)
 3454 The River Rybnaja 200 km from the mouth of the Kazyr. (TS)

– De äro af Oštj[akisk] härkomst h[vil]k[e]t bewisas af deras Oštj[akiska] namn 2. af deras granskap med de salbinska Oštj[akerne].

– Medan de Kandakowska Tat[arerne] bodde i skogen, egde de hvarken hästar eller boskap.

– Deras språk närmar sig till Sojoternes = Matorernes.

– De fiskade fordom, liks[om] Sojoterne, med nät af häst-tagel.

– Tat[arerne]³⁴⁴⁸ begagnade fordom näfver-båtar – uttr[yckeligen] säges detta varit fallet med de Kandakowska.

– Ifrån *Kaideng* härst[amma] bönderna i byarna *Katjulka* (wid Amyl) och *Karagina* (l. Kuragina) wid Tuba. Dessa bönder äro ännu осѣдлые

❖ 362 ❖ *Kazir*

Den tager sitt ursprung ur ett och samma berg, sås[om] *Birjusá*. Äfven åsen k[al]l[a]s *Birjus* (?). *Kazir* är ej så strid sås[om] *Amyl*, dock finnas äfven här några betydliga poroger. Floden anses wara farbar ända till *Petkadjul*. Ifrån *Petkadjul* till utloppet³⁴⁴⁹ räknas 3–4 dagsresor (omkr[ing] 200 verst).³⁴⁵⁰ *Kazir* upptager följande bifloder:

*fr[ån] höger och venster*³⁴⁵¹:

a) 1. *Petka-djul*, en liten flod, 15 v[erst] lång, ur en³⁴⁵² *taskyl*.

a) 2. *Baaze-baj* (Baazebaj), 100 verst, ur en *taskyl* *Baazebaj*³⁴⁵³

hv[il]ka höra till de största bifloder.

- ❖ 363 ❖ b) 3. *Kaidenzi*, fr. venster 2 v[erst] nedanom *Baazebaj*. *Kaidensi* är af samma storlek som *Baazebaj*,³⁴⁵⁴

- a) 4. *Kitet*, fr. höger, 15 verßt nedanom *Kaidenzi*, är vid pass 100 verßt lång³⁴⁵⁵, större än *Kaidenzi*, tager sitt urspr[ung] ur ett³⁴⁵⁶ och samma berg såsom *Baazebaj*.
- b) 5. *Baager Tajat*, från venster, 18 v[erßt] nedanom *Kitet*, ur en taskyl – en liten flod – vid pass 50 v[erßt].³⁴⁵⁷
- a) 6. *Taaberak Tajat*, fr. höger, 25 v[erßt] nedanom *Baager Tajat* – omkr[ing] 100 v[erßt] lång³⁴⁵⁸ – ur en och s[am]ma ås som *Kitet*.
- ❖ 364 ❖ a) 7. *Tyk-Tjet*, fr. höger, 20 v[erßt] nedanom *Taaberak Tajat* – liten flod – tager [sitt ursprung ur en] sjö³⁴⁵⁹: *Teeger köl*, som är vid pass 13 v[erßt] lång, 5 v[erßt] bred – en af de största sjöar.
- a) 8. *Madjar*, fr. höger, 3 v[erßt] nedanom *Tyk-Tjet*, från en sjö, som äfven benämnes *Madjar*, 3 v. lång. Floden *Madjar* är 70 v. lång.³⁴⁶⁰
- b) 9. *Tajat*, fr. venster, 6 v[erßt] nedanom *Madjar*, ur *Kamys'-taskyl*;³⁴⁶¹ fl[oden] är 40 v[erßt] lång.
- ❖ 365 a) 10. *Toogos aazer*, fr. höger, ❖ en liten flod, ur ett berg (K̄ara-Taiga)
- b) 11. *Taabendjakāk*, fr. venster en obetydlig flod, ur ett berg (Tarbat)³⁴⁶²
- b) 12. *Kyrät*, fr. venster, en liten flod, ur ett berg.³⁴⁶³
- a) 13. *Kêzel djul*, från höger, ur ett berg – en liten flod.³⁴⁶⁴
- a) 14. *Kizir*, från höger, ur en³⁴⁶⁵ ås, en lika stor flod som *Kazir*, Den upptager följande bifloder:
- ❖ 366 ❖ 1.–3. *Kizir* uppkommer genom en förening af tre små floder, som i sin mynning kallas: *Yz bilter*.
- b) 4 *Ylgy* från venster – 50 v[erßt] lång – ur berg.

- 3455 The River Nižnij Kitat 187 from the mouth of the River Kazyr. Its length is 60 km. (TS)
- 3456 ett [...] berg || ett tasky[l]
- 3457 This may be the River Čet 167 km from the mouth of the River Kazyr or some river not listed at present. (TS)
- 3458 The River Tajat or Konnyj Tajat 143 km from the mouth of the River Kazyr. Its length is not more than 39 km. (TS)
- 3459 Mscr: tager sin sjö
- 3460 The River Možarka/Tagosuk, discharging into the Kazyr 65 km from the mouth of the latter. Its length is 106 km. (TS)
- 3461 The River Verxnye Tajaty 57 km from the mouth of the Kazyr. (TS)
- 3462 Not listed at present. (TS)
- 3463 The River Kurjatka 28 km from the mouth of the Kazyr. (TS)
- 3464 The River Kinzeljuk 25 km from the mouth of the Kazyr. (TS)
- 3465 en ås || ett och samma ås som

- 3466 The River Nička, running into the River Kizir 92 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3467 The River Šinda, discharging into the Kizir 79 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3468 The River Džeb' or Bol'saja Džeb' 62 km from the mouth of the Kizir. (TS)
- 3469 The River Kaspā 54 km from the mouth of the Kizir. At present, only two rivers are listed between the river Kaspā and Imiss (the Mul'ga and the Krasnaja). (TS)
- 3470 Castrén wrote the letter *x* above the letter *ķ*, without striking out the original letter.
- 3471 The River Imiss 10 km from the mouth of the River Kizir. Its length is 30 km. (TS)
- 3472 The River Šabalyk 3 km from the mouth of the Kizir. Its length is 12 km. (TS)

❖ 367 ❖

- b) 5. *Alta suk*, fr. venster, 100 v[eršt] nedanom Ylgy – ur en sjö: *Kazel köl*, 5 v. lång.
- a) 6. *Teĳtjeng djul*, fr. höger, 200 sash[en] nedanom *Alta suk*
- b) 7. *Ataiga* fr. venster, 6 v[eršt] nedanom Tekt[jeng] d[jul] 5 v. lång.
- a) 8). *Niskä*, från höger, en stor, farbar flod – 100 veršt lång – ur en sjö.³⁴⁶⁶
- b) 9. *Bulbeigá*, från venster – 10 veršt ned[anför] *Niskä*. – en liten flod, 7 v[eršt] lång Ur *Molm* (Moolom) taskyl.
- a) 10). *Simdä*, fr. höger, en stor, farbar, 100 veršt lång flod. Ur en taskyl. Man färdas 5 dagar uppför denna flod. Dess källor äro helt nära till *Mana*.³⁴⁶⁷
- b) 11. *Byrny*, fr. venster, en liten 6 v[eršt] lång flod.

❖ 368

- a) 12. *Djep*, från höger, en stor ❖ farbar flod, 2. dagsresor uppför.³⁴⁶⁸
- a) 13. *Kospa*, fr. höger, en större flod – Ur ett berg.³⁴⁶⁹
- b) 14. *Kileng*, fr. venster, 6 v[eršt] lång ur en taskyl: *Tjilamdji*.
- b) 15. *Tooberak tux*, fr. venster, en obetydlig flod.
- a) 16. *Bagalak*³⁴⁷⁰, fr. höger, en liten flod.
- a) 17. *Köktä*, fr. höger, ur en stepp – en liten fl[od].
- b) 18. *Tenzebä*, fr. venster, en liten flod – ur ett berg.
- a) 19. *Maibet*, fr. höger, en liten steppflod.
- a) 20. *Djailor*, fr. höger, en liten steppflod.
- b) 21. *Imis*, från venster, en stor flod – 60 v[eršt] lång.³⁴⁷¹
- b) 22. *Sybulyk*, fr. venster, en liten, 6 v[eršt] lång flod.³⁴⁷²

❖ 369 ❖

❖ 370 ❖ *Suĥarlar*

– Wid *Idra* finnes en uluss, som k[al]l[a]s *Suĥar*[,] Pl[urals] *Suĥarlar*. Dessa äro urspr[ungligen] *Kamassintser*, h[vil]ka qwarst[adnade] i landet, sed[a]n deras renar störtat. Dessa lefva alldeles på s[am]ma sätt och befinner sig i s[am]ma läge, som deras grannar – de Salbinska Tat[arerne]. – Hafva ett ringa antal hästar, kor och får.

– De höra för ett närwarande alla till den *Tin-ska* ulussen af Katsch[inska] domen.

– De hafva helt och hållet glömt sitt språk, äro rena Tat[arer] och alla döpta.

❖ 371 ❖ *Tubalar*

kalla sig m[ån]ga³⁴⁷³ Sojot-stammar och bland dem äfven *Matorerne* (Mattar). Samma benäm[n]g äger den *Tubinska* ulusen på³⁴⁷⁴ Katsch[inska] steppen, och äfven de förryskade *Tubintserna* i³⁴⁷⁵ *Katjulka-by*. Då nu *Matorerne* voro *Samojeder*³⁴⁷⁶, så följer att äfven *Tubintserna* på Katsch[inska] steppen och öf[ver]h[ufvu]d hela den under namn af *Tubintser* kända stammen.

3473 *mga Sojot-stammar* || Sojoterna

3474 *på* || wid

3475 *i* || wid

3476 This sentence was underlined with red coloured pencil, but this may have been done by someone unknown after Cast-rén's death.

- 3477 Cf. Stuckenberg 1844: 482–484.
 3478 *strid* || ~ och bred
 3479 *sommaren* || våren till
 3480 *200* || *100* – Castrén most probably wrote *100* originally and changed it to *200*, not the other way round.
 3481 *mkt* [...] *och* || 1. både gräs[be-wuxna] || 2. mkt fruktbara och rika

❖ 372 ❖

D. 2. *Augusti* [g. st.]

afreſte jag från byn *Katjulka* R[yska] *Katschulka* i en liten båt *Amyl* utföre. 3 v[erſt] nedanom *Katjulka* inföll i *Amyl* fr[ån] *Kazir*^{lxiv}, som är både ſtörre och ſtridare än *Amyl*, hvilken sades wara af s[am]ma ſtorlek med *Kizir*

— Efter föreningen af *Amyl* och *Kazir* kallades floden

Tuba.³⁴⁷⁷

❖ 373

är en ſtor och ſtrid³⁴⁷⁸ flod. Dess bredd uppgifves om ❖ *sommaren*³⁴⁷⁹ och höſten till *200*³⁴⁸⁰ ſaschen på breda ſtällen och 50 på smala, men om höſten öfverſvämmas den på sina ſt[ällen] en ſträcka af 1–2 verſt.

Tuba flyter fram i ſtora så kallade *плёзы* eller *ſjårdar*, hvilka ſkiljas från h[varan]dra g[e-nom] så k[al]l[a]de *небероры*. *Fjårdarna* äro olika långa,

3–4 ſaschen djupa
 200 ſasch breda

❖ 374

De så k[al]l[a]de *небероры* är mycket ſtrida, blott 50 ſaschen vid pass breda och 3 *arschin* vid pass djupa. ❖ *Fjårdarna* wid *Tuba* bilda wanl[igtwis] ett antal holmar, hvilka äro bewuxna med björk och m[yc]k[e]t gräsrika. Wid ſtränderna ser äfven meſt öfverallt ſtörre och smärre höjder och kullar, som äro m[yc]k[e]t³⁴⁸¹ fruktbara och wanl[igtwis] bevuxna med björkskog. Ofta ser man äfven branta klippor ſtörta ſig ned i floden, och i dessa klippor träffar man ſtundom

lxiv. *Kazir* infaller i *Tuba* med 3 mynningar bland h[vil]ka den medlerſta är den ſtörſta.

inhuggna bilder och figurer t. ex. i klippan gent emot byn Tes, s[e] ned.

Obs. Om en klippa sträcker sig ut i floden i eg[enskap] af en udde och dervid förorsakar, att wattnet bildar ☞ hvirflar, kallas klippan³⁴⁸² быкъ. Sådana finnas wid Tuba³⁴⁸³ tvenne:

1. Большой быкъ wid utloppet af Kazir. Hvirfveln³⁴⁸⁴ wid denna Schylla³⁴⁸⁵ är om wären wid högt watten m[yc]k[e]t farlig och svår att komma ifrån. Klippan kallas af Tat[arerne] *Kandagai*.
2. Малый быкъ, numera³⁴⁸⁶ icke n[å]g[o]n betydande, hvarvid numera ingen hvirfvel förefinnes emedan floden har förändrat sin bana.

Obs. Äfven Tuba har egenskapen att ofta förändra sina banor

☞ 376 ☞ [–] I *Tuba* saknas ossetra och sterläd, men deremot förekomma *taimen*, *harjus*, *ljenok*, *язъ*, *елецъ*, sik, gädda, abbore, lake etc.

– Fiskafänget bedrifves med not, nät, krok.

– Wid Tuba består befolkningen af idel *Ryssar*, bland h[vil]ka soml[iga] likwäl varit Tat[arer] och nu k[al]l[a]s Осѣдлые. Af detta slag äro³⁴⁸⁷ byarna *Katjulka* och *Kuragina*. I flera andra byar finnas äfven ensk[ildta] familjer af Tat[arisk] härkomst men de fl[esta] bestå af genuina *Ryssar*. Många bl[and] dem hafva ☞ i äldre tider bl[ifvit] deporterade fr[ån] Jenisej för att lefverera³⁴⁸⁸ förnödenheter till *Irbinska* jernbruket. Genom³⁴⁸⁹ dem anlades byarna: *Katjulka*, *Kuragina*, 'Salobolny *Tes* m. fl.

3482 *klippan* || st[ället]

3483 *Tuba* || Amyl

3484 *Hvirfveln* || Denna

3485 In the Ancient Greek tradition, Scylla was a monster in the Strait of Messina between the tip of Italy and Sicily. On the other side of the strait there was the whirlpool known as Charybdis. Here Castrén is comparing the rock to the monster. Encyclopædia Britannica Micropædia 10: 576 [Scylla and Charybdis]. (TS)

3486 *numera* [...] *ngn* || som numera icke är af *ngn*

3487 *äro* || af

3488 *lefverera* || gå

3489 *Genom dem* || 1. Af de[m] || 2. Just d[e]

- 3490 Šalobolino is situated at N53°56'30" E92°17'1". (TS)
- 3491 According to Castrén, the same as Kavkazskoe. See the following one. There is, however a small village at N53°54'7" E92°8'55". (TS)
- 3492 Kavkazskoe is situated at N53°57'51" E91°55'50". (TS)
- 3493 *Листвеговская* || Лѣсебоговская
- 3494 *Нјенгза*. || ~ ¶ 7. Б
Listvjagovo is situated at N53°58'52" E91°39'5". (TS)
- 3495 Kočergino is situated at N53°48'57" E92°29'24". (TS)
- 3496 Present-day Pojlovo at N53°50'38" E92°27'4". (TS)

Byar wid Tuba:

[a)] På högra sidan

1. Karagina l. Kuragina
2. Artemjewa
3. 'Salobolina, eg[entligen] wid Schuscha³⁴⁹⁰
4. Кохлы³⁴⁹¹
5. Кавкаская³⁴⁹²
6. *Листвеговская*³⁴⁹³. Tat[ariska] *Нјенгза*.³⁴⁹⁴

☞ 378 ☞ b) På venstra sidan.

- a) 1. Малцовская
- b) 2) Kotjergina³⁴⁹⁵
- c) 3. Schoschinsk
 - 4 Tesinska volosten
 5. *Gorodok*
 6. Потрожилова.

I ordning

1. *Karatus*, venster
2. *Katjulka*, höger
3. Kuragina, höger
4. Малцовская, venster
5. Kotjergina, venster
6. Schoschinsk, venster
7. Artemjewa, höger³⁴⁹⁶ } nästan gent emot
h[varan]dra
8. Schalabolina, höger
- 9 Tes, venster
10. Кавкаская = Хохлы, höger.
11. *Gorodok*, venster.
12. Потрожилова, venster

❖ 379 ❖ Tuba upptager följande bifloder:

1. *Irba* från höger. Här finnes den Irbinska jern-savoden, som nu ej är i gång. *Irba* upptager från venster *Berezowka*, 10 v[erst] ofvan mynningen af *Irba*. Wid utloppet af *Berezowka* står på högra sidan en by, som äfven benämns *Berezowka*

2. *Schuscha*, en större flod, som tager sin uppr. ur berget *Tjukluk*. Wid *Schuscha* finnas tre byar: *Djetlow* (öfverst), *Kurgantschik* och *'Salobolino* (2 verst ofvan utloppet[]). ❖
 380 *Schuscha* upptager från f höger en liten flod *Salba*, som upprinner ur ett berg: *Kylbys tag*. Här tager äfven *Idra* sin upprinnelse. Wid *Salba* finnes blott en Tatarisk uluss, Мало-Вайгудовскій.

3) Inga betydligare bifloder

❖ 381 ❖ D. 3–6 Augusti [g. st.]

afreste ifrån *Katjulka* öfver *Kuragina*, *Salobolino*, *Tes* och *Minusinsk* till *Katschinska* domen.³⁴⁹⁷ Träffade här en Ingenieur officer³⁴⁹⁸, som meddelade följande uppgifter om *Abakan*.

Abakan k[al]l[a]s i sitt öfversta lopp *Болшій Абаканъ*, till skillnad fr[ån] dess³⁴⁹⁹ biflod *Малый Абаканъ*. Den stora *Abakan* tager sin upprinnelse ur de *Teletska bergen* blott 2 dagsresor ifr[ån] *Телетское озеро*. Den upptager

1. *Maloj Abakan*, från höger, kommande ifrån trakten af de *Sabinska bergen*.

❖ 382 ❖ 2. *Ana*, från höger.³⁵⁰⁰

3. *Djabas'*, som upptager *Чаханъ*. v[enstra] s[idan]

3497 Castrén was in Tes' around 5/17 Aug. See his letters to Rabbe and Sjögren in the volume of letters in this series.

3498 Most probably Colonel Fallenberg, whom Castrén names later in his notes.

3499 *dess biflod* || en liten

3500 The River Ana/Ona/Munganš-xol' runs into the River Abakan 231 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3501 *Абалаковскаго* || ~ (T[atariska]
 3502 är [...] fåtalig || har i det när-
 maste utdött
 3503 *Jerba* || ~ (Tat. Dje

Den 7 Augusti [g. st.] afreste jag åter ifr[ån] Katsch[inska] domen och gjorde halt 20 verst fram på steppen hos en Tat[ar] som egde 40 tabuner, 1,200 kor etc. Tat[aren] var ej sjelf hemma, men en blind man gaf mig hosfölj[ande] upplysningar om de Tat[ariska] ulusserna:

❖ 383 ❖ *Katschinska Uluser.*

1. *Абалаковскаго*³⁵⁰¹ bestod fordom af två slägter: *Djaarennár*, och *Djiltaglar* (Djылtagлар), men slägten *Djyltag* är³⁵⁰² numera m[yc]k[e]t fåtalig. Den var fordom ryktbar genom sina Schamaner, och namnet synes tillkännagifva, att de woro af Samojed[isk] härkomst jfr. *Jilsi* i Samojed[erne]. Både *Djiltag* och *Djaarennar* tillhörde fordom Kojbaliska ❖ domen, hvilket ytterl[igare] bevisas deras otatariska härkomst. Märk namnet *Djaaren* Sam[ojediska] *Jaran*.

❖ 384

— Både *Djaaren* och *Djyltag* uppehålla sig vid *Abakan*, *Bidja*, *Byry* (inf[ödingar] i *Uibat*), *Jerba*³⁵⁰³ o. s. v. För det närw[arande] finnes höger om Jenisej ingen af dessa slägter jfr. Klapproth.

— Både *Djaaren* och *Djyltag* weta förtälja, att de ej inflyttat från Katscha, och påstå sig från urminnes tider hafva bott vid *Byry* och *Jerba*.

❖ 383 ❖ Obs. I. *Djaaren* är det Samojed[iska] *Jaran*, *Samojed*.

II. *Djaarennar* och *Tinnär* – dessa två ulusser tillhörde fordom Kojbalerne.

❖ 385 ❖ 2. *Шалошина 1^а половины*, bo wid *Abakan*, *Jenisej* och *Ijus*, samt höra till ant[alet] af de från Katscha invandrade genuina Tat[arerne]. De kalla sig sjelfva: *Аќ-Касќа* l. *Аќ-Касчќа*.

3. Шалoшина 2ⁱⁱ пол[овины]. Tat[ariska] *Ys-Kas̄ka*³⁵⁰⁴ d. ä. *Ijus-Kas̄ka* bo till meſta delen wid *Ijus*, *Kamys'ta*, *Abakan*,³⁵⁰⁵ *Œenisej* och *Uibat*.
4. Яруеско-Остинской, eller vanl[igtvis] Остинской (läs Астинской) Tat. *Djaſteĵ*. Denna ulus³⁵⁰⁶ är, såsom ſjelfva namnet utviſar, s[amman]ſatt af 2 ſlägter: *Djaaren* och *Djaſteĵ*. Bland dem är troligen h[varan]dra af främmande urprung, ty namnet ❖ *Djaſteĵ* l *Jaſteĵ* och R[yska] Остинской erinra på det tydl[igaſte] om namnet *Oſtjak*. Dessa ſlägter bo till ſtörſta delen wid *Ijus*, få wid *Abakan* m. m.
5. Мунгатовскаго är boende wid *Ijus*, Tat. *Izer* Pl[uralis] *Izerlär*, ſäga ſig vara urſpr[ungli-]gen] *Katschinska* och bo wid *Abakan*, *Uibat*, ſtörſta delen wid *Ijus*
6. Татаровскаго Tat. *Бурыт* (af fl. *Буры*), bo wid *Ijus*, *Карыс'*, *Abakan* o. s. v.
7. Тамешевскаго Tat. *Ара*, = de gamla *Arinerne*, wid *Ijus* och *Abakan*.³⁵⁰⁷
- ❖ 387 ❖ 8. Тинскаго Tat. *Тин* hörde³⁵⁰⁸ liksom абалаковскаго fordom till *Kojbalska* domen och äro förmodligen af *Samoj[edisk]* urſpr[ung] Större delen af denna uluſſ är boſatt wid *Bidja*, och *Œerba*, *Kuĵ-sug* och *Son*
- Obs. Till antalet af dem höra äfven de så k[al]-l[a]de *Suĵarlar*, ſom bo wid *Idra* och äro en afkomma af *Kamasintserna* v. s.
9. Кубановскаго Tat. *Сока* Pl. *Sokalar*, wid *Abakan*, *Œenisej*, *Bidja*, *Ijus*, *Карыс* (faller i *Ijus*) och *Tuĵim* (i *Ijus*).
- ❖ 388 10. Тубинскаго. Tat. *Кыргыс* l *Kerges*, Pl. *Кыргыſтар*, bo nuförtiden wid *Abakan*, *Uibat* och *Œenisej*. Hit höra

3504 Caſtrén wrote *sch* above the ſecond s.

3505 *Abakan*, || *Abakan* och

3506 *ulus* || ſlägt

3507 *Abakan*. || ~ <----->

3508 *hörde* || war

1. åtskilliga från Katscha invandrade familjer.
2. Åtsk[illiga] *Tubintser* l. *Tubalar* (= Matorer = Samoieder)
3. Några qvarst[ående] Kirgis-familjer
4. En ifr[ån] Tomsk infl[yttad] Samoied.

✠ 389 ✠ *Jenisej*

Bifloder

1. *Abakan*, från venster
2. *Tuba*, från höger
3. *Bidja* ifrån venster
4. *Koks'a* från venster.
5. *Syda*, från höger

☞ 391 ☞ *Minusinska kretsen.*

N° 5.

☞ 393 ☞ D. 7 *Augusti* [g. st.] tog jag in i flera bland de oräkneliga ulusser, som äro kringströdda på Katsch[iniska] steppen och hamnade om aftonen i en uluss vid *Uibat* 15 v[erst] ofvan utloppet. Här funnos inom en inhägnad 3 tält som tillhörde tre gifta bröder, hvilka utgjorde en³⁵⁰⁹ och s[am]ma familj. Öfverraskad att finna dem bo i skilda tält började jag examinera min husvärd angående detta förhållande och erhöll följ[ande] upplysningar i ämnet:

1. Hvarje gift familj bor ovilkorligen i ett särskildt tält.

☞ 394 2. Så snart n[å]g[o]n medlem³⁵¹⁰ af fa[miljen] gifter sig, måste han ovilkorligen bygga sig ett skildt tält.

3. Icke en gång gifta bröder kunna bo tillsammans

4. Ogifta söner bo tillsammans i fadrens tält.

5. Om efter sönerns giftermål enigheten fortfarande råda, blir egendomen odelad, men³⁵¹¹ ofta skiljer sig likväl den äldsta sonen, tager sin andel ur boet och lefver åtskills.

6. Så länge egendomen är odelad, lefva alla söner och bröder säs[om] ett hushåll, äta wid s[am]ma bord[,] d. ä. antingen hos fadren, eller om han är död: hos den äldsta brodern[.]

☞ 395 ☞ I sammanhang härmed förtäljde min husvärd, att

1. att Svärfadren åtnjuter en utomordentlig aktning hos sina sonahustrur

2. och att hans äldsta son äras i det närmaste på s[am]ma vis.

3509 *en och sma* || *sma*

3510 *medlem af familjen* || *af sönerna*
eller *brö[der]na*

3511 *men* || *och*

3512 öfver || på
3513 dörren || tält[dörren]

Såsom bevis på d[en]na aktning anfördes, att sonahustrurna i svärfadrens och den äldsta sonens tält alldrig våga sig på den venstra sidan om tältet, utan hålla sig till höger om dörren.

Obs. Denna aktning tillfaller äldsta sonen, antingen fadren lefver eller är död.

396 Wid min ankomst till ulussen inbjöds jag af en, den äldsta son i hans tält. Wanl[igt] blir man inbjuden i fadrens tält, men här war fadren redan död, och dessutom har jag alltid gjort den anmärkning, att den äldsta sonen bor bättre än hans fader.

— Det ifrågawarande tältet var alldeles nytt, högt och teml[igen] rökfritt – inredt på vanl[igt] sätt men utmärkt renligt och väl möbleradt. Här stod kista uppå kista och skrin på skrin, det ena blankare än det andra. Brokiga mattor hängde rundtomkring tältet öfver³⁵¹² de hyllor, som voro betäckta med allehanda skräp. På venstra sidan om tältet, som tillhör männerna, var till 397 det mesta uppfyllt med kistor. På den högra sågos utom kistor, närmast till dörren³⁵¹³ en hylla full med blanka kittlar, thekök, kaffe-pannor och porcellins-kärl.

Obs. Tältdörren är alltid belägen åt öster. Gentemot denna befinner sig en divan, som i det närvarande tältet bestod af 9 tjocka vojloksmattor, kantade med rödt, blått och grönt kläde och sammet. Framför divanen hängde en sänggardin af brokig kattun.

✓ Obs. I sommartältet är rökhålet fyrkantigt; i vinter-tältet rundt, så framt tältet består af vojlok.

398 I det här i fråga varande tältet war allt snyggt och ordentligt. Hvad som likwäl stötte ögat, woro³⁵¹⁴ öfwerlefvorna af en nyligen slagtd häst, h[vil]ka³⁵¹⁵ lågo i sin blod vid dörren. På min tillfrågan om värden sjelf [om]³⁵¹⁶ hästkött svarade han, att hästen var slagtd för arbetsfolkets räkning³⁵¹⁷, och att han sjelf såsom³⁵¹⁸ Christen folk höll det för synd att förtära hästkött, ehuru det war mäktigare och mera födande än all annan köttmat.

— Sedan jag intagit min plats och kommit mig väl i ordning församlade sig allt manfolk för att se på mig och sedan de sett sig mätta, blef jag åter allena med värden och samtalade med honom i hvarjehanda ämnen. Sednare mot aftonen infunno sig äfven åtskilliga unga flickor, hvilka sågo på mig med mycken nyfikenhet. Ehuru deras sällskap 399 intresserade mig wida mera än de allvarsamma Tat[arernes], jagade dock min husbonde samtliga qvinnspersoner ut på dörren under försäkran, att jag war en m[yc]k[e]t stor herre och att det ingalunda anstod små väskor att träda inför mitt anlete. Snart förfogade sig äfven husvärden ut ur tältet och lemnade mig allena med mina papper. Emellertid framsmög helt oförmärkt en ung, ganska vacker, Tat[arisk] qvinnsperson och lade sig i divanen ej långt ifrån mig, som låg på golfvet och vid ett eldljus läste³⁵¹⁹ en bok. När qvinnan³⁵²⁰ gick till sängs, lade jag boken å sido och började se på henne; hon åter smålog och såg på mig, men ingendera 400 yttrade ordet. Så lågo wi nära en timmes tid mållösa, tills jag ändteligen släckte ut ljuset och lade mig till hvila. Qvinnan³⁵²¹ fortfor att hošta, men jag begrep ingen ting. Märkas bör, att hon var husvärdens hustru, gift blott för två veckor tillbaka. Sent in på aftonen kom ändteligen

- 3514 woro || war en
 3515 hka lågo || som låg
 3516 Mscr: åt
 3517 räkning, och || 1. sk[uld] || 2. räkning, m[en]
 3518 såsom || höll
 3519 läste en bok || 1. collationerade mina anteckningar || 2. upp-tecknade min rese
 3520 qvinnan || flickan
 3521 Qvinnan || F[lickan]

- 3522 *vara* || <-->
 3523 *betedde* || va[r]
 3524 *olika* || häftiga
 3525 *rösten*, || rösten och
 3526 See also p. 891.

wärden, lade sig vid sin hustru och frågade: "om", hvartill hon svarade "nej". Derpå följade ett hvisskande och slutligen ett snarkande. Äfven jag insomnade, men stördes snart uti min hvila af ett förfärligt trummande och tjutande, som lät höra sig ifrån steppen. Kor, får och hundar accompanjerade med sin musik till den gräsliga melodien, som framfördes i nattens mörker. 401 Jag trodde att n[å]g[o]n wansinnig war i rörelse; men snart öppnades min tältdörr och en röst frågade på bruten Ryska om det vore tillåtet för en Schaman att söka bot för sitt döende barn. Jag kunde naturligtvis ej vägra härtill, men bad likväl att sjelf få vara³⁵²² närw[arande] vid den magiska förrättningen, h[vil]ket ej tillstaddes. Jag frågade emellertid hvad Schamanen hade för sig och man berättade, "att han, utstyrd i den vanl[iga] Schamankostymen, sjunger, trummar, hoppar omkring och öfver den sjukes bädd, besvärjer Aina, att han än trummar i tältet, än åter i nattens mörker springer såsom en 402 vansinnig ute på steppen, att han stundom betedde³⁵²³ sig såsom en rasande, skrek, betänderna o. s. v." Man kunde äfven i mitt tält sluta till hans olika³⁵²⁴ sinnesrörelser af de olika modificationerna i rösten,³⁵²⁵ trumslagets styrka och hastighet m. m.

— Schamanwäsendet börjades i mörkret och fortfor intill midnatten. På ljusa dagen anses det ej för tillständigt att fara fram med trollkonster.³⁵²⁶

Obs. Soj[oterne] sägas vara stora mestare i trollkonsten och berättas fordomtima ofta hafva sändt sina Aina på de Kojb[aliska] Schamanerne, hvilka med dem skola varit vid litet <lif>.

❖ 403 ❖

D. 8 Augusti [g. st.]

sände jag åtsk[illiga] personer att uppsöka n[å]gra enl[igt] Pallas i nejden befintliga sten-inscriptioner samt begaf mig äfven sjelf i s[am]ma afsigt ut på steppen. Halfva dagen voro vi i rörelse, men funno blott följande anmärkningsvärda antiqvaria

1.

3 v[er]st från Uibat, venster om floden, 15 v[er]st ofvan mynningen befanns en jättestor kurgan, som var 66 $\frac{1}{2}$ sashen i omkrets.³⁵²⁷ Dess höjd kunde ej noga bestämmas, emedan steppen var sluttande och gränsen emellan den naturliga upphöjningen samt kumlet ❖ ej utan gräfning kunde uppgifvas. Ofvan kurganstenarna, h[vil]ka utan tvifvel voro uppresta i den fasta jorden var kurganen vid pass 3 sashen hög. Rundt omkring kurganen befanns³⁵²⁸ stor mängd stenar, bland h[vil]ka [somliga] redan hade nedfallit, men blott de stående utgjorde 41 st. ./.. Detta kummel bildade i det närmaaste en kvadrat³⁵²⁹; i midten hade man anställt en ganska djup gräfning./..

❖ 404

På³⁵³⁰ en bland kurganstenarna kunde man med möda urskilja tre inhuggna menniskoanleten, af h[vil]ka tvenne voro tätt in❖wid h[varan]dra, men den tredje n[å]g[ot] på sida. Denna³⁵³¹ sten var ej af n[å]g[on]n betydlig storlek. En³⁵³² annan större kurgansten af schiffer var försedd med en inscription. Denna sten stod med sin smala sida emot kurganen; den var i sin öfra ända nästan spetsig och bredde sig allt mera emot roten. Framsidan var rätlinig med den utåtvända sidan något³⁵³³ böjd (\sphericalangle). Inscriptio- nen befanns på³⁵³⁴ den utåtvända smalsidan. I

❖ 405

3527 Castrén probably means the *Ujbatskij Čaa-tas I*, although it is situated further away from the mouth of the river than 15 versts and is three versts to the right from the river. In the publication of Castrén's notes in Aspelin 1901: 40 the location of the kurgan has indeed been corrected. Вадецкая 1986: 128. (TS)

3528 befanns stor || stod en utom ord[entligt]

3529 kvadrat || fyrk[ant]

3530 På [...] kurganstenarna || Bland kurganstenarna

3531 Denna || E[n]

3532 En || Den[na]

3533 något || 1. n[å]g[ot] || 2. hade unge[fär]

3534 på || bakom

3535 Also this kurgan can be dated to the Tagar Culture. (TS)

3536 Drawing and text KK Coll. 539:20 p. 15. The same inscription is also on p. 22–23 with text: [In beginning:] *Början* [Above the second mark:] Nb. Dessa tecken böra ställas någ[ot] högre, ty pappret rubbades. [Under the same mark:] Obs. Detta tecken är ett bomärke. [At the end:] *Slut* Obs. Samma tecken synas otydligt och ännu ett ~~ann~~ par andra.

The drawing of the inscription has been published previously as Aspelin 1901: Fig. 29.

3537 *nästan* || je[mn]

3538 *en sten* || ett sten-

3539 *Det* || B

3540 *kullstjelpt* || störtadt

hvardera ändan voro några tecken redan oläsli-
ga och i den öfra hade till och med stycken af
stenen bortfallit.³⁵³⁵

406

Denna inskrift är funnen wid floden Uibat. Bör-
jan och slutet äro defecta. Tecknet säges
vara ett bomärke.³⁵³⁶

406 2.

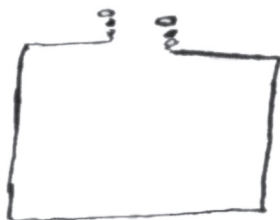
CONT.

Ej långt ifrån denna kurgan befanns en annan,
som var *nästan*³⁵³⁷ jemn med marken, icke af
synnerligen stort omfång, men utmärkte sig ge-
nom följande egenskaper:

1. Fanns på östra sidan af kurganen i h[var]-
dera ändan en³⁵³⁸ sten med m[enni]sko-
anlete. Det ena var inhugget i en slät sten
och n[å]g[ot] otydligt, det andra uthugget,
men m[yc]k[e]t groft, så att ända så näsa
ögon, mun och pan~~na~~ kunde urskiljas.
Begge stenarna voro mycket glatta, och
den ena med det otydliga, och såsom det
tycktes manl[iga] ansigtet var svårtadt
förmodligen af de offer, h[var]med bilden
blifvit besmord. I öfra ändan voro begge
stenarna spetsiga. Begge stenarna bestodo
af granit. Det³⁵³⁹ ena med det uthuggna
ansigtet hade blifvit uppgräfvat och låg
kullstjelpt³⁵⁴⁰ på marken.
2. Utmärkte sig kurganen genom en egen
farstulik utbyggnad på östra sidan. Den var
i ändan öppen och sidorna bestodo af någ-
ra vid h[varan]dra upprad[ad]e ste~~nar~~:

407

408

Obs.

— Man omtalade, att vid Abakan äfven fanns en sten med ett m[enni]sko-anlete.

— Ofta ser man på steppen kurgan-stenar, ått³⁵⁴¹ hv[i]lka man påtagl[igen] velat gifva n[å]g[o]n m[enni]sko-skepnad³⁵⁴², ehuru h[var]ken ansigte eller andra partier äro tydligt utmärkta.

— Dessutom ser man äfwen offerstenar, stående så väl vid kurganen, som äfven ett³⁵⁴³ st[ycke] afsidet. Anmärkningsvärda äro i s[yunner]-h[e]t tre offerstenar vid byn *Tes*, belägna på ett litet afstånd ifr[ån] en jättestor kurgan.³⁵⁴⁴ Dessa hafva eg[entligen] varit fyra, men den fjerde ligger för det närv[arande] kullstjelpet och krossad på marken. Stenarna äro fyrkantiga och stå den ena bakom den andra sål[edes]: . Wid den omförmälda stora kurganen ser man ock en ofantlig sten, som är:

4 arshin hög
3 arsh[in] + 6 tum bred.
6 tum tjock

Äfven d[en]na kurgan är i midten gräfd.

- 3541 *åt hvilka* || h[vil]ka
3542 *msko-skepnad* || likhet med
3543 *ett st.* || n[å]g[o]t
3544 Cf. earlier in this volume.

409

3545 *träffade* || möt[te]

3546 *Dessutom* || Tillik[a]

3547 10 || 9

3548 See also Castrén's letter to Rabbe, 5/17 Sept. 1847, in the volume of letters in this series.

❖ 410 ❖ — Sedan jag förjäfves hade sökt få reda på de af Pallas uppgifna inskrifterna, återvände jag till Katschinska domen och träffade³⁵⁴⁵ här en Tysk läckare: H[er]r Böttiger, som kokade mig potatis.

Obs

I Under d[en]na resa anmärkte jag här och der små magaziner af träd wid sommarstationerna, samt inhägnader för boskapen och gärdade ängsfält. Dessutom³⁵⁴⁶ berättade för mig en Tatar att han egde en vinter-boning med fem boningsrum.

❖ 411 ❖ II. *Svart* och *hvit* äro hos Tat[arerne] bestämningar, som äga sin ❖ tillämpning öfverallt i naturen, t. ex.

Svart och *hvit* skog

Svart och *hvit* fisk.

nb. Svart fisk k[al]l[a]s företrädesvis abboren jfr. i Tomska Samoj[ediskan] kara, abbore.

Den 10³⁵⁴⁷ Augusti [g. st.]

❖ 412 ❖ Reste jag ifr[ån] Katsch[inska] domen gina vägen öfver steppen till byn Lugawskoj och träffade på d[en]na väg flera Kojbal-ulusser. I en af dem blef jag öfverfallen af en full qvinna, som ville kyssa och omfamna mig.³⁵⁴⁸ I en annan ❖ låg jag öfver natten.

D. 11 Aug[usti g. st.]³⁵⁴⁹

Gick jag till fots 5 v[er]st vid venstra stranden af Jenisej och såg öfverallt Kojbaler sysselsatta med att berga hö. I sin ängsdrägt voro män och qvinnor m[yc]k[e]t svåra att åtskilja fr[ån] h[varan]dra, ty äfven qvinnorna buro på ängen korta skjortor, med gördlar kring midjan, likasom vanl[iga] pantalonger. Också såg man qvinnorna röka tobak i kapp med männerna. En om³⁵⁵⁰ hufvudet bunden duk och hårflätorna utgjorde vanl[igtvis], dock ej alltid, kännetecknet³⁵⁵¹ för qvinnorna.

413

— Under min fotvandring såg jag äfven en Rysk заимка, som bestod af några små byggnader med platta tak, samt ängsfolkets hö-tält Tat. *otaĕ R. станъ*.

Notanda.

— Såsom Soj[oterne] vistas äfven Tat[arerne] sommartiden³⁵⁵² ofta halfnakna. I tälten ser man alltid nakna barn.

— Många berg bära sitt namn af *Tura ex. Turan ħaja*, ofvan Minusinsk vid Jenisej.

— Tatariska qvinnor föda sina barn i s[am]ma tält, som de vanl[igtvis] bebo. Barnmorskor tillkallas alltid wid förlossningen. Efter barnets födelse anställes ett gästabad, i synnerhet om en son blifvit framfödd.

414

— Såsom en bl[and] Tat[ariska] hästars dygder omtalas, att de, om husbonden i fyllnaden nedfaller från ryggen, troget³⁵⁵³ stå vid hans sida tills han vaknat.

3549 See picture on p. 964.

3550 om || omb[unden]

3551 kännetecknet || hela åtsk[illnaden]

3552 sommar-/tiden

3553 troget stå || ej aflägs[na]

3554 NB! || Man <--->

— Äfven skola de alltid föra sin ryttare hem, då han är öfverlastad och oförmögen att styra hästen.

— Wid wallandet af tabuner begagnas ej hundar, men för kor, får etc. begagnas de om nätterna till skygd för tjufvar och vildjur.

Tat[ariska] ordspråk

Håret långt, förståndet kort (om qvinnor)

Tat[ariska] Tjatjeng uzung, saagandjeng kaska

✠ 415 ✠ I sagorna anropas *sol* och *måne*.

Ordspråk

”Att växa fruktade jag ej
Att dö fruktar jag ej.”

— Liksom Soj[oterne] gå äfven Tat[arerne] sommartiden alldeles nakna i hetta.

Obs.

NB!3554

Nära wid utloppet af Abakan finnes på högra sidan om floden ett högt berg uppå Kojbal-stuppen. På detta stepp ser man några öfverlevfor af

✠ 416 ✠ ett m[enni]sko-skelette ✠ (en Kojbal) och nära intill skelettet äro uppresta 3 stenrösen.

— Äfven finnas på stepperna små, fyrkantiga stenurnor, fyllda med jord.

❖ 417 ❖

D. 11. Augusti [g. st.]

anlände jag till byn Lugavskoj 25 v[erst] ofvan Minusinsk, lät tillkalla en Tatar och sysselsatte mig med honom intill

d 21 Aug[usti g. st.]

då jag reste till byn *Oja*, 25 v[erst] uppför Jenisej.³⁵⁵⁵

Den 24. Augusti [g. st.]

❖ 418

Lät jag samla 52 personer och begaf mig tidigt på morgonen för att upprödja en kurgan. ❖ Denna kurgan var belägen på högra stranden af *Oja*, tre verst ofvan utloppet (i Jenisej). På samma höjd funnos en hel hop andra kurganer, men de flesta redan uppgräfd. Bland de orödjade var den närvarande en ibland de största.³⁵⁵⁶ Den innehöll

I höjd 4 ½ arsh[in]

I bredd 11 ½ sash[en]

I längd 13 sash[en]

Längden var såsom vanl[igt] i n[ord]v[est] och s[yd]o[st].

❖ 419

Till sin form var ifrågaw[arande] kurganen ganska anmärkningsvärd. Den liknade i det närmaſte ❖ en balagan eller ett spetsigt³⁵⁵⁷ tak. Den³⁵⁵⁸ slutade sig öfverſt i en åsartad rygg (= takås) och sluttade³⁵⁵⁹ jemnt ned åt båda sidorna. Åsen lopp på långsidan af kurganen, men upptog ej hela kurganen, utan begge ändorna af långsidan woro äfven n[å]g[o]t sluttande.

3555 Where the River Oja runs into the Enisej, at ca. N53°25'56" E91°55'16". (TS)

3556 This kurgan does not seem to be marked on the appendix map and list in Вадецкая 1986. Neither does Aspelin 1901: 42–46 locate it anywhere.

3557 *spetsigt* || högt

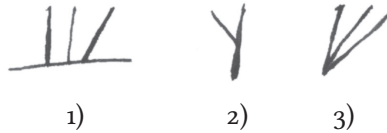
3558 *Den* || *En*

3559 *sluttade* || ~ sig

- 3560 *hdra* || sö[dra]
 3561 *en [...]* *kanter* || en smal kant
 3562 *constr.* || beska[ffenhet]
 3563 *sashens* || famns
 3564 *ett trädlager* || 1. en stenkista,
 som låg på || 2. en trädkista
 3565 *Detta träd* || Denna kista

420

— Omkring denna kurgan stodo uppresta blott tre stenar: två i h[varan]dra³⁵⁶⁰ af de södra hörnen och en på v[estra] sidan. På sistnämnda sten, som egde en trekantig form (\triangle) funnos några inristade tecken, m[yc]k[e]t tunna, och starkt mossbevuxna. Dessa tecken voro utan all ordning, kringströdda wid en³⁵⁶¹ af stenens smala kanter. Dessa figurer voro:

Bland dem förekom № 1 och № 2 tvenne gånger samt № 3 4 g[ån]g[e]r.

— Kurganen var starkt gräsbevuxen och jorden ofvantill hård

421

— I anseende till den ringa arbetsstyrka jag i och för gräfningen kunde använda, beslöt jag att lemna de yttersta kanterna oup[p]gräfna, men upptog dock på långsidan något mera än takåsen och breddsidan utvidgades efterhand till en yta af 6 saschen. Att detta omfång var ganska tillräckligt, härflyter af nedan stående beskrifning öfver kurganens constr[uction]³⁵⁶².

422

Gräfningen börjades ifrån spetsen och fortgick ända till en sashens³⁵⁶³ djup, utan att n[å]g[o]t vidare upptäcktes än tvenne små benstycken, det ena tillhörigt en get, det andra äfven af ett djur. Alls ingen sten \otimes lät wisa sig, utan kurganens innehåll utgjordes af idel svart mylla.

På en sashens djup upptäcktes omsider ett³⁵⁶⁴ trädlager, som låg på tvärsidan om kurganen ungefär i midten. Detta³⁵⁶⁵ träd war

alldeles ruttet³⁵⁶⁶, men utgjorde utan tvifvel en lik-ki^{sta}, ty i det ruttna trädet upptäcktes 1. spik-hål, men ingen spik och 2°) ett slags groft, hvit, pulverartadt ämne, som ej kunde vara annat än förmultna^{de} ben.

423

På³⁵⁶⁷ två famnars afstånd ifrån denna ki^{sta} funnos äfven på en sashens djup några³⁵⁶⁸ reben, såsom det tycktes; af m[enni]skor, men intet träd.

– N[å]g[o]t vidare upptäcktes ej i den svarta myllan. Men så snart denna blifvit bortkastad och man kom till hwit jord, befanns i midten af kurganen ett tak³⁵⁶⁹ af träd, som intog sjelfva midten af kurganen och var på ^{de} långsidan 2 famnar $\frac{1}{2}$ arsch[in] samt på tvärsidan 2 famn[ar] 4 tum således i det närmaste en qvadrat. Rundt omkring detta tak war jorden fast, owidrörd, hvarföre gräfningen här afbröts. Det ruttna träd-taket (af fura[]) bortkastades och wisade sig på alla fyra sidor om grafven wäggar³⁵⁷⁰, bildande en ordentlig grafkammare. Denna kammare war fylld med lös jord ända till $1\frac{1}{2}$ arshins djup. Under detta jordlager ^{de} upptäcktes n[å]g[o]t bränd kål, som äfven blifvit funnet ofvan på taket eller locket.

425

Sedan den lösa jorden i grafkammaren blifvit bortfört, kom man till ett trädbottnen (af fura), som var enl[igt] beräkning fyra³⁵⁷¹ träd-lager djupt – d. ä. fyra rader stockar hade blifvit lagda på h[varan]dra. I d[en]na grafkammare upptäcktes på norra sidan fragmenter:

1. Af två m[enni]sko-lik, det ena stort, det andra litet
2. Ben af en häst
3. Stycken af stenkrus

426

4. St[ycken] af Sadelprydnader af messing.

- 3566 ruttet || rутten
 3567 På || Ett
 3568 några || тvenne
 3569 tak af träd || brädtak
 3570 wäggar || en
 3571 fyra || <vid>

- 3572 *arshins* || sashens
 3573 *afbröt* || instundade
 3574 This kurgan is dated to the latest phase of the Tagar Culture. Grjasnow 1970: 236–237. (TS)
 3575 *in* || af
 3576 Castrén drew ethnic conclusions of both the general burial custom and individual artefact types. Such a method remained in use in archaeology with minor modifications until the 20th century. It also facilitated the idea of following an assumed migration of the Finnish people from their original home region to the west, work carried out in Finnish archaeology especially by J.R. Aspelin in the 1870s and 1880s. Trigger 2006: 235–241; Salmiinen, Timo, 2003: 152–155. (TS)
 3577 No. 4 does not exist.

Gräfningsen verkställdes ända till 7 arshins³⁵⁷² djup, men kanterna kunde ej utwidgas emedan mörkret afbröt³⁵⁷³ arbetet.³⁵⁷⁴

❖ 427 ❖ *Anmärkingar*

1. Att ingen sten förekom in³⁵⁷⁵ i kurganen, och att sjelfva kurganst[enarna] voro både få och obetydliga förklaras lätt g[enom] den å stället rådande stenbristen.
2. Grafvens hela inredning skiljes sig endast g[enom] sin storlek ifrån alla de öfriga.
3. Att d[en]na graf tillhört icke (Mongoler) Tschuder, utan Kirgiser (= Tat[arer]) bevisas af följande omst[än]d[i]gheter:
 - ❖ 428 ❖ a) Figurerna i kurganstenen (ex.) hafva likhet med de Tat[ariska].
 - b) Enahanda stenkrus finnas i alla gamla Tatar (och Mongol-grafvar)
 - c) alldeles dylika sadelprydnader upptäcktes i grafven vid Askys
 - d) Tat[arerne] hafva ännu i dag den sed att wid grafven döda en häst och lägga sadeln i grafven. De Tschud[iska] folkslagen (Samoj[eder] och Oštj[aker]) egde inga hästar.³⁵⁷⁶
- ❖ 429 ❖ 5).³⁵⁷⁷ Äfven g[enom] d[en]na kurgan bekräftades trad[itionen] att grafvarnas höjd uppstår derig[enom] att lik efterhand blifvit nedlagda i kumlet.
- 6). De gräfvande omförmälte en bland Tat[arer] allmänt gängse trad[ition] enl[igt] h[vil]ken Tschud[erne] skulle sjelfva begrafvit sig i kurgan[erna]. Den lyder: ”Wid början af den Hvita Tsarens herredöme uppstaplade de så k[al]l[a]de Tschud[erne] (= Tat[arerne]) stora jordhögar, dem de stylvade på tak. Då fienden anlände och Tschud[erne] sågo sig ur stånd att

❖ 430

försvara sig, kröpo³⁵⁷⁸ de under taket, borttogo stylvorna och läto den ❖ öfverhängande jordmassan falla öfver sig.”

— Denna trad[ition] har trol[igen] sin grund deri att man i samma graf på s[am]ma djup funnit flera skeletter, och ej rimligen kunnat antaga, att Tschud[erne] wid hvarje [begraving]³⁵⁷⁹ upptagit och åter igenfyllt de colossala kurganerna.

❖ 431

— Jußt af s[am]ma skäl, antager äfven Stepanow, att i Tschud-kumlen blott finnes ett lik, tvert emot sanna förhållandet. ❖ Hvarken den ena eller andra förklaringen är grund[ad]. Saken förhåller sig så, att kurganerna i begynnelsen ej varit högre, än att de vid hvarje förefallande dödsfall lätt kunnat öppnas och fyllas. Deras höjd har, sås[om] både trad[itionen] och verkliga facta angifva, uppkommit d[eri]g[enom] att efterhand lik blifvit lagda i kumlet.

7) De i stenen befintliga figurer äro de i kumlet jordades bomärken —

Då kurg[anen] war bel[ägen] wid en flod med Finskt namn, kunde den förmodas vara Tschud[isk], h[vil]ket ej är fallet.³⁵⁸⁰

❖ 432 ❖

D. 26 Augusti [g. st.]

reste till Schuscha, tog afsked af Madame Kutusoff och Fallenberg, samt återwände

D. 27 Augusti [g. st.]

till Minusinsk, hvarest jag uppehöll mig intill

3578 *kröpo de* || borttogo de s[tyl]torna]

3579 Mscr: begrafvit

3580 Castrén made this addition afterwards. Cf. the two earlier points with similar type of additions with similar ink.

- 3581 *Shablakty* || Sheblakty
 3582 *Djablakty* || Djeblakty
 3583 Oglaxty, situated on the left bank of the Enisej at N54°5'22" E91°33'10". It is well-known archaeologically especially because of its Taštyk Period cemetery (first centuries CE) published by A.M. Tallgren in 1937. There are also graves of the Tagar Culture nearby. Tallgren 1937; on the inscriptions, see Appelgren-Kivalo 1931: 11 & Abb. 133–140; Вадецкая 1986: 110, 149, 163. (TS)
 3584 *wäggarna* || denn[a]
 3585 *talrika* || en
 3586 *mskor* [...] sås. || särskildta djur, som
 3587 Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 133–140; Вадецкая 1986: 163.
 3588 The village of Očury is on the left bank of the Enisej at N53°10'0" E91°39'0". (TS)
 3589 *högra* || venstra
 3590 See commentary on p. 1280–1281 and also Вадецкая 1986: 165.
 3591 Tepsej is situated at N53°57'9" E91°33'31". On the inscriptions, see Вадецкая 1986: 163; also on kurgans of different periods, Вадецкая 1986: 111, 119, 126, 149–150. (TS)
 3592 On the cemeteries of the Tagar Culture and inscriptions, see Вадецкая 1986: 111, 119, 163. (TS)

D. 5 September [g. st.],

- då jag jemte *Kirejeff* afreste till Abakansk. Wi färdades den första stationen till *Gorodok* med posthästar. Nämnda station är belägen wid Tuba, wi stego i en båt och styrde utför Tuba 15 verst till utloppet, 433 anlände till Jenisej, kringrande en protok och kommo till klippraden *Shablakty*³⁵⁸¹, Tat[ariska] *Djablakty*³⁵⁸² (äfvén Oglakta)³⁵⁸³. Wid väggarna³⁵⁸⁴ af detta klippberg funnos talrika³⁵⁸⁵ inskrifningar, som bestodo af m[enni]skor³⁵⁸⁶ och särskildta djur, sås[om] hästar, getter, kameler. Inga bokstafsliska tecken föllo oss i ögat, ehuru enl[igt] Pallas sådana skola finnas gent emot mynningen af Tuba. Måhända äro de redan utnötta af tiden, eller hindrade oss den dunkla luften att se dem.³⁵⁸⁷
- 434 — Sådana klipprader, såsom *Djablakty* finnas wid Jenisej i talrik mängd så wäl på wenstra, såsom i s[yinner]h[e]t wid högra sidan om floden, t. ex.
1. Wid byn *Atschura* på högra sidan.³⁵⁸⁸
 2. Wid *Majdashi*, på högra³⁵⁸⁹ sidan³⁵⁹⁰
 3. Berget *Tipsej* på högra sidan wid mynningen af *Tuba* på dess högra sida³⁵⁹¹
 4. *Shablakty* l. *Djablakty* på venstra sidan
 5. Berget *Turan*, 435 på högra sidan.³⁵⁹²

- ❖ 436 ❖ Wid de flesta af dessa klipprader och de i dem befintliga hålör (пещеры)^{lxv} hafva Tat[arerne] fästet en mängd traditioner. Så berättade man wid Djablakty, att här ännu³⁵⁹³ synes en graf, dragen wid³⁵⁹⁴ pass 4 verst omkring en klippa. Denna graf skall, ehuru³⁵⁹⁵ insjunken, ännu på många ställen wara 2 arshin djup. Naturligtwis har klippan, som omgifves af grafwen, tjenat Kirgiserne ❖ till förskansning. Sådana förskansningar synas annars på m[ån]ga ställen.

Wid omförmälda graf ser man ännu en jordgrop, som tjenat³⁵⁹⁶ Kirgiserna till smidja, hvilket kan slutas deraf, att omkring gropen finnes en myckenhet jernroßt (förbrändt jern). Följakteligen kände Kirgiserna bruket af jern.

- ❖ 438 Bland öfriga wid Djablakty gängse trad[ition] må nämnas, att här i en brant³⁵⁹⁷ klippa synes en fåra, som kallas богатирская дорога, emedan en hjelte❖häst förmäles hafva utför denna klippa störtat sig i Jenisej och qvarlemnadt tydliga spår af sina hofvar.

I skötet af klippraden Djablakty finnes i en bergsdal Byn *Apkas'ewa*, som består blott af två hus, hvilka bebos af några förryskade Tubintser.

- ❖ 439 ❖ Ifrån byn *Apkas'ewa* fortsatte wi resan med båt och anlände samma afton till den andra station ifrån Minusinsk, benämnd: *Buzunowa*, tillbragte här natten och reste följande dagen landvägen³⁵⁹⁸ till *Abakansk*, dit vägen går³⁵⁹⁹ ända ifrån Osnatschennaja på högra sidan om Jenisej. Wid Abakansk måste man låta flotta sig öfver floden, och wid sjelfva färjstället finnes på högra sidan om floden ett antal

lxv. I en af hålorna wid Djablakty sitter enl[igt] trad[itionen] en flicka i sadel.

- 3593 ännu || för[u]t]
 3594 wid || <na>
 3595 ehuru || ännu på s[täl]len]
 3596 tjenat || till
 3597 brant || teml[igen]
 3598 landvägen || med
 3599 går || ljen

- 3600 *venstra* || högra
 3601 *äro* || fin[nes]
 3602 *ej* || med möda
 3603 Appelgren-Kivalo 1931: 10 & Abb. 125; Pallas 1776: 359, Taf. VI. Pallas described the marks in the inscriptions as equivalent to those used by illiterate people instead of signatures. (TS)
 3604 KK Coll. 539:20 p. 7v-9.
 According to Aspelin 1901: 48 these inscriptions were copied by Castrén and published in Спасский 1857: Табл. VIII. Spasskij himself (p. 166-167) attributes the drawings to a Mr. Titov. (TS)
 3605 *det* || fragmentet
 3606 *På* || En

❖ 440 ❖ *Inskriptioner.*

(wid Abakansk.[])

På *venstra*³⁶⁰⁰ sidan om Jenisej wid Abakanska färjan finnas i en klippa åtskilliga inskrifter, hvilka hos Pallas *äro*³⁶⁰¹ afkopierade men så ofullständigt och oriktigt att de *ej*³⁶⁰² kunna igenkännas.³⁶⁰³ Dessa inskrifter *äro* af två slag: 1. de som *äro* tecknade med svart färg (förmodligen tusch) och 2. de som *äro* inhuggna ❖ i klippan.

❖ 441

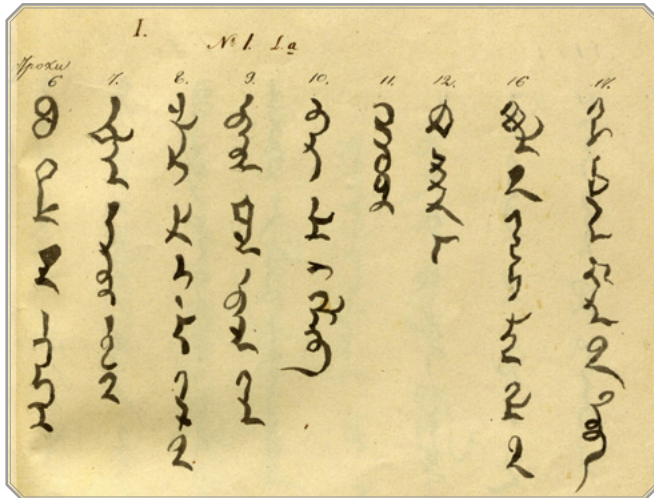
A.) *Inskrifter*³⁶⁰⁴

af förra slaget finnas på fem särskildta stenar och hafva ursprungl[igen] funnits uppå *sex*, men f. d. Gouvernören i Krasnojarsk har behagat bortstjåla en hel sten och ett stycke af en annan. Bland de fem återstående är *det*³⁶⁰⁵ af Stepanow förderfwade fragmentet så oläsligt, att derur nu mera nästan intet återstår. På³⁶⁰⁶

442 annan sten wisa sig äfven allenaft några mörka³⁶⁰⁷ strim[☞]mor. Ur de tre öfriga afkopierade Kirejeff hvad³⁶⁰⁸ han kunde se och urskilja.

N° 1.

443 Belägen på en höjd af 2 sashen + arshin + 4 tum. Denna inskrift synes hafva bestått af 25 rader och upptagit en yta [af] 1½ arsh[in] i längd och 1 arsh[in] + 2 tum i bredd. Såsom i alla dylika³⁶⁰⁹ inskrifter, går äfven här skriften uppifrån nedåt, men bokstäfverna måste ses ifrån sida och läsas från venster till höger. ☞ Märkas bör, att i inskriften N° 1. midten af sten var tom, troligen³⁶¹⁰ af skäl att färgen blifvit utnött. Ifrån öfra och nedra kanten äro de läsliga rader så noggrant som möjligt afkopierade. N° 1 L. a) är afkopierad ifr[ån] öfra kanten³⁶¹¹ i en och s[am]ma fortsättning; N 1 Litt. b och c ur tvenne skillda ställen på den nedra kanten.³⁶¹²

No. 1 L. a. Denna inskrift är tagen wid³⁶¹³ Abakanska färjan.

- 3607 *mörka* || dunkla
 3608 *hvad* || några
 3609 *dylika* || lik[adana]
 3610 *troligen* || antingen
 3611 *kanten* || sid[an]
 3612 KK Coll. 539:20 p. 7v-9.

The writings have been published previously in Спасский 1857: Табл. VIII, and they are Mongol writing from the 13th century at the earliest. (TS)

- 3613 *wid* || fr[ån]

N. 1. L. b.

N. 1. L. c.

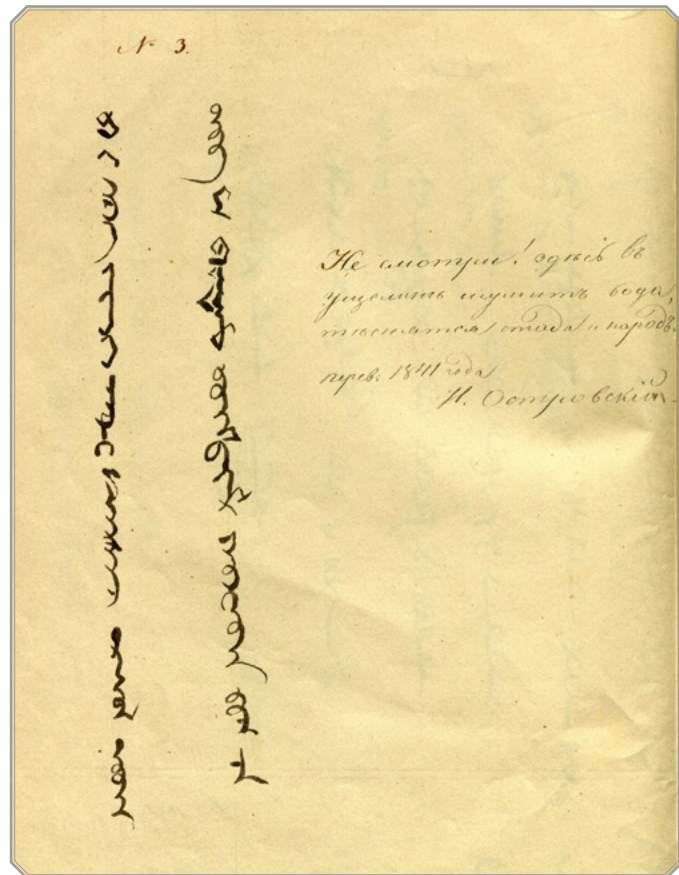
Handwritten cursive script, likely representing a list or itinerary. The text is organized into two columns: the left column is labeled 'N. 1. L. b.' and the right column is labeled 'N. 1. L. c.'. Each column contains several lines of cursive characters. There are two asterisks (*) in the document: one at the end of the right column and one next to a small cursive mark in the center of the page.

Aftagna från samma sten som den föregående, men ifrån två skilda ställen på nedra kanten af stenen.

No. 1. L. b., L. c. Aftagna från samma sten som den föregående, men ifrån två skilda ställen på nedra kanten af stenen.

3615 Written in another hand: Не смотри! одѣсь въ ущелинѣ шумить вода, теснятся стада и пародѣ. перев[одѣ] 1841 года Н. Островскій.

3616 *bortfallit* || f[allit]

No. 3. wid Abakanska färjan³⁶¹⁵

444 № 2.

är belägen på någ[ot] mindre höjd. Inskriften upptager en yta af $\frac{3}{4}$ aln i längd och $\frac{1}{2}$ arsh[in] + 1 tum i bredd. Här äro 20 rader synliga, men få läsliga, emedan färgen bleknat, och små stenflisor här och der bortfallit³⁶¹⁶ ifrån ytan af stenen.

❖ 445 ❖ № 3

är belägen på en höjd af 2 sashen + 2 arsh[in]. Denna inskrift innehåller blott 2 rader, hvilka äro temligen³⁶¹⁷ läsliga och begge fullständigt afkopierade.

Obs. Alla dessa inskrifter³⁶¹⁸ äro afkopierade i naturlig storlek.

❖ 446 ❖ B). Inskär[n]ingar

De inhuggna inskriptionerna äro fyra till antalet – alla belägna ungefär på s[am]ma höjd och på s[am]ma ställe som de föregående. Figureerna äro till större delen osynliga och ofulländade. Man ser figurer liknande sig till bokstäfver, hvilka afbrytas af m[en]skliga och andra djurs bilder. Anmärkningsvärd är den omst[ändi]ghet, att ofvanpå en af de med inskärningar försedda stenarna finnas ofvanpå ❖ de inhuggna figureerna en in[s]krift med svart färg. Här af följer påtagligen, att de inskurna figureerna äro äldre än de skrifna.³⁶¹⁹

❖ 447

Obs. 1. Traditionen förmäler att äfven Tatarerne i fornda tider med Gudomlig vördnad tillbedt de med inskrifter försedda stenar, att de församlat sig wid dem, offrat[,]³⁶²⁰ ätit och druckit.

❖ 448

2. Ej mindre anmärkningsvärd är den omständighet, att Tatarerne ännu i dag rista ❖ figurer åtminstone af m[enni]skor, alldeles lika med de gamla. Sådana m[enni]sko-figurer anmärkte jag i en klippa i verst ofvanom färjan wid Abakansk på s[am]ma sida om floden. Här funnos äfven gamla inskärningar, se № [].

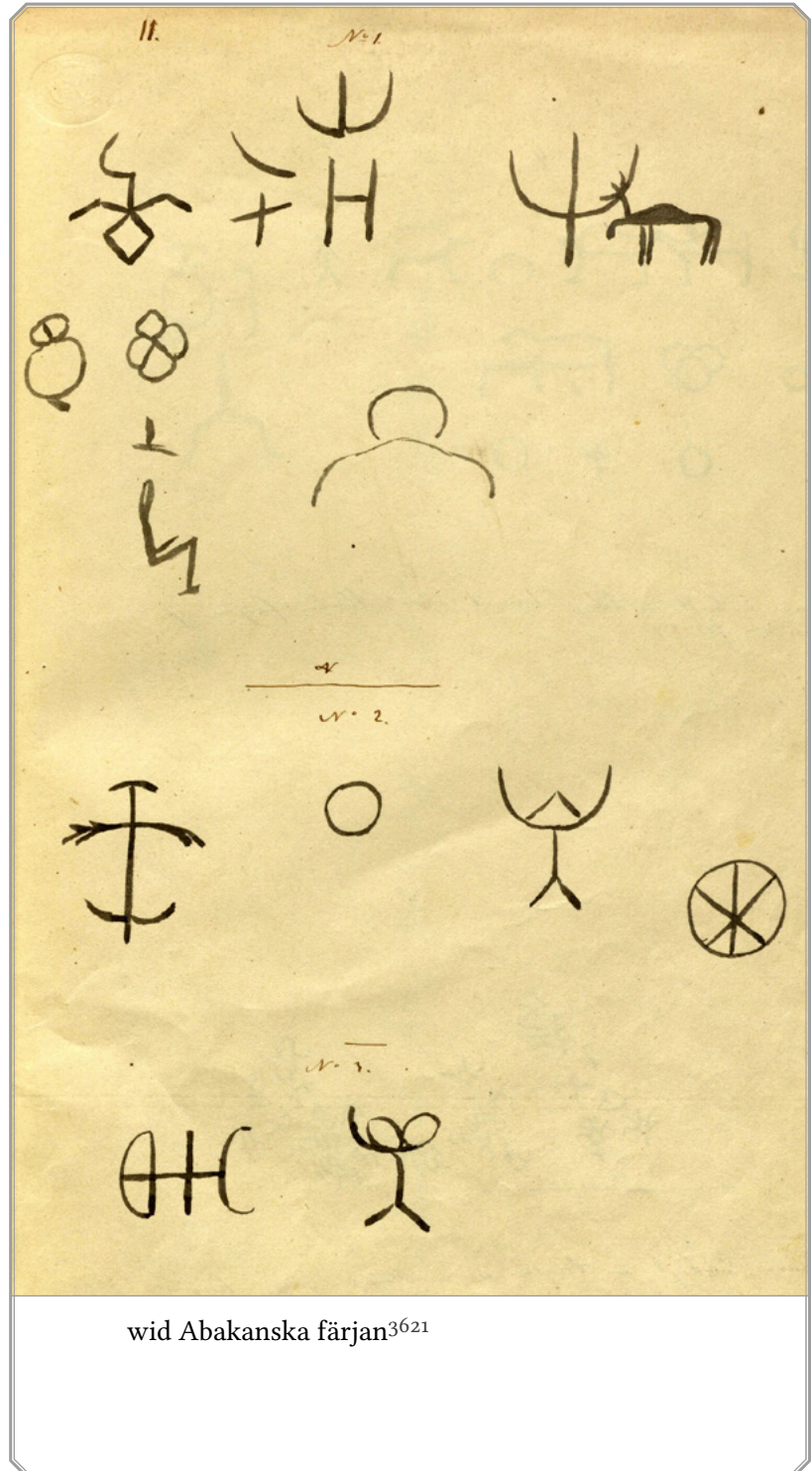
3617 *temligen* || ko[pierade]

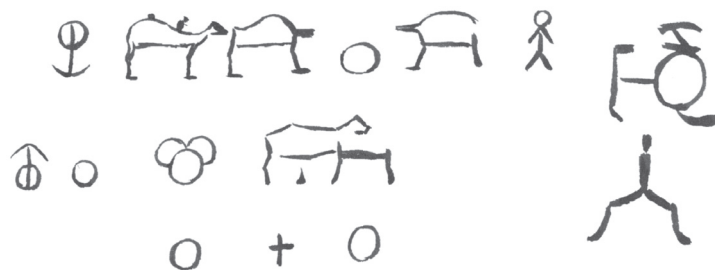
3618 *inskrifter* || figurer

3619 The figures cannot be dated.

3620 *offrat* || ~ och

3621 Drawings and text KK Coll. 539:20 p. 13, figs. 1-3. They have been previously published as Aspelin 1901: Fig. 32,1-32,3.

No 4 Denna inskrift är belägen 1. verst ofvan Abak[anska] färjan på venstra sidan om Jenisej.³⁶²²

◆ 449 ◆

Den 14 September [g. st.]

A[f]reste jag ifrån Abakansk och satte mig i storm och oväder öfver Jenisej. Anlande om natten till färjan.

Перевозъ d. 15 Septemb[er g. st.]³⁶²³

lät bygga mig en flotta och afreste emot aftonen ifrån färjan samt anlande i mörkret till en holme wid byn *Kopjon*, der³⁶²⁴ jag gick wilse halfva natten.

◆ 450 ◆

— En ihärdig nordanvind och ett förfärligt³⁶²⁵ snöglopp gjorde min resa både långsam och oangenäm. Dessutom war floden så torr, att jag ofta stötte på grund med min flotta och stundom satt fast hela dygnet på samma ställe.

— Dessa widrigheter förforo allt intill den 20 Septemb[er] då vinden vände sig åt³⁶²⁶ söder. Tillika blef floden stridare, och³⁶²⁷ jag tillryggalade nu på 1 ½ dygn (20–21 Septemb[er]) någ[ot] mera än 150 verst. Den 21. om aftonen anlande jag till Krasnojarsk.³⁶²⁸

3622 KK Coll. 539:20 p. 14. Published previously as Aspelin 1901: Fig. 33.

3623 The ferry port at ca. N54°16'2" E91°22'21". (TS)

3624 *der* || 1. dit jag med m[öda] || 2. an || 3. hvarom

3625 *förfärligt* || ih[ärdigt]

3626 *åt* || emot

3627 *och* || så

3628 The actual travel report is at the beginning of the next diary book KK Coll. 539.30.3. See from p. 1421 on.

- 3629 *Osnatschennaja* || Minusinsk ¶ 1. *Osnatschennaja*, venster om floden ¶ 2. *Atschura*, höger om floden ¶ 3. *Kapterewa*, höger
Several villages listed by Castrén were submerged under the Krasnojarsk Artificial Lake in 1966. This particularly concerns the villages on the right (eastern) bank of the river. (TS)
- 3630 Nižnjaja Koja at N53°27'17" E91°54'56". (TS)
- 3631 Castrén wrote *-aja* above *-oje*: Lugavskaja.
- 3632 Potrošilovo used to be situated at ca. N53°55' E91°34'. (TS)
- 3633 Castrén wrote the letter *з* above *з*.
- 3634 Situated at ca. N54°34' E91°8'. (TS)
- 3635 Bateni is situated at N54°36'48" E90°57'34". (TS)
- 3636 Anaš is situated at N54°52'10" E91°2'49". (TS)
- 3637 Mscr: höger
- 3638 Aěška is situated at N54°55'19" E90°50'58". (TS)
- 3639 Kokorevo is situated at N54°57'37" E90°56'3". (TS)
- 3640 Ulazy is situated at N54°59'39" E91°5'35". (TS)
- 3641 Novosělovo is situated at N55°0'0" E90°58'41". (TS)
- 3642 Koma is now situated at some distance from the Enisej at N55°0'41" E91°12'33". The original location was submerged under the Krasnojarsk Artificial Lake. (TS)
- 3643 Most probably meaning present-day Divny at N55°5'32" E91°16'13". (TS)

- 451 ¶ *Byar wid Jenisej* nedanom *Osnatschennaja*³⁶²⁹
1. *Osnatschennaja*, venster om floden
 2. *Sajansk*, höger om floden Kosak-förpošt.
 3. *Atschura*, höger
 4. *Kapterewa*, höger
 5. ***Schuscha***, vološt och kyrkby, höger om floden
 6. *Koja*, höger etc.³⁶³⁰
 7. *Oja*. etc. höger
 8. *Lugavskoje*³⁶³¹, höger
- 452 ¶
9. *Minusinsk*, stad, höger
 10. *Maidashi*, заимка, höger
 11. *Petrošilowa*, höger, n[å]g[o]t nedanom mynningen af Tuba.³⁶³²
 12. *Apkas'*, venster.
 13. *Buzunowa*³⁶³³, höger
 14. ***Abakansk***, höger, vološt och kyrkby
 15. *Перевозъ* (färjan) venster
 16. *Kopjón*, venster
 17. *Ušt-ferba*, venster.
 18. *Byskar*, höger, wid mynningen af floden *Byskar*³⁶³⁴
 19. *Bateny*, venster³⁶³⁵
- 453 ¶
20. *Lepeschkina*, höger.
 21. *Irdja* l. *Irdji*, höger.
 22. *Tes*, höger
 23. *Anas'* (Онашъ), höger, en stor kyrkby.³⁶³⁶
 24. *Ajoscha* (Аёша), [venster]³⁶³⁷ gent emot *Anasch*³⁶³⁸
 25. *Kokarjewa*, venster³⁶³⁹
 26. *Janowa*, venster
 27. *Ulas*, höger³⁶⁴⁰
 28. ***Nowoselowskaja***, vološt och kyr[k]by, venster³⁶⁴¹
 29. *Koma*, höger, vid mynningen af floden *Koma*.³⁶⁴²
- 454 ¶
30. *Trifanowa*, venster, gent emot koma.³⁶⁴³

31. *Krivoscheina*, venster
 32. *Gläden* (Глѣдень) höger³⁶⁴⁴
 33. *Kurtak*, venster.³⁶⁴⁵
 34. *Biridjekowa*, venster
 35. *Idjul*, venster.³⁶⁴⁶
 36. *Ubej* (= Medwädjewa), höger, gent emot Idjul.
 455 37. *Ust-Ubej*, höger, wid 456 sjelfva mynningen af
 floden *Ubej*, på högra stranden³⁶⁴⁷
 38. *Karakowa*, höger.
 39. *Sizim*, höger, vid mynningen af floden Sizim.
 40. *Karauhnaja*, venster, n[å]g[o]t nedanom Sizim
 41. **Караулный острогъ**, venster, en liten by
 med kyrka, fordom en ostrog emot Kirgiser.

Atschinska kretsen

Balachtinska volosten

42. *Kundugasch*, höger.
 43. *Jermolajewa*, höger
 456 44. *Dauruskaja*, venster, gent emot Jermolaje-
 wa.³⁶⁴⁸
 45. *Potápowa*, höger
 46. *Darashkejewa*, venster
 47. *Djerbina*, höger
 48. *Schelkina*, höger
 49. *Goloschówa*, venster
 50. *Jezagasch*, venster
 51. *Oscharowa*, höger.

Krasnojarska kretsen

52. *Birjusa*, venster
 53. *Овсянка*, höger³⁶⁴⁹
 54. *Krassnojarsk*

- 3644 höger || ~ ¶ 33. *Ubej*, höger, vid mynningen af en liten flod *Kulaĵ*. ¶ 34. *Sizim*, höger, nära mynningen af floden *Sizim*, ofvanföre
 3645 Kurtak is situated at N55°8'52" E91°32'39". (TS)
 3646 Idžul'sk is situated at N55°9'15" E91°39'17". (TS)
 3647 At present the River *Ubej* flows into the *Enisej* at N55°4'57" E91°40'4". (TS)
 3648 Situated at N55°13'26" E91°57'51". (TS)
 3649 Situated at N55°57'20" E92°35'5". (TS)

- 3650 Cf. Castrén's report *Jenisej* on p. 862–878. Stuckenberg 1844: 467–488 provides a lengthy description of the Enisej, but his information is mainly based on 18th-century explorers such as Messerschmidt, Gmelin and Pallas. (TS)
- 3651 *Nedanföre* || Här
- 3652 *Jenisej*, || ~ och
- 3653 *venstra* || högra
- 3654 *hvilka* || s[om]
- 3655 *löfträd* || ~, sås[om] hägg etc.
- 3656 *Nedanför* || Wid
- 3657 At ca. N55°28'28" E92°17'14". (TS)
- 3658 *nu* || endast

❖ 457 ❖ *Anmärkingar om Jenisej*³⁶⁵⁰

Under sitt öfversta lopp är Jenisej m[yc]k[e]t strid och full af höga vattenfall. Floden beledsagas af höga berg å ömse sidor ända till *Osnatschennaja* och löper ända hitintill i en trång fåra. Nedanföre³⁶⁵¹ *Osnatschennaja* grenar sig *Jenisej*,³⁶⁵² höjderna blifva mindre betydliga, vattenfallen upphöra och landet antager naturen af stepp, i s[y]nner]h[e]t på venstra³⁶⁵³ sidan. På den högra förekomma ännu kullar, be vuxna med löfträd, lärskog etc. På holmarna frodas mycken

❖ 458

poppel ❖ utom björk, vide, asp, hvilka³⁶⁵⁴ trädslag allestädes förekomma. Nedanom Tuba blir skogen äfven på den högra sidan m[yc]k[e]t sällsynt. På den venstra frodas föga n[å]g[o]n skog, men på den högra ser man allt framgent: poppel, talnik, björk, asp, hägg och andra löfträd³⁶⁵⁵.

Allt byggnadsvirke måste flottas nedför *Jenisej* eller dess bifloder. Bränsle erhålles ifrån flodens högra sida. Emellen byarna *Tes* och *Anas*' anmärkte jag en svag *сошнякъ*, som åter nedanföre upphörde och ❖ gaf vika för *poppel*, *björk*, *vide* m. m.

❖ 459

Jenisej fortlöper i oändliga holmar och grenar ända till *Atschinska* kretsen. Nedanför³⁶⁵⁶ *Jezagasch*³⁶⁵⁷ upphöra protokerna, floden fortlöper i en fåra (въ трубу пошекъ), är m[yc]k[e]t strid i sitt lopp. Naturen förändrar sitt utseende. De pittoreska klipporna försvinna eller blifva sällsynt. Stränderna bestå af wilda, ödsliga, dystra, sterila berg. Ingen stepp synes till; jordmonen är mager och steril, samt frambringar ❖ nu³⁶⁵⁸ i m[yc]k[en]h[e]t: *сосна*, *елъ*, *пихта*, *лärkträd*, i mindre mängd: *ceder* och *löfskog*. Åkerbruket är här föga gynnande och innewånarne sysselsätta sig d[er]före ifrigt med fiska-fänge. I anseende till flodens strida natur

❖ 460

bedrifves [fisket] icke med synnerlig fördel i öfra loppet af Jenisej. Deremot far³⁶⁵⁹ man om höstetiden att fiska till *Tuba*, *Abakan*, *Sizim*, *Ijus*, *Syda*, *Mana*³⁶⁶⁰ och öfriga i Jenisej infallande bifloder. De förnämsta fiskarterna i Jenisej äro här: *ossetra*, *sterläd*, *harjus*, *ленокъ*, *taimen*, *jelets*, *lake*, *abborre*, *gädda*. I bifloderna finnes ej *ossetra* och *sterläd*, somliga icke ens *jelets* och *lake*, utan hufvudsakligen *harjus*, och äfven *taimen*, *ljenok*, *abborre*, *gädda*.

Fiskafänget bedrifves i s[ynner]het *höst* och *vår*, samt i biflodernas öfra lopp blott om hösten. Man fångar *ossetra* och *sterläd* med *самоловци*, öfriga fiskarter med *not* (som äro 15–30 famn långa), *nät* [,]³⁶⁶¹ *mjerda*, *ljuster*.

461

462 *Bifloder till Jenisej*

1. *Abakan*
2. *Tuba*
3. *Syda*, infaller från höger och är talrikt bebodd med Ryssar.
4. *Jerba*, infaller från venster, en liten flod, 50 v[er]st lång, upptager *Suchaja Jerba* är bebodd af Ryssar.
5. *Bjelvik*, en liten flod, infaller från venster, 8 v[er]st nedanom *Jerba*, en by vid utloppet.³⁶⁶²
6. *Koma*, en mindre flod, vid pass 50 v[er]st lång, infaller från höger, upptager från sin högra sida bifloden *Beskysch*³⁶⁶³, wid *Beskys'* finnes en by och vid *Koma* tvenne.
7. *Ubej*, en stor flod, hvars källor gå ända upp till bergsbygden. Floden är strid, äger wattenfall, är starkt bewuxen med *соснякъ*, *елникъ*, *листвякъ*, *кедръ*, hwit skog. Ryssarna *nedflotta*³⁶⁶⁴ *timmerskog* utför floden och fiska här: *harjus*, *taimen*, *ljenok*, ej *lake*, ej

463

3659 *far* || fiskar

3660 The River Mana discharges into the Enisej from the right (south) at N55°56'42" E92°28'44". (TS)

3661 *nät* || ~ och

3662 The River Bellyk or Kara-Bellyk discharges into the Enisej from the right instead of the west at ca. N54°31'58" E91°8'0". (TS)

3663 The River Beskyš runs into the Koma from the right 24 km from the mouth of the latter. (TS)

3664 *nedflotta* || 1. segla || 2. hemta

- 3665 The River Derbina discharges into the Enisej from the right 2,580 km from the mouth of the latter, i.e. 52 km downstream from the River Sisim. (TS)
- 3666 The River Birjusa runs into the Enisej from the left 2,513 km from the mouth of the latter (67 km downstream from the River Derbina). (TS)
- 3667 *Den löper* || Nejden ä[r]
- 3668 Unjug (Ru.) / Ўнниг Хайа (Khak.), or 'loud rock', is situated on the right-hand shore of the Krasnojarsk Artificial Lake at N54°20'9" E91°23'55". (TS)

464

gädda. Af Tat[arerne] besökes ej floden. Inga byar högre uppför floden

8. *Sizim* (СИЗИМЪ) en stor flod, som tager sin början i БЪЛОГОРЪЕ. Wid den flod finnas inga byar, utan Ryssarne fara att såsom vanl[igt] idka fiskafänge och nedflotta skog utför floden. *Kamasintser* uppehålla sig wid flodens källor. Floden är strid, äger wattenfall och all slags barrskog.

9. *Djrbina*, en med *Sizim* nästan jemgod flod, som från höger infaller i Jenisej.³⁶⁶⁵ Besökes blott af Ryssar, som fiska och härifrån nedflotta skog. Floden strid, skogig. Wid dess mynning byn *Djrbina*.

465

10. *Birjusá*, en liten flod, 30 v[erst] lång, hvars källor äro belägna nära wid lilla Kemschugs.³⁶⁶⁶ Den³⁶⁶⁷ löper på venstra sidan om Jenisej, är skogig, bergig, men föga fiskrik och besökes ej af fiskare. Floden är ryktbar genom sina elgar, hvilka påsktiden fångas på skidor af Ryssarne.

Mána, ifrån höger, utf[aller] i Jenisej 25 v[erst] ofvan Krasnojarsk.

466 *Klippor*

Långsmed hvardera stranden af Jenisej fortlöpa talrika klippor och klipprader af ett ganska pittoreskt utseende. Många bland dem hafva sina särskildta namn, såsom:

Nedanom Abakansk

Unjuk, 8 v[erst] ned[an]f[ör] Abakansk³⁶⁶⁸

Печки, en klippa på högra sidan.

Bateny, på venstra sidan, n[å]g[ot] ned[an]f[ör] Печки.

Irdja, på högra sidan.

❖ 467 ❖ *Синый камень*, på vänstra sidan.

Siputschi (Сипучи), höger.

Ulas, höger.

Gorodowaja, höger

Krasnoj kamenj, vänster.

Imir, ett högt berg, 15 verst ifrån flodstranden, på högra sidan.³⁶⁶⁹ o. s. v.

På flera bland dessa klippor finnas ant[ing-en]³⁶⁷⁰ inskurna eller målade figurer. Inskurna träffade jag nedanom³⁶⁷¹ Abakansk blott ❖ i³⁶⁷² en klippa nedanom *Kopjon*; för öfrigt voro alla målade med rödfärg och till en stor del urblekta.

❖ 468

A) Inhuggen skrift

1. De i klippan nedanom kopjon på högra sidan befintliga voro

a) på stenen № 1

b) stenen № 2 innehöll

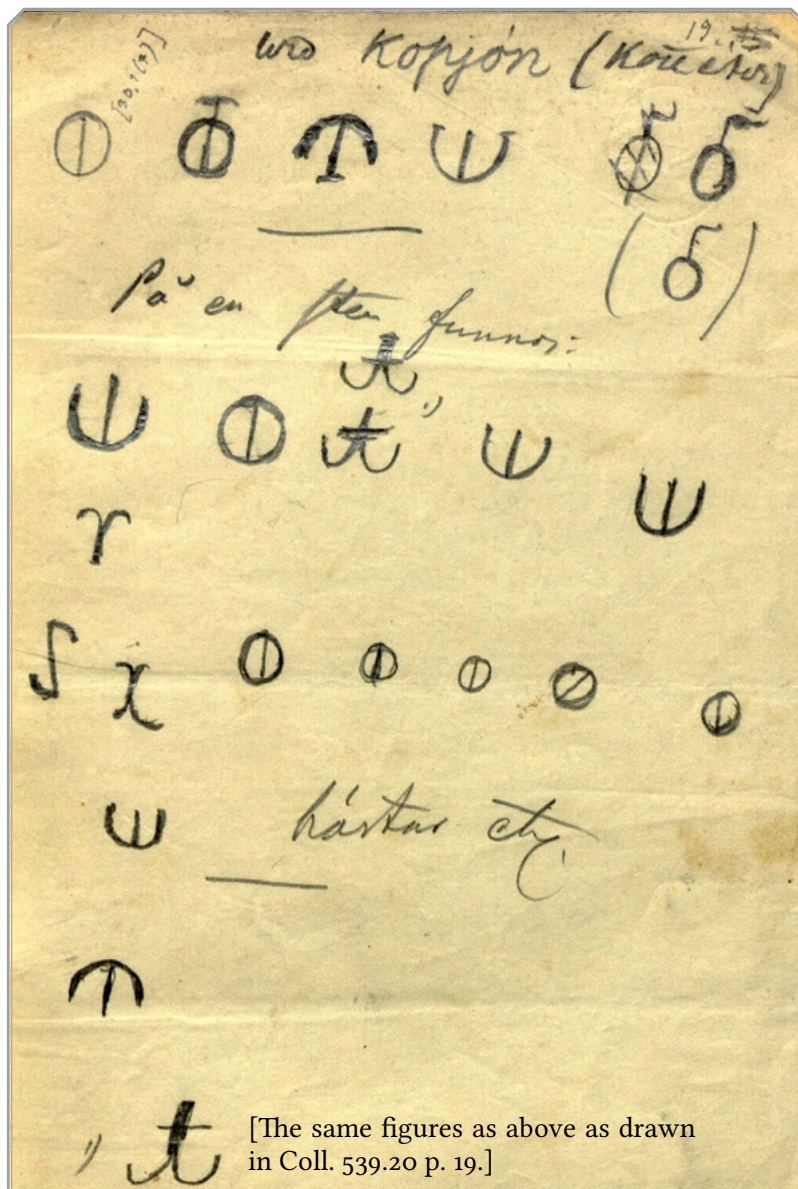
3669 Mount Bolšoj Imir is situated at N55°0'55" E91°45'8". (TS)

3670 *ant. inskurna* || inskurna och

3671 *nedanom* || blott ~

3672 *i* || wid

3673 These drawings appear twice in Castrén's field notes, KK Coll. 539:32 p. 468 and Coll 539:20 p. 19. They have been previously published as Aspelin 1901: Fig. 34,1-2.

❖ 469 ❖ hästar etc.

Äfven finnas hästar, m[enni]skor m. fl. djur tecknade i klippan.³⁶⁷³

2. Efter sednare erhållna underrättelser finnas ett stycke ifrån d[en]na klippa en annan ett stycke ifrån stranden, som äfven innehåller inskrifningar.
-

❖ 470 ❖ B) Rödmålade Figurer

1. Nedanom byn Tes står en klippa, som bär namnet писанный камень, emedan här finnas åtskilliga med rödfärg tecknade figurer, sås[om]
- vilda och tama *getter*
 - björn
 - СЫНЪ
 - ren
 - m[enni]skor, som sitta på renens rygg och hålla djuret i hornen
 - äfven ett bomärke (?)

❖ 471 Alla dessa figurer äro ❖ illa gjorda och till³⁶⁷⁴ större delen urblekta.

2. Nedanom byn *Ulas* på högra sidan om Jenisej finnes i en klippa, benämnd *Gorodowaja* några med röd bläck tecknade figurer, utgörande cirklar och åtskilligt annat, som jag jag ej³⁶⁷⁵ kunde urskilja, emedan inskriften³⁶⁷⁶ war m[yc]k[e]t hög och dagen dunkel.

❖ 472 3. I klippan *Krasnoj kamen*, litet nedanföre, ❖ på venstra sidan, finnas äfven rödmålade figurer. Detta st[älle] passerade jag i mörkret. Figurer-na sades föreställa m[enni]skor och djur.

3674 *till* || nästa[n]
 3675 *ej* || för
 3676 *inskriften* || tec[kningen]

3677 *mkt illa* || wida sämr[e]
 3678 *warit* || kom[mit]

4. Wid mynningen af floden *Sizim* på dess högra sida äfven figurer tecknade med röd färg. Här synas hästar, ridande m[enni]skor, och hornboskap. Inskriften i en m[yc]kt brant klippa på 2 famns höjd från marken. Teckningen illa gjord och urblekt[.]

❖ 473 ❖ 5. En annan dylik inskrift skall finnas i en klippa midt emot mynningen af *Sizim*, på venstra sidan om Jenisej. Denna kunde jag ej upptäcka; den sades föreställa:

en elg, en hund, en ren etc.

6. Fem verst nedanom byn *Birjusa* på högra sidan om Jenisej förekomma äfven med röd färg tecknade figurer, föreställande:

- a) 2 m[enni]skofigurer, stående
- b) En på häst ridande person.

❖ 474 ❖ *Notanda.*

1. Det är anmärkningsvärdt, att så snart de rödfärgade figurerna vidtaga, inhuggningarna alldeles försvinna. Af den omst[ändighet], att de äro m[yc]k[e]t³⁶⁷⁷ illa gjorda, kan man sluta dem tillhöra *Ostjak[erne]* h[vil]ka obestriddigen här warit³⁶⁷⁸ hemmastädade. Bruket att rida på renen tillhör Sojoter och Kamasintser.

❖ 475 ❖ 2. *Kurganer* anträffas i s[y]nner]h[e]t på högra sidan ända till Караулный острогъ = *Sizim*. Nedanföre upphör både stepper och kurganer Samtidigt försvinna äfv en traditionerna om Kirgiser.

❖ 476 ❖ ”Въ Сибирь ехаль, думаль снасть добра, все дрянъ, а мужики на денги живутъ.[”]

(När jag reste till Sib[irien], trodde jag att här fanns goda tacklage, men allt är skräp. Mynt hafva dock gossarna i sina fickor)

477 *Качинска инородная управа.*

Hithörande Tat[arer] äro alla *оспдлые* och lefva kringströdda i särskildta byar, sås[om] **Torgos'ina**, *Maganskaja*³⁶⁷⁹, **'Salo**, *Заледеева* etc. De hafva alla förgätit [sitt]³⁶⁸⁰ modersmål och lefva såsom Ryssar. De bestå af 180 skattbeta-lande Tatarer.

479 *Камасинтсер*

A.) Wid *Mana*.

Bestå blott af 6 jurt. Alla tala ren Tatariska. De tillhöra ulussen *Abalakovo*³⁶⁸¹. De äro alla jägare, sakna renar, men ega hästar och kor i ringa mängd. Bo om vintern i små stugor med ugn, men om sommaren³⁶⁸² i tält. Berga hö, hafva³⁶⁸³ åker i ringa mängd. De så råg, hafra, korn.

480 Wid *Mana* finnas *fruktbara*³⁶⁸⁴ *stepper*. öfra loppet af *Mana* är skogig och besökes blott tidtals (om höst³⁶⁸⁵ och vår) af jägare.

*Bifloder till Mana*³⁶⁸⁶

- d) 1. *Kolba*, från venster³⁶⁸⁷
- c) 2. *Bodjej*, fr. venster.³⁶⁸⁸
- b) 3. *Minja*, fr. höger³⁶⁸⁹
- a) 4. *Krol*, fr. wenster³⁶⁹⁰

obs. *Kolba* upptager

*Sinjera*³⁶⁹¹
*Salbeja*³⁶⁹²

481 *Kuwaj*³⁶⁹³ etc.

3679 *Magansk* at N55°52'54" E93°18'22". (TS)

3680 Mscr: sig

3681 *Abalakovo* || ~ oc[h]

According to Donner, Jörn, 2006: 213, 219, *Abolakovo* south of the River *Kazyr*, ca. N53°38' E94°24', but this obviously contradicts the more northern location given by Castrén himself. Cf. also *Rybinsk* on p. 1422. (TS)

3682 *sommaren* || vintern

3683 *hafva* || men

3684 *fruktbara stepper* || mycket <---> åker

3685 *höst* || hösten

3686 Cf. *Stuckenbergs* 1844: 484–485.

3687 The River *Kolba* runs into the River *Mana* 234 km from the mouth of the latter. (TS)

3688 The River *Badžej* or *Stepnoj Badžej* discharges into the *Mana* 239 km from the mouth of the latter. (TS)

3689 The River *Mimija* or *Mina* runs into the *Mana* 337 km from the mouth of the latter. (TS)

3690 *wenster* || höger

The River *Krol* runs into the *Mana* 366 km from the mouth of the latter. (TS)

3691 The River *Siner* discharges into the River *Solbija* (not *Kolba*) from the right 21 km from the mouth of the latter. (TS)

3692 The River *Solbija* or *Solbeja* runs into the River *Kolba* from the right 30 km from the mouth of the latter. (TS)

3693 The River *Kuvaj* discharges into the River *Solbija* from the left 4 km from the mouth of the latter. (TS)

3694 *uppgifves* || torde
 3695 *krok*, || krok och

[–] Ehuru Kamasintserna wid Mana tillhöra Kanska kretsen, uppgifves³⁶⁹⁴ likwäl traditionen att de äro afkomlingar af de **Katschinska** Tat[arerne]. De tala äfven Tatariska och hafva inga renar.

– Kamasintserna wid *Mana* fiska med not (7–10 famn), nät, krok,³⁶⁹⁵ mjerda etc.

❖ 482 ❖ [–] om hösten fångar man *sobel*, *get*, *сынъ*, *elg*, *ren*, *björn*, *warg*, *ekorre*.

– Om våren är fänget sämre.

– Wid *Mana* äro alla döpta, inalles vid pass 30 själar

[–] De äro Katschinska Tat[arer] som blifvit öfverförda till Kamasintserna